پەرھات كازىمى

ئۈمىدۋار بالا

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۈمىدۋار بالا

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: ئەكبەر سالىھ
خەتتات: سۇلايمان ئىسمائىل خالى
قىستۇرما رەسىملەرنى سىزغۇچى: رازاق ئابلىز

ISBN 978-7-228-12381-0
9 787228 123810 >
定价: 21.00元

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنى بىكى ئىزدەڭ

پەرھات كازىمى

ئۇمىد ۋە ئازار بالا

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

乐观的孩子：维吾尔文/帕尔哈提·卡孜木著. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2009.5
ISBN 978-7-228-12381-0

Ⅰ.乐… Ⅱ.帕… Ⅲ.儿童长篇小说—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2009）第 068250 号

作　　者	**帕尔哈提·卡孜木**
责任编辑	**孜来哈·艾则孜**
责任校对	**阿依古丽·沙比提**
特约校对	**美丽古丽·木明**
封面设计	**艾克拜尔·沙力**
出版发行	**新疆人民出版社**
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	0991-2827472
邮政编码	830001
印　　刷	新疆生产建设兵团印刷厂
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	10.25
版　　次	2009 年 7 月第 1 版
印　　次	2009 年 7 月第 1 次印刷
印　　数	1-5000 册
定　　价	21.00 元

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مۇھەررىردىن

پەرھات كازىمى 1970 ـ يىلى 9 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى پىچان ناھىيىسىنىڭ دالانكارىز يېزا پەشتام كەنت يۇسۇپباي چوڭكارىزدا دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپنى ئۆز يېزىسدا ئوقۇغان، 1988 ـ يىلى پىچان ناھىيىلىك تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى ئەلا نەتىجە بىلەن پۈتتۈرۈپ، شىنجاڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ جۇڭگو تىل فاكۇلتېتىغا قوبۇل قىلىنغان. 1991 ـ يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ، 1999 ـ يىلى 9 ـ ئايغىچە پىچان ناھىيىلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولغان. 1999 ـ يىلى 9 ـ ئايدىن ھازىرغىچە پىچان ناھىيىلىك 2 ـ ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلىۋاتىدۇ.

پەرھات كازىمى «تۇرپان» ژۇرنىلىنىڭ 1988 ـ يىلى 2 ـ سانىدا ئېلان قىلىنغان «ئارزۇ» ناملىق شېئىرى بىلەن ئەدەبىيات سەپىگە كىرگەن، ھازىرغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى مەتبۇئاتلاردا «ئاپرېلدىكى لۇكچۇن سەھىرى»، «كارىزلار كۆكسىدە قىلىمەن پەرۋاز»، «ئىدىقۇتنىڭ يېشىل يۇرىكى»، «ئۇمىد قوڭغۇرىقى»، «ئانا يۇرت ھەققىدە ئىككى يۇرۇش شېئىر»، «بىر يۇتۇم سۇ»، «ئەپسۇس، ئوماق قۇشۇم»، «مېنىڭ ناخشام...» قاتارلىق 300 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر، نەسر؛ «يىلان مۇڭگۈزى»، «كۆزىنى ئېچىش»، «ئالتۇن پاجىئەسى»، «ناجىيە»، «ماندالىن كۈيى...» قاتارلىق 30 پارچىغا يېقىن ھېكايە ـ پوۋېست؛ «بىر پۈتلۇق بالا»، «كونا قەلەمدان»، «مىس قازان»، «خاسىيەتنىڭ ئائىلىسى»، «شەبنەم»، «ئىسكەندەرنىڭ مۇڭگۈزى»، «يېشىل كىيىملىك پەرىزات»، «دادامنىڭ قالتىس ئادەم ئىكەن»،

«قارلىغاچ ئايىم ۋە ئوردا ئويۇنى...» قاتارلىق 55 پارچە بالىلار هېكايىلىرى ئېلان قىلىنغان.

2001 ـ يىلى شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن «بوۋام ۋە ئوجمە دەرىخى» ناملىق هېكايىلەر توپلىمى، 2003 ـ يىلى «ئوغرى ئاتلىپ قالغان قىز» ناملىق هېكايىلەر توپلىمى نەشر قىلىنغان.

2007 ـ يىلى 5 ـ ئايدا قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان بالىلار هېكايىلىرى كوللېكتىپ توپلىمى «ئوسما ئوغرىسى»غا «بوۋاي بولۇشنى خالايدىغان بالا» دېگەن ماۋزۇدا ئالتە پارچە هېكايىسى كىرگۈزۈلگەن.

2007 ـ يىلى 8 ـ ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى تەرىپىدىن باشقىلار بىلەن بىرلىكتە تۈزگەن «گۈزەل پىچان» ناملىق ئەسىرى نەشر قىلىندى.

«تۇرپان گېزىتى ۋە مەن» تېمىسىدىكى ماقالە مۇسابىقىسىدە «ئىدىقۇت تېغى» ناملىق شېئىرى 3 ـ دەرىجە؛ «ئاتەش سۆيگۈسى» بەدىئىي ئەسەرلەر مۇسابىقىسىدە «ماندالىن كۈيى» ناملىق هېكايىسى 1 ـ دەرىجە بولۇپ مۇكاپاتلانغان. «قۇمۇل ئەدەبىياتى» ژۇرنىلى تەرىپىدىن ئۆتكۈزۈلگەن «بۇگۈنكى بالىلار كارامىتى» تېمىسىدىكى مۇكاپاتلىق ئەسەرلەر مۇسابىقىسىدە «كونا قەلەمدان» ناملىق هېكايىسى 3 ـ دەرىجە بولۇپ مۇكاپاتلانغان. 2002 ـ يىلى، «كارىزلار كۆكىدە قىلىمەن پەرۋاز» ناملىق شېئىرلىرى «تۇرپان ئەدەبىياتى مۇكاپاتى»غا ئېرىشكەن.

2003 ـ يىلى، «بىر پۇتلۇق بالا» ناملىق هېكايىسى «12 ـ نۆۋەتلىك شىنجاڭ خانتەڭرى ئەدەبىيات مۇكاپاتى»غا؛ 2005 ـ يىلى «مۇئەللىم، سىزنى ئاكا دەيمۇ» ناملىق هېكايىسى 14 ـ نۆۋەتلىك خانتەڭرى ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن

2005 ـ يىلى 1 ـ ئايدا «يەر يۈرىكىنى تىڭشايدۇ شائىر» ناملىق شېئىرلىرى؛ 2006 ـ يىلى «ئوردا ئويۇنى ۋە قارلىغاچ ئايىم» ناملىق هېكايىسى «تۇرپان» مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

مۇقەددىمە 1
بىرىنچى باب بەختلىك ئائىلە 3
ئىككىنچى باب راستچىل ئاتا 8
ئۈچىنچى باب يالغانچى ئاكا 13
تۆتىنچى باب بورانلىق كېچە 20
بەشىنچى باب ئاتام ئالدىنىپ كەتتى 30
ئالتىنچى باب ئەنسىز كۈنلەر 42
يەتتىنچى باب ئۆلمەس ئەمگەك 50
سەككىزىنچى باب بەختگى 58
توققۇزىنچى باب ئاكام ئىمتىھان بېرەلمىدى 65
ئونىنچى باب چۈنچىدىكى سۆكۈت 73
ئون بىرىنچى باب «ئاق ئالتۇن» 82
ئون ئىككىنچى باب ئاپامنىڭ خۇشاللىقى 88
ئون ئۈچىنچى باب كۆڭۈللۈك ئەسلىمە 99
ئون تۆتىنچى باب كۆز كېچىسى 106
ئون بەشىنچى باب تونۇر بېشىدىكى پاراڭ 114
ئون ئالتىنچى باب ئوتلۇق تىلەك 123
ئون يەتتىنچى باب مېھماندارچىلىق 131
ئون سەككىزىنچى باب قىساس ئوتى 140
ئون توققۇزىنچى باب ئېغىر كۈنلەر 151
يىگىرمىنچى باب دالا تامىقى 160

يىگىرمە بىرىنچى باب ئىزدەش 169
يىگىرمە ئىككىنچى باب مىش - مىش پاراڭلار 178
يىگىرمە ئۈچىنچى باب بوۋامنىڭ خۇشاللىقى 187
يىگىرمە تۆتىنچى باب ئاپامنىڭ چىش ئاغرىقى 195
يىگىرمە بەشىنچى باب چارچاش 206
يىگىرمە ئالتىنچى باب يەنە پۇلنىڭ غېمى 215
يىگىرمە يەتتىنچى باب ياشلىق بوسۇغىسىدا 227
يىگىرمە سەككىزىنچى باب ئىمتىھان 239
يىگىرمە توققۇزىنچى باب ئاتا ئىزىدىن 252
ئوتتۇزىنچى باب چۈنچىدىكى غوۋغا 260
ئوتتۇز بىرىنچى باب كۈتۈلمىگەن ئامەت 270
ئوتتۇز ئىككىنچى باب ھەسەت ۋە تۆھمەت 280
ئوتتۇز ئۈچىنچى باب كۆڭۈلسىز خەۋەر 289
ئوتتۇز تۆتىنچى باب مەكتەپ 299
ئوتتۇز بەشىنچى باب ئاتا، سەن نەدە؟ 306
خاتىمە 318

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنى ئونلۇق كىتابلار بىلەن تەمىنلەش

مۇقەددىمە

— ئوسمان، ساڭا خەت كەپتۇ!
— قېنى؟ ئاتامدىن كەپتۇما؟
— ياق، ساۋاقدىشىڭدىن كەلگەن خەت ئىكەن، ئاتاڭدىنمۇ كېلىپ قالار ...

يىراق يېزامدىن شەھەرگە كىرىپ ئوقۇۋاتقان بىر-ئىككى ئايدىن بۇيان خىيالىمدا ئاتامدىن خەت كېلىپ قالىدىغاندەك تۇيغۇدا يۈرگەچكە، پات-پات ئاتامنى ئويلاپ خىيال سۈرەتتىم. بىرەرسىدىن «خەت كەپتۇ» دېسە، تولا هاللاردا «ئاتامدىن كەلگەنمىدۇ» دېگەن پەرىزىم خاتا بولۇپ چىقاتتى. مانا بۇ خەتمۇ تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم مايسەمدىن كەلگەنىدى.

بىزنىڭمۇ ئاتىمىز بىلەن بىللە، تۇرمۇشىمىز گۈلدەك ئۆتكەن بەختلىك چاغلىرىمىز بولغان. ئۇ چاغلاردا ئاتام بىزنى ئەگەشتۈرۈپ تەكلىككە ئاپىرىپ، سىڭىللىرىمنى دەرەخ سايىسىدا ئوينىغىلى قويۇپ، ئاكام ئىككىمىزگە بىردىن تەك قايچىسىنى تۇتقۇزۇپ، تەك بېقىشنى ئۆگىتەتتى. هېيىت - بايرام كۈنلىرى بىزنى هارۋىغا سېلىپ، بازارغا ئاپىرىپ نېمىنى خالىساق شۇنى ئېلىپ بېرەتتى. بۇنداق چاغلاردا بېشىمىز كۆككە تاقاشقاندەك بولاتتى.

ئاتامنىڭ سودىسى رونىق تاپقانسېرى بىز شۇنچە خۇشاللىققا چۆمۈلەتتۇق. بىراق، ئاتام پۇل تاپقاندا بىزنى ئالاهىدە بولۇپلىشقا يول قويمايتتى. قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىلىرى ئاپام ئىككىسى بىزگە ئاجايىپ قىزىق چۆچەكلەرنى ئېيتىپ بېرەتتى. ئاتام چۆچەكنى ئاپامدەك كۆپ ئېيتىپ بەرمىگىنى بىلەن ئۇنىڭ جىن - ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىدىغان باتۇرلار ...، ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمىگۈدەك ئاجايىپ كارامەت ئىگىلىرى، سېھىرلىك ئىشلار

ھەققىدىكى چۆچەكلىرى بىزنى ئۆزىگە ماگنىتتەك تارتاتتى.
ئۇلار بىز ئۈچۈن مەڭگۈلۈك گۈزەل ئەسلىمە ئىدى.
مانا دەرەخلەر كۆزنەك شاپائىتىدە يەنە ئالتۇن لىباس يېپىندى. ئاتام كۆز پەسلىنى ياخشى كۆرەتتى. مەنمۇ ئاتامغا ئوخشاشلا كۆز پەسلىنى ياخشى كۆرەتتىم. كۆز كېچىسىدىكى سالقىن ھاۋا، سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلار مېنى ھەر دائىم مەپتۇن قىلاتتى. سۈزۈك ئاسماندا ئاي ئاق ئۆردەكتەك ئۇزگەن ئايدەك ئاخشاملاردا دوستلىرىم بىلەن مۆكىمۆكىلەك، يۇلتۇز ساناش، تۇتۇشماق، بويماق ... ئويۇنلىرىنى ئويناپ ھارمىغان چاغلارنى ئەسلىسەم، ئاتامنىڭ ئەينى يىللىرى قاراڭغۇدىن قورقمىغان ئادىتىمنى ئۆزگەرتكەندىكى ئىشنى مەڭگۈ ئۇنتۇمايمەن.
ئاتام مېنىڭ قاراڭغۇدىن قورقمىغان ئادىتىمنى ئۆزگەرتكەندىن كېيىن ئۆيىمىزنىڭ سەل نېرىسىدىكى ھەممە ئادەم «خەتەرلىك» دەيدىغان يوغان جۈجەمنىڭ ئاستىدا قورقماي ئۆگىنىش قىلىدىغان بولغانىدىم.
ئاتامنىڭ ئىز ـ دېرىكى بولمىغان ئاشۇ قىيىن كۈنلەردە، ياتاقلىق ئوتتۇرا مەكتەپكە ئوقۇشقا كىرگۈچىلىك ئاپامنىڭ قولىغا ـ قول، پۇتىغا پۇت بولۇپ كەلگەنىدىم. ئاكامۇ ھۇرۇنلۇق قىلماي ئاتامنىڭ سودا يولىنى تۇتۇپ خېلى كۆپ پۇل تاپتى. بانكىدا جىق پۇلىمىز بولمىغىنى بىلەن بالىلىرى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلايدىغان مېھرىبان، كۆيۈمچان، غەمگۇزار، قەيسەر ئاپىمىز بار ئىدى. ئاپامنىڭ بىزنىڭ بەختىمىزنى دەپ بالدۇرلا گۈزەللىكىنى يوقاتقان، جۈجەم دەرىخىنىڭ قوۋزىقىدەك قورۇقلارغا تولغان چېھرىدە دۇنيادىكى تەڭداشسىز ئىللىقلىق، غەيرەت ـ شىجائەت جىلۋىلىنەتتى. ئاپامنىڭ بىر جۈپ ئىشچان، ھارماس قوللىرىنى، تارتىۋاتقان جاپالىرىنى ئويلىساملا ئاتامنىڭ تىزرەك قايتىپ كېلىشىنى تىلەپ ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇن خىيال سۈرەتتىم.
بەزىدە تېخى ئۆگىزىگە چىقىۋېلىپ كېچىنىڭ سان ـ ساناقسىز كۆزلىرى يۇلتۇزلارنىڭ بىرى بولۇپ ئاتامنى ئىزدەشنى خىيال قىلىپ ، تالاي كېچىلەرنى يۇلتۇزلارغا قاراپ كىرپىك قاقماي ئۆتكۈزەتتىم.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر تور بېكىتى

بىرىنچى باب

بەختلىك ئائىلە

ئېسىمنى بىلىسەملا ئاتام بىزنىڭ كارىز ۋە يېراق - يېقىندىكى كارىز، مەھەللىلەردىن قۇرۇق ئۆزۈمنى نەق - نېسى ئېلىپ سودا قىلاتتى. سودا دېگەننىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق جاپاسى بولىدىكەن. ئاتام سودىسى ئالدىراش چاغلاردا چارچاپ، تاماقنى ۋاقتىدا يېيەلمەي، ئورۇقلاپ قاريداپ قالاتتى.

بىزنىڭ بۇ يۇرتتا، 8 - ئاينىڭ ئاخىرى بولدىمۇ ئۆزۈم ئۈزۈش باشلىناتتى. بۇ يەردىكى دېھقانلار ئۈزۈم ئۆزۈشنى «ئىككىنچى ئورما» دېيىشەتتى. دېمىسىمۇ بۇغقا تىنچىقى باشلانغاندا 40 گرادۇس ئىسسىقتا تەرلەپ - پىشىپ ئۈزۈم ئۈزۈش ئاسانمۇ؟ ئىسسىقنىڭ دەستىدىن تەرلەپ، ئۇستۇبشىمىز لاي ئويىنىغان كىچىك بالىنىڭ كىيىمىدەك بولۇپ كېتەتتى... ئىشقىلىپ ئۈزۈم ئۆزۈش ئىنتايىن جاپالىق ئىدى. ئۆزۈم ئۈزۈشنىڭ جاپاسىنى كۆرمىگەنلەر «ئۈزۈم ئۈزۈشمۇ جاپا بولامدۇ؟ ئۈزۈم يېگەچ ئۈزسە نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك... » دەيدىكەن. ئۈزۈمنى بىر كۈنمۇ يەپ باقار، ئون نەچچە كۈن ئەمەس، ئۇچ كۈندىلا ئۈزۈمگە قارىغۇسى كەلمەيدىغان بولۇپ كېتىدۇ كىشىنىڭ. ئەنە شۇنداق جاپالىق ئۈزۈم ئۈزۈپ بىر سېۋەت - بىر سېۋەتتىن چۈنچىگە توشۇپ، يەنە ئۇنى بىر ساپاق - بىر ساپاقتىن چاققىغا ئاسىمىز. قۇرۇغاندىن كېيىن چاققىلاردىن چۈشۈرۈپ، شاكىلىنى، سېسىقىنى بىر ياققا، يېشىل ياقۇت

ئۇزۇملەرنى بىر ياققا ئايرىيمىز. شۇڭا ئۇزۇمنىڭ باھاسىنى ھازىرقى باھادىن ئون ھەسسە ئۆرە ئالسىمۇ ئازلىق قىلىدۇ. ئاتام بۇ جاپالارنى بىلگەچكە، ئۇزۇمنى باشقىلاردىن ئۆرە باھادا ئالاتتى. شۇڭىمىكىن بىزنىڭ كارىزدىكى دېھقانلارلا ئەمەس، قوشنا كارىزدىكى دېھقانلارمۇ ئۇزۇمنى ئاتامغا نېسىگە ساتاتتى. ئادەتتە نېسى ئالغان ئۇزۇمنىڭ باھاسى نەق ئالغان ئۇزۇمدىن بىر يۆندىن ئىككى يۆنگىچە ئۆرە بولاتتى. ئۇزۇمنى نەق ساتقانلار ئاتامغا ئۇزۇمنى نېسىگە بەرگەنلەرنى زادىلىق قىلاتتى.

— بىر كىلو ئۇزۇمدىن بىر كوي پايدىنى دەپ قاراپ تۇرۇپ ئۇزۇمىڭلارنى دەتتىكامغا ئاتقاندەك ئىش قىلدىڭلار. بار پايدىنى ئابلىز ئالىدىغان بولدى.

— ئابلىزمۇ يامان قىلمىدىغۇ؟

— شۇ ئەمەسمۇ، ئەلدىن ئەلگە نەپ، دېگەن گەپمۇ بار. ئۇنىڭدىن بىزگە نەپ كېلىۋاتىدۇ. بىزدىن ئۇنىڭغا ئۆتسە نېمە بوپتۇ...

— نەچچە يىلدىن بېرى ئابلىز ئۇزۇملىرىمىزنى ياخشى باھادا ئېلىپ بەردى، ئەمدى يۈزسىزلىك قىلساق بولماس.

بۇنداق تالاش ـ تارتىشلار ئاتام نېسى ئالغان ئۇزۇملەرنىڭ پۇلىنى كاللەك ـ كاللەك سانىغاندا، ئۆز ۋاقتىدا نەق پۇلغا ساتقانلار تۆكۈرۈكىنى يۇتۇشۇپ قالغاندىلا بېسىقاتتى. تېخى ئۇزۇمنى نەق ساتقانلار پۈشايمانمۇ قىلاتتى.

— ئۆز ۋاقتىدا بىزمۇ نېسىگە بەرگەن بولساق ئىككى تونна ئۇزۇمدىن 2000 كوي پايدا ئالاتتىكەنمىز، ئىسىت!

— ھېلىمۇ خۇداغا شۈكرى.

ئاپام ئاتامنىڭ پايدىنى ئاز ئالغان بولسىمۇ، ساق ـ سالامەت قايتىپ كەلگىنىگە خۇشال بولاتتى. بىز بولساق ئاتامنىڭ بىزگە ئالغاچ كەلگەن سوۋغاتلىرىدىن سۆيۈنۈپ كېتەتتۇق. مەن ئويۇنچۇقلىرىمنى بالىلارغا كۆز ـ كۆز قىلىش ئۈچۈن كارىزنى بىر ئايلىنىپ چىقاتتىم. ئاپام: «بالا دېگەن ئويۇنچۇققا ئامراق

كېلىدۇ، كىچىك بالىلار كۆزى كۆرگەنىنى ئوينىتىپ باققۇسى كېلىدۇ، بەرمىسەك يىغلايدۇ...» دەپ ئويۇنچۇقمىزنى باشقا بالىلارغا كۆز ـ كۆز قىلىشتىن توساتتى. بىزنىڭ خۇشاللىقىمىزنى كۆرگەن ئاتامنىڭ چىرايىدا ئالەمچە خۇشاللىق ئەكس ئېتەتتى.

ئاتامنىڭ سودىسىنىڭ گۈللىنىشىگە ئەگىشىپ بىزمۇ چەكسىز خۇشاللىقتا چۆمەتتۇق. خۇدايىم بىزنىڭ خۇشاللىقىمىزنى ئاشسۇن دېدىمىكىن، ئاتامنىڭ سودىسى يىلسېرى گۈللىنىشكە باشلىدى. بۇرۇن كىشىلەر هويلىمىزغا هارۋىدا تاغار ـ تاغار ئۇزۇملەرنى ئەكىرگەن بولسا، ئەمدى قول تراكتورىدا توننىلاپ ئەكىرىدىغان بولدى. بۇنداق چاغلاردا بۇ ئىشلار بىزگە ئويۇن بولاتتى. شۇڭا، ئاپام بىزنى بۇ ۋاملارنىڭكىگە ئاچىقىپ قويماتتى. تالاغا چىقمىز دېسەكلا، بۇۋام قاپىقىنى تۇرۇپ تۇرۇۋالسا، ئامال يوق جىم ئولتۇرۇپ تاپشۇرۇقىمىزنى ئىشلەيتتۇق.

— بۇۋا، تاپشۇرۇقنى ئىشلەپ بولدۇق!

— ئەمىسە، بۇگۈن ئوقۇغانلىرىڭلارنى ئۇنلۇك ئوقۇپ بېرىڭلار.

ئامالسىزلىقتىن شۇ كۈنى ئۆتۈلگەن مەزمۇنلارنى زېرىكىشلىك بولسىمۇ ئاۋۋال ئاكام، ئاندىن مەن ئوقۇپ بېرەتتىم. ئوقۇغاندا سەللا دۇدۇقلاپ قالساق، بۇۋام:

— بولدى، سەن ئوبدان ئوقۇماپسەن، سەل تۇرۇپ قايتا ئوقۇ، — دەيتتى ـ دە، جىم تۇرۇۋالاتتى.

خىيالىمغا خامانغا ئايلىنىپ قالغان هويلىمىز، هويلىمىزدىكى ئۈزۈم ساتقىلى كەلگەن كىشىلەرنىڭ بىز دېمەتلىك بالىلىرى كېلەتتى. بۇۋام بۇنداق چاغلاردا بىزنى قېچىپ كەتمىسۇن دەپ، نامازشامغىچە مومامنى «قارانچۇق» قىلىپ قويماتتى. جاهاندىكى ئەڭ مۇلايىم مومىمىزمۇ بىز تالاغا ماڭمىز، دېسەكلا قاپىقىنى تۇرۇۋالاتتى.

هەر كۈنى مەكتەپتىن كەلگەن هامان، ئاكام ئىككىمىز تاپ-

شۇرۇقلارنى ئىشلەپ بولۇپ ئۆتۈلگەن دەرسلەرنى ۋە ئەتىسى ئۆتۈ-لىدىغان دەرسلەرنىمۇ بىر قۇر ئوقۇپ بولۇپ بوۋامغا يارىدەملە-شەتتۇق. تاپشۇرۇقلارنى ئىشلەپ بولساق بوۋام بىزنى ئانچە - مۇنچە ئوينىۋېلىشىمىزغا رۇخسەت قىلاتتى. بۇنداق چاغلاردا مېنىڭ نەزىرىمدىكى تەرسا، قاتتىق قول بوۋام تولىمۇ مېھرىبان، تاتلىق بوۋىغا ئايلىناتتى. ئاكام ئىككىمىز بۇ توغرۇلۇق پاراڭلە-شىپ قالاتتۇق.

— ئاكا، بوۋامغا نېمە بولغاندۇ؟

— ۋاي تاڭ، تۇرۇپلا بوشاپ قالدىغۇ؟

— شۇنى دەيمەن. كىنولاردىكىدەك، نېمە قىلىۋاتقانلىقى-مىزنى ماراپ تۇرامدىغاندۇ يا؟

— ئۆزىدىنلا سوراپ باقايلى!

— سەن چوڭ بولغاندىكىن سەن سورا.

بىر كۈنى پەيتىنى تېپىپ ئاكام ئىككىمىز بوۋامنىڭ قېشىغا باردۇق.

— بوۋا، ئەجەب بۇرۇنقىدەك « قاتتىق قول ساقچى» بولماي قالدىڭغۇ؟ — دېدى ئاكام.

— ۋاي، شەيتانلارەي، مېنى « قاتتىق قول ساقچى » دەۋالدىڭلارمۇ تېخى. بالا دېگەن بالا بولىدۇ، ئويۇن ئوينىمىسا كۆڭلى ئارام تاپمايدۇ، مەكتەپتىن كېلىپلا ساۋاقلىرىڭلارنى تەكرار قىلىپ بولىدىغان بولدۇڭلار، يەنە سىلەرنى ئۆيگە سولىۋالسام بولماس. ھەر كۈنى ئۆزۈڭلارنى بىلىپ مۇشۇنداق قىلساڭلار كىم سىلەرنى بىر نېمە دەيدۇ؟ ھازىر دېگەن سىلەرنىڭ ساۋاق ئالىدىغان ۋاقتىڭلار، ساۋاق ئېلىپ بولۇپ ئوينىساڭلار مەيلى. لېكىن، ساۋاقلارنى ئۆگىنىپ بولماي ئوينىساڭلار، مەن يەنە « قاتتىق قول ساقچى» بولۇپ قالىمەن. ھەي، بىز كىچىك ۋاقتىلاردا نەدە ئىدى ئۇنداق ئوقۇش دېگەن. سىلەرنىڭ ئوقۇيدىغان كىتابىڭلار، خەت يازىدىغان سۇتىتەك ئاق قەغىزىڭلار بار. كىيىمىڭلار يېڭى، خەجلەيمەن دېسەڭلار يانچۇقۇڭلاردا پۇل بار...

زامانىڭ قەدىرىگە يېتىڭلار.

ئۆيىمىزگە ئوزۇم ساتىدىغانلار كەلسە ئاكام ئىككىمىز ئاتامغا «يارەملىشىمىز» دەپ ئاتامنىڭ يېنىدىن كەتمەي تۇرۇۋالاتتۇق. ئاتامۇ بىزنىڭ كۆڭلىمىزنى ئايايتتى. ئۆزى جىڭلاپ بولغان ئوزۇملەرنى بەزىدە بىزگە قايتىدىن جىڭلىتىپ كۆرەتتى. نەق ئالغان ئوزۇمنىڭ پۇلىنى ئىگىسىگە بەرگۈچە ئاكامغا قايتا ـ قايتا سانىتاتتى. بۇنداق چاغلاردا بىزنىڭ بېشىمىز كۆككە يېتەتتى.

بىر قېتىم ئاكام ئاتامنىڭ سانىغان پۇلىدىن 50 يۈەنلىك پۇلنىڭ ئارتۇقلۇقىنى بايقىۋېلىپ ئاتامغا قايتا سانىتتى.

— راست، بىر ۋاراق ئارتۇق كېتىپتۇ. مېنىڭ ئىنچىكە ئىش قىلىشىمغا ھەيدەكچىلىك قىلغىنىڭغا مۇكاپات، مە، ئالە بۇ پۇلنى، — ئاتام شۇنداق دەپ ئاكامغا 50 يۈەننى بەردى. شۇنىڭدىن باشلاپ مەنمۇ ئاتام ساناپ بولغان پۇللارنى قايتا سانايمەن دەپ تۇرۇۋالاتتىم. شۇنچە پۇلنى ساناپ بولغان بولساممۇ ماڭا ئۇنداق ئامەت نېسىپ بولمىغانىدى.

كەچلەردە، ئاتام بىلەن ئاپام «ئۇھ» دەپ ئارام ئېلىشىغا ئىككى سىڭلىم چۆچەك ئېيتىپ بېرىڭلار، دەپ تۇرۇۋالاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام چۆچىكىنى باشلايتتى، بىز چۆچەك ئاڭلىغاچ شېرىن ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كېتەتتۇق.

ئىككىنچى باب

راستچىل ئاتا

كارىز بويىچە بىرنىڭ ئۆيىمىز ئەڭ ئېسىل ئىدى. ئۆيلەرتى ئاپام چېۋەر قوللىرى بىلەن چىرايلىق سەرەمجانلاشتۇرغانىدى. مېھمانخانا ئۆيىمىزنىڭ چوڭلۇقى بىرنىڭ دەرسخانىدەك كېلەتتى. تۆر تامغا ئانار گۈللۈك، لوڭقا گۈللۈك ئېسىل گىلەم، ئۈدۈل تامنىڭ ئوتتۇرىسىغا سىنئەينەك، ئىككى چېتىگە چىرايلىق مەنزىرە سىزىلغان ماي بويياق رەسىم ئېسىلغانىدى، تۆردىكى ئىككى بۇلۇڭغا قويۇلغان چىرايلىق نەقىشلەنگەن ئىشكاپقا مىس چۆگۈن، كۆمۈش تەخسە، چىنە ـ لېگەنلەر تىزىلغان بولۇپ، ئۆينى ھەشەمەتلىك كۆرسىتەتتى. ھويلىغا قارىتىپ قويۇلغان يوغان ئۈچ دېرىزىنىڭ قوش ئەينەكلىك رامىلىرىغا چىرايلىق كەشتىلەر ئىشلەنگەن ياپقۇچ ئېسىلغان، دېرىزىگە قاتار تۇتاش ئالما رەڭلىك گەرنىز ئورنىتىلغان، گەرنىزگە ئاق تور پەردە ۋە ھاۋارەڭ گۈللۈك پەردە ئېسىلغانىدى. ھاۋارەڭ پەردە تورۇستىكى ئىككى چوڭ ئاسما چىراغقا تولىمۇ ماسلاشقانىدى. يەرگە ئۇرۇمچىدىن مەخسۇس ئەكەلدۈرۈلگەن تاختاي پېيىتىلىپ، تاختاي ئۈستىگە گىلەملەر سېلىنىپ، ئەڭ ئېسىل خۇرۇم ساپالار تام ياقىلىتىپ قاتار قويۇلغانىدى. ئۆيىمىز قارىماققا بىر ئىدارىنىڭ يېغىن زالىغا ئوخشاپ قالاتتى. ھەر ساپانىڭ ئارىلىقىغا قويۇلغان تومپۇچكىنىڭ ئۈستىگە لوڭقا قويۇلغان بولۇپ، لوڭقىغا باغدىن ھېلىلا ئۈزگەن گۈلدەك تۇيغۇ بېرىدىغان سۇنئىي گۈللەر

www.uyghurkitap.com

سېلىنغاندى...

ئاتام ھەر قېتىم ئىچكىرىدىن قايتىپ كەلگەندە بىر ئۇي بانكىغىلا ئوخشاپ قالاتتى. تۆتام ـ تۆتام پۈللار بۇ قولدىن ئۇ قولغا ئۆتەتتى. كىشىلەرنىڭ چىرايىدا خۇشاللىق جىلۋىلەنسە ئاتامنىڭ ھاردۇقى چىقىدىغان چېغى، شۇنچە چارچاپ كەتسىمۇ مەھەللىدىكىلەر پاراڭغا تۆتسا تىڭ ئولتۇرۇپ پاراڭغا داخىل بولاتتى. چوڭ شەھەرلەرگە بارالمىغانلار ئاتامدىن ئۇ يەرلەردىكى ئاجايىپ ئۆزگىرىشلەرنى سورايتتى. ئاكام ئىككىمىزمۇ ساپانىڭ بىر چېتىدە ئولتۇرۇپ «چىقىپ ئۇخلاڭلار !» دېگىنىگە قارىماي قىزىق ـ قىزىق پاراڭلارنى تىڭشايتتۇق.

مەن ئاتامغا قەۋەتلا ئامراق ئىدىم. ئاتام 40 تىن ھالقىغان، ئارا بوي، ئاق يۈزلۈك، قارا قاش، كۆزلىرىدىن ئۈمىد نۇرى چاقناپ تۇرىدىغان، گەۋدىلىك، چىقىشقاق، رەھىمدىل، ۋاپادار ئاتا ئىدى. كىشىلەر ئاتامنى باي بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئەمەس، يۇقىرىقىدەك ئارتۇقچىلىقلىرى، ئېسىل پەزىلىتىنى دەپ ھۆرمەتلەيتتى. ئاتام ماختالغاندا بېشىم كۆككە يېتەتتى. قايسى بالا ئاتىسىنىڭ ماختالغىنىنى ئاڭلىسا خۇشال بولمايدۇ دەيسىز؟ مەن ئاتامغا ھەۋەس قىلىپ «مەن چوڭ بولسام ئاتامدەك ئىرادىلىك، قورقماس، ئاپامغا ئوخشاش مېھرىبان، كۆيۈمچان ئادەم بولىمەن» دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمگە ۋەدىمۇ بەرگەنىدىم. ئاپام ھەقىقەتەن ئىشچان، بالا دېسە جېنىنى بېرىدىغان تېپىلغۇسىز ئاپا، ئاتامغا ساداقەتمەن، ۋاپادار، ئاق كۆڭۈل ئايال ئىدى. ئادەتتە قىشنىڭ زېرىكىشلىك كېچىلىرىنى شېكەردەك تاتلىق كېچىگە ئايلاندۇرۇپ، ئاتامنىڭ ئۆيدە يوقلۇقىنى بىزگە بىلىندۈرمەي كەلگىنى يەنە شۇ ئاپام ئىدى. ئاپام مەكتەپتە كۆپ ئوقۇيالمىغان بولسىمۇ، ئۇ بىزنىڭ بىرىنچى مۇئەللىممىز ئىدى. ئاپامنى بەزىدە قىش ـ ياز مېۋىلەيدىغان چۆچەك دەرىخىمىكىن دەپ قالىمەن. ئاپامنىڭ چۆچەكلىرى تۈگەپ قالمايتتى. ھەر قېتىم ئېيتقاندا يېڭى ـ يېڭى چۆچەكلەرنى شۇنداق جانلىق ۋە يېقىملىق ئېيتىپ

بېرەتتى. ئاپام ھەر دائىم ئىبرەتلىك چۆچەك، مەسەللەرنى ئېيتىپ بېرىپ بىزنى ياخشى ئادەم بولۇشقا ئۈندەيتتى.

ئاتام ئىچكىرىدىن كەلگەن كۈنلەردە، خۇرشىدەم چوڭ بولۇپ قالغىنىغا قارىماي، كىچىك سىڭلىم خالىدەمنى دوراپ ئاتامنىڭ قۇچىقىغا چىقىۋالاتتى. مەنمۇ ئۇلاردىن قىزغىنىپ، مۇشۇكتەك سۇركىلىپ يېقىنچىلىق قىلىپ، ئاتامغا ئىچكىرىدىكى كەچمىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىشىنى ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالاتتىم. ئاتام خەينەنداۋ، يۇننەنلەرنىڭ قىش كۈنلىرىدىمۇ يازدەك تۇرىدىغان جايلىرىنى سۆزلەپ بەرسە ھەيرانلىقتىن ئاغزىمنى ئېچىپلا قالاتتىم. ئاتامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغانسېرى ئۇ يەرلەرگە بېرىش ئىشتىياقىم ھەسسىلەپ ئاشاتتى.

مەن قىشقا بەك ئۆچ ئىدىم. قىشتا ئەينەكتەك مۇزدا مۇز تەيىلىپ، نۇر چۆرگىلىتىپ، قار ياغسا قار بوۋاي ياساپ ئويىنىدۇق دېگەن بىلەن توڭلاپ جاننى قىينايدىغان گەپ. ئىسسىق يوتقاندىن سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ مەكتەپكە مېڭىش ماڭا ئېغىر كېلەتتى. شۇڭا، يىراقلارغا مۇز تەيىلىمەن دەپمۇ بارمايتتىم. ئاپام مېنىڭ بۇ ئاجىزلىقىمنى تۇتۇۋېلىپ مېنى «يازلىق يىگىت» دەپ قويياتتى.

ئاتامنىڭ قولى ئىشتىن سەللا بوشسا، سوئال سوراپ ھار-مايتتۇق.

— ئاتا، ئىچكىرىدە يازلىق كىيىم بىلەن راستىنلا توڭلامامدىكەنسىلەر؟

— توڭلىمامسىلەر، دېگەنمۇ گەپمۇ؟ ئۇ يەردە كىشىلەر 12 ـ ئايدا يازلىق مايكا كىيىپ يۈرۈشىدۇ.

— دەرەخلەرنىڭ يوپۇرمىقى چۈشۈپ كەتمەمدىكەن؟

— چۈشمەيدۇ، دەرەخنىڭ يوپۇرمىقىنى بۇ يەرنىكىگە چۈشكەنلىكىنى كۆرمىدىم. قاچانلا قارىسا يېشىلچىلىق...

— سوغۇق بولمىسا نېمىدېگەن ياخشى!

— سەن «يازلىق يىگىت» نىڭلا كۈنى بولۇپ بېرىدۇ ـ دە!

لېكىن ھاۋاسى نەم، يۇيۇپ ئېسىپ قويغان كىيىملەر تېز - بەش كۈندىمۇ قۇرۇمايدىغان چاغلار بار.

— بۇ يەردىكىدەك قاق ياردى ئاپتاپ چىقمامدىكەن؟

— ئاپتاپ چىقتى دېگەن بىلەن بۇ يەردىكىدەك ئەمەس، يۇرتىمىزنىڭ جاڭگىلىنىمۇ ئۇ يۇرتلارنىڭ جەنىتىتەك باغلىرىغا تەڭ قىلمايمەن. قاراڭلار نېمىدېگەن ساپ ھاۋا، ئوچۇق ئاسمان، جانغا ھۇزۇر غۇر - غۇر شامال...

شۇ كۈنى ئاتامنىڭ سۆزلىرى تازا قىزىغاندا كەنت كادىرى مەتنىياز ئاكا كېلىپ قېلىپ، يۈزىنەن ھەققىدىكى قىزىق پاراڭلار ئۈزۈلۈپ قالدى. بىز ئاتام كۆرسەتمىسى بويىچە تەڭ ياساشقا كىرىشىپ كەتتۇق. خىيالىمدا بولسا ئاتامنىڭ بايا دېگەن گەپلىرىنى ئويلاپ بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي، جۇغراپىيە ئوقۇتقۇچىمىزنىڭ ئىقلىم ھەققىدىكى بايانلىرىنى يادىمغا ئالغاندىن كېيىن ئاتامنىڭ دېگەنلىرىنىڭ توغرىلىقىغا ئىشەندىم. شۇڭا ئۇ كۆڭلۈمدە شۇ يەرلەرنى ئاتام بىلەن بىللە بېرىپ كۆرۈپ كېلىش ئىستىكى قوزغالدى.

ئاتامنىڭ خاپا چىرايىنى كۆرۈپ كەنت كادىرىنىڭ يەنە يۈقىرىدىن كەلگەن مېھمانىنى بىزنىڭ ئۆيگە باشلىماقچى بولغانلىقىنى جەزملەشتۈرگەنىدىم، پەرىزىم توغرا چىقتى... كەنت كادىرلىرى ئىككى يىلدىن بۇيان يۇقىرىدىن تەكشۈرۈش ئۈمىكى كەلسىلا بىزنىڭ ھويلىغا باشلايدىغان بولۇۋالغانىدى. ئاتامۇ دەسلەپتە كەنت كادىرلىرىنىڭ زورى بىلەن مېھمان كەلسە «ماقۇل» بولغانلىقىغا پۇشايمان قىلغانلىقىنى نەچچە قېتىم دېگەنىدى. بۇ قېتىمۇ ئاتامنىڭ مېھمانىنى باشلاتقۇسى يوقتەك قىلاتتى.

— ئابلىز، بىز دېگەن سېنىڭ - مېنىڭ دېيىشمەي ئۆتىدىغان ئادەم. ئۇنداقمۇ قىلىپ كەتمە. ئۆلمىسەكلا كۆرۈشۈپ تۇرىدىغان خەق بىز. يەيدىغان - ئىچىدىغانلىقىڭ ھەممىسىنى كەنتتىن ئېلىپ كىرىمىز. ئۆيۈڭنى بىر كۈن ...

— مېهمان قىلساڭ قىل، ئەمما، هاللىق سەۋىيىگە يەتكەن ئائىلە، ئالدىن بېيىغان ئائىلە، دېھقانچىلىق قىلىپ بېيىدى... دېمە. دېھقانچىلىق قىلىپ بېيىدى دېسە، روزى ئەتىتارنى دېسە بولىدۇ. شۇلارنىڭكىگە باشلاپ بار.

— ئۇنىڭكىگە باشلىساق، ئۇ سامانلىقىتەك ئەسكى ئۆيىگە باشلاپ ئىناۋەتنى تۆكىدۇ. تاپقان ـ تەرگىننى كاڭ يولىغا تىقىپ هارمىدى. ئۆلۈپ كېتىدىغان جاهانغا نېمە ئۇندىق قىلىدىغاندۇ دەيمەن.

— ئۆز ۋاقتىدا ئۇنىڭغىمۇ پۇلنىڭ قەدرى ئۆتۈلۈپ كەتكەن بولغىيدى.

— ئەمىسە مېهمانلارنى باشلايمىز جۇمۇ !

— ...

ئاتام كۆپنى كۆرگەن ئادەم بولغاچقا كەنت كادىرلىرىنىڭ يالغانچىلىق قىلىشىغا قارشى ئىدى. ئاتامنىڭ بۇ راستچىل، ئەمەلىيەتچىللىكىدىن كارىزدىكى قولۇم ـ قوشنىلار «ئابلىز كىشىلەرنىڭ هالىغا يېتىدىغان تېپىلغۇسىز ئادەم» دېيىشەتتى. مەن ئاتامنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارغا راست سۆزلەپ ئەمەلىي مەسىلىلەرنى هەل قىلغانلىقىدىن سۆيۈنۈپ، چوڭ بولسام مەنمۇ ئاتامدەك راستچىل، ئەمەلىيەتچىل ئادەم بولىمەن دەيتتىم.

www.turkitap.com
كتاب تورىكتى

ئۇچىنچى باب

يالغانچى ئاكا

ئاتام بىزنى قاتتىق قوللۇق بىلەن تەربىيىلەيتتى. ئاتامنىڭ بۇ قاتتىق قوللۇقى بوۋامدىن ئۆدۈم قالدىمىكىن دەپ قالمەن. ھەر چاغ بىزنىڭ ئۆگىنىش ئەھۋالىمىزنى سۈرۈشتۈرۈپ تۇراتتى. يالغانچىلىق قىلىشىمىزغا قەتئىي يول قويمايتتى. ئاكام ئىككىمىز بىر يەرگە كەلسەك ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ئاتامنىڭ قاتتىق قوللۇقىدىن زارلىنىپ ئۆز ئارا «دەرد تۆكۈشۈۋالاتتۇق». بۇنداق چاغلاردا ئاكام «بولدى، ئاتامنىڭمۇ ئويلىغىنى بار. بىزنى ياخشى ئادەم بولسۇن دەيدۇ» دەپ، ماڭمۇ، ئۆزىگىمۇ تەسەللى بېرىپ، جىم ئولتۇرۇپ كىتاب ئوقۇيتتى. ئىككى سىڭلىم كىچىك بولغاچقا ئاتامنىڭ قاتتىق قوللۇقىنى بىلمەيتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار بىزدەك شوخلۇق قىلمايدىغان بولغاچقا ئاتامنىڭ ئۇلارغا نەسىھەت قىلىشى ھاجەتسىز ئىدى..

ئاتام مۇئەللىملەرنى قەۋەتلا ھۆرمەتلەيتتى، مائارىپنى قوللايتتى. مەكتىپىمىزگە ھەر يىلى ئىككى ماشىنا كۆمۈر يارەدەم قىلىپ تۇراتتى. ئاتامنىڭ مەكتەپكە يارەدەم قىلغانلىقىنى مەكتەپ رادىئوسىدا ئاڭلاتقاندا بېشىم كۆككە يېتەتتى. مەنمۇ دەرسلەرنى ياخشى ئۆگىنىپ ھەممە پەندىن 90 دىن يۇقىرى نومۇر ئالسام، ئاتام خۇشاللىقىدىن مېنى كۆتۈرۈپ ئاسمانغا ئاتاتتى. بىراق، ئاكامنىڭ ئوقۇشى سەل ناچارراق بولغاچقا، ئاكامدىن ئانچە رازى ئەمەس ئىدى. ئاكام تەنتەربىيە بىلەن رەسىم دەرسىدىلا ياخشى

نومۇر ئالاتتى.

بىر كۈنى ئاكام مەكتەپتىن كېچىكىپ، قاش قارايغاندا ئۆيگە كىردى. ئىشكتىن كىرىپلا ئاتامنىڭ چىرايىدىكى نارازىلىقنى كۆرۈپ، يىغلامسىراپ تۇرۇۋالدى.

— نېمە بولدۇڭ؟ بەكلا كېچىكىپ قالدىڭغۇ؟

— ماتېماتىكا مۇئەللىمى ئېلىپ قالدى... ئۇردى.

— نېمە؟ نېمىشقا ئۇردى؟!

— تاپشۇرۇق ئىشلىمەپسەن، دەپ ئۇردى. تاپشۇرۇق ئىشلىمىسەڭ كەتكۈزمەيمەن دەپ تاپشۇرۇق ئىشلەتتى.

— راست گەپ قىل، تاپشۇرۇق ئىشلەتكىنىڭغۇ ئوبدان بوپتۇ، ئەمما سېنى تاپشۇرۇق ئىشلىمىدىڭ، دەپلا ئۇرغىنى بولماپتۇ. راستتىنلا شۇنداق دەپ ئۇردىمۇ؟

— راست.

— ئېلىپ قېلىپ تاپشۇرۇق ئىشلەتتى دەيسەن، تۇرۇپ ئۇردى، دەيسەن، زادى قايسىسى راست؟

— تاپشۇرۇق ئىشلىمىگەچكە...

— سەندىمۇ ئۇنىڭدىن باشقا بىر گەپ باردۇ؟ تاپشۇرۇق ئىشلىمىدىڭ، دەپلا خەقنىڭ بالىسىنى ئۇرىدىغان مۇئەللىم يوقتۇ؟ مەن ئىشەتمەيمەن، بالا ئۇرىدىغان قانداق مۇئەللىمكەن ئۇ؟

— تاپشۇرۇق ئىشلىمىدىڭ دەپ، مۇشتىتەك بالىنى ئۇرسا قانداق بولىدۇ؟ — دېدى ئاپامۇ ئاچچىقلىنىپ.

ئاتام ئاكامنىڭ ئېيتقانلىرىنىڭ راست ـ يالغانلىقىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن ئەتىسى مەكتەپكە بارماقچى بولدى. ئاتامنىڭ ئەلپازىدىن بىر كىملەرنى چاپناپ پۈركۈۋېتىدىغاندەك قىلاتتى.

ئاتام مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇتقۇچىلار بىلەن بىر نېمە دېيىشىپ قالسا، ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ غەمگە پاتتىم. ئاكامۇ ئەنسىرىگەن چېغى، مەندىن:

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

— ئوسمان، ئەتە ئاتام مەكتەپكە راستتىنلا بارارمۇ؟ — دەپ سوراپ قالدى.

— ئاتامنىڭ بايامقى ئاچچىقىغا قارىغاندا بارمىغانىدەك تۇرىدۇ، — دېدىم مەن ئاكامنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشكە دىققەت قىلىپ.

— بالامنى نېمە دەپ ئۇردىلا، دەپ مۇئەللىمگە ۋارقىراپ سالارمۇ؟

— ھەرقانچە بولسىمۇ مۇئەللىم بىلەن ئۇرۇشۇپ يۈرمەس. سىنىپ مۇدىرىڭلارغا ئەھۋالنى دەپ قويمىغاندۇ شۇ.

ئاكامنىڭ بۇ سۆزلىرىدىن مەن ئۇنىڭ يالغان ئېيتقانلىقىنى بايقاپ قالدىم. ئۆزىنىڭ ئىشىنى ئۆزى تۈگەتسىلا بولمامدىمۇ؟ مېنىڭچىمۇ مۇئەللىمى ئاكامنى ھەرگىز ئۇرمىدى. ئاپىلا، ئەتە ئاتام بېرىپ مۇئەللىمنىڭ ياقىسىنى ئالسا... خۇدايىم ساقلىسۇن. ئاكام ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىدا قانداق باش كۆتۈرۈپ يۈرىدۇ؟ بىزنىڭ سىنىپتىكى ئەنۋەرمۇ، مىجىت بىلەن ئۇرۇشۇپ قېلىپ، مىجىتتىن ئىككى تېپىكنى ئارتۇق يەۋالغىنىغا ئاپىسىنى باشلاپ كېلىۋىدى، ئەنۋەرنى ھەممىمىز ئارىغا ئالمىغانىدۇق، ئەسلىدە ئۇلارنى ئۇرۇشۇپ قالدى، دېگىلىمۇ بولمايتتى. ئويۇن ئويناۋاتىپ مىجىت سەل چىدىماسلىق قىلغانىدى، خالاس. ئاكامنىمۇ سىنىپىدىكى ساۋاقداشلىرى ئارىغا ئالمىسا، ئەنۋەرگە ئوخشاش باشقىلار ئوينىسا بىر چەتتە شۇمشىيىپ قاراپ تۇرارمۇ؟ ئاكام ئەنۋەرنىڭ كۈنىگە قالسا نېمىدېگەن بىچارىلىك. شۇ ئىشتىن كېيىن سىنىپتا بالىلار قىزىرىشىپ قالسىلا ئەنۋەرنى چىشلەپ تارتىپ: « مەن ئەنۋەر ئەمەس جۇمۇ، ئىككى گەپنىڭ بىرى بولسا مەكتەپكە ئاپامنى باشلاپ كېلىدىغان»، «مېنى ئەنۋەر كۆرۈۋاتامسەن؟»، «بىلىپ قوي، مەن ئەنۋەر ئەمەس !»، «بولدى، بولدى، سەن بىلەن بىر نەرسە دېيىشمەيمەن. سەنمۇ ئەنۋەردەك ئەتىلا ئاپاڭنى باشلاپ كېلەرسەن. سەنغۇ كۆكەرمە، جەمەتىڭنى باشلاپ كېلەمسەن تېخى...» دېگەندەك گەپلەرنى قىلاتتى.

ئەتۇمر بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغاندا ئۆزىنىڭ خاتا قىلغانلىقىنى ئويلاپ يېنىمىزدىن كېتەتتى. بىز بىلەن ئانچە ئارىلاشمۇ كەتمەيتتى. شۇ سەۋەبلىك ئۇنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىلىرىمۇ چۈشۈپ كەتكەنىدى. ئاكامۇ ئاشۇنداق سوقۇشتا يېڭىلگەن خورازنى تۆكلىرىنى پاخپايتىپ تام تۆۋىدە دۆگدىيىپ تۇرغىنىدەك سىنىپىدىكى بالىلارغا ئارىلىشالماي يىراقتا دۆگدىيىپ تۇرارمۇ؟ مەنمۇ ئوتتۇرا مەكتەپكە پاتلا چىقىمەن. مېنىمۇ بالىلار ئارىغا ئالمىسا...

سائەتنىڭ ئەنسىز جىرىڭلىشى بىلەن ئويغىنىپ كەتتۇق. تالا سەل سوغۇق بولۇپ مۇرىنى قورۇيتتى. يادلايدىغان شېئىرنى بىردەمدە يادلاپ بولۇپ خەنزۇ تىلىدىن تېكىست يادلىدىم. خىيالىمغا ئاتامنىڭ مەكتەپكە بېرىپ غوۋغا قىلىشى كىرىۋالغاچقا، بايا تالادا يادلىغان تېكىستنى ئۆيگە كىرىپ يادلاپ باقاي دەپ بەزى جايلىرىنى ئۇنتۇپ قالدىم. چۈنكى، ئاتام بىر ئىشقا كىرىشتىمۇ بولدى، ئاخىرىغا چىقارمىغۇچە بولدى قىلمايتتى. ئاپامنىڭ چاقىرىشى بىلەن ھەممىمىز ئولاش - چولاش ئاشخانا ئۆيگە كىرىپ ناشتا قىلدۇق. ئاتام موتسىكلىتىنى پاكىز سۈرتۈپ ئوت ئالدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن:

— ئاباباكرى، ھوي، ئاباباكرى، ئاخشام دېگەن گەپلىرىڭ راست - ھە؟ ! — دەپ قايتا سورىدى.

— راست، — دېدى ئاكام يەرگە قاراپ، ئۇنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقىپ كەتتى. مەن ئاكامنىڭ بۇ تۇرقىدىن ئۇنىڭ راستتىنلا يالغان ئېيتقانلىقىنى جەزملەشتۇردۇم.

ئاكامۇ ئۆزىنىڭ يالغان ئېيتقانلىقىغا پۇشايمان قىلغان بولسا كېرەك، بىردەم سومكىسىدىن قەلەم ئىزدەپ، بىردەم دەرس جەدۋىلىگە قاراپ كىتابلارنى ئالماشتۇرۇپ ماڭالمايۋاتاتتى. ئاتام ئاكامنى موتسىكلىتىغا مىنگەشتۈرۈپ ئىككى قاسىقى يۇلغۇنلۇق، توپىلىق تار يولدا توپا توزۇتۇپ مەكتەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. مەنمۇ خۇرشىدەمنى ئەگەشتۈرۈپ كۆكيانتاقلىق چىغىر

يولدا كېتىۋاتقان دوستلىرىمغا يېتىشىۋالدىم. سەھەرنىڭ غۇر ـ غۇر سوغۇق شامىلى يۈزلىرىمىزگە ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. ئاپامنىڭ ئۇنىمىغىنىمغا ئۇنىماي چاپانىنى كىيدۈرۈپ قويغىنىغا ئىچىمدە مىڭ رەھمەت ئېيتتىم.

ئۆزۈم سىنىپتا بولغان بىلەن خىيالىم ئاكامدا ئىدى. ھە دېسىلا ئاكامنىڭ ئەنۋەردەك يالغۇز يۈرۈۋاتقان، ساۋاقداشلىرى كۆزگە ئىلماي چەتكە قېقىۋاتقان كۆرۈنۈشى كېلىۋېلىپ مېنى تەشۋىشلەندۈرەتتى.

دەرستىن چۈشۈپ خۇرشىدەمنى ساقلىمايلا ئۆيگە قاراپ چاپتىم. قارىسام، ئاكام ھويلىدىكى كارىۋاتقا كاڭ جوزىسىنى قويۇپ دەرس تەييارلاۋېتىپتۇ. ئادەتتە بۇنداق چاغلاردا ئاكامنى ئۆيدىن تاپقىلى بولمايتتى. نەدە ئويۇن بولسا ئاكامنى شۇ يەردىن تاپاتتۇق. ئاكامنىڭ قوزىدەك ياۋاشلاپ قالغانلىقىدىن ئۇنىڭ يالغانچىلىقى پاش بولۇپ قالغاندەك تۇراتتى. مەنمۇ ئاكامنىڭ يېنىغىلا دەپتەر كىتابلىرىمنى يايغاچ ئاكامدىن ئاستا سورىدىم:

— ئاتام مۇئەللىمىڭگە نېمە دېدى؟

— مۇئەللىمنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ مېنى ئۇردى!

— نېمىشقا؟

— نېمىشقا بولاتتى. يالغان ئېيتىپسەن دەپ.

— سەن يالغان ئېيتقانمىدىڭ؟

— گېپىمنىڭ يېرىمى يالغان ئىدى.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ؟

— مۇئەللىم ئەسلىدە «نېمىشقا تاپشۇرۇق ئىشلىمىدىڭ» دېگەنىدى. مەن ئىچىمدە چاقچاق قىلىپ «نېمە كارىڭ» دېگەنىدىم، ئاغزىمدىن ئۇنلۇك چىقىپ كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مۇئەللىم ئاچچىقلاپ بېشىمنى بىگىز قولى بىلەن تۇرتۇپ قويغانىدى. ئاندىن دەرستىن كېيىن بىز تاپشۇرۇق ئىشلىمىگەن بەشەيلەننى ئېلىپ قېلىپ، تاپشۇرۇقنى ئىشلىتىپ ماڭدۇرغانىدى.

— سەنمۇ ئاشۇرۇۋېتىپسەن. شۇنىمۇ ئۇردى دېگىنىڭ نېمىسى؟

— هه، سەن قالمىغان مېنى بىر نېمە دېمىگەن. مەن مۇئەللىمنىڭ ئىشخانىسىدىن چىقىپ دوستلىرىم بىلەن بىللا مەركىزىدىكى ئويۇنخانىغا كىرىپ كەچ قالغانىدىم. كۆرسەتكەن باھانەم بېشىمغا بالا بولدى.

— ئاتام نېمىشقا ئۇردى؟

— نېمىشقا ئۇراتتى، ھەقىقىي ئەھۋالنى مۇئەللىمدىن ئۇقۇپ ماڭا قاراپ ھۆرپىيىپ كەلدى ـ دە، «مۇئەللىمگە شۇنداقمۇ دەمسەن؟ مۇئەللىم ‹نېمىشقا تاپشۇرۇق ئىشلىمىدىڭ؟›، دېسە شۇنداق دېگەن بولساڭ تازا ئۇرسا بوپتىكەن» دەپ پاتكۇمغا بىر شاپىلاق ئۇردى. مۇئەللىم تۇتۇۋالمىغان بولسا يەنە نەچچە شاپىلاق يەيتتىم.

— يالغان ئېيتقاندىكىن خوپ بوپتۇ ! ئاپام ئۇقتىمۇ؟

— ئۇقۇپتۇ. ئاپامۇ مۇئەللىمگە تۆھمەت قىلغان بالا قانداق ئادەم بولار، دەپ ماڭا تەتۈر قاراپ يۈرىدۇ. يۇۋاملار ئۇقسا نېمە دەر؟ خۇدايىمنىڭ ئۆزى بىلىدۇ. مەن مۇنداقلا ئۆتۈپ كېتىدىغان ئىش دەپ قاپتىمەن. نېمىشقا يالغان ئېيتىپ، مۇئەللىم مېنى ئۇردى، دېگەندىمەن، دەيدىغان باشقا باھانە يوقتەك. يا مەنمۇ، «دوستلىرىم بىلەن ئويۇنچۇقخانىغا كىرىپ ئويۇن ئويناپ قويۇپتىمەن، ئەمدى ئۇنداق قىلمايمەن» دېگەن بولسامۇ بۇ كۈن يوقتى ماڭا. مۇئەللىملەرنىڭ ئالدىدا نېمىدېگەن سەتچىلىك بۇ.

— راست، سەتچىلىك بوپتۇ، مۇئەللىمنىڭ نېمە دېدى؟

— مۇئەللىم ئاتامنىڭ سۆزلىرىدىن قاتتىق تەسىرلىنىپ، ماڭا كۈندە ماتېماتىكىدىن بىر سائەت تەكرار قىلىپ بەرمەكچى بوپتۇ. مەن ئاتامنىڭ شۇ بىر شاپىلىقىدىن يالغان ئېيتىشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ۋە ئادەم بولۇشنىڭ نېمىلىكىنى بىلىۋالدىم.

مەن ئاكامغا قارىدىم. ئاكامنىڭ قىزارغان ئىككى مەڭزىدىن خىجىللىقنى، ئويچان قوي كۆزلىرىدىن ئۇمىد ئۇچقۇنلىرىنى كۆرگەندەك بولدۇم.

تۆتىنچى باب

بورانلىق كېچە

1

بىزنىڭ كارىزنىڭ نامى ئازادلىقتىن بۇرۇن «ھاجىكارىزى» دەپ ئاتىلاتتىكەن. ئازادلىقتىن كېيىن كارىز ئەتراپىنىڭ بۇك ـ باراقسان دەرەخلىك ئىكەنلىكىگە قاراپ «بوستانكارىز» دەپ ئاتالغانىكەن. دېمىسىمۇ بىزنىڭ كارىز ئىسمى ـ جىسمىغا لايىق بوستانكارىز.

بوستانكارىزلىق بالىلارنىڭ كۆپىنچىسى ئەلاچى ئوقۇيتتى. باشلانغۇچ مەكتەپ سەل يىراق بولغاچقا يۇقىرى يىللىقتىكىلەر يول بويى تۆۋەن يىللىقتىكىلەرگە تەكرار قىلىپ بېرىپ، ئۆگىنىش ئۇسۇللىرىنى ئۆگىتىپ ئۇلارنىڭ بىلىمىنى چوڭقۇرلاشتۇراتتۇق. چوڭ سىنىپنىڭ خۇرشىدەمنۇ ئالتە يېشىدىلا بىزگە ئەگىشىپ مەكتەپكە بېرىۋالغانىدى.

بىزنىڭ كارىزلىق 10 نەچچە بالا كۆكيانتاقلار كۆكرىپ، قۇم، شورلۇق دالاغا پايانداز يايغان دالادا ماڭغىنىمىزدا، گىياھلارنىڭ ھىدى دىماغلىرىمىزغا ئۇرۇلسا، كۆك تەمى تېتىغان قوزىلاردەك ھاياجانلىنىپ كېتەتتۇق. مەكتەپكە ماڭىدىغان چىغىر يول بويىدىكى كونا خامانىنىڭ سوقما تېمىغا قونۇپ سايراۋاتقان پاختەك، قۇشقاچلارغا چالما ئېتىپ ئۇچۇرۇۋېتەتتۇق. پاخالىلار ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كەتكەن ياۋا كەپتەرلەرگە تۇيدۇرماي ئۇلارنى تۇتۇۋېلىشقا ئۇرۇناتتۇق. بىزگە شۇ كۇنلەر تولىمۇ

www.uyghurkitap.com

كۆڭۈللۈك تۇيۇلاتتى.

بىز مەكتەپتىن تاراپ بولۇشىمىزغا غەرب تەرەپ تۇتۇلۇپ ئاسمان ـ پەلەك چاك كۆتۈرۈلۈپ كېلىۋاتاتتى. بۇ بوران بوۋامنىڭ چۆچىكىدىكى بىر كالپۇكى ئاسمانغا تاقىشىدىغان، يەنە بىر كالپۇكى زېمىندا ئۇچرىغانتى يالماپ ماڭىدىغان قورقۇنچلۇق دىۋىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. بىزنىڭ كارىزدىكى بالىلارنى مەكتەپ جايلاشقان تېرەككارىزنىڭ سىرتىغا چىققاندا ھەممىسىنى يىغدىم.

ـــ ئالىم يوق تۇرىدۇ!

ـــ ئۇلارغا تازىلىق نۆۋەتچىلىكى كەپتىكەن.

ـــ ئاپلا، ئۇنى چاقىرىۋالايلى. ئۇزى يالغۇز ماڭسا يولدىن ئېزىپ قالىدۇ.

ـــ ئۇنى چاقىرىپ كەلگۈچە بوران كۈچىيىپ كەتمەس ـ ھە؟

ـــ ئەنۋەر، سەن يۈگۈر، بىز مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرايلى. شامالدەك بېرىپ، شامالدەك كەل.

ـــ ئالىم سومكىسىنى سىنىپىغا قويۇپ قويۇپلا ماڭسۇن. بولمىسا ئېغىر سومكىنى كۆتۈرۈپ يۈگۈرەلمەيدۇ.

ئەنۋەر كۆزىنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە تېرەك كارىزنىڭ بېغىدىن ئۆتۈپ كەتتى. بوران بارغانسېرى كۈچىيىۋاتاتتى.

ـــ ئەنۋەر كەلگۈچە كىچىك بالىلارنى مەن ئېلىپ ماڭغاچ تۇراي، ـــ دېدى ئادالەت جىددىيلىشىپ

ـــ ماقۇل ئەمىسە، بوران چىقىپ كەتسە جايىڭلاردا جىم تۇرۇڭلار.

ـــ خامانىڭ سوقما تېمىنىڭ دالدىسىدا تۇرۇپ تۇرساق قانداق؟

ـــ تېز يۈگۈرۈڭلار !

ـــ سوقما تامنىڭ دالدىسىدىن چىقماي تۇرۇڭلار !

ئادالەت بالىلارنى ئېلىپ خېلى ئۇزاپ كەتتى. ئادەمنى تىت ـ تىت قىلىپ ئەنۋەرلەر كەلمەيۋاتاتتى. بىز يۇقىرى يىللىقتىكى ئۇچلا ئوغۇل بالا بۇ يەردە قالغانىدۇق، بىرەرسىمىز بىللە ماڭساق

بوپتىكەن. بورانىڭ « ئالدىن يۈرەر قوشۇنى» بولغان بوران شامىلى كەلگۈچە ئالدىمىزدىكىلەرگە يېتىشۋالساق بولاتتى. ئاپىلا، ئالدىمىزدا كەتكەنلەرنىڭ چوڭلىرى قىزلار ئىدى. كىچىكلەر يىغلاپ كەتسە قانداق قىلار؟ بايا، مەخمۇت ئىككىمىز قالساق بوپتىكەن. غالىب ئۇلار بىلەن ماڭغان بولسا... ئەنۋەر بىلەن ئالىم كەلگەندىن كېيىن كارىزغا قاراپ يۈگۈردۇق.

بىز بىر - بىرىمىزنىڭ قوللىرىنى چىڭ تۇتۇشۇپ خامانىڭ سوقمىسىنىڭ يېنىغا بارساق، ئادالەت بىلەن ئايىنىيازخان يىغلاۋاتقان كىچىك بالىلارنى بەزلىگىلى تۇرۇپتۇ.

— بىزنىڭ كارىزنى بوران ئۇچۇرۇپ كېتەرمۇ؟

— قۇم كۆمۈۋېتەرمۇ؟

— بىزنى بوران ئۇچۇرۇپ، كونا كارىز قۇدۇقىغا چۈشۈرۈ-ۋەتسە قانداق قىلىمىز؟ ... ئۇ يەردە يىلان بار... تۆلكە بار.... — بالىلارنىڭ كىچىكلىرى قورقىنىدىن يىغلاۋاتاتتى.

— بولدى ! يىغلىماڭلار !

— ئاپىمىز بىزنى ئالغىلى كېلەرمۇ؟

— كېلىدۇ، يىغلىماڭلار !

— ئاغزىمغا قۇم كىرىپ كەتتى، ھۇ، ھۇ...

— ...

بوران كۈچەيگەنسېرى كىچىك بالىلار خامانىڭ سوقمىسىغا يۆلىنىپ يىغلىغىلى تۇردى. تامنىڭ دالدىسىدا گەپلەرنى ئېنىق ئاڭلىغىلى بولاتتى. مەن خۇرشىدەمنى بەزلەپ يىغدىن توختاتتىم. ئۇنىڭ يىغىسىغا قاراپ مېنىمۇ يىغا تۇتقانىدى.

— بوران پەسەيدى، بىر - بىرىڭلارنى مەھكەم تۇتۇڭلار، چوڭلار كىچىكلەرنى ئوتتۇرىغا ئالايلى. قىزلار ياغلىقىڭلارنى يۈزۈڭلەرگە ئورىۋېلىڭلار. گاز ياغلىق قۇمنى ئازراق بولسىمۇ توسۇيدۇ، — مەخمۇتنىڭ ئاقىلانە مەسلىھىتى بىلەن ئۆزئارا قول تۇتۇشۇپ بورانغا قارشى يۈگۈردۇق.

كۆكيانتاقلىق دالادىن ئۆتۈپ قۇملۇققا كەلدۇق. ئۇرماقنىڭ

ئۇستىگە تەپمەك دېگەندەك، قۇمدا ئاران ـ ئاران مېڭىۋاتساق، كۆچلۈك بوراننىڭ دەستىدىن قۇم دانچىلىرى يۈزلىرىمىزگە توختىماي ئۇرۇلاتتى، شۇنداقتىمۇ كۆزىمىزدىن ئاققان ياشنى ئېرىتىشقىمۇ ئىمكان يوق ئىدى.

ـــ بورانغا ئارقىمىزنى قىلىپ تۇرايلى!

ـــ بورانغا ئارقاڭلارنى قىلىپ تۇرۇڭلار! سەل پەسەيسە ماڭمىز.

بوران سەل توختىشىغا، ئاتاكىغا ئۆتكەن ئەسكەرلەردەك چەبدەسلىك بىلەن ماڭدۇق. شور كارىزنىڭ كونا قۇدۇقىدىن ئۆتۈپ كەتتۇق. ئەمدى قورقمىساقمۇ بولاتتى. ئۇدۇل ماڭساق كارىزغا چىقاتتۇق. ھاۋا سەل سۈزۈلۈشكە باشلىدى. بىزدىن ئەنسىرەپ ئالدىمىزغا چىققانلارنىڭ توختىماي چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، چۆلدە قالغان يولۇچىلار بىر كارۋانغا يولۇققاندەك خۇشال بولۇپ كەتتۇق. بىز كارىزغا كىرىشىمىزگە بوران پەسەيمە، توپا ـ تۇمان سۈزۈلۈشكە باشلىدى. شۇ ئارىدا ئالىم ھەيىرلىق قىلىپ يىغلىغانلارنىڭ يىغىسىنى دوراپ ھەممىمىزنى كۈلدۈرۈپ قايغۇلۇق كەيپىياتنى خۇشال كەيپىياتقا ئايلاندۇردى.

2

كەچقۇرۇن بوران يەنە كۈچەيىشكە باشلىدى. ئىشەك ـ دېرىزىلەر جالاقلاپ قورقۇنچ سالسا، باراڭدىكى تەكلەرنىڭ شالدۇر ـ شۇلدۇرى، نەدىندۇر چىققان قاراس ـ قۇرۇسلاردىن ۋەھىمە كېلىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە قوتاندىكى قوي ـ ئۆچكىلەرنىڭ مەرەشلىرى بورانلىق كېچىنى تېخىمۇ سۈرلۈك قىلىۋېتەتتى.

ـــ توپا يېغىۋاتىدۇ، توختاپ قالسا بولاتتى، ـــ دېدى ئاتام ئەنسىز ئاۋازدا.

ـــ توپا يېغىۋەرسە، بىزنىڭ ئۈي توپىغا كۆمۈلۈپ قالامدۇ

ئاتا؟ — دېدى كىچىك سىڭلىم خالىدەم يىغلامسىراپ.

— ياق، ئۇنداق بولمايدۇ. تويا مۇشۇنداق توختىماي يېغىۋەرسە ئەتە ئۇششۇك چۈشۈپ كېتىشى مۇمكىن.

— مۇز تۇتامدۇ؟

— مۇز تۇتۇش - تۇتماسلىقنىڭ كارى چاغلىق، تەكلەرنى ئۇششۇتۇۋەتسە ئىش چاتاق. مېنىڭ تەكلىپىم بىلەن نۇرغۇن كىشى جىگدە ياقىسىدىكى 100 مو يەردىكى تەكنىڭ بارىڭىنى ئېگىزلەتكەندى. « بوران پەسنى ئەمەس، ئېگىزنى سوقىدۇ» دەپ نۇرغۇن كىشى ئۇنىمىغان. شۇ تەكلەرنى بوران ئۇرغان بولسا، بوران تەكنى ئەمەس، مېنى ئۇرغاندەك بولىدۇ - دە ئەمدى.

— خۇدايىم ساقلىسۇن. ئۇ يەرنىڭ يېنىدا بەش رەت جىگدە دەرىخى بار. دالدا بولار؟... بولمىسا، يېتىمنىڭ ئېغىزى ئاشقا تەگسە بۇرنى قاناپتۇ، دېگەندەك ئىش بولمامدۇ؟ كوپىراتىپ ۋاقىتىدا قەرزگە بوغۇلغان خەق ئەمدىلەتىن پىتىلىق چاپاندىن قۇتۇلغاندەك قەرزدىن قۇتۇلساق... ئۇششۇك چۈشۈپ كەتسە، خۇدايىم ساقلىسۇن... — ئاپام ئىچىدە نېمىلەرنىدۇر، بىرنېمىلەرنى ئوقۇپ پىچىرلاپ ياتاتتى. ئاتام بولسا بىردەم - بىردەم تالاغا چىقىپ بوراننىڭ ئەلپازىنى كۆزىتىپ تۇراتتى. كۆزىمىز ئەمدى ئۇيقۇغا بېرىشىغا دېرىزە ئەنسىز چېكىلىپ بىرنىڭ چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلاندى.

— ئابلىز ! ئابلىز ! مەن غوجى، قۇربانلارنىڭ ئامبىرى ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ. تېز چىق ! قولچىراغ بولسا ئالغاچ چىق !

— ۋاي، كىم ئۇ، سىزنى چاقىرغان؟ — دېدى ئاپام ئەنسىزلىك بىلەن.

— مەن غوجى دېدىغۇ؟ قۇربانلارنىڭ ئامبىرى ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ، چىقىپ باقاي.

ئاتام كىيىملىرىنى كىيىپ قولچىراغنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كەتتى. خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم قورقىنىدىن تۆگۈلۈپلا كەتكەندى.

www.uyghurkitap.com

— ئاپا، بىزنىڭ ئۆيىمۇ ئۆرۈلۈپ كېتەرمۇ؟

— ياق، قۇربان ئاكاڭلارنىڭ ئۆيىنىڭ تېمىغا چاك كەتكىنىگە خېلى بولغانلىقىنى گۈلسۈمخان ئاپاڭدىن ئاڭلىغانىدىم بىزنىڭ ئۆي خېلى مەزمۇت.

ئاتام كىرىمگۈچە مېنىڭ ئۇيقۇم كېلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئەنسىزچىلىكتە كۆزگە ئۇيقۇ كەلمەيدۇ، دېسە نېمە دەيدىكىن دەپتىمەن، مانا چۈشەندىم. مېنىڭ پەقەتلا ئۇيقۇم كەلمەيۋاتاتتى. ئاكام مېنى نوقۇپ:

— ئوسمان، بوران پەسەيدى، يۇر، بىزمۇ چىقىپ باقايلى، — دېدى.

— ياق، بولمايدۇ، — دېدى ئاپام قەتئىيلا كېسىپ.

— چىقىپ باقساق بولمامدۇ، ئاپا، — دېدىم مەنمۇ تالادا نېمە بولۇۋاتقانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن ئاكامنىڭ گېپىنى قۇۋۇەتلەپ.

— ئوسمان ئىككىمىز ھاجەتكە چىقىپلا كىرىمىز ئەمىسە.

— مەيلى، بىراق ھويلىدىن چىقماڭلار، تالا قاراڭغۇ.

— بىز چىقىپ كەتتۇق ئەمىسە.

— قول تۇتۇشۇپ مېڭىڭلار.

ئاكام ئىككىمىز قوللىرىمىزنى تۇتۇشۇپ ھويلىغا چىقتۇق. بوران خېلى پەسەيگەن بولسىمۇ يەنىلا توپا يېغىۋاتاتتى. قۇربان ئاكىلارنىڭ ئۆيى تەرەپتىن « بۇ يەرگە قويايلى، ئۇنى بۇياقىغا قوي... بولدى، بولدى...» دېگەندەك گەپلەر ئاندا ـ ساندا ئاڭلىناتتى.

ئاكام ئىككىمىز ئۇدۇللا قۇربان ئاكىلارنىڭ ھويلىسىغا ماڭدۇق. ئەسلىدە قۇربان ئاكىلارنىڭ ئامبىرىنىڭ تېمى ئۆرۈلۈپ، غوجى ئاكاملارنى ئويغىتىۋەتكەنىكەن. قولۇم ـ قوشنىلار قۇربان ئاكاملارنىڭ بوران ئۈچۈرۈپ كېتىدىغان نەرسىلىرىنى بىرەر قۇر جايلاشتۇرۇپ بېرىپ تارقاشتى.

3

ئەتىسى سەھەردە، ئاپام ھەممەمزنى ئويغاتتى. بوران ئاللىقاچان توختىغان بولسىمۇ، تالا سوغۇق ئىدى. چاپان، پوپايكىلارنى ئىزدەشتۇرۇپ تېپىپ كىيىپ ھويلىغا چىقتۇق. ھويلىمىز بوران دەستىدىن ئەخلەتخانىغىلا ئوخشاپ قالغانىدى. لەمپىنىڭ ئۈزۈملىرى بوراندا قېقىلىپ كەتكەنىدى. باراڭدىكى تەك شۇڭلىرىمۇ بىر يەرگە تۇرمەكلىنىپ قالغانىدى. ھويلىنىڭ خىشلىرى بېسىلىپ ئويمان بولۇپ قالغان يەرلەردە غوراپ[1]لار بىرى سىقىملاپ قويۇپ قويغاندەك يىغىلىپ قالغانىدى. ئاپام ئۇ غوراپلارنى ئالمقىنىغا ئېلىپ كۆرۈپ شۇنداق كۆڭلى يېرىم بولدى. ئاپام بوراننى ئون مىڭنى قارغاپ ھويلىنى ئىككى سىڭلىم بىلەن سۈپۈرۈپ رەتلەشكە باشلىدى. ئاكام ئىككىمىز ئاتامغا ئەگىشىپ ماڭدۇق. قوتاندىكى قويلار قوتانىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا قىستىلىشىپ ئەنسىز كۆزلىرىنى بىزگە تىكىپ تۇراتتى. ئاتام قۇرۇق بېدىدىن بىرنى يېرىپلا قويلارغا سېلىپ بەردى.

— قويلارمۇ بوراندىن قورقۇپتۇ — ھە، ئاتا؟

— شۇنداق ئوخشايدۇ.

— ئېتىزدىكى تەكلەر قانداق بولۇپ كەتكەندۇ؟

— يۇرۇڭلار، تەكلەرنى، زىرائەتلەرنى كۆرۈپ كېلەيلى!

يولدا ئۇچرىغانلا ئادەم سالام — سەھەتتىن كېيىن «تېكىڭلار قانداق؟ بوران سوقۇپتىمۇ؟» دەپ سورايتتى. تەكلىرى بوراننىڭ زىيىنىغا ئۇچرىغانلارغا: «بولدى غەم قىلما، خۇدايىم بېرەر» دەپ ياخشى تىلىكىنى بىلدۈرۈپ قويۇپ كېتىشەتتى.

ئاتام ئەنسىرىگەن جىگدىلىك ياقىسىدىكى تەكلىككە بارىدۇق. ئىش ئاتامنىڭ ئەنسىرىگىنىنىڭ ئەكسىچە بولغانىدى. قاتار جىگدە دەرىخى تەكلەرنى بوراندىن مۇداپىئە قىلغان چېغى،

---

① غوراپ — يىتىمغان، توك ئورۇم.

ئۇزۇملەر ئانچە قېقىلمىغانىدى. ئېتىزلىرىنى ئارىلاپ يۈرگىنىڭ يېنىمىزغا كەلگەن توختاخۇن بوۋام خۇشال ھالدا:

— ئابلىزئاخۇن، كېچىچە بۇ بىر بۆلۈم يەردىكى تەكتىن شۇنداق غەم قىلغانىدىم. خۇدايىم ساقلاپتۇ.

— توختاخۇنكا، ئۇنى بىر دېمە، مەنمۇ كېچىچە بۇ تەكلەرنىلا ئويلاپ كىرپىك قاقمىغانىدىم. بۇ جىگدىلىكىنىڭ ئارىسىغا يا جىغان، يا بولمىسا زىرىق تىكىۋېتەيلى. ھېچكىمگە كەستۈرمەيلى، ئامال بار زىچ ئۆستۈرەيلى...

— ئەنە قارا، ئاببىاس قارىنىڭ بالىلىرىغا، بوران سۇنىدۇرۇۋېتىپتۇ، دېپ نۇرغۇن جىگدە دەرىخىنى كېسىپ توشۇۋاتىدۇ.

— ئەترەت باشلىقى گەپ قىلسا بولىدۇ.

— قانداق گەپ قىلىدۇ؟ ئالۋاستىدىن «كىمدىن قورقىسەن؟» دەپ سورىسا «بىغەرەزدىن» دېگۈدەك. ئۇ غەرەز ئۇقمايدىغانلار بىلەن تەڭ تۇرالمايدۇ.

— شۇ بىر تۇپ جىگدە دەرىخى قۇرۇسا، تونۇرنى بىر قېتىم قىزىتار، جىگدە ئورنىدا ياشىرىپ تۇرسا، تەكنى بوراندىن توسۇپ، نەچچە چاققا ئۇزۇم ئارتۇق چىقار ئىدى. نەچچە چاققا ئۇزۇم دېگەن كىچىك تراكتورنىڭ كوزۇپىغا لىق كەلگۈدەك كۆمۈر دېگەن گەپ.

تەڭ، ئېتىزلارنى ئارىلاپ كەلگەنلەر كۆل بېشىدىكى يوغان جۈجەمنىڭ يېنىغا توپلاشقانىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىز دېمەتلىك بالىلارمۇ خېلى بار ئىدى. بىز بالىلارمۇ بىر چەتتە تۇرۇپ چوڭلارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئولتۇردۇق.

— كېچە ئۇزۇمدىن ئۇمىدىمنى ئۈزگەنىدىم. خۇدايىم ساقلاپتۇ. چۈنچە توشمىسىمۇ بالىلارنىڭ ئوقۇش پۇلىنى تۆلىگۈدەك بىر نەرسە قالغۇدەك. خۇداغا شۈكرى.

— «كۆك مايسىغا كۆت چايقىما» دېگەن گەپ بار. بوراندىن قوتۇلغان بىلەن ئۇششۇكتىن قوتۇلغىنىمىز يوق.

— كونىلارنىڭ « بوراندىن ئۇششۇك يامان » دېگىنى

مۇشۇكەن ـ دە.

ـــ شۇنداق.

ـــ شامالمۇ پەسەيگەندىكىن باراڭ ئاستىغا ئىس قويۇپ بېرەيلى.

ـــ بۇ ئامال بولارمۇ؟

ـــ بولمايدىغان نېمىسى بار؟ كونا سامان، مەڭگەن، تەپچە، قوناق شاخلىرىنى كۆيدۈرۈپ بۇگۈن كېچىچە ھەممە تەكلىككە ئىس قويۇپ بەرسەك ئۇششۇكتىن ساقلىيالايمىز، بولمىسا ئىش چاتاق.

ـــ بورانمۇ قېرىشقاندەك، ئۇزۇم پۇراققا كىرگەندە، كېۋەز ئىككى قۇلاق بولغاندا چىقىدىكەن دېسە؟

ـــ شۇڭا كونىلار بورانلارغا ئات قويۇۋالغان ـ دە.

ـــ قانداق ئات قويۇپتۇ؟

ـــ قىر بۇرىدى بوران، كېۋەز يۇلدى بوران، جۇجەم قاقتى بوران، شاخ يىردى بوران، ئۆرۈك قاقتى بوران... دەپچۇ.

ھەممەيلەن كۈلۈپ كەتتى. كونىلارنىڭ بورانلارنىڭ قايسى پەسلىدە چىقىدىغانلىقى، قانداق تەدبىر قوللانسا بولىدىغانلىقى ھەققىدىكى تەجرىبىلىرىنى ئاڭلاپ، بىز بالىلار ئاغزىمىزنى كاككۇك بالىلىرىدەك ئېچىشىپلا قالدۇق.

ـــ ئابلىز، بۇ يىل ئۇزۇمنىڭ باھاسى قانداق بولار؟

ـــ چوقۇم ئۆسىدۇ!

ـــ دېگىنىڭ كەلسۇن ئاداش. ئۇزۇملەرنى بوران قېقىۋەتتى. ئۇزۇمدىن ئالىدىغان مەھسۇلات ئاز بولدى دېگەنلىك، باھا ئۆستى دېگەن گەپ ...

ـــ ھەر يوغان ساپاقلار كۆسۈتكە قۇيرۇقىدەك بولۇپ قاپتۇ. شۇلار بولسىمۇ پۇل بولۇپ قالسۇن.

ـــ مەن ئەتىلا ئىچكىرىدىكى شېرىكىم بىلەن ئالاقىلىشىپ باقاي. چوقۇم ئۆسىدۇ. ئەگە بولمىغاندا بۇ كارىزنىڭ ئۇزۇمىنى بولسىمۇ يۇقىرى باھادا ئېلىپ بېرىمەن.

ئاتامنىڭ سۆزى هەممە كىشىنىڭ غەمكىن كۆڭلىگە ئومىد ئاتا قىلدى بولغاي، كېلىشۋالغاندەكلا كارىز تەرەپكە قاراپ ماڭدى. بىز بالىلارمۇ ئۆزىمىزنىڭ غېمىدە ئىدۇق. بەزى ئاتا-ئانىلار بالىلىرىغا ئۇزۇم پۇل بولسا ۋېلىسىپىت ئېلىپ بېرىمىز دەپ، ۋەدە بەرگەنىدى. شۇڭا، بالىلارمۇ ئىچىدە «ئۇزۇم ئوخشىسۇن، بىزمۇ يارداملىشىپ ئىس ياقايلى» دېيىشىپ ماڭدى...

هەممە بالىلار كېلىشۋالغاندەكلا ئېشەك هارۋىلىرىنى قېتىپ كونا سامان، قۇرۇق قوناق شېخى، تەپچىلەرنى يىغىپ تەكلىككە توشۇشقا باشلىدۇق.

كېچىچە هاۋا سوۋۇپ، چاپانلارمۇ يېلىك كەلگىلى تۇردى. هەممە تەكلىكتە ئىس يېقىش باشلىنىپ، ئەمگەكنىڭ ئۇنۇمى هەققىدىكى مۇنازىرىلەر قىزىپ كەتتى.

ئاكام ئىككىمىز هارۋىغا سېلىپ قويغان يوتقان ئىچىدە ئۇخلاپ قاپتىمىز. تاڭ سۈزۈلگەندە ئاتام ئويغاتتى. ئەتراپىنى ئىسنىڭ قاڭسىق پۇرىقى بىر ئالغاندى. چوڭلار كېچىچە ئىس يېقىپ ئۇخلىمىغان چېغى، كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى.

شۇ قېتىمقى مۇدهىش بوراندىن، جۇدۇندىن ئامان قالغان ئۇزۇملەرنى ئىس قويۇپ بېرىش ئۈسۈلى بىلەن قوغداپ قالغانىدۇق.

بەشىنچى باب

ئاتام ئالدىنىپ كەتتى

1

8 ـ ئاي كىرىشى بىلەن كارىزدا ئالدىراشچىلىق باشلىنىپ كەتتى. يۇرتىمىزنىڭ پىڭغىرىم ئىسسىقى باشلاندى. بۇلتۇر كەچ كۈزدىن باشلاپ تاشلىنىپ قالغان چۇنچىلەردە ئادەملەر يەنە بىر يىللىق ئۈمىدىنى باغلاپ چۇنچىلەردىكى بۇزۇلغان چاققىلارنى ئوڭشاشقا چۈشۈپ كەتتى. كارىزدىكى كىشىلەر بىر يەرگە كەلسىلا ئۈزۈم ئۈزۈش ھەققىدە غۇلغۇلا قىلىشاتتى.

ــ بۇ يىل جاھان باشقىچىلا ئىسسىپ كەتتى. قۇمتاختىدىكى تەكلەرنىڭ ئۈزۈمى شۇڭىدىلا قۇرۇشقا باشلاپتۇ. شەربەتتىگە تولسۇن دېگىنىمىزگە پايلىمىغۇدەك.

ــ راست، ئۈزۈم قېقىلىپ كېتىۋاتىدۇ.

ــ بالىلارنىڭ رىزقى ئۈچۈن بولسىمۇ بىر ـ ئىككى ھەپتە چىداپ بەرگەن بولسا ياخشى بولاتتى.

ــ ئابلىز، قانداق قىلىمىز؟ ئۈزۈمنى ئالىدىغان ئادەم سەن بولغاندىكىن بىر نېمە دەپ باقە؟ ئۈزمەيلى دېسەك ئۈزۈمنىڭ ھالى شۇ، قانداق قىلساڭ بولار زادى؟

ــ دېگىنىڭلارمۇ راست. ئۈزمىسەك يوغان ساپاق ئۈزۈملەر تەكتىلا قۇرۇپ كېتىۋاتىدۇ. ئۈزەيلى دېسەك، ئۈزۈمنىڭ سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ. ھەي، قانداقلا بولمىسۇن ئۈزەيلى... كېيىن بىر گەپ بولار.

www.uyghurkitap.com

شۇنىڭدىن باشلاپ چۈنچىلەر ئاۋاتلاشتى. كەچلەردە چىراغ ياندۇرۇپ ئۈزۈم ئاسىدىغانلارمۇ خېلى كۆپ ئىدى. كۈندۈزنىڭ 40 گرادۇسىتىن يۇقىرى ئىسسىقتا تەرلەپ پىشىپ يۇرگەندىن كۆرە، كېچىنىڭ سالقىن شامىلىدا ئۈزۈم ئاسقان ئەۋزەل ـ دە. يېشىلى يېشىل ياقۇتتەك، سىرىقى كەھرىۋادەك كىشمىش ئۈزۈملەر سېۋەتلەرگە قاچىلىنىپ ھارۋىلاردا، تراكتورلاردا چۈنچىلەرگە يۈتكەلمەكتە ئىدى. مەنمۇ قارا ئېشەكنى ھارۋىغا قوشۇپ ئۈزۈم توشۇدۇم. ئۈزۈم توشۇۋېتىپ ھەممە كىشىنىڭ ئۈزۈمىگە بەرىكەت تىلىدىم. ھەممە خەقنىڭ چۈنچىسى ئۈزۈمگە لىق تولسۇن، باي بولسۇن، ھەممىمىز باي بولايلى... دەپ پىچىرلاپ ماڭغان چاغلىرىمۇ بولدى. يولدا كېتىۋېتىپ سېۋەتلەردىكى بىر ـ بىرىدىن چىرايلىق ئۈزۈملەرگە قارىسام ئىچ ـ ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ كېتەتتىم. بەزىدە قايسىسى كۆزۈمگە چىرايلىق كۆرۈنسە توخۇ دان تەرگەندەك، ئۈزۈملەرنى يەپمۇ قويياتتىم. ئادەتتە چوڭلار بۇنداق قىلغانىنى ئۆچ كۆرەتتى. ساپاقلاپ ياكى چۈلۈڭلاپ (شىڭگىل) يېسە ھېچكىمنىڭ كارى بولمايتتى. مەن يول بويى تاتلىق خىياللار بىلەن نەچچە سېۋەتتىكى ئۈزۈمنىڭ ئۇ يەردىن ـ بۇ يېرىدىن ئۈزۈپ يېۋىدىم، چۈنچىگە چىققاندا ئاپامنىڭ تەنقىدىنى ئاڭلىدىم.

ـــ ئوسمان، نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟ توخۇ چوقۇغاندەك بەش سېۋەت ئۈزۈمنىڭ ئۈستىدىن يەۋاپسەن. يېسەڭ ساپىقى بىلەن يېگىن، ئۈزۈم سېسىيدىغان ئىش بولمىسۇن يەنە!

مەن خىجىل بولۇپ ئىككىنچى ئۇنداق قىلماسلىققا ۋەدە بېرىپ ئۈزۈملەرنى چۈنچىگە توشۇدۇم. چاققىلارغا ئېسىلغان ئۈزۈملەر گويا يېشىل ياقۇت مۇنارغا ئوخشايتتى. بۇ يېشىل مۇنارلار كىمنىڭ چۈنچىسىدە كۆپ بولسا، شۇنىڭ پۇلى كۆپ بولىدۇ، شۇ ئائىلە كىشىلىرىنىڭ چېھرىدە خۇشاللىق جىلۋىلىنىدۇ دېگەن گەپ. ھەر قېتىم ئۈزۈم توشۇپ كەلگەندە «نەچچە چاققا ئاستىڭلار؟» دەپ سوراپ تۇراتتىم. چاققا سانىنىڭ

ئاشقىنىنى ئاڭلىسام سۆيۈنۈپ، خۇشاللىقىمدا غىڭشىپ ئاخشا ئېيتىپ ئىشىمنى داۋام قىلاتتىم. ئۇزۇم ئۇزۇۋاتقانلار دىن كىچىكلەر ئىسسىققا چىدىماي «ئۇھ، قاچانمۇ تۈگەر» دەپ زارلانسا، ئاردىدىكى ياشقا چوڭلار «ئۇزىدىغان ئۇزۇم تۈگمىسە سىلەرگە نېمە پايدا...» دەپ خاپا بولاتتى. بىزنىڭ ئۇزۇم توققۇزىنچى كۈنى تۈگىدى. ھەممىمىز چۈنچىگە چىقىپ چاققا سانىنى تەخمىنەن ھېسابلاپ باقاتتۇق. كىم جىق ھېسابلاپ چىقارسا «ئاغزىڭغا ناۋات، دېگىنىڭ كەلسۇن...» دەپ خۇشال بولاتتۇق.

2

بوستانكارىزدا ئاساسەن ئۇزۇم ئۇزۇش ئاخىرلاشتى. قۇرۇق ئۇزۇم باھاسى ھەققىدىكى مىش - مىش گەپلەر كۆپىيىپ بىزنىڭ ھويلىدىمۇ پاراڭ قىزىشقا باشلىدى. بۇنداق چاغلاردا مېنىڭدەك ئۆز ئەمگىكى بىلەن ئۇزۇم ئۇزۇشتە «تۆھپە» كۆرسەتكەن بالىلارمۇ بۇ سورۇنغا داخىل بولاتتۇق. چۈنكى، ئۇزۇم باھاسى بىر مو بولسىمۇ ئۆسۈپ قالسا، مىنىدىغان ۋېلىسىپىتىمىز ھەل بولاتتى. چوڭلار ئۆزلىرىنىڭ پارىڭىنى قىلىشسا، بىزمۇ ئۆزىمىزنىڭ پارىڭىنى قىلىشاتتۇق. قايسى ماركىلىق ۋېلىسىپىتنىڭ ياخشىلىقى، قايسى ماركىلىق ۋېلىسىپىتنىڭ چىدامسىزلىقى، يېزا كىتابخانىسىغا قانداق بالىلار كىتابلىرىنىڭ كەلگەنلىكى ھەققىدە پاراڭغا چۈشۈپ كېتەتتۇق. بەزىدە كارىزدا كىمنىڭ ئۇزۇمىنىڭ ئەڭ كۆپ چىقىدىغانلىقىنىمۇ ھېسابلاپ كۆرەتتۇق.

— قارا ئۇزۇمنى دەيمەن، مەكتەپكە مېڭىشىمىزغا ئۇلگۈرۈپ بازىرىنىڭ چىقىدىغانلىقىغا ھەيران مەن.

— ئۇنى ئاپىتاپقا تۆككەچكە شۇنداق تېز قۇرۇغان - دە!

— ئوسمان، ئاتاڭ قارا ئۇزۇم سودىسىنىمۇ قىلسا بولاتتى.

— باشقىلاردىن بىر مو ئۆره باھادا ئالسىمۇ يۈز كىلو قارا ئۈزۈمدىن ئون كوي پايدا ئالاتتۇق.

— ئاتاممۇ بۇ يىل سودىسىنى كېڭەيتمىدىغانىدەك قىلىدۇ. قىشلىق تەتىلدە ئاتامنىڭ يېنىغا بېرىپ باقمىسام.

— قىش بولمايدىغان شەھەرلەرگە بارغاندا جىق رەسىمگە چۈشۈپ كەل. بىزگە بىرەر پارچىسىنى بەرسەڭ ساقلايمىز.

بىز بالىلار يىغىلىپ پاراڭلىشىپ قالساقلا، ھەممىمىز ئۆزىمىزنىڭ غېمىدە ئىدۇق. ئاتام ئاخىر ماڭا يېپىيڭى مۇسابىقە ۋېلىسىپىتى ئېلىپ بەردى. مەن مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا ۋېلىسىپىتىمنى سۈرتۈپ، قۇلۇپلاپ قويۇپ سېۋەتنى ئېلىپ ئاغىنىلىرىم بىلەن قويلارغا ئوت ئالغىلى باردىم. ئاكام مېنىڭ ۋېلىسىپىتىمنى كۆرۈپ جىمىپلا كەتتى. ئۇنىڭ ئىچىگە ئوت كەتكەن چېغى، تۈرۈپ ـ تۈرۈپ مېنى سىلكىشلەپ قويياتتى. بۈرۈن ئاتام ئۇنىڭغا ۋېلىسىپىت ئېلىپ بەرگەندە مەنمۇ شۇنداق قىيىدىغانىدىم. بىر كۈنى قۇلۇپلاپ قويۇشنى ئۇنتۇپ ئوت ئالغىلى كەتسەم، ئاكام ۋېلىسىپىتىمنى مىنىپ لايدا ماڭغانىنى ئاز دەپ نەچچە يېرىنىڭ سىرىنى چۈشۈرۈۋېتىپتۇ. بۇنى كۆرۈپ ئاچچىقىمدا ئاكامغا ۋارقىراپ كەتتىم:

— نېمە قىلغىنىڭ بۇ، تۆلەپ بەر!

— بولىدۇ، سەن مېنىڭكىنى مىن.

— ئۇنداق ئەبجىقى چىقىپ كەتكەن جاقاڭ ـ جۇقۇڭنى ئۆزۈڭ مىن!

— ئەمىسە ئاتامغا دەپ باشقىنى ئالدۇر.

ئىككىمىزنىڭ تالاش ـ تارتىشى يۇقىرى پەللىگە چىققاندا ئاپام ئارىغا چۈشتى.

— ئوسمان، سەن كىچىك بولغاندىكىن جىم تۇرساڭ بولماسمىدى؟

— قاراپ باقە، ئاپا، ۋېلىسىپىتىمنى ئوخشىتىۋەتكىنىنى.

— شۇنچىلىك ئىشقىمۇ ئۇرۇشتۇڭمۇ كۆكەرمە. ۋېلىسىپىت

دېگەن شۇنداق مىنىدىغانغا چىقىرىلغان نەرسە تۇرسا، مىنسە نېمە بوپتۇ؟ سەنمۇ ئاكاڭنىڭ ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ ئويناپسەن.

— مەن ئۇنىڭكىنى مىنسەم ئاۋايلاپ، سىرىنى چۈشۈرمەي مىنگەن.

— ئاپاڭكەن، سەنمۇ ئاۋايلاپ مىنسەڭ بولماسمىدى. ماڭ، لاتا ئەكېلىپ پاكىز سۈرتۈپ بەر.

ئاكام غودۇڭشىغىنىچە ۋېلىسىپىتىمنى قولىنىڭ ئۈچىدىلا سۈرتۈپ قويدى. مەن ئۇنىڭ قولىدىكى لاتىنى ئېلىپ قايتىدىن پاكىز سۈرتۈپ چىقتىم.

3

ئۈزۈملەر چۈنچىلەرگە ئېسىلىپ بولغىلى خېلى بولدى. بوستانكارىزنىڭ نەرىگىلا بارسا ئۈزۈمنىڭ شېرىن ھىدى دىماغقا گۇپپىدە ئۇرۇلۇپ ئادەمنىڭ ئاغزىغا سېرىق سۇ كەلتۈرەتتى. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ چۈنچىلەردىن ئۈزۈمنىڭ شېرىن پۇرىقى كەلمەس بولدى. چوڭلار كۈن ساناپ چۈنچە تۆشۈكلىرىدىن ئۈزۈم ئېلىپ بېقىپ، قۇرۇغان - قۇرۇمىغانلىقىغا ھۆكۈم قىلىشاتتى.

ئاتام تۇرپان، ئۈرۈمچىگە بېرىپ باھا ئۇقۇشۇپ گۇاڭجۇدىكى شېرىكى بىلەن ئالاقىلىشىپ ئالدىراش يۈرەتتى. ئاتام بۇ قېتىم تۇرپان شەھىرىدىن قۇرۇق ئۈزۈم سورۇش ماشىنىسىدىن بىرنى ئالغاچ كېلىپ، ئۇنى ھويلىمىزنىڭ شامال ئۆتۈشىدىغان يېرىگە ئورۇنلاشتۇرۇۋېدى، ھويلىمىزدىن ئۈزۈمنى سورۇيدىغانلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى. ئايالار بۇ ماشىنىنى كۆرۈپ، سەھەر تۇرۇپ شامالدا غەلۋىر بىلەن سورۇپ، شاكىلىنى، سېسىقىنى ئايرىش ئاۋارىچىلىكىدىن قۇتۇلغانلىقىدىن خۇشال بولۇشۇپ كەتتى. مانا بۇ ماشىنا ئۈزۈمنىڭ شاكىلىنى، سېسىقىنى، ياخشى قۇرۇغانلىرىنى ئايرىپ توپىسىنى ئۇچۇرۇپ پاكىز قىلىپ بېرەتتى. بىزگە ئۈزۈم سېتىپ بەرمەيدىغانلارمۇ ئۈزۈملىرىنى

سورۇپ ئېلىپ كېتەتتى، ھەتتا قوشنا كارىزلاردىن كېلىپ سورۇيدىغانلارمۇ بار ئىدى. ئۇزۇم سورىغىلى كەلگەنلەر ئۆزلىرىنىڭ ماشىنا ھەققىدىكى پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، توختىماي پاراڭغا چۈشەتتى.

— ئون كويغا ئون ئادەمنىڭ ئىشىنى قىلمىدىغان نېمىكەن بۇ، ئابلىز، نەلەردىن تاپقانسەن بۇ نەرسىنى؟

— مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە خەقمۇ ئەقىللىق بولۇپ كېتىۋاتىدۇ جۇمۇ. كىمنىڭ ئەقلىگە كەلگەندۇ بۇ.

— كىمنىڭ ئەقلىگە كېلەتتى. تۇرپانلىق دېھقانىنىڭ ئەقلىگە كەلگەن گەپ. بۇنى دەسلەپتە ياسىغان كىشىمۇ بىزگە ئوخشاش دېھقان ئىكەن. قولى ئىشتىن بوشىسىلا رېمونتچىلىق قىلىپ يۈرۈپ، دەسلەپتە ئۆزىنىڭ ئۇزۇملىرىنىلا سورۇش ئۈچۈن ياساپتىكەن، كېيىن ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇيدىغان تۇغقىنىنىڭ ئوغلى ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ مۇشۇ ھالغا كەلتۈرۈپتۇ.

— پۇل پۇلنى تاپىدۇ. ئەقىل ئەقلىنى تاپىدۇ دەپ، ئەتە ـ ئۆگۈن بۇنىڭدىنمۇ ئېسىلىنى چىقىرىدۇ خەق...

— خەقلا ئەمەس، سەنمۇ چىقىرىسەن. بالىلىرىڭنى مۇئەللىمى بىلەن دادۇيجاڭ ئالغىلى كەلمىگۈچە مەكتەپكە بەرمەيدىكەنسەن. بالىلىرىڭ بىر ـ بىرىدىن ئەقىللىق تۇرسا.

— جىڭ گەپ. بالىلىرىم شۇنداق ئەقىللىق.

— شۇڭا گىجىگىلىق قىلماي مەكتەپكە بەر، ئوقۇت. تاپقان ـ تەرگىنىڭنى چاشقانغا يېگۈزۈپ يوقىتىسەن بىكار.

— ئابلىزنى دەيمەن، پۇل تاپىدىغانغا زادى ئېپى بار.

— ئابلىز، ساڭا پۇل دېگەن ئىشىكىڭدىنمۇ، دېرىزەڭدىنمۇ كىرىدىغان بولدى. تۆڭلۈكۈڭدىن چۈشمىگىنىلا قالدى.

— تۆڭلۈكىدىنمۇ چۈشىدۇ. كېچىدە چىقىپ ماراپ باق.

— ھەي شەيتان، دېمەيدىغىنىڭ يوق سېنىڭ.

مەكتەپتىن كېلىپلا ئاكام ئىككىمىز ئاتامغا ئانچە ـ مۇنچە يارەملىشىپ بېرىمىز دەپ، مەن ئۇزۇمنىڭ ھېساباتىنى قىلىشىپ

www.uyghurkitap.com

بەردىم. ئاكام جىڭنىڭ يېنىدا تۇرۇپ خاتىرلىدى، بىزنىڭ ئۆگىنىش قىلماي بۇ يەردە ئىش قىلىپ تۇرۇشىمىزغا ئاپام خاپا ئىدى. بىر كۈنى ئاپام بىزنى ئۆيگە كىرىپ ئۆگىنىش قىلىشقا بۇيرۇغانىدى، ئاتامنىڭ باغرىلىق شېرىكلىرىدىن بىرى، كۆممىقوناقتەك سارغىيىپ كەتكەن چىشلىرىنى چىقىرىپ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— مەيلى، بۇمۇ تۇرمۇش. ئۆگەنسۇن، بۇلارمۇ چوڭ بولۇپ قالدى، — دېدى.

— شۇ ئەمەسمۇ ئاپا، ئەتىدىن ـ كەچكۈچە كىتاب ـ دەپتەرگە قاراپ ئولتۇرساقمۇ بولماس، — دېدى ئاكامۇ ئارقىدىنلا.

— ھازىردىن باشلاپ چىڭ تۇتمىساق، ئەتە ـ ئۆگۈن «ئاپىلا» دېگەن بىلەن ئورنىغا كەلمەيدۇ، بالام.

— ماقۇل، ئاتامغا كۈندە بىرەر سائەت يارەملىشەيلى...

ئەنە شۇنداق قىلىپ يۇرۇپ ئاكام سودىنىڭ ئېپىنى بىلىپ قالدى بولغاي، ئاتامدىن ئاۋۋال ئۇزۇمگە باھا قويۇپ باقاتتى. ئاتام ئاكامنىڭ باھاسىغا قايىل بولاتتى. بەزىلىرىنى «ئوغلۇمنىڭ دېگىنىدەك بولسۇن» دەپمۇ قويىاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئاكامنىڭ بېشى كۆككە يېتەتتى.

4

بىز تۆت بالا يەنە بۇۋاملارنىڭكىگە كۆچۈپ چىقتۇق. بۇۋام ئىلگىرىكىدەك «قاتتىق قول ساقچى» لىق قىلمايتتى. چۈنكى، ئاكام ئىككىمىز ئۆزىمىزنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىدىغان بولۇپ قالغانىدۇق. ئىككى سىڭلىمىز بولسا ماڭقىسىنى تارتىشىپ ئۆگىنىش قىلاتتى. ئۇلارنىڭ ئۆگىنىشىنىڭ ياخشىلىقىدا گەپ يوق ئىدى. يازغان خېتىنىڭ چىرايلىقلىقىغا بۇۋاملا ئەمەس، بىزمۇ ھەيران قالاتتۇق. خۇرشىدەم خالىدەمگە دەرس ئۆگىتىپ

ساۋاتىنى چىقىرىپلا قالماي، 1 ـ يىللىقنىڭ دەرسىنى تۈگىتەي دەپ قالغانىدى.

ئاتام بىرىنچى تۈركۈم نەق ـ نەسى ئالغان 50 تونىنا ئۇزۇمنى ئېلىپ، ئىچكىرىگە يۈرۈپ كەتتى. ئاپام ئەنسىرەپ كېچىلىرى ئۇخلىمىدىمكىن دەيمەن، قاچانلا قارىسام كۆزلىرى قىزارغان هالدا تۇراتتى. ئاپامنىڭ دېيىشىچە، ئاتام سودىغا تۈتۈش قىلىپ، تا هازىرغىچە بۇنچە كۆپ قۇرۇق ئۇزۇمنى ئېلىپ ماڭمىغانىكەن. شۇڭا، ئاپام دائىم:

ـــ ئاتاڭلارنىڭ تىنچ ـ ئامانلىقىنى، سودىسىنىڭ ياخشى بولۇشىنى تىلەڭلار ! ـــ دەپ دۇئاغا قول كۆتۈرەتتى.

ـــ خاتىرجەم بولە، ئاپا، ئاتام يا ئىچكىرىگە تۇنجى قېتىم كىرىپ كېتىۋاتمىسا، ـــ دەيتتى ئاكام.

ـــ بۇ قېتىم ئاتاڭلار ئۇزۇمگە بارلىق دەسمايىنى سالدى، نەق پۇل يەتمىگىنىنى نەسىگە سېتىۋالدى. 50 تونىنا ئۇزۇمنى ئىككىگە بۆلۈپ ماڭسىمۇ بولاتتى. كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سېزىپلا تۇرىدۇ.

ـــ ئۇنداقمۇ بولماس.

ئىككى هەپتىدىن كېيىن ئاتام خۇشال هالدا قايتىپ كەلدى. ئاتامنىڭ دېيىشىچە بۇ يىل قۇرۇق ئۇزۇم سودىسى ياخشى ئىكەن. ئاتام كەلگەن كۈنىنىڭ ئەتىسى يېزىمىزدىكى « يېزا ئىگىلىك بانكىسى » غا يوللىغان پۇللىرىنى بىر كاتاپ خالتىغا قاچىلاپ ئېلىپ كېلىپ نەسى سېتىۋالغان ئۇزۇملەرنىڭ پۇلىنى قايتۇردى. ئۆز ۋاقتىدا ئاتامغا نەسىگە ئۇزۇم سېتىپ بەرگەنلەر هەر كىلوگرامدىن بىر يۈەندىن پايدا ئالدى. ئۇلارنىڭ خۇشاللىقىنى پۇلنى ساناپ ئالغان چاغدىكى چىرايىدىن ئېنىق بىلگىلى بولاتتى.

ـــ خۇدايىم ئۆمرىمىزنى بەرسە كېلەر يىلمۇ ساڭا ئۇزۇمنى نەسىگە سېتىپ بېرىمىز، ـــ دېيىشەتتى بەزىلەر.

ـــ بۇ كارىزىنىڭ ئۇزۇمىنىڭ دانىسى كىچىك قۇرۇغىنى بىلەن تەمى تاتلىق. مەن نەق ئالسام سەككىز كويدىن، نەسى

ئالسام سەككىز كوي يەتتە مودىن ئالمەن. ئۇنىڭدىن تۆۋەن باھادا ساتماڭلار. باھا چوشۇپ كەتمەسۇن. بىرەيلەن باھرىنى چوشۇرسە ھەممە كىشىگە زىيان! ــ دېدى ئاتام.

ئاتامغا كىشىلەر ئىشىنىپ يەنە 40 تونىنا ئۇزۇمنى نېسىگە سېتىپ بەردى. بەزىلىرى ئۇزۇم پۇللىرىنى ئۆسۈم بىلەن ئارىيەت ئېلىپ تۇرغانىدى. ئاتام تەكلەرنى كۆموشكە تۇغقانلىرىمىزنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ، ئىچكىرىگە يەنە كەتتى.

ئاپامنىڭ ئەنسىز كۆزلىرى يەنە باشلاندى. كېچە ــ كۈندۈز ئەنسىرەپلا يۈرگەچكە چىرايى سارغىيىپ، كېسەل تارتقان ئايالدەك ياداپلا كەتتى.

بىر ئايغىچە ئاتامنىڭ خەۋىرى بولمىدى. بىر مەزگىلدىن كېيىن ئىچكىرىدىن چىققان بەزى سودىگەرلەرنىڭ ئاتام ھەققىدە دېيىشكەن مىش ــ مىش گەپلىرىنى ئاڭلاپ قاتتىق چۆچۈپ كەتتۇق.

ــ ئابلىز قويمىچىغا قويۇلۇپ كېتىپتۇ.

ــ گاڭسا ــ جىسا بولۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ.

ــ ئادەمنى پۇل بۇزىدۇ، پۇل. بىزمۇ ئەخمەق، قاراپ تۇرۇپ شۇنچە پۇلنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزۇپ قويغاندىكىن.

ــ ۋاي خۇدايىم، ئىككى ئوغلۇمنى ئۆيلەيمەن دەپ ئۈچ تونىنا ئۇزۇمنى شۇ كىلوسىدىن يەتتە موچەننى دەپ نېسىغا بېرىپتىمەن. يەتتە موچەننى دەپ پوق يەپتىمەن...

ئاتامنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلىغان بەزى كىشىلەر ھويلىمىزغا كېلىپ غوۋغا قىلىشقىلى تۇردى.

ــ پۇلىمىزنى بەرسۇن!

ــ ئۆز ۋاقتىدا شېكەردىن تاتلىق، ياغدىن يۇمشاق گەپ قىلىپ ئۇزۇم ئالغان، قېنى شۇ گەپلەر.

ــ قورۇق گەپكە قورساق تويامتى. پۇل چىقارسۇن، پۇل!

ــ جامائەت، ئۇنداقمۇ دەپ كەتمەيلى. ئابلىزئاخۇنمۇ يامان قىلمىغان. شۇنچە يىلدىن بېرى ئۇزۇملىرىمىزنى ئۆره باھادا ئېلىپ پۇل قىلىپ بەردى. ئۇنىڭ سودىدا موللاق ئاتقان ــ

ئاتمىغانلىقىنى بىلمەيمىز. ئۆزى كەلگەندە بىر گەپ بولسۇن. قارىسىغا گەپ قىلمايلى... ئىنساپ قىلايلى، ئىنساپ!

— ئېنىق گەپ، شۇ قويمىچىغا قويۇلۇپ كېتىپتۇدەك. بىز ئىنساپ قىلساق قورسىقىمىز ئىنساپ قىلمايدىكەن ئەمەسمۇ؟

قەھرىتان قىشنىڭ جاندىن ئۆتمىدىغان سوغۇق كۈنلىرىنىڭ بىر ئاخشىمى ئاتام ساقال - بۇرۇتى ئۆسكەن، كىيىملىرى كىر هالدا كىرىپ كەلدى. ئەتىسىدىن باشلاپ نېسى ئۇزۇم بەرگەنلەر بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى هۆججەتلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ كېلىشكە باشلىدى.

— قېرىنداشلار، تۇغقانلار! مانا مەن بار. ئۇزۇم ئالغان شىركەت ئۇزۇمنى سېتىپ بولۇپ پۇلىنى بېرىدىغان بولغان. سىلەرمۇ بىلىسىلەر، بۇ قېتىم يۆتكىگەن ئۇزۇم ئاز ئۇزۇممۇ؟ مەن ئەتە يەنە ئىچكىرىگە ماڭىمەن. پۇلنى چاغانغىچە ئېلىپ چىقمەن.

— ئېلىپ چىقالمىساڭچۇ؟

— ئاغزىڭنى ئۇششۇتمە، ئېلىپ چىقسۇن، ئىلاهىم!

...

ئاتام يەنە ئىچكىرىگە كەتتى. شۇ كەتكەنچە يېڭى يىلمۇ، چاغانمۇ ئۆتۈپ كەتتى. مانا، تېرىم، تەك ئېچىشلارمۇ باشلىنىپ كەتتى. ئاتامغا نېسىگە ئۇزۇم ساتقانلار ئاپامنى شۇنچىلىك تەڭلىكتە قويۇۋاتاتتى. «هۆججەت»نى كۆتۈرۈپ كەلگەنلەر هەددىدىن ئېشىشقا باشلىدى. ئاتامنىڭ ئۇزۇم سودىسىنىڭ راۋاجلىنىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەلمىگەن بىر سودىگەر ئاتامنىڭ ئالدىنىپ كەتكەنلىكىنى، ئاتامنىڭ ئۇزۇم ساتقان ئادەمنى تاپالمايۋاتقانلىقىنى، نېسى ئۇزۇملەرنىڭ باهاسىنى ئون يىلدىمۇ تۆلىيەلمەيدىغانلىقىنى ئەتراپتىكى كىشىلەرگە يېيىتىۋەتكەنكەن.

— نېسى پۇل، سوكۇلداتقان پۇل دەپ، بىلىپ تۇرۇپ نېسىغا بەرگەندىكىن بىزگىمۇ ئاز!

— ئىسىت! ئىككى كوي ئەرزان بولسىمۇ نەق ساتسامچۇ. نېمىشقا نېسىغا ساتقاندىمەن، ئىسىت!

— بۇنداق قاراپ تۇرساق بۇ يىل تېرىقچىلىقىنى

قىلالمىغۇدەكمەن. زىرائەتنى تېرىپ قويغان بىلەن سۇ بولمىسا بولمايدۇ، سۇغا پۇل كېرەك. توڭلاتقۇنى 2000 كوي ھېسابلاپ مەن ئالدىم.

— ئەمىسە تېلېۋىزورنى كونا بولسىمۇ دۇكان باھاسىدا مەن ئالدىم.

— گىلەمنىڭ ئىككىسىنى مەن ئالدىم.

— ھۆججەت يېزىپ بېرەيلى!

— يازساق يازدۇق. ھۆججەت دېگەننىڭ ئېقى قەغەز، قارىسى سىياھ ئىكەنغۇ، مانا «ھۆججەت» دېگەن بىزدىمۇ تۇرمامدۇ!

ھەشەمەتلىك مېھمانخانىمىز، قىپقىزىل گىلەملەر سېلىنغان ياتاق ئۆيلىرىمىز قۇرۇقدىلىپ قالدى. ئېغىلدىكى قوي، ئېشەك، ھارۋىلارمۇ قالمىدى. ئاپام يىغلاپ باقتى، قاقشاپ باقتى. ئاتامنىڭ پايدىسىنى كۆرگەنلەر ھېسداشلىق قىلىپ باقسىمۇ، ئامال بولمىدى.

ئۆز ۋاقتىدا گۆش، ماينى ئايماي ئىشلەتكەن ئاپام ئەمدى بىر تېمىم ماينىمۇ ئاياپ ئىشلىتەتتى.

بىر كۈنى ئاكام ئىككىمىز مەكتەپتىن ۋېلىسىپىتلىك كېلىۋاتاتتۇق، جىگدە كارىزلىق ئوسمان تۆگە دېگەن كىشى ئالدىمىزنى توسۇپ:

— ھەي، قويمىچىنىڭ كۆچۈكلىرى! بالىلىرىمنىڭ يەيدىغىنى يوق، ئاچ ـ زار، ئاتاڭ ئابلىز بىزنىڭ بىر يىللىق رىزقىمىزنى يەپ كەتتى. بىزنى ئوڭدا قويدى. بىر ئايدىن كېيىن پۇلىنى بېرىمەن دېگەنىدى، پۇل تۇرماق ئۆزىمۇ يوق. ئوغامنى قاينىتىپ خىيالىدا يوق ۋېلىسىپىت مىنىپ مېڭىشىنى بۇلارنىڭ. ئەكەل ۋېلىسىپىتنى، بىزنىڭ بالىلارنىڭمۇ ۋېلىسىپىت مىنگۈچىلىكى بار، — دەپ ۋېلىسىپىتلىرىمىزنى تارتىۋالدى.

بۇ ئەلەمدىن ئاكام ئىككىمىزنىڭ يۈرىكىمىز سىقىلىپ، كۆزلىرىمىزگە لىققىدە ياش كەلدى. ئاتامنىڭ كۆپ پۇل تېپىپ، بالدۇرراق قايتىپ كېلىپ، بىزنى خورلىغان ئاشۇ كىشىلەرگە ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ قويۇشنى خىيال قىلىپ يولىمىزغا راۋان بولدۇق.

ئالتىنچى باب

ئەنسىز كۈنلەر

1

مېنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىلىرىم بارا - بارا چۈشۈپ كەتتى. دەرس ۋاقتى بولسىلا ئاتام خىيالىمغا كېلىۋېلىپ دەققىتىمنى يىغالمايدىغان، ماقالىنىمۇ ياخشى يازالمايدىغان بولۇپ قالغانىدىم. مۇئەللىملىرىم ئائىلىمىزنىڭ ئەھۋالىنى بىلىدىغان بولغاچقا، كۆڭلۈمنى ئاياپ تاپشۇرۇق ئىشلىمىسەممۇ تەرىكمەيتتى. سىلىق گەپ قىلىپ تاپشۇرۇق ئىشلەشكە ئۇندەيتتى. بىر كۈنى ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىم تۇرسۇن مۇئەللىم مېنى ئىشخانىغا چاقىرتتى:

— ماڭا قارا، ئوسمان، سەن سىنىپتىكى ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچى. سېنى ماقالىنى ياخشى يازىدۇ، دەپلا ئەمەس، ھەر جەھەتتىن تىرىشچان، كاللىسى ئۆتكۈر، چېچەن... دەپ بۇ گەپلەرنى قىلىۋاتىمەن. ئۆزۈڭنى تاشلىۋەتمە. مەن سەندەك چېغىمدا سېنىڭدىنمۇ بەكرەك ئېغىر قىسمەتكە دۇچار بولغانمەن. ئېنىقىنى دېسەم، ئوتتۇرا مەكتەپكە چىقىدىغان چاغدا ئاتام قازا قىلغان. ئاتاڭ ھايات تۇرسا، نېمانچە يېتىم بالىدەك بولۇپ كېتىسەن؟... مەن كىچىك چاغلاردا ئەتىرەتلەرگە ئەمگەك كۈچى ئاھايىتى مۇھىم ئىدى. مەكتەپتىن توختاپ قالساملا يېرىم ئەمگەك كۈچى ھېسابلىنىپ ئاپامنىڭ يۈكىنى يېنىكلەتكەن بولاتتىم. مەنمۇ شۇ چاغلاردا دەرستە چېكىنىپ كەتكەنىدىم. ئوقۇمايلا ئاپامغا يارەملىشەي دېگەن قاراشقىمۇ كەلگەنىدىم.

كېيىن قەتئىي ئىرادىگە كەلدىم. ئوقۇش ئارقىلىق ئاپامنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلىشنى ئويلىدىم. ئويلاپ باق. سەن ئاياغنىڭ ئېتىز ئىشىنى قىلىشىپ بېرىپ قانچىلىك ئىش قىلارسەن؟ ئاپاڭ ھېرىپ ـ ئېچىپ كەلگەندە، تاپشۇرۇق دەپتىرىڭدىكى 100 نومۇرنى كۆرسە ئاپاڭنىڭ قانچىلىك خۇشال بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ باقتىڭمۇ؟ مۇبادا «ئۇچتە ياخشى ئوقۇغۇچى»، «ئەلاچى» بولساڭ ئاپاڭنىڭ بىر يىللىق ھاردۇقى چىقىدۇ... ئاكاڭ ئاباباكرىمۇ باشلانغۇچ مەكتەپتە يامان ئەمەس ئوقۇغانىدى. ئوتتۇرا مەكتەپكە چىقىپ قانداق ئوقۇدى ماڭا نامەلۇم. پەيتى كەلسە ئۇنىڭغىمۇ گەپ قىلىپ قويىمەن. ئىككى سىڭلىڭنىڭ دەرستە ياخشىلىقىنى ئۆزۈڭمۇ بىلىسەن. بالىلارنىڭ ياخشى ئوقۇپ، ياراملىق ئادەم بولۇشى ئاتا ـ ئانا ئۈچۈن ئالەمچە خۇشاللىق... بۇلارنى ياخشى ئويلاپ باق. سەن ئوقۇشتىن توختاپ ئېتىز ئىشىنى قىلمەن دېسەڭمۇ سېلىمىخان ئاچام ئۇنىمايدۇ. ئەنسىرىمە، ئاتاڭغا ھېچ ئىش بولمايدۇ، بىر كۈنى ئەمەس بىر كۈنى چوقۇم چامادانىدا لىق پۇل كۆتۈرۈپ كېلىدۇ. سېنىڭ نەتىجەڭنى كۆرسە تارتقان جاپالىرى ئۇنتۇلۇپ ھاردۇقى چىقىدۇ. شۇڭا تىرىشىپ ئوقۇ، ئوكام... !

تۇرسۇن مۇئەللىمنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم ۋاللىدە يورۇپ، ۋۇجۇدۇمغا كۈچ قوشۇلغاندەك بولۇپ كەتتىم. شۇ كۈندىن باشلاپ، ياق، شۇ مىنۇت، شۇ سېكۇنتتىن باشلاپ قەتئىي ئىرادىگە كەلدىم. كاللامدىكى ھەرقانداق غەملەرنى چىقىرىۋېتىپ چوقۇم تىرىشىپ ئوقۇشقا بەل باغلىدىم.

مەن تۇرسۇن مۇئەللىمنىڭ سەممىي تەربىيىسىدىن ئۇلگە ئېلىپ ئىككى سىڭلىمغا تەربىيە قىلدىم. ئۇلار مېنىڭ بۇنداق ئىلھاملاندۇرۇشۇمدىن سۆيۈنۈپ كەتتى. خۇرشىدەم ئوقۇشتىن قولى سەللا بىكار بولسا ئاپامنىڭ قازان بېشى ئىشلىرىغا ياردەملىشەتتى. بىراق ئاكام يېقىندىن بۇيان تاپشۇرۇق ئىشلىمەس بولۇۋالغانىدى. نەچچە قېتىم ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلسام، گېپىمگە

«ماقۇل» بولدىيۇ، سۆزلىرىم ئۇ قۇلىقىدىن كىرىپ بۇ قۇلىقىدىن چىقىپ كەتتى بولغاي، بىلگەن سەنمىگە دەسسەۋەردى.

2

ئاتامدىن تېخىچە خەت ـ خەۋەر يوق ئىدى. ئاپامنىڭ چىرايى بارغانسېرى سولغۇنلىشىپ، چاچلىرىغا ئاق كىرىپ كەتتى. كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدىكى قورۇقلارمۇ كۆپىيىپ قالغاندەك قىلاتتى. مەن ئاتامنىڭ هېلىقى كېچىسى ئىچكىرىدىن كەلگەندە ئاپامغا نېمە دېگەنلىكىدىن خەۋىرىم بولمىسىمۇ، ئاتامنىڭ پۈتۈن دەسمايىدىن ئايرىلىپ قېلىپلا قالماي، 30 تۆمەن يۈەندەك قەرز بولۇپ قالغانلىقىنى پەرەز قىلدىم. ئۇنچىۋالا پۇلنى بىز ئون نەچچە مو يېرىمىزگە تايىنىپ كېچە ـ كۈندۈز ئىشلىسەكمۇ تۈگىتەلمەيتتۇق. شۇڭا چوقۇم باشقا بىر ئىش قىلىشىمىز كېرەك ئىدى.

چۈش دېگەنمۇ ئاجايىپ بولىدىكەن. بىرلا كېچىدە خىسلەتلىك ئادەم بولۇشنى تولا خىيال قىلىدىغان بولغاچقىمىكىن، چۈشۈمدە چىنتۆمۇر باتۇر بولۇپ چۈش كۆرۈپتىمەن. قولۇمدا مىسران قىلىچ، ئاستىمدا ئارغىماق ئات، يېنىمدا كاپ ـ كاپ كۈچۈك... يېشىل يايلاقتا ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋاتقۇدەكمەن... تۇرۇپلا قىستا ـ قىستاڭ شەھەر كوچىلىرىدا ئات چاپتۇرۇپ ئاتامنى ئىزدەۋاتقۇدەكمەن، تۇرۇپلا ئېگىز تاغدا تۇرۇپ ئۇنۇمنىڭ بارىچە «ئاتا!» دەپ توۋلىغۇدەكمەن. قىزىق يېرى ئۇ شەھەردىكى كىشىلەر ماڭا تونۇشتەك، ئۇلاردىن ئاتامنى كۆردۈڭلارمۇ؟ دەپ سورىغۇدەكمەن.

بىرەيلەن: «هە، ئابلىز قويمىچىنى دەمسەن؟ ئۇنى بىر هەپتە بۇرۇن كۆرگەن. دەريانىڭ ئۇ تەرىپىدىكى ئەسكى كەپىدە تۇرىدۇ. شۇ يەرگە بار» دېگۈدەك.

يەنە بىرەيلەن: «ئۇ بۇ يەردىن ئۇلۇشكۇن كۆچۈپ كەتتى. نېمىشقا دەمسەن؟ ئۇ يۇرتىدا نۇرغۇن كىشىلەردىن نېسىغا ئۇزۇم

سېتىۋالغانىكەن. ئۇ خەقلەر ئۈنىڭ بۇ يەردىلىكىنى ئاڭلاپ «ھۆججەت»نى ئېلىپ كېلىپ «پۇلىمىزنى بەر!» دەپ كارىنىغا ئېسىلدى» دېگۈدەك.

يەنە بىرەيلەن: «قويىمچىنىڭ كۈنى قانداق بولماقچىدى. دەككە ـ دۈككىدە مۆكۈپ ـ سۇقۇنۇپ ئۆتىدۇ. ئۇنى تاپالمايسەن. ئۆزۈڭمىغۇ ئىشچاندەك قىلىسەن. ماڭا ياردەملىشىپ كاۋاپ سات. كۈنۈڭگە ئون كوي بېرىمەن. قورسىقىڭنى باقىمەن، قانداق؟» دېگۈدەك.

مەن: «ئىشىڭنى قىلىشە!» دېسەم، «نېمە دەيدۇ ماۋۇ يېتىم! سەن تېجىمەلگە ئىچ ئاغرىتىپ دەۋاتىمەن بۇ گەپنى! هوي قېنى سىلەر! ئورۇڭلار ماۋۇ شۇمتەكنى!» دېگۈدەك.

مەن غەزەپلىنىپ: «قېنى كېلىشە، مىسران قىلىچىمنىڭ تەمىنى تېتىپ بېقىش!» دەپ ۋارقىرىغۇدەكمەن.

بىرى: «هەي، تاپانچىنى ئال، ئات ئۇ شۇمتەكنى، تېز ئات!» دېگۈدەك.

مەن قورقمىدىن: «ياق!» دەپ قاتتىق ۋارقىراپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. قارىسام ئاپام يىغلاملىراپ بىرىگە يالۇۋۇرۇۋېتىپتۇ. بىلىسەم ـ بىلمىسەم ئۇلار قەرز سۆيلەپ كەلگەنلەر ئىدى.

ـــ سېلىمىخان، بىزگىمۇ ئامال يوق. قىزىمىزنى ياتلىق قىلىمىز. ئىشىك ئالدى قاق ئاپتاپ. بۇ ئىسسىقتا ئۇنداق يەردە قانداقمۇ توي قىلغىلى بولسۇن. ئەلچىگە «قۇدىلارغا دەپ باقسىلا، تويىنى كۈزدە قىلايلى» دەپ گەپ بەردۇق. بولغۇسى قۇدىلارنىڭ چوڭ ئاپىسى كېسەلچانكەن. شۇ مەزلۇم نەۋرەمنىڭ تويىنى كۆرۈۋالاي دەپ تۇرغۇدەك. ئۇنىڭ ئۈستىگە كېسىلىمۇ ئېغىر دەيدۇ.

ـــ بىزمۇ پۇلنى ۋاقتىدا بەرسەك بولاتتى، ئەمدى لەمپىنى...

ـــ مەنمۇ ئۆزلىرىنى چۈشىنىمەن. بۈزماق ئاسان، ياسىماق تەس... سېلىمىخان، كېيىن يەنە لەمپە قىلماقچى بولسىڭىز، مەن

ئۇچ ئوغلۇم بىلەن كېلىپ لەمپىلىرىنى ياسىشىپ بېرىمەن. بۇگۈن، بۇ لىملارنى ئالغىنىم ئالغان.

ھەش ـ پەش دېگۈچە ھويلىمىزنىڭ مەزمۇت لەمپىسىنىڭ لىمى ـ چەنزىلىرى چۈشۈرۈلۈپ قول تراكتورغا بېسىلدى. تراكتور تۆت قېتىم قاتتىدى. لەمپىنىڭ ياغاچ ـ تاشلىرى تامام توگىدى. ئۇلار ئېرىنمەي ھويلىنى قىرىپ، سۇپۇرۇپ، سۇ سېپىۋېتىپ، ئالغان ياغاچ ـ تاشقا «ھۆججەت» يېزىپ بېرىپ، يەنە ئېلىشىنىڭ قالغانلىقىنى دەپ قويۇپ كەتتى.

بوۋام بىلەن مومام بۇ ئەلەمگە چىدىمايى ئاتامنى نېمىلەرنىدۇر دەپ توختىمايى تىللاپ كەتتى. كەچقۇرۇن بوۋام، مومالار بىزنىڭ ئۆيگە كەلدى.

ـــ سېلىمىخان، ئاتىگىز بىلەن كۆپ ئويلاندۇق. 7 ـ ئايدا لەمپىنى خەق ئېلىپ كەتتى. بالىلار ئىشكىتىن چىقسا قاق ئاپتاپقا چىقمدۇ. سىزگىمۇ جاپا، شۇڭا بىزنىڭ ئۆيگىلا كۆچۈپ چىقىڭلار. سىلەر بۇرۇن ھۇجرا قىلغان ئىككى ئېغىز ئۆيمۇ بىكارغۇ؟ ـــ دېدى مومام ئېغىر ئۇھسىنىپ.

ـــ شۇنداق بولسۇن، سېلىمىخان. ئاتا بولغان ئادەم چىدىمايدىكەن. بۇنى ئايلىزدىنمۇ كۆرمەيلى. ئۇمۇ ھەممىزنى ياخشى كۆن كۆرسۇن دەپ سودا قىلغان... ـــ بوۋام يەنىلا كۆڭلىنىڭ بىر يېرلىرىدىن ئاتامغا ئىچ ئاغرىتىۋاتاتتى

ـــ ئاتا، ئاپا، ياخشى كۆڭۈللىرىگە رەھمەت. بالىلارنىڭ ئاتىسى تېخى ھايات. قانداقلا كۆن بولسۇن ئۇنىڭ تۇتقان ئۆيىدىن چىقمايمەن. ھېلىمۇ ئۇن، ماينى ئەكىرىپ بېرىپ تۇرۇۋاتىدىلا، ئايلىمىت ئاخۇنلارمۇ بىزنىڭ ئىشىمىزغا ھەمدەم بولۇۋاتىدۇ... رەھمەت. بالىلارنىڭ ئاتىسى كەلسە ھەممە ئىش ئوڭشىلىدۇ...

دەل شۇ چاغدا ئايلىمىت كىچىك ئاتام كىرىپ كەلدى.

ـــ ئاتا، ئاپا، سىلەرمۇ بۇ يەردىكەنسىلەر. ئاكامدىن خەت كەلدى!

ـــ ئاتامدىن خەت كەپتۇ!

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنى ئىنتېرنېت ئارقىلىق كۈنلۈك ئىزدەش

ـــ ئاستا گەپ قىل!

ـــ ئۆزى نەدىكەن، قېنى ئوقۇغىنا خەتنى. تېز بولا ئادەمنى تىت ـ تىت قىلماي.

ـــ سېلىمىخان ئايلام ئوقۇسۇن.

ـــ ئوقۇۋېرىڭ.

ـــ مەن ئوقۇي، ـــ دېدىم مەن خۇددى ئالتۇن تېپىۋالغان ئادەمدەك خۇشال بولۇپ.

ـــ ياق، ئابلىمىت كىچىك ئاتاڭ ئوقۇسۇن، سەن جىم تۇرۇپ تۇر، ـــ دېدى ئاپام جىددىيلىشىپ.

خەتتە دېيىلىشىچە، ئاتام ئۇزۇملەرنى ئالداپ ئېلىپ كەتكەن ئادەمنى ئىزدەپ خەينەنداۋ ئارىلىغا كېتىپتۇ. پەقەت بىزنىڭ ئوقۇشمىز، كۈندىلىك تۇرمۇش خىراجىتىمىز ئۈچۈنلا 2000 يۈەن ئەۋەتىپتۇ. مەن ئاتامنىڭ شۇنچە قېيىن ئەھۋالدا تۇرۇپمۇ بىزنىڭ ئوقۇشىمىزغا ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلگەنلىكىنى ئاڭلاپ، تۇرسۇن مۇئەللىمنىڭ نەسىھەتلىرىنى يادىمغا ئالدىم. تۇۋا، مۇئەللىم دېگەن شۇنداق ئالدىن كۆرەر بۇلامدىغاندۇ. ئاتامنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلگەندەكلا گەپ قىلغانلىقىنى دەيمەن. راست، كىشىلەر شۇڭا مۇئەللىملىرىنى ھۆرمەت قىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ مېنىڭ شۇ دەقىقىدىن باشلاپ تۇرسۇن مۇئەللىمگە بولغان ھۆرمىتىم يەنە ئاشتى.

ـــ ئاكام شۇ پۇللىرىنى قايتۇرۇپ كېلىپ باقسۇن قېنى، كۆڭلۈمگە پۈكۈپ قويغان بىر قانچە ئادەم بار، شۇ خۇمسىلارنىڭ بۇرنىنىڭ نوخلىسىنى ئېلىپ قويمىسام... ئۇلار ئادەم ئەمەس، ھايۋان ئىكەن. ئۆز ۋاقتىدا ئاكامغا يېلىنىپ ـ يالۋۇرۇپ ئۇزۇمنى نېسىگە بىر موچەن بولسىمۇ قىممەت سېتىپ پايدىسىنى ئالغان گۈيلار ھەممىدىن بەكرەك ئۆكتەملىك قىلىۋاتىدۇ... ـــ دېدى ئابلىمىت ئاتام غەزەپلىنىپ.

ـــ خەق قىلغانىنى بىز قىلمايمىز. ئۆپكەڭنى بېسىۋال.

ـــ سەنغۇ، شۇنداق كۆڭلى يۇمشاقلىق قىلىپ جىق جاپا

تارتىشىڭ. ئاكامنىڭ شۇنداق ئاق كۆڭۈللۈكى قىلىپ ئۇزۇمىنى خەققە بەرگەن. خەققە ياخشىلىق قىلىدىغان جاھان ئەمەسكەن بۇ.

— ھەممىنىڭ سورىقى بار، بالام. باشقىلارغا قولۇڭدىن كېلىشچە ياخشىلىق قىل، يامانلىق قىلما!

— بۇ پۇل سىزدە تۇرۇپ تۇرسۇن. ئۇن - ياغ، گۆش ئەكېلىپ بېرىڭ. بۇنىمۇ تارتىۋالمىسۇن يەنە.

— ئۇنداق قىلىدىغان بولسا، كۆرگۈلۈكىنى كۆرسىتىمەن!

— ئۇنداق قېنى قىزىقلىق قىلماڭلار!

— ئۇنداق قىلماڭلار، مۇنداق قىلماڭلارلا دەيدىكەنسەن، ئۇ ئۆكتەملەرنىڭ ھەددىدىن ئاشقانلىقىنى كۆرمەيۋاتامسەن..

مەن بەزىدە «جۇغراپىيە» دەرسلىكىمنى ياكى «ئاتلاس» نىمنى ئالدىمغا يېيىپ قويۇۋېلىپ خەينەنداۋ ئارىلىنى تېپىپ سائەتلەپ قاراپ كېتەتتىم - دە، خىيالىمدا خەينەنداۋنىڭ كۆپكۆك دېڭىز بويىدا ئاتام بىلەن بىللە كېپەك ئالتۇندەك سېرىق، يۇمشاق ساھىلدا بىللە مېڭىپ، دېڭىزنىڭ تۇرۇم - تۇرۇم دولقۇنلىرىدا ئۇزۇپ، دېڭىز دولقۇنلىرى ساھىلغا چىقىرىپ قويغان قۇلۇلە قاپلىرىنى تېرىپ، بانانزارلىقلاردىن بانان ئۇزۇپ ئويناپتتىم.

خەرىتىدىكى بۇ داچەندەك چوڭلۇقتىكى ئارالدىن ئاتامنى ئىزدەپ ھارمايتتىم. ئىككى سىڭلىمغىمۇ خەينەنداۋ ھەقىدىكى بىلگەنلىرىمنى چۈشەندۈرۈپ قويياتتىم. شۇنىڭدىن باشلاپ خەينەنداۋ دېگەن ئىسىم ماڭا يېقىملىق ۋە سۆيۈملۈك تۇيۇلىدىغان بولۇپ قالغانىدى. بۇرۇن مەن تېلېۋىزور كۆرسەم خەۋەرلەر پروگراممىسى كەلگەندە ئىدىشقا سۇ توشۇش، ئىشكىلەرنى تاقاش... قاتارلىق ئىشلارنى قىلىۋالاتتىم. ئابلىمىت كىچىك ئاتام ئاتامنى «ئاكام خەينەنداۋدا ئىكەن» دېگەن كۈندىن باشلاپ «مەملىكەت خەۋەرلىرى»نى ئۇزمەي كۆرىدىغان بولدۇم. خەينەنداۋنىڭ ساياھەتچىلىكى ھەققىدە خەۋەر بېرىلسە، ئاتام سودا قىلىۋاتقانلارنىڭ ئارىسىدىن چىقىپ قالىدىغاندەكلا تۇيۇلاتتى. خەينەنداۋنىڭ نامى تېلېۋىزوردىن چىقسا يۈرىكىم دۈپۈلدەپ

هایاجانلىنىپ كېتەتتىم. بەزىدە بىزنىڭ بوستانكارىزنىڭ ئىسمى تېلېۋىزوردا چىقسىمۇ شۇنداق هایاجانلىنارمەنمۇ، دەپ ئۆزۈمدىن سوراپ، بوستانكارىزنىڭ تېلېۋىزوردا تونۇشتۇرۇلغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باقاتتىم.

بىزنىڭ ئۆيدىكىلەردىن باشقىلارمۇ شۇنداق هېسسىياتتا بولىدىغان چېغى، خەينەنداۋنىڭ گېپى چىقسا قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلايتتى.

يەتتىنچى باب

ئۆلمەس ئەمگەك

1

كۈنلىرىمىز ئەنسىزچىلىك ئىچىدە ئۆتىۋەردى. مېنى سەللا ئۇمىدسىزلىك چۈلغىسا، تۇرسۇن مۇئەللىمنىڭ سۆزلىرى يادىمغا كېلىپ قايتىدىن روھلىنىپ كېتەتتىم. شۇنداق ئۇمىدسىزلەنگەن چاغلىرىمدا ئاتام بار چاغدا ئالغان كىتابلىرىمنى ئوقۇيتتىم. ھازىر بۇرۇنقىدەك كىتاب سېتىۋېلىش ئىمكانىيىتىم بولمىغاچقا، بۇرۇن ئاتام ئېلىپ بەرگەن، قەغەز يەشكەكە سېلىپ قويغان كىتابلارنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ چىقاتتىم. بەزىدە ئۆزۈم ياخشى كۆرگەن داڭلىق شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى يادلايتتىم. ئىمىشقىدۇر لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ «خىيالچان تىلەك» ناملىق شېئىرىنى يادلاشنى شۇنداق ياخشى كۆرەتتىم. مېنىڭ شېئىر - قوشاق يادلاپ يۈرگىنىمنى كۆرگەن ئۇدۇل قوشنىمىز ئىسمائىل بوۋام مېنى يېنىغا چاقىرتىپ، ئۇنى - بۇنى سوراپ، كۆرۈپ، قولى ئىشتىن بوشسا ماڭا نۇرغۇن قوشاقلارنى ئۆگىتىپ قويىدىغانلىقىنى ئېيتقانىدى.

چۈشۈمدىمۇ ئىسمائىل بوۋامدىن قوشاق رەتلەپ چۈش كۆرەتتىم. بەزى ئاخشاملىرى قولۇمغا يېڭى خاتىرە دەپتىرىنى ئېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا كىرىپ، ئۇنى - بۇنى سوراپ ئېغىزىنى كوچىلايتتىم.

— بۇ قوشاقلارنى سەن نەدە، كىمدىن ئاڭلىغان، بوۋا؟

— كىمدىن بولاتتى، مەشرەپ سورۇنلىرىدىن بولمامدۇ. ئۇ چاغلاردا ھازىرقىدەك تېلېۋىزور، كىنو دېگەندەك نەرسىلەر يوق ئىدى. مەشرەپ سورۇنلىرى بىزنىڭ ئەڭ ياخشى كۆڭۈل ئېچىش سورۇنىمىز بولاتتى. شۇ سورۇنلاردا ئەلنەغمىچىلەرنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلىغان. مەنمۇ سەندەك شۇ ئاڭلىغانلىرىمنى قوي بېقىۋېتىپ يادلايتتىم. ساڭا قاراپ، مېنىڭ بالىلىق چاغلىرىم يادىمغا كېلىپ قالدى. مېنىڭ خەت ـ ساۋاتىم يوق. خەت تونۇغان بولسام يادىمغا كەلگەندە ھەممىنى خاتىرىلەپ ساڭا بېرەتتىم. قېرىندىشىم — چىرىندىشىم، دېگەن راست ئوخشايدۇ. ھېلى يادىمغا كەلگەن قوشاقلار ھېلى يادىمدىن چىقىپ كېتىدۇ...

— مەن يېنىڭغا پات ـ پات كىرىپ تۇرىمەن. يادىڭغا كەلگەندە دەپ بەرسەڭمۇ بولىدۇ، بوۋا.

— ئوبدان بالام، ئوسمانجان، ساڭا بىر گەپنى دەي، يادىڭدا تۇت. ئاتاڭ ئابلىز ئاخۇن ياخشى ئادەم. خەقنىڭ گەپلىرىگە ئىشەنمە. ئەلگە ياخشىلىق قىلمەن دەپ يامانچى بولۇپ قالدى. خەقنىڭ گەپلىرىگە قۇلاق سالماڭلار. ئۇلارنىڭ تىللىغىنى ھەممىسى يەل. ئادەم دېگەن چوڭ ئىشلارغا تۇتۇش قىلغاندا غەيرەتتىن، ئۆسەكتىن قۇتۇلالمايدۇ. ھەممە گەپنى ئۆسەك بىل....

— بولىدۇ، ئىسمائىل بوۋا.

— يەنە بىر گەپ بالام. ئاپاڭلارنى خاپا قىلماڭلار. ئايال كىشىنىڭ كۆڭلى نازۇك بولىدۇ. كۆڭلىنى ئاياڭلار. ئاپاڭلار ھېلىمۇ شۇنداق غەيرەتلىك ئايال ئىكەن... قولۇڭلاردىن كېلىدىغانلا ئىش بولسا قىلىڭلار.

مەن شۇنداق قىلىپ زېرىكىشلىك كۇنلىرىمنى ئۇنتۇپ، ئىسمائىل بوۋامدىن سوراپ يۈرۈپ 100 كۇپلېتتىن ئوشۇق قوشاق رەتلىدىم. بۇ قوشاقلارنىڭ بەزىلىرى بىزنىڭ بوستانكارىزغا مۇناسىۋەتلىك ئۇزاق تارىخقا ئىگە قوشاقلار ئىدى.

6 ـ ئاينىڭ ئىسسىقىدا دەرس ۋاقتىدا بىزنىڭ ئۇيقۇمىز

كېلىپ، دەرس خۇشياقمىغان قالغان چاغلاردا، تۇرسۇن مۇئەللىم كەيپىياتىمىزنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن قىزىقارلىق پائالىيەت ئۆتكۈزۈپ بېرىپ ئاندىن دەرسىنى داۋاملاشتۇراتتى.

— كىم نومۇر كۆرسىتىدۇ؟

— مەن!

— قېنى، ئوسمان، ناخشا ئېيتىپ بېرەمسەن؟

— ياق، مەن شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ «خىيالچان تىلەك» ناملىق شېئىرىنى دېكلاماتسىيە قىلىپ بېرەي.

مەن دېكلاماتسىيە قىلىپ بولۇشۇمغا تۇرسۇن مۇئەللىم چاۋاك چالدى. ئارقىدىنلا باشقىلارمۇ چاۋاك چېلىپ كەتتى. تۇرسۇن مۇئەللىم:

— ساۋاقداشلار، ئوسمان شېئىرنى قانداق دېكلاماتسىيە قىلدى؟ — دەپ سورىۋىدى، ساۋاقداشلارنىڭ هەممىسى بىردەك ئۇنلۇك ئاۋازدا:

— ياخشى دېكلاماتسىيە قىلدى!!! — دېيىشتى.

— يەنە بىرنى ئوقۇپ بەرسە قانداق؟

— بولىدۇ!

— قېنى ئوسمان، قۇلىقىمىز سەندە.

— مەن قوشنىمىز ئىسمائىل بوۋامدىن خاتىرىلىگەن خەلق قوشاقلىرىدىن ئىككى كۇپلېت ئوقۇپ بېرەي.

سەھەر تۇرساڭ ئورنۇڭدىن،
قۇۋۋەت بېرەر تېنىڭگە.
تاڭ سەھەرنىڭ ئىشىدىن،
بەرىكەت ياغار ئۆيۈڭگە.

مەن ئېتىمنى سالمايمەن،
دەريا بويى لۆم ـ لۆمگە.
ئەجەب ئىچىم ئاغرىيدۇ،
ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمرۈمگە.

— ياخشى، يارايسەن ! مەن ئۆزۈمنى شۇنچە يىل ئوقۇدۇم، ئون نەچچە يىل ئوقۇتقۇچىلىق قىلدىم، دەپ يۈرۈپتىمەن، ئەمما ئىچىدىكى قىممەتلىك مەدەنىي مىراسلارنى قوغدايلى، دەپ قويۇپ ئەملىي ئىش قىلمىغانىكەنمەن. سەن مېنى تەسىرلەندۈردۈڭ، بۇ ئىشىڭنى داۋاملاشتۇر... بۇ مەڭگۇ ئۆلمەيدىغان ئەمگەك... ساۋاقداشلار، سىلەرمۇ مەھەللەڭلاردىكى بوۋاي ـ مومايلاردىن قوشاق، بەيىت، چۆچەك، ماقال ـ تەمسىل، رىۋايەتلەرنى خاتىرىلەپ قويۇڭلار، بىزنىڭ خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىمىز بىزنىڭ تىل خەزىنىمىز...

تۇرسۇن مۇئەللىم مېنى بىرمۇنچە ماختاپ دەرسىنى داۋام قىلدى. شۇ سائەتلىك دەرس مېنىڭ يۈرىكىمگە ئۆمۈرلۈك مۆھۈر بولۇپ بېسىلدى. كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ، چېلىشتا يەڭگەن پالۋاندەك تۇيغۇدا بولدۇم. دەرستىن چۇشكەندە، ئاتامغا ئۇزۇملىرىنى نېسىگە ساتقان تېرەك كارىزلىق بەزى كىشىلەرنىڭ بالىلىرى دائىم ماڭا قەستەن سۇركىلىپ تۇراتتى. ئۇرۇشسام ئۇلاردىن يېڭىلىدىغانلىقىم ئېنىق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاپامنىڭ « خەق نېمە دېسە دېسۇن، ئۇرۇشۇپ قالماڭلار...» دېگەن نەسىھىتى قولاق تۇۋۈمده ئىدى. شۇڭا ئەتەي ئۇلاردىن ئۆزۈمنى ئېلىپ قېچىپ يۈرەتتىم. بۇگۈن تۇرسۇن مۇئەللىم مېنى ماختاپ قويۇۋىدى، ئۇلار ئورنىدا ئولتۇرالمايلا قالدى. پارتامدا ئۆز ئىشىم بىلەن مەشغۇل بولۇپ ئولتۇرسام توساتتىن ئەخمەت يېنىمغا كېلىپ، ئېغىزىنى ئۇچ بۇرجەك قىلىپ پۈرۈشتۇرۇپ، تۇرسۇن مۇئەللىمنى دورىغىلى تۇردى:

— مەن شۇنچە ئوقۇدۇم، ئوسماندەك ئىش قىلالماپتىمەن. ئوسمان ماڭا دەرس بەردى... بولسا سىلەرمۇ قوشاق، بەيىت، ماقال ـ تەمسىل... لەرنى خاتىرىلەڭلار...

ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا شۇنداق زەردە بىلەن قارىدىم.

— قارايسەنغۇ؟ قويمىچىنىڭ بالىسى؟ ئاتاڭ ئىچكىرىدە

باندىتتەك قېچىپ يۈرگۈچە ئېلىۋالغان پۇلىمىزنى تۆلىسۇن.

— قارىسام ئۆزۈمنىڭ كۆزى بىلەن قارىدىم...

— مېنىڭ كۆزۈمدە قارىساڭ بولامتى، قويىمچىنىڭ بالىسى!

— سەنمۇ يامان نېمە، تۈرسۇن مۇئەللىمدەك مۇز چىراينى بىر دەمدە ئېرىتىۋەتتىڭ. قارىغاندا سەنمۇ ئاتاڭدەك داڭلىق قويىمچى بولغۇدەكسەن، — دېدى تېرەك كارىزلىق ئالىمۇ ئەخمەتكە بولۇشۇپ.

ئاپامنىڭ نەسىھىتى ئېسىمگە كېلىپ، ئۇلار بىلەن تەڭ تۇرماي دەپ تالاغا ماڭدىم.

— قېنى سېنىڭ بۇلتۇرقى نوچىلىقىڭ! نوچى بولساڭ تەنتەربىيە مەيدانىنىڭ ئايىغىدىكى سوقما تام كەينىگە چىق!

— نېمانداق قىلىسىلەر؟ سىلەرمۇ ساۋاقداشمۇ؟ — دېدى تاجىخان بىزنىڭ ئىشىمىزغا ئارىلىشىپ.

— تاجىخان، سەن ئوسمانىنىڭ نېمىسى؟ ئەجەب ئۇنىڭغا بولۇشۇپ كەتتىڭغۇ؟

— بولۇشمەن قانداق، جىم تۇرغان ئادەمگە نېمە دەپ چېقىلىسىلەر ئەمىسە؟

— ئوسمان چېقىلىدىغان چىنىمىدى؟ قارىغاندا ئوسمانغا ئامراق ئوخشىمامسەن؟ هوي، تاجىخان ئوسمانغا ئامراق ئىكەن.

— ئاغزىڭغا بېقىپ گەپ قىل!

— سەنمۇ ئۇنىڭ قويىمچى ئاتىسىنىڭ شېرىكمىدىڭ؟

— يەنە دەپ باقە؟

— دېسەم نېمە قىلالايتتىڭ؟

— ئاغزىڭنى يىرتىمەن، مۇئەللىمگە دەيمەن، نومۇسسىز!

نەچچە ساۋاقدىشىم مېنى ئىتتىرىپ سىنىپتىن ئېلىپ چىقىپ كەتتى. قۇلىقىمغا ئەخمەتنىڭ تىللىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. يۈگۈرۈپ كىرىپ ئۇنىڭ كانىيىنى بوغۇپ، نەچچە مۇشت ئۇرغۇم كەلدىيۇ، يەنە ئاپامنىڭ نەسىھىتى ئېسىمگە كېلىپ، ئۆزۈمگە قاتتىق هاي بەردىم. شۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق ئورۇنسىز

جېدەللەر بولسا، تاجىخان قاتارلىق نەچچە قىز ساۋاقدېشىم ماڭا بولۇشمىدىغان بولدى. تۇرسۇن مۇئەللىم ئەخمەتنىڭ يولسىزلىقىدىن خەۋەر تېپىپ ئۇنى تەنقىدلەپ ماڭا چېقىلالمايدىغان قىلىۋەتتى. مەنمۇ شۇنىڭ بىلەن خېلى يېنىكلەپ قالغاندەك بولۇپ قالدىم.

2

ئاپامنى ئويلىساملا، ئۆزۈمنىڭ كىچىك بالا بولۇپ قالغىنىمدىن ئۆكۈنۈپ، بىرلا كېچىدە چوڭ ئادەم بولۇپ قالسامكەن دەپ تىلەيتتىم. نېمە ئامال، خىيال دېگەن بەربىر خىيال - دە. بىرلا كېچىدە چوڭ ئادەم بولسام ھەممە ئىشنى شاق - شۇقلا قىلىپ بولسام. يەنە، ئۇچار گىلەم، ياق، ھېلىقى «ياغاچ ئات»قا ئوخشاش ئېتىم بولسا، بىر كۈنلۈك يولنى كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچىلا بېسىپ بولۇپ ئاتامنى شەھەرمۇ شەھەر ئىزدىسەم، بوستانكارىزدىكى خەقلەر «ئوسمان ياغاچ ئاتقا مىنىپ ئۇچۇپ كەتتى» دەپ قولىنى پېشانىسىگە سايىۋەن قىلىپ ئاسمانغا قاراپ قالسا، مەن ئاتامنى خەينەنداۋدىن تېپىپ ئاتقا مىندۇرۇپ ئېلىپ كەلسەم...

نېمىشقىدۇر بارغانسېرى خىيالپەرەس بولۇپ كېتىۋاتاتتىم. خىياللىرىمنىڭ ھەممىسى ئاتامغا مۇناسىۋەتلىك ئىدى. تۇرۇپلا ئەڭ تېز باي بولغىلى بولىدىغان سودا ھەقىدە ئويلىنىپ، سائەتلەپ ئولتۇرۇپ كېتەتتىم. ئادەمنىڭ خىيالى بولمىسا قانداق بولىدىغاندۇ، دەپ ئويلاپ، خىيالسىز ھايانى تەسەۋۋۇر قىلاتتىم. خىيال بولمىسا ئادەمنىڭ ياشىغىنىڭ نېمە ئەھمىيىتى. ھايۋانلار چېغىدا خىيال سۈرسە كېرەك، ئويلانغاندەك تۇرۇپ كېتىدىغۇ؟ خىيال ئادەمنىڭ مەڭگۈلۈك ھەمراھى ئىكەن. بىر تۇرۇپ شۇنداق خىيال قىلالىغىنىمنىڭ ئۆزى ياخشى ئىش. ئۇنداق خىيال قىلالمايدىغان بالىلارنى شۇنداق خىيال قىل دەپ

قىلدۇرغىلى بولاتتىمۇ. پاقا چېغىدا كۈندە مەن چوقۇم ئۇچىمەن، دەپ خىيال قىلىپ سەكرەپ يۈرەرمىش...

تۇرسۇن مۇئەللىم مېنىڭ ياخشى تەرىپىمنى ئاپامغا دەپ بەرگەن چېغى، ئاپام مېنىڭ تىرىشچانلىقىمنى سىڭىللىرىمغا، تۇغقانلارغا سۆزلەپ بېرىدىغان بولدى. بىرەرسى يۈزۈمدىن يۈزۈمگە ماختىسا شۇنداق خىجىل بولۇپ كېتەتتىم. ئاپام ماختىغاندىمۇ خىجىل بولۇپ يەرگە قاراپ تۇرۇۋالغانىدىم، ئاپام مېنىڭ بۇ ھالىمنى كۆرۈپ «چوڭ بوپسەن» دەپ مېنى شۇنىڭدىن ئېتىبارەن يۈزۈمدە ماختىمايدىغان بولدى.

ئاكامنىڭ يېقىنىدىن بېرى ئارىلاپ ـ ئارىلاپ مەكتەپكە بارماس بولۇۋالغانلىقىدىن خەۋەرسىز يۈرۈپتۇق.. بىر كۈنى ئاكامنىڭ دەرستىن قېچىپ يېنىزا مەركىزىدە بىلىيارت ئويناپ يۈرگەنلىكىنى يېزىلىق ھۆكۈمەتتە ئىشلەيدىغان نىياز ئاكام كۆرۈپ قېلىپ ئاپامغا ئېيتىپ قويۇپتۇ. ئاپام ئاكامغا قانداق گەپ قىلىشنى ئوبدان بىلەتتى. بىر كۈنى ھەممىمىز جەم بولغاندا ئاپام ئاكامغا لاپپىدە قاراپ قويۇپ سۆزلەشكە باشلىدى:

ـــ ئاباباكرى، سەن بالىلارنىڭ چوڭى. ئۆكىلىرىڭغا ئۈلگە بول. يامان ئىشلارغا ئارىلىشىپ قالما. ئاتاڭ كەلسە سېنى شەھەردە ئوقۇتىمىز. ئوسمانغا قارا، ئۆگىنىشنى قىلىپ بولۇپ قولۇمغا قول بولۇپ ماڭا ئەسقېتىۋاتىدۇ. بىلىمەن، ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ دەرسى كۆپ، دەرسىڭ ئېغىر، سېنى ئىش قىلمۇ دېمەيمەن. تىرىشىپ ئوقۇساڭلا بولدى.

ـــ ئاپا، مەن چوڭ بولغاندىكىن ساڭا ياردەملىشەي. مەكتەپتە ئوقۇماي.

ـــ ياق، كۆزۈم پىلدىرلاپلا تۇرىدىكەن، سىلەرنى ئوقۇتۇپ يارامليق ئادەم قىلىمەن.

ـــ سېنىڭ جاپا تارتىۋاتقانلىقىڭنى كۆرسەم...

ـــ ئۇنداق گېپىڭنى قوي. سىلەرنىڭ ياخشى نەتىجەڭلار مېنىڭ خۇشاللىقىم. ئوسماننى مۇئەللىمى ماختاپ بېرىۋىدى،

ئىككى مۇرەمدىكى ئىككى تاغنىڭ بىرىنى ئېلىۋەتكەندەك يېنىك-كىنە بولۇپ قالدىم. ھاردۇقۇمۇ چىقتى. ئۇنىڭ قىلغان ئىشىنى كىم ئويلىغان دەيسىلەر. ئىسمائىل بوۋاڭغا قوشاق ئېيتقۇزۇپ شۇنى خاتىرىلەپتۇ. بۇنى تۇرسۇن مۇئەللىم «ئۆلمەس ئەمگەك» دەپ ماختاپلا كەتتى. تېخى ئۇنى شۇنداق قوشاق، چۆچەك باسىدىغان ژۇرنالغا ئەۋەتمەپ بېرىمەن، دەيدۇ. ئۇنىڭ ئىسمى گېزىتكە چىقىدىغان بولدى. ئادەم تىرىشسىلا نېمىنى قىلغىلى بولمايدۇ، — ئاپام ئاكامغا دەيدىغانىنى دەپ بولۇپ ماڭا قاراپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — ئوسمان، بولسا ئېلىنىيازھاجىكارىزىدىكى سېلىم بوۋاڭنىڭكىگە بېرىپ نەچچە كۈن تۇرۇپ كەل. ئۇ ئادەمنىڭ ئىچى دەريا. نۇرغۇن چۆچەك، قوشاقلارنى بىلىدۇ. پاراڭ سالىدىغان بولسا، نەچچە كارىزنىڭ ئادىمىنى ئاغزىغا قارىتىپ قويىدۇ. شۇ ئادەمنىڭ پاراڭلىرىنى بىر رەتلەپ قوي. ئۇنىڭ ئالدىغا سېنىڭ پارىڭنى خاتىرىلىگىلى كەلدىم، دەپ باقە، بۆكىنى داپ قىلىپ چېلىپ، ئوسمۇل ئويناپ كەتمىسە مانا مەن...

— بولدى قىلە، ئاپا، پاراڭنى خاتىرىلەپ يۈرەمدىم ئەمدى.

— چۆچەك، قوشاق دېگەن شۇنداق پاراڭدىن چىقىدۇ.

— بولىدۇ، بولىدۇ، قىشلىق تەتىلدە بېرىپ ئىشىنى قىلىشىپ بەرگەچ بىر خاتىرە دەپتەرنى توشقۇزۇپ كېلەي.

سەككىزىنچى باب

بەگگى

1

ئاكامنىڭ مەكتەپتىن قېچىپ ئويۇن ئويناشقا بېرىلىپ كەتكەنلىكىدىن ئاپام قاتتىق خاپا بولدى. ھېلىمۇ بىزنىڭ ئاتىسىز ئۆتۈۋاتقان كۈنلىرىمىزنىڭ دەردى ئاپامغا يېتىپ ئاشاتتى. ئاپام شۇنداق بولسىمۇ ھەممە ئىشنى يەنىلا بۇرۇنقىدەك ئەستايىدىل، ئىدىتلىق قىلاتتى. مېنىڭ پەمىمچە ئاتامنىڭ قەرزى 30 تۇمەندىن ئاشاتتى. بۇنى قانداقمۇ تۆلەپ بولغۇلۇق؟ ئاپام، بۇ قەرزنى بىرلا كېچىدە تۆلەپ، بۇرۇنقىدەك خۇشال يۈرگۈسى، ھېلىقى بىزنىڭ ئۆي جابدۇقلىرىمىزنى ئېلىپ كەتكەنلەرگە ئادەمگەرچىلىكىنىڭ قانداقلىقىنى كۆرسىتىپ قويغۇسى بارەدك قىلاتتى. كىمنىڭ قەرزدىن پاتراق قول ئۈزگۈسى يوق دەيسىز؟ خەقنىڭ بىر پۇڭلۇق ھەققىمۇ ئادەمنىڭ مۇرىسىنى تۆگمەن تېشى بېسىپ تۇرغانىدەك ئازابلايدۇ. ئادەمنىڭ روھىنى قۇرتىغاجايدۇ.

كونىلار «يەر ــ ئىشلىگەننى بىلىدۇ»، «يەر ــ ئالتۇن قوزۇق، يەر ــ تالقان ئوزۇق» دەپ دۇرۇس ئېيتقانىكەن. ئاپام ئېتىزدىن كەلمەي دېگۈدەك ئىشلەۋىدى، كېۋەزلىرىمىز ھەممە خەقنىڭكىدىن ياخشى ئايناىدى. تەكلەرنىڭ شۇڭلىرىنى خۇرشىدەمنىڭ چېچىنى قىرىق كوكۇلا ئۆرۈگەندەك تال ـ تال تاراپ ۋاقتى ـ ۋاقتىدا بېقىپ تۇرۇۋىدۇق، ھەر بىر شۇڭدا ئۇزۇم

شۇنداق بولۇق بولدى. بىزنىڭ تەككە كىملا كىرسە ھەيران قالاتتى. تېخى بەزىلەر «ئۇزۇملەرنى ياساپ ئېسىپ قويغانمىدۇق بولۇق بوپتۇ» دەپ كېتىشەتتى. تەك ماڭا ئادەتتىكى ئۆسۈملۈك ئەمەس، قۇلاقلىرىغا مىڭلىغان يېشىل، سېرىق مەرۋايىت ئاسقان پەرىزات ئانا بولۇپ كۆرۈنەتتى. بۇ پەرىزات ئاننى بەزىدە ئاپامغا ئوخشىتىپ قالاتتىم. شۇنداق چاغلاردا دەرھال ئاپامنىڭ ئالتۇن زىبۇزىننەتلىرىنى قەرزگە بېرىۋەتكەنلىكىنى ئويلاپ، ئاپامنىڭ ھالقىسىز قۇلىقىغا چىرايلىق ئالتۇن ھالقا ئېلىپ سېلىپ قويغۇم كېلەتتى. تەك پەردىدەك جىق ياقۇتلىرى بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى... بۇنىڭ ھەممىسى مېنىڭ خىيالىم ئىدى.

ئاپام تاماق ئېتىشكە خالىدەمنى بىللە ئېلىپ كەتتى. بىز ئۆچ بالا تەكلىكتە ئىشلەشنى داۋاملاشتۇردۇق. تەكنى سۇغارغاندا سۇغا تېگىپ سېسىپ قېلىش ئېھتىمالى بار بولغان شۇڭلارغا تىرەك قويۇپ، كۆتۈرۈپ قويۇۋاتاتتۇق. ئىشلەۋېتىپ بېشىمنى پات ـ پات باراڭ ئاستىغا تىقىپ، ساڭگىلاپ تۇرغان سانجاق ـ سانجاق ئۇزۇم دانىلىرىگە قاراپ، ئېچ ـ ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ كېتەتتىم. شۇ ئۇزۇملەرنىڭ دانىسى بىردىنلا ئۆرۈكتەك، ياق، نەشپۈتتەك، ئالمىدەك بولسا، چۈنچىمىزگە پاتماي قەرز ئىگىلىرىنىڭ چۈنچىلىرىگە ئاسساق، قۇرۇغاندا جىڭلاپلا شۇ يەردە ئۆتكۈزۈۋەتسەك... مەن شۇ خىيالىلارغا بەند بولۇپ كېتىپ ئىشىمنى توختىتىپ قويۇپتىمەن. ھاۋا بارغانسېرى ئىسسىپ، تىنچىق بولۇپ كېتىۋاتاتتى. بىر چاغدا ئاكامنىڭ چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، تەكنىڭ ئۇ چېتىگە چىقىپ، جىگدە سايىسىدە بىر ئاز ئارام ئالدۇق. شۇ ئاردا خۇرشىدەم گەپ ئارىلاپ سوراشقا باشلىدى:

— ئوسمان ئاكا، بايا خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ كېتىپسەن، ئاتامنى ئويلىدىڭمۇ؟

— ياق.

— ئەمىسە، دېگىنە، نېمىنى خىيال قىلدىڭ؟

ـــ ئۇزۇملەرنى خىيال قىلدىم. ئۇزۇملەرنىڭ دانىسىنى ئۆزۈكتەك، نەشپۈتتەك، ئالمىدەك بولسا، بۇ يىللا قەرزلەرنىڭ يېرىمنى بولسىمۇ قايتۇرۇۋالساق دەپ ئويلىدىم.

ـــ مېنىڭ كۆز ئالدىمغىمۇ شۇنداق دانىسى يوغان ئۇزۇملەر كېلىۋاتىدۇ. ئويلىمايدىغان نېمەڭ يوق سېنىڭ، ئاكا.

ـــ كېۋەزلەرنىڭ غوزىسىنى قوغۇندەك ـ قوغۇندەك بولسا، دەپ ئويلىمىدىڭمۇ؟ ـــ دېدى ئاكام پەرۋاسىز ھالدا.

ـــ ۋاھ، ئۇنداق بولىدىغان بولسا، بەش ـ ئالتە غوزىنىڭ پاختىسىدىنلا بىر سېۋەت پاختا چىقىدۇ ـ دە، ئۇ چاغدا مەن پاختا تېرىش ماھىرى بولىمەن.

ـــ ھەممىسى قۇرۇق خىيال، يۇرۇڭلار ئىشلەيلى. مىڭ ئېغىز قۇرۇق گەپتىن، بىر تال ئوت يۇلغان ئەۋزەل.

ئاكامنىڭ بۇ گېپىدىن ئۇنىڭ قەتئىي ئىرادىگە كەلگەنلىكىنى ھېس قىلدىم. بۇرۇن ئۇنىڭ مەكتەپتىن قايتىپلا بېزا مەركىزىدىكى ئويۇنچۇقخانىدا ئويۇن ئويناپ، ۋاقتىدا كەلمىگەنلىكىگە خاپا ئىدىم. ئاپام شۇنچە دەرد ـ ئەلەم چېكىۋاتسا قانداق ئويىنىغۇسى كەلگەندۇ دەپ قالاتتىم. مەن ئۇنىڭغا قايتىدىن سىنچىلاپ قارىدىم. ئۇ قايچىنى ئەپچىللىك بىلەن تۇتۇپ، قېرىم يېنىدىكى ئۆسۈپ قالغان شۇڭلارنى كېسىپ، ئۇزۇملەرنى كۆتۈرۈپ كۆرۈپ بېقىپ، ئاستىغا ئاچا قويۇۋاتاتتى. ئاكامنىڭ بۇ ھالىتىدىن مەنمۇ روھلىنىپ ئۆز ئىشىمغا مەشغۇل بولدۇم.

ھاۋا بارا ـ بارا ئىسسىشقا باشلىغانىدى. خۇرشىدەم زېرىككەن چېغى غىڭشىپ ناخشا ئېيتىۋاتاتتى. بىر ھازادىن كېيىن قارىسام، ئاكام كۆرۈنمىدى. ئۇنىڭ يەنە نەگە يوقاپ كەتكەنلىكىدىن جىلە بولۇپ، خۇرشىدەمگە يارەملەشمەكچى بولۇپ چاققان ئىشلەشكە باشلىدىم. بىز ئادەتتە ئىشنى بۆلۈشۈۋېلىپ قىلاتتۇق. ئاكام بۇرۇنمۇ ئۆزىگە بۆلۈنگەن ئىشنى تۈگىتەلمەي، مەن يارەملەشىپ بېرەتتىم. بۈگۈنكىدەك بۇنداق تومۇز ئىسسىقتا ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشىنى ئۆزى تۈگەتسۇن. خۇرشىدەم

كىچىك تۇرۇپ ماڭا يېتىشىپ دېگۈدەك ئىش قىلىۋاتامدۇ. ئاكام ھەممىدىن چوڭ بولغاندىكىن، ئۇنداق ھۇرۇنلۇق قىلمىسا بولاتتى، بايىلا تېخى قەتئىي نىيەتكە كېلىپ بىر ئوبدانلا ئىشلەۋاتاتتى، بىر دەمدىلا يېلى چىقتىغۇ ئەمدى... مەن شۇنداق دېگىنىمچە ئەتراپقا قاردىم. تەكلىكنىڭ ئۇ چېتى قوناقلىق ئىدى. قوناقلىقتىن ئىس چىقىۋاتقاندەك قىلاتتى. «نېمە ئىش بولغاندۇ، بىرەرسى ئوت قويۇۋەتمىگەندۇ ـ ھە» شۇنداق دەپ تۇرۇشۇمغا موخوركىنىڭ ئاچچىق پۇرىقى ئەتراپنى بىر ئالدى. بۇرۇن مەن ئاكامدىن تاماكا پۇرىقى كەلسە، تاماكا چەككەنلەرنىڭ يېنىدا تۇرغان بولسا كىيىمگە تاماكا ھىدى سىڭىپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپتىمەن. مانا ئەمدى بىلدىم، ئۇ تاماكا چېكىشنى ئۆگىنىپ قالغان ئىكەن ئەمەسمۇ!

2

مەن ئاكامنىڭ بەڭگىلىكىنى جەزملەشتۈرۈپ، ئاپامغا دېمەكچى بولدۇم. بىراق، «ئوغرى تۇتساڭ مېلى بىلەن تۇت» دېگەندەك ئاۋۇال ئۇنىڭ يانچۇقلىرىنى ئاختۇرۇپمۇ، تاماكا تاپالمىدىم. ئۇ تاماكىنى زادى نەدە قويىدىغاندۇ؟ مەن ۋاقتىم چىقسىلا ماھىر رازۋېدكىچىدەك ئۇنىڭ تاماكىسىنى ئىزدەيتتىم. ئۇنىڭ تاماكا ئالىدىغان پۇلى يوق، باشقىلاردىن سوراپ چېكەرمۇ يا؟ توۋا، ئۇنداقمۇ قىلىپ يۈرمەس تىلەمچىدەك. بەڭگى دېگەنغۇ تونۇسا، تونۇمىسا خۇمارى تۇتقاندا تاماكا سوراپ چېكىۋېرىدىكەن. ئەگەر تونۇمىغان ئادەمدىن بىر ئورام تاماكىنىڭ پۇلىچىلىك پۇل سورا دېسە ھەرگىز سورىمايدۇ. ھەي، بۇ ئاكامنىزە. بۇرۇن بىز قوي باققىلى چىققاندا بالىلار كاۋا غازىڭى، كۇنجۇت غازىڭىنى تاماكا قىلىپ چېكەتتى. ئۇنىڭغۇ چوڭلارنىڭ چەككىنىنى دوربىغانلىق دېسەك بولىدۇ. خۇمارى تۇتمايدۇ. چوڭلارغا ھەۋەس قىلىپ قىلغان ئىشتە ئۇ... ئاكام تاماكىسىنى زادى نەگە

قويدىغاندۇ؟ ئەقلىم ھەيران، شۇنچە ئىزدەپمۇ ئۇنىڭ تاماكىسىنىڭ بىر دانىسىنمۇ تاپالمىدىم.

ئاكامنىڭ كۈندە ئىشكىتىن كىرىپلا چىش چوتكىسىنى ئويۇقتىن ئېلىپ چىقىپ كېتىپ، چىشىنى چوتكىلىۋېتىپ ياتىدىغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى مانا ئەمدى بىلدىم. ئاغزىم تاماكا پۇراپ قالمىسۇن، دەپ شۇنداق قىلاتتىكەن ئەمەسمۇ؟ ! ئاكام، مەن بىر يەردىلا ئەمەس، خۇرشىدەم، خالىدەم بار يەردىمۇ تاماكا چەكمەيتتى. بىر كۈنى ئۇنىڭ كۆرپىسىدىكى موخۇركا ئۇۋاقلىرىنى كۆرۈپ قالدىم ـ دە، دەرھال:

ـــ ئاكا، تاماكا چېكىدىكەنسەن ـ ھە؟ ! ـــ دەپ سورىدىم.

ـــ ياق، ـــ دېدى ئۇ پەرۋاسىز ھالدا.

ـــ مانا، دەلىل ـ ئىسپات !

ئۇ قولۇمدىكى موخۇركا ئۇۋاقلىرىغا قاراپ كۈلۈپ كەتتى. مەن ئۇنىڭ قولىغا قارىدىم. ئۇنىڭ باشمالىتىقى بىلەن كۆرسەتكۈچ بارمىقىنىڭ ئۇچى سەل ـ پەل سارغىيىپ قالغانىدى.

ـــ ئاپامغا دېمە جۇمۇ !

ـــ دەيمەن !

ـــ ئاپامغا دەيدىغان بولساڭ تايىقىڭنى يەيسەن !

ـــ ئۇرۇپ باقە، بوۋامغا دەپ ئەدىپىڭنى بەرگۈزىمەن !

ـــ بولىدۇ، مەن سېنى ئۇرماي، سەنمۇ ئاپامغا دېمە، نېمە قىلىپ بەر دېسەڭ شۇنى قىلىپ بېرەي.

ـــ نېمىشقا چەكتىڭ ئۇنى؟ مەكتەپتىمۇ چەكلەيدىغۇ؟ تاماكىنىڭ زىيىنىنى بىلىدىغانسەن؟

ـــ بىلىمەن.

ـــ بىلسەڭ نېمىشقا چەكتىڭ؟ بىلىپ قىلغان گۇناھنىڭ ئېغىرلىقىنى بىلىدىغانسەن؟

ـــ ئۇنىمۇ بىلىمەن. ئاتامنىڭ ئىشىنى ئويلىسامىلا جىلە بولىمەن. ئاتام ئاخىرقى قېتىم يۈرتقا چىققاندا، قويمىچىغا قويۇلۇپ كەتكەنلىكىنى دېمەي تۇرغان بولسىمۇ، خەق بىزنى

بۇنداق توخۇنى يۇگدىغاندەك قىلىپ قويمايتتى، بۇزەك قىلمايتتى... كىم بىزنى ئاربىغا ئالدى؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۆيىمىزدىن كېتەلمەيدىغان تۇغقانلاردىن نەچچىسى قارىسىنى كۆرسەتمەيۋاتىدۇ، نەچچىسى پۇلىمىزنى بەرمىدى، دەپ تەتۈر قاراپ يۈرۈۋاتىدۇ...

ــ ئۇنىڭ تاماكا چېكىشىڭ بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى؟

ــ نېمىشقا بولمىغۇدەك؟ ئۇلارنىڭ شۇ قىلىقىنى ئويلىساملا ئۆز گۆشۈمنى يېگۈدەك بولۇپ كېتىمەن. تىتىلداپ كېتىمەن شۇ...

ــ ئۇنداق قىلما، ئاپام تۇگىشىپ كېتىۋاتىدۇ.

ــ مەنمۇ تاماكا چەكسەم سەل يېنىكلەپ قالىدىكەنمەن شۇ...

ئاكام يىغلىغان بولسا كېرەك، ئۇنىڭ يېنىڭ ـ يېنىڭ ئۆكسۈگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ، مېنىمۇ يىغا باستى. چىشىمنى چىشلەپ، جىم ياتتىم. ئۇنىڭ كۆڭلىنىڭ بۇنچىۋالا يېرىملىقىنى بىلمىگەنكەنمەن. ئۇنى ئۆينى ئويلىمايدۇ، ئۆي بىلەن كارى يوق دەپتىمەن. ئۇنىڭ ئويلىغانلىرىنى مەن ئويلىمىغانكەنمەن.

ــ ئاكا، قەرزلەرنى تۆگىتەلەيمىزمۇ؟

ــ ياق، ئاز پۇل ئەمەس ئۇ!

ــ ئەمىسە، قانداق قىلىمىز؟

ــ بىلمىدىم.

ئۇنىڭ مەن بىلەن پاراڭلاشقۇسى يوقتەكلا، نېمىنى سورىسام شۇنىڭغا بىرلا ئېغىز گەپ قىلىپ جىمىپ كېتەتتى.

ــ ئوسمان، مەن مەكتەپتىن توختاپ قالايمىكىن دەيمەن.

ــ نېمىشقا؟

ــ مەنمۇ ئوقۇسام، سىلەرمۇ ئوقۇساڭلار ئاپام ئۆزى يالغۇز ھەممە ئىشقا قانداق يېتىشىپ بولالايدۇ؟ كىچىك ئاتامىلارنى، ئاسىم ئاكاملارنى ياردەملەشتى دېگەن بىلەنمۇ يەنە ئاپام پايپېتەك بولمىسا بولمايدىكەن. شۇڭا مەن ئوقۇشتىن توختاپ قالاي دەيمەن.

ــ ئاپام ئۇنىمايدۇ.

— ئۇنىمىغىنىغا قويمايمەن. بۇرۇن ئوقۇشۇم ياماڭ ئەمەس ئىدى. ھازىر كاللامغا دەرس چۈشىدىغاندەك ئەمەس. كۆزۈم دوسكىدا بولغان بىلەن خىيال ئېكرانىمدا ئاتامنىڭ يات شەھەردە تەمتىرەپ يۈرگىنى، ئاپامنىڭ ئېغىر ئىشلارنى قىلىپ چارچاپ ھالمدىن كەتكەن كۆرۈنۈشلىرى كىنو لېنتىسىدەك ئۆتىدۇ...

— مېنىڭچە ئىمتىھان بېرىپ باق. جەڭگە كىرمەي يانغان جەڭچىدەك يېرىم يولدا چېكىنسەڭ بولماس.

— ئۇغۇ شۇ.

— ئاكا، سەندىن بىر گەپنى سورىسام خاپا بولامسەن؟

— ياق، قېنى سورا.

— تاماكاڭنى نەگە قويىسەن؟ مەن شۇنچە ئىزدەپ تاپالمىدىم.

— سەن تاپالمايسەن.

— ئېيتىپ بېرە، نەگە يوشۇرۇپ قويۇپ چېكىسەن؟

— مەندە تاماكا ئالىدىغانغا نەدە پۇل. كۇندە كىچىك ئاتامنىڭ قويلىرىنى سۇغۇرۇپ بەرگەچ ئۇنىڭ ئويۇقىدىكى تاماكا خالتىسىدىن نەچچە ئورام ئوراپ، دەرۋازىنىڭ يېنىدىكى خىشنىڭ كەينىگە يوشۇرۇپ قويۇپ چېكىمەن.

— كىچىك ئاتام بىلىپ قالسىچۇ؟

— بىرسى چېلەكتىكى سۇدىن بىر قوشۇق سۇ ئىچىۋالسا سېزىلەمسەن؟

— سېزىلمەيمەن، لېكىن كىچىك ئاتام كۆرۈپ قالسىچۇ؟

— ناماز ئوقۇغىلى كىرىپ كەتكەندە ئالىمەن ـ دە!

— ۋاي، قېرى بەڭگى!

مەن ئاكامدىن بۇنىڭدىن كېيىن قەتئىي تاماكا چەكمەسلىكىنى ئۆتۈنۈپ ئۇنىڭغا يېلىندىم. ئاكامۇ ئۇنداق قىلماسلىققا ۋەدە بەردى.

www.uyghurkitap.com
كتاب تور بېكىتى

توققۇزىنچى باب

ئاكام ئىمتىھان بېرەلمىدى

1

ئاكامنىڭ ئوقۇشىنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك ئەمەسلىكىنى ئاپام بىلگەچكە، ئۇنىڭغا ئانچە ئاچچىقلانمىمۇ كەتمەس بولدى. ئىمكانقەدەر ئاكامغا سىلىق ـ سىپايە بولۇپ، ئازراق بولسىمۇ كىتاب كۆرۈشىنى ئۆتۈنەتتى. ئۇرسام، تىللىسام يولدىن چىقىپ قالىدۇ دېدىمكىن ئاكامغا شۇنداق سىلىق گەپ قىلاتتى. بىراق، دەردىنى ئۆزى بىلەتتى. ئاپام ئەزەلدىنلا ئۆينىڭ دەردىنى خەققە دەيدىغانلاردىن ئەمەس ئىدى. ئاكامنىڭ مەكتەپتىن قاچقانلىقىنى، ئۆگىنىش قىلماي ئويۇنچى بولۇپ كەتكىنىنىمۇ بۇۋاملارغا دېمىدى.

مەن كىچىكىمدىن ئەدەبىي كىتابلارنى كۆپ ئوقۇغاچقىمۇ تولىمۇ خىيالچان ئىدىم. ئاپام مېنىڭ بۇ مىجەزىمدىن ئەندىشە قىلاتتى. چۈنكى، مەن كىشىلەر خەتەرلىك دەپ ئانچە يېقىن يولىمايدىغان قېرى جۈجەمنىڭ بىر پۇڭلۇق تەڭگىچىلىك ئاپتاپ چۈشمەيدىغان سايىسىدە ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلاتتىم. مېنىڭ بۇ يەردە ئۆگىنىش قىلىدىغانلىقىمغا ئىچى تارلىقى كەلگەندەك، بىزنىڭ مەھەللىدىكى گۈلجەننەت سىڭلىسى بىلەن مەندىن بۇرۇن چىقىپ يۇقىرى ئاۋازدا ئۆگىنىش قىلىدىغان بولۇۋالدى. مەن چەتكىرەك يەرگە بېرىپ ئۆگىنىش قىلسام، گۈلجەننەت سىڭلىسىغا گەپ قىلغان بولۇپ ماڭا دارىتمىلايتتى. مەن كارىم

بولماي ئۇلاردىنمۇ سەھەر تۇرۇپ، ئۆگىنىش قىلىدىغان بولدۇم. بىر كۈنى گۈلجەننەت:

— ئوسمان، سەنمۇ ئۆيۈڭلارنىڭ ئۈدۈلىدىكى يەرگە بېرىپ ئۆگىنىش قىل، — دېدى.

— نەدە شۇنداق ئىش بار ئىكەن؟ بۇ يەر ئۆيۈڭلارنىڭ ئارقىدا بولغانلىقى ئۈچۈنلا سىلەرنىڭ بولامدۇ؟

نەدىن پەيدا بولدىكىن، توساتتىن ئۇلارنىڭ ئاكىسى ئەكرەم پەيدا بولۇپ ماڭا ھۇرپەيگىنىچە ۋارقىرىغىلى تۇردى:

— ھە، قويمىچىنىڭ بالىسى، سىڭىللىرىمنى بوزەك قىلغۇدەك بولدۇڭمۇ؟

— كىم بوزەك قىپتۇ؟

— ھوي، نوچىغۇ سەن؟ ئادەم دېگەننى پۇل ھۆركىرىتىدۇ دەپ ئاتاڭ پۇل ئەۋەتكەن ئوخشىمامدۇ؟ پۇل كەلگەن بولسا، ئاۋۇ ئاببىاس تاغاملارنىڭ پۇلىنى بېرىۋېتىشە!

مەن كۆڭلۈم غەش ھالدا ئۆيگە قايتىپ كەتتىم. ئۇلارنىڭ تېرەككارىزدىكى تۇغقىنى ئاببىاس دېگەن كىشى ئۇزۇم سودىسى قىلاتتى. ھەر يىلى بىزنىڭ كارىزغا كېلىپ ئۇزۇم ئالالماي ئاۋارە ئىدى. مانا ئەمدى شۇ ئىشقا يۆلەپ ماڭا چېقىلىۋاتاتتى.

— ئاپا، مەن جۇجەمنىڭ ئاستىدا ئۆگىنىش قىلىۋاتسام، گۈلجەننەت، ئەكرەملەر مېنى ئارامىمدا قويماي، بوزەك قىلىۋاتىدۇ، — دېدىم مەن ئاپامغا خورلۇقنى ئىچىمگە سىغدۇرالماي.

— بوپتۇ بالام. نىيازئاخۇنلارنىڭ ھېلىقى ئېرىق ياقىسىدىكى كۆكتاتلىقىمۇ شۇنداق جىمجىت يەر، مەن ئۆتكەندىلا سېنى شۇ يەردىلا ئۆگىنىش قىلسا دەپ سوراپ قويغانىدىم. چاخسىسىنىڭ[1] ئاچقۇچىنى ئېلىپ چىقسام شۇ يەردە ئۆگىنىش قىل.

قوشنىمىز نىياز ئاكىلارنىڭ چوڭ يول ياقىسىدىكى ئېرىق

---

[1] چاخسا — چۈشەنگە تۇتۇلغان ئىشلىك.

بويدا ئەنجۇر، ئۆرۈك، شاپتۇل، ئەينۇلا... تىكىلگەن، بەش - ئالتە پۇڭ ئەتراپىدا ئۆي ئورنىلىق ئېلىپ، باغ قىلىپ قويغان يېرى بار ئىدى. ئاكام ئىككىمىز شۇ يەرگە بېرىپ ئەنجۇرنىڭ يېنىدا ئۆگىنىش قىلىدىغان بولدۇق. بىز ئۇ يەردە خاتىرجەم ئۆگىنىش قىلىدىغان جاي تاپتۇق دەپ خۇش بولساق، نىياز ئاكاملارمۇ بىزدەك ھەق ئالمايدىغان «قارانچۇق» تېپىلغانغا خۇش ئىدى. ئاكام ئۇنداق دەپ - مۇنداق دەپ تولىراق ئۇ يەرگە سەھەردە ئۆگىنىش قىلغىلى چىقمايتتى. ئاكام چىقمىغان بىر كۈنى ئاكامنىڭ ساۋاقدىشى مەمەت يېنىمغا كېلىپ مېنى خاپا قىلغىلى تۇردى:

— ھە، ئۆرۈك ئوغرىسى، ئۆرۈك پىشىپتىمۇ؟

— پىشقان - پىشمىغانلىقىنى كۆزۈڭ بولغاندىكىن كۆر! كىم ئۆرۈك ئوغرىسىكەن، ئاغزىڭغا بېقىپ سۆزلە.

— ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك - پوك دەپتىكەن، يۈرىكىڭ پوكۇلداۋاتامدۇ؟ ئەجەب چۆچۈپ كەتتىڭغۇ؟

— كىمنىڭ يۈرىكى پوكۇلداپتۇ؟ ئۆزۈڭنىڭ پوكۇلداۋاتقان ئوخشىمامدۇ؟

— نىياز ئاكاملارغا دەپ قويمايدىغان بولسام.

دەل شۇ چاغدا ئاسماندىن چۈشكەندەكلا نىياز ئاكام پەيدا بولدى.

— نېمىنى دەپ قويىسەن؟

— ئۆرۈك ئوغرىسىنى، نىياز ئاكا، — دېدى مەمەت شۆلگىيىنى ئېقىتىپ.

— نەدىن كەلگەن ئۆرۈك ئوغرىسىكەن ئۇ؟ مەن ئوسمانلارنىڭ بۇ يەردە ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلىشىغا يول قويغان. ئوسمان، بۇ يەردە ئولتۇرۇپ ئۆگىنىشكىنى قىلمۇھەر. كىمدە كىم ئۆرۈك ئۇزىمەن، ئەنجۇر ئۇزىمەن دېسە، مانا بۇ كالتەك بىلەن ئۇر. قالغىنىغا مەن ئىگە. ئۆرۈكنىڭ پىشقىنىنى تاللاپ تۇرۇپ يېگىن... سىلەر بۇ يەردە ئۆگىنىش قىلغاندىن بۇيان

مەن باغدىن خاتىرجەم بولۇپ قالدىم، ــ دېدى نىياز ئاكام مەمەتكە ئالىيىپ قاراپ.

مەمەت غۇدۇرىغىنىچە ئالدى ـ كەينىگە قارىماي كەتتى.

ــ ئوغرى دېگەن شۇ مەمەت. سېلىمىخان ئايلام سىلەرنى بۇ يەردە ئۆگىنىش قىلىۋاتسا دەپ كىرىپتىكەن، مانا بىز ماقۇل بولغان. ئاۋۇ كۆكتاتلىقىمۇ قاراپ قويۇڭلار، لازىم بولسا ئېلىۋېرىڭلار. سىلەر سەھەر ـ كەچتە ئۆگىنىش قىلىسىلەر... كۆكتاتنى ئۆيىگە ئېلىپ كەتسىغۇ مەيلى، قاراپ باقە، مايسىلارنى دەسسەپ ـ چەيلەپ كالا پېتىغدىۋەتكەندەك قېلىۋېتىپتۇ...

مەن بۇ پات ـ پات سۇغىرىلىپ تۇرىدىغان، سالقىن خۇش پۇراق ئەنجۇر تۇۋىدە ئۆگىنىش قىلىشنى تولىمۇ ياقتۇرۇپ قالدىم. ئاكاممۇ تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرىدىغان بولغاچقا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ خېلى تىرىشتى. ئاكام تېخنىكومغا ئوقۇشقا ئۆتۈپ كەتسە قانداق ئوقۇتارمىز؟ «سەۋزىدىن خەۋەر يوق، گۈرۈچ دەم يەپتۇ» دېگەندەك تېخى، ئىمتىھانغا قاتناشمىغان ئاكامنىڭ ئوقۇشىنىڭ غېمى بېشىمنى ئاغرىتقىلى تۇردى.

2

ئاخىر ئاتامنىڭ شاڭخەيدە ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋەر قۇلىقىمىزغا يەتتى. بۇنىڭدىن مەن ئىنتايىن خۇش بولۇپ كەتتىم. نەچچە كۈن ئاۋۇالقى «ئابلىزنى ھېلىقى شەرىكى ئۇنىڭ پۇلىنى كۆزلەپ ئۆلتۈرۈپ دېڭىزغا تاشلىۋېتىپتۇ... پۇل ئۇنىڭ بېشىغا چىقىپتۇ...» دېگەندەك مىش ـ مىش پاراڭلار بىزنى تولىمۇ ئەندىكتۈرگەنىدى. مانا ئەمدى ئاتىمىزنىڭ ھاياتلىقىنى ئاڭلاپ، «ئاتىمىز ھايات ئىكەن، شاڭخەيدە خەقلەر كۆرۈپتۇ» دەپ ئۇچرىغانلا ئادەمگە دېگۈمىز كەلدى. بۇ خەۋەردىن كېيىن بىز نېمىلا بولمىسۇن پۈت ـ قولىمىزغا جان كىرگەندەك خاتىرجەم بولۇپ قالدۇق، كۆڭلۈمدە: «ئاتام ھامىنى بىر كۈنى بىز بىلەن

ئالاقىلىشىدۇ. ساق ـ سالامەت بولسىلا، ھېلىقى قويمىچىنى تېپىپ پۇلىرنى قايتۇرۇپ ئېلىپ، ماشىنا ئېلىپ كېلىدۇ. ھېلىقى گۈيلارنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىپ تۇرمۇشىمىزنى گۈلدەك قىلىدۇ...» دېگەنلەرنى ئويلاپ قايتىدىن روھلىنىپ كەتتىم.

خۇشاللىقىمىز ئون كۈنگە بارمىدى. ئاكامنىڭ ساۋاقداشلىرى شەھەرگە ئىمتىھان بېرىشكە ماڭىمىز دېسە، ئاكام غېمىدە يوق ئولتۇراتتى. مەمەتتىن ئۇقساق، ئاكام پۇل تۆلىيەلمەپتۇ. ئاپام بۇنى ئاڭلاپ چىرايى تامدەك تاتىرىپ، ئارقىغا تىرىگىدە ئۇچۇپ كەتكىلى قىل قالدى.

ـــ ئاببابەكرى ! كېلە بۇ يەرگە ! ماڭا نېمىشقا بۇ ئىشنى ئېيتمىدىڭ؟

ـــ بىزدە پۇل بولمىسا.

ـــ 55 كوي دېگەن چىقاتتىغۇ.

ـــ مۇئەللىم پۇل تاپشۇرۇڭلار، دېگەندە مەن سەندىن پۇل ئالاي دېگەن، بىراق دەل شۇ چاغدا خالىدەم ئاغرىپ قېلىپ، ئۇنى داۋالىتىدىغانغا باشقىلاردىن مىڭ تەستە قەرز ئالغان تۇرساق. شۇڭا ئوقۇماي، دەپ پۇل تۆلىمىگەنىدىم. پەقەت ئوقۇش پۈتتۈرۈش ئىمتىھانىلا بېرىمەن. دىپلوم ئالالايمەن.

ـــ ئوقۇمىساڭ نېمە ئىش قىلىسەن؟

ـــ ساڭا يارەملىشىپ ئېتىز ئىشلىرىنى قىلىمەن.

ـــ ئاتاڭ ئۇقسا نېمە دەر.

ـــ ئوقۇشۇمۇ تازا ياخشى ئەمەس. ئوقۇسامۇ ئىمتىھاندىن ئۆتەلمەيدىغىنىم ئېنىق. ئاتاممۇ بىر نېمە دەپ كەتمەس، ساڭا يارەملەشكىنىمدىن خۇشال بولامدۇ تېخى.

شۇ ئەسنادا گەپنىڭ ئوستىگە بوۋام كىرىپ كەلدى.

ـــ ھەممىسى مېنىڭ خاتالىقىم، سېلىمخان. بالىلارنىڭ ئوقۇش پۇلىنى مەن بەرمەكچى ئىدىم، ئۇلارغا ئوقۇش باشلىغاندىلا پۇل كېرەك بولىدۇ دەپ پارچە ـ پۇرات پۇل بېرىپ

بۇنداق بولارنىڭ بىلمەپتىمەن. يا سىز بىزگە پۇل دەپ گەپ قىلماپسىز.

— ئۆتكەن ئىش ئۆتتى، بوۋا. ئورنىغا كەلمەيدۇ.

— نېمە، ئورنىغا كەلمەيدۇ؟ سەن تېخى چېچىكىدىن چىقمىغان غورا تۇرساق! ئوقۇيسەن، كىچىكىدە ئاسماندا ئۇچسام، دەيتتىڭغۇ؟ ئاسماندا ئۇچىدىغان ئۇچقۇچى بولۇش ئۇچۇن ياخشى ئوقۇشۇڭ كېرەك... مۇشۇنداق ئىمتىھانلارغا قاتناشمىساق قانداق ئۇچىسەن؟

— قارىغاندا ئاسماندا ئۇچىدىغىنى ئوسمان ئوخشايدۇ ...

— سەنمۇ ئۇچىسەن!

— ئاباباكرى ئاكام ماشىنا ھەيدەيدۇ، — دېدى خېلىدىن بېرى چەتتە كۇزلۇك چوجىدەك دۇگدىيىپ تۇرغان خالىدەم.

— كوڭكىنىمۇ ھەيدەيدۇ. ئاسماندىمۇ ئۇچىدۇ.

— شۇنداقمۇ بېشى چوڭلۇق قىلغان بارمۇ؟ سەككىز يىل ئوقۇپ...

ئاكامنىڭ سەككىز يىل ئوقۇپ، ھالقىلىق ئىمتىھانغا 55 يۈەنلىك تۆلىيەلمىگەنلىكى تۇپەيلىدىن قاتناشمىغانلىقى ئاپامغا ھار كەلدى. ئۆز ۋاقتىدا ئاتام مەكتەپلەرگە يارىدەم قىلىپ تۇرغانغۇ؟ شۇنى ئويلايدىغان بىرەر ئادەم چىقمىدىمىكىن؟...

خېلى كۇنگىچە ئاپام ئاكامنىڭ ئوقۇشى ھەققىدە گەپ قىلمىدى. ئاپامنىڭ يادائىغۇ چىرايىدىن، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆزلىرىدىن تولا باش قاتۇرۇپ چارچىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئاپامنىڭ كۆزىنىڭ ئەتراپىدا قورۇقلار كۆپىيىپ قالغان بولۇپ، كۇلسە تېخىمۇ روشەنلىشىپ قالاتتى. ئاپامنىڭ غەمكىن ھالىتىدىن مېنىڭمۇ كۆڭلۇم بۇزۇلۇپ كۆزلىرىمگە ياش كەلدى.

ئاكامۇ دېگىنىدە تۇردى. قاچان مەكتەپكە بارمىدى، شۇنىڭدىن باشلاپ ئۆينىڭ ئېغىر ئىشىنى ئۇستىگە ئالدى.

شۇ كۇنلەردە ئىچىمنى مۇشۇك تاتلىغاندەك تىتىلداپ، ئۆزۇمچە جىمە بولىدىغان بولۇپ قالدىم. ئوقۇيدىغان

كىتابلىرىمنى ئالدىنى ئوچ ـ تۆت قېتىمدىن ئوقۇپ بولىدۇم، شۇنداقتىمۇ يەنە كۆڭلۈم ئېچىلمىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. قېرىشقاندەك ھاۋا كۈندىن ـ كۈنگە قىزىپ كېتىۋاتاتتى. ئىسسىقتا ھېچ ئىش خۇشياقمىغانسىرى، ئەتىگەندە ئۇيقۇمنى ئاچالمايلا قالدىم. چۈشتە ئوچ ـ تۆت سائەت ئۇخلاپ ئويغانساممۇ ئۇيقۇم يەنە ئېچىلمايتتى.

ـــ ئوسمان، تولا ئۇخلايدىغان بولۇپ قالدىڭ، بىر يېرىڭ ئاغرىمدۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ئاكام مېھرىبانلىق بىلەن.

ـــ ياق، ئۇيقۇم كېلىپلا تۇرىدىغۇ تاڭ!

ـــ ئۇيقۇڭ كەلگەن بولسا، قورسىقىڭغا بىر نەرسە يەۋېلىپ ئۇخلا، ئاچ قورساق ئۇخلاپ قالما. ئىسسىق ئۆتۈپ قالىدۇ.

ـــ نېمىشقا شۇنداق ئۇيقۇچى بولۇپ قالغاندىمەن؟ بۇرۇن خېلى سەھەر تۇرالايتتىمغۇ!

ـــ نېمە دېيىشۋاتىسىلەر؟

ـــ ئوسمانىڭ ئۇيقۇچى بولۇپ قالغانلىقىنى دەيمەن، ئاپا.

ـــ ئۇخلىسۇن، بالىلارنىڭ بويى ئۆسىدىغان مەزگىلىدە شۇنداق ئۇيقۇچى بولۇپ قالىدۇ دەپ ئاڭلىدىم. قارىغاندا بويۇڭ ئۆسىدىغان ئوخشايدۇ.

ـــ ھېلىمۇ مەن بىلەن تەڭلىشىپ قالدى. مېنىڭدىن ئېگىز بولامدۇ نېمە؟

ـــ سەنمۇ ئۆسىسەن. ئادەم 24 ياشقىچە ئۆسىدىكەنغۇ.

ـــ ساۋۇت ئاكىلار يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ بىر قۇرۇلۇشىنى ھۆددە ئاپتۇ، شېغىل تاسقايدىغان ئىشى بار ئىكەن. ئىش ھەققىمۇ يامان ئەمەسكەن. مەن بارسام كىچىك دېمەي چوڭلارغا ئوخشاش پۇل بەرگۈدەك.

ـــ ياق، تاشقا چىققان كۈچ قايتىپ كەلمەس، دېگەن گەپ بار. ساڭا شېغىل تاسقايدىغان ئىش ئاساندەك بىلىنگەن بىلەن ئېغىر ئىش ئۇ. سېنى ئۇنداق ئېغىر ئىشقا سېلىپ قويۇپ، قانداقمۇ خاتىرجەم ئولتۇرالايمەن. ئاتاڭلار ھايىتلا بولسا قايتىپ

كېيىندۇ. ئاتاڭلار قايتىپ كەلسە، كۈنلىرىمىز ياخشىلىنىپ كېتىدۇ، ئۆمىدۋار بولۇڭلار، بالىلىرىم.

ئاكام شۇنداق قىلىپ بىر كۈن تاڭشۇرۇلۇپ بەيگىگە چۈشەلمىگەن ئاتتەك، سەككىز يىل ئوقۇپ، شۇنچە يىل ئوقۇغىنىڭنىڭ كۆچىنى كۆرىدىغان هالقىلىق ئىمتىهانغا قاتنىشالمىدى. ئۇ ئۆز كۆڭلىدە توغرا قىلدىم دەپ ئويلىغىنى بىلەن بىراق مەن، بوۋام، مومام، ئاپامىلار ئاكامنىڭ بۇ ئىشىدىن شۇنداق ئازابلاندۇق.

www.kitaphurkitap.com

ئونىنچى باب

چۈنچىدىكى سۆكۈت

1

ھە... چۈشۈ ! ... چۈشۈ ! !

ئاپام يېقىندىن بۇيان تولا چۈشكۈرىدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە كېيىنىشكىمۇ بۇرۇنقىدەك دىققەت قىلمايتتى. بۇرۇن كېيىمگە تېرىقچىلىك داغ چۈشۈرمەيتتى، ئۆيلەر ئاددىي - ساددا بولسىمۇ پاكىز تۇراتتى. ئاپامنىڭ ئاكامغا ئېچ ئاغرىتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم. بىراق ئۆزىنى ئۇنداق تاشلىۋەتمىسە بولاتتى. ئاپا دېگەن قانچە تېتىك، جانلىق، يېقىملىق بولسا، بالىلارمۇ شۇنچە جانلىق، روھلۇق بولىدىكەن. ئاپامنىڭ ھالىغا قاراپ ماڭمۇ ئۆگىنىش قىلىش خۇشياقمايدىغان بولۇپ قالدى.

مەن ياز كېچىلىرىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتىم. چوڭ بولۇپ قالغىنىمغا قارىماي، كىچىك چاغلىرىمدىكىدەك يۇلتۇزلار بىلەن مۇڭدىشاتتىم. بوۋام بۇرۇن كارۋانلارغا ياللىنىپ ئىشلىگەنكەن. ئۇ چاغلاردا دالادا يېتىپ، دالادا قوپىدىغان، ھەتتا چۆل - باياۋاندا تىكەندەك يالغۇز قالىدىغان ئىشلار ئادەتتىكىدەك ئىش ئىكەن. بوۋام ماڭا شۇ چاغدىكى ئىشلىرى ھەققىدە نۇرغۇن پاراڭلارنى قىلىپ بەرگەنىدى. يۇلتۇزلار ھەققىدە پاراڭ بولسىلا بوۋامنىڭ «يازدا دالادا ياتماقچى بولساڭ يۇلتۇزغا قاراپ يات. يۇلتۇز ساڭا ھەمراھ بولىدۇ. بىز كارۋان تارتقاندا يۇلتۇز ھەمراھ بولاتتى...»

دېگەنلىرىنى ئويلاپ ئاسماندىكى كۆز قىسىپ قاراۋاتقان زەر كىرپىكلىك يۇلتۇزلارغا قاراپ قانمايتتىم.

ئاكام قاچانلاردىدۇر ئاتام ئېلىپ بەرگەن، نەچچە يىلدىن بېرى ئويۇقنىڭ بۇرجىكىدە توپا بېسىپ ياتقان گارموشكىنى چېلىشنى ئۆگىنىۋالغانىدى. ئۇ ئاسماندىكى يۇلتۇزلارغا قاراپ قايسىدۇر بىر مۇڭلۇق كۈيگە چېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئايدىڭدىكى چىرايى تولىمۇ چىرايلىق كۆرۈنەتتى. ئۇ يوتقانغا يۆلىنىپ، ئوڭ پۇتىغا سول پۇتىنى مىنگەشتۈرۈپ، ئاسمانغا كۆز تىككىنىچە بىر خىلدا چېلىۋاتاتتى. بىلسەم ـ بىلمىسەم ئاكام ئاتامنى سېغىنىپ، ئاتامنىڭ چىرايىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ چېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ كۆككە تىكىلگەن كۆزلىرىدىن ئاققان ياش ئاي نۇرىدا كۈمۈشتەك يالتىرايتتى.

مەنمۇ ئاكامنىڭ مۇزىكىسىدىن بەھرىلەنگەچ، ئاتامنى خىيال قىلىپ، كۆكتىكى يۇلتۇزلارغا كۆز تىكتىم. كۆز ئالدىمغا يۇلتۇزلارنىڭ نۇرىنى دەسسەپ كېلىۋاتقان ئاتام كەلدى. ئاتامنىڭ كۇلۇمسىرەپ تۇرغان تۇرقى يادىمغا كېلىپ ئاتامغا بولغان سېغىنىشىم ھەسسىلەپ كۈچىيىۋاتاتتى. ئاسماندىكى يۇلتۇزلار كۇلۇمسىرىگىنىچە «ئوسمان، ئاتاڭنى كۆردۈڭمۇ؟» دەۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. تۇرۇپلا ئاتام يۇلتۇز بولۇپ ئاسماندا چاقناۋاتقاندەك سېزىلەتتى.

ــ ئاكا، ماڭمۇ گارموشكا چېلىشنى ئۆگىتىپ قويغىن، بولامدۇ؟

ــ بولىدۇ، بىراق بۇنىڭغا بېرىلىپ كېتىپ دەرسلەرنى تاشلىۋەتسەڭ بولمايدۇ جۇمۇ.

ــ ئۇنىڭدىن خاتىرجەم بول. ئۆيدە تېلېۋىزورمۇ بولمىغاندىكىن تاپشۇرۇقلارنى بىردەمدىلا تۈگىتىدىكەنمەن.

ــ ئەمىسە، ھازىردىن باشلاپ ئۆگەن، مېنى «ئۇستاز» دەيسەن جۇمۇ؟

ــ ماقۇل، ئۇستاز!

ئەمدى مەنمۇ گارموشكا چالمىغان بولدۇم. ئاغىنىلىرىمدىن ئەنۋەر بىلەن غالىبمۇ مېنىڭ گارموشكا چالغىنىمغا ھەۋەس قىلىپ، بەزىدە قولۇمدىن ئېلىپ كەلسە ـ كەلمەس پەدىگە چېلىپ قويىدىغان بولۇپ قالدى. غالىب ئاتىسىغا «ساز چېلىشنى ئۆگىنىمەن» دەپتىكەن، ئاتىسى ئۇنىڭغا بىر دۇتار ئېلىپ بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بوش ۋاقىتلىرىدا، كارىزنىڭ ئايىغىدا ئولتۇرىدىغان ئابلا ئاكىدىن دۇتار چېلىشنى ئۆگەنمەكچى بولدى. ھەمىدىن ئۇۋال بولغىنى ئەنۋەر بولدى. ئۇنىڭ بوۋىسى «ساز دېگەن شەيتانىنىڭ نەغمىسى، سازچى بولىمەن دېگۈچە ‹ھەپتىيەك›نى ئۆگەن ... !» دەپ ئۇنىڭ ئارزۇسىنى كۆپۈككە ئايلاندۇرۇپتۇ. ئاتىسى ئېلىپ بېرەي دېسىمۇ قېينىتىسىنىڭ ئىرادىسىگە خىلاپ ئىش قىلىپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ ئېلىپ بەرمەپتۇ. شۇنداق بولسىمۇ ئەنۋەر يەنە بەزىدە غالىبنىڭكىگە كىرىپ دۇتارنى تىرنىڭلىتىپ بېقىپ، بەزىدە بىزنىڭكىگە كىرىپ، گارموشكىنى پۇڭلەپ بېقىپ ساز چېلىش خۇمارىنى بېسىپ يۈردى.

2

يازلىق تەتىل بولغاچقا، ئىككى سىنىپنى ئېلىپ، كۈندە بىر ھارۋا ئوتۇن تېرىپ كېلەتتىم. ئىسسىق دەستىدىن، ئىككى مەكتەپ توغاچتەك قىزارغان سىنىپلىرىمغا قاراپ، ئىچىم سىيرىلاتتى. ئۇلارنىڭ دوستلىرى شۇ تاپتا سالقىن يەردە مېھماندارچىلىق ئويناۋاتقاندۇ، سىنىپلىرىم بولسا ئۆينىڭ ئىشىنى قىلىش بىلەن ئاۋارە، شۇنداقتىمۇ بىز ئوتۇن تەرگەن ئورمانىنىڭ يېنىدىكى ئېرىقتا سۇ ئاققان بولسا، قۇم ئېرىقتا بىردەم ئويناۋېلىپ ئىشىمىزنى داۋاملاشتۇراتتۇق. ئارىلاپ ـ ئارىلاپ يېقىملىق سايراۋاتقان چىرايلىق قۇشلارنى كۆرۈش ئۈچۈن بولسىمۇ ئوتۇن تەرگىلى چىقىدىغان بولدۇق. بىزنىڭ بۇ

ئىشمىزدىن ئاپامۇ ناھايىتى خۇش بولاتتى.

— ئوتۇن تەرگەن باي بولار، دېگەن گەپ بار. ئوسمان، قارىغاندا سەن باي بولىدىغاندەك قىلىسەن.

— بىزچۇ، ئاپا؟

— سىلەرمۇ باي بولىسىلەر. قىز بالا ئوتۇن تەرسە بەختى كېلىدۇ.

— ئاتىمىز تېزرەك كەلسىلا بولدى.

— ئاتاڭلارمۇ كېلىپ قالار. ئۇنىڭمۇ سىلەرنى كۆرگۈسى كېلىپ كۆزى تۆت، كۆندۈزلىرى پۇچىلىنىپ، كېچىلىرى سۇغا چۈشكەن داڭگالدەك ئېزىلىپ يۈرىدىغاندۇ.

— ئاتام كەلسىلا بولىمىدىمۇ؟ خەقلەرمۇ ئاتامنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىۋاتىدىغۇ؟

— ئۇغۇ شۇ. جامائەتمۇ «ئابلىز قاريدىن تېلېفون، تېلېگرامما كەلسە، يېنىپ كەل دەڭ، جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان»دېدى. ئۇزۇمىنى نېسىگە ساتقانلاردىن ئون نەچچىسى، بىز پۇلنى دەرھال بەر دېمەيمىز، ئادەم دېگەن ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىمايمەن دېگىلى بولمايدۇ، ئابلىزئاخۇندىن بىرەر خەۋەر بولسا يېنىپ كەلسۇن... دېدى.

— جاھاندا ئاجايىپ ياخشى ئادەملەرمۇ بار ئىكەن.

— يامان ئادەملەرمۇ بار.

— بىراق، بىز خەقتىن ئاغرىنساق بولمايدۇ، باللىرىم.

— ئاتام نېمىشقا كەلمەيدىغاندۇ؟

— بەلكىم، بىزگە يۇز كېلەلمەي، پۇلنى تېپىپ بولۇپ بىراقلا باراي دەيدىغاندۇ. ئۆز ۋاقتىدا مېنىڭ گېپىمگە كىرمىگىنىگە پۇشايمان قىلىۋاتقاندۇ... شۇنچە كۆپ ئۇزۇمنى «ئىككىگە بۆلۈپ مېڭىڭ» دېسەم ئۇنىمىغانىدى... بىر قېتىملىقىنىڭ پۇلى يوق بولسىمۇ، قەددىنى رۇسلىۋالاتتى.. شۇ چاغدا گېپىمدە چىڭ تۇرغان بولسام بوپتىكەن...

8 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى بىزنىڭ كارىزدا ئۇزۇم ئۇزۇش ئومۇميۈزلۈك باشلاندى. بىز ئاۋۋال ئاپامغا قوشۇلۇپ بوۋاملارنىڭ ئۈزۈمىنى، ئاندىن ئابلىمىت كىچىك ئاتاملارنىڭكىنى، ھاۋاخان ئاپاملارنىڭكىنى ئۈزدۇق. ئۆزئارا بىرلىشىپ ئوپچە ئۈزسە ھەم تېز، ھەم ۋاقتىدا ئۈزۈپ بولغىلى بولاتتى. بۈندىق بولغاندا ئۈزۈملەرنىڭ قۇرۇشىمۇ ئىلگىرى ـ كېيىن بولمايتتى. ئۇزۇم ئۈزۈشنىڭ ئىلگىرى ـ كېيىنلىك ۋاقتى ئۈزىراپ قالسا، ئالدىدا ئاسقان ئۈزۈملەر قۇرۇپ قاقشال بولۇپ، كەينىدىكىسى قۇرۇماي، ئۈزۈمنىڭ سۈپىتىگىمۇ تەسىر قىلاتتى.

ئۆزىمىزنىڭ ئۈزۈمىنى ئۈزگەندە چىشىمنى چىشلەپ ئۇزۇم توشۇپ ئولگۇرتتۇم. كىچىك ئاتاملارنىڭ ئۈزۈمىنى ئۈزگەندە نەۋرە ئىنىم خالىت ئۈزۈم توشۇشنى ئاسان كۆردى بولغاي «مەن ئۈزۈم توشۇيمەن» دەپ تۇرۇۋالدى، كىچىك ئاتامنىڭ توسىغىغا ئۇنماي ئۆز گېپىدە چىڭ تۇرۇۋالدى.

ـــ سەن ئۆزۈڭچە ئۇزۇم توشۇشنى ئاسان كۆرۈۋاتامسەن؟ بىر كۈن چىدىسالمىڭ چوڭ گەپ. كۆرۈپ باقايلى، « ۋاي ئاتا، ئۇزۇم ئۈزەي » دەپ يېلىنمىغىنىڭنى بىر كۆرەي.

ـــ چاتاق يوق، تىنچىق ئىسسىقتا تەرلەپ ـ پىشىپ ئۇزۇم ئۈزگەندىن ھارۋىدا مېڭىپ، سالقىنداغاچ ئۇزۇم توشۇش دېگەن قانچىلىك ئىشتى؟!

ـــ ئۇزۇم توشۇدۇم، دەپلا توشۇمايسەن. سېۋەتلەرنى ۋاقتى ـ ۋاقتىدا ئولگۇرتىسەن، ئاستا توشۇپ سېۋەتلەرنى ۋاقتى ـ ۋاقتىدا ئولگۇرتۇپ بېرەلمىسەڭ ئىش ئاقساپ قالىدۇ.

ـــ ئۇنى دېمىسەڭمۇ بىلىمەن.

ـــ ماقۇل، ئەمىسە، ئوسمان، قامچىنى بەر ئۇنىڭغا. ئىككى كۈندە ئەمەس، بىر كۈندە «ۋاك» دېمىگىنىنى مەن بىر كۆرەي.

راست، كىچىك ئاتام دېگەندەكمۇ خالىت بىر كۈن چىدىمىدى. چۈشتىن بۇرۇن شۇندىق چەبدەسلىك بىلەن ئىش

قىلغان خالىت چۈشتىن كېيىنگە بارغاندا سېۋەتلەرنى ئۆلگۈرتەلمەي قالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە «سېۋەتلەرنى يول ياقىسىغا ئېلىپ چىقىپ بەرسەڭلار» دەپ تۇرۇۋالدى. دېگىنىدەك قىلدۇق، شۇنداقتىمۇ چىدىمايلا ئورنىدىن تۇرالمايلا قالدى. مەن يەنە قامچىنى قولۇمغا ئېلىپ ئۇزۇم توشۇدۇم.

كۆڭۈللۈك يازلىق تەتىلمۇ تۈگىدى. ئۇزۇم ئۇزۇش ئىشىمۇ ئاخىرلاشتى. بىزنىڭ ئوقۇش پۈلىمىزغا ئاپام قارا ئۇزۇمنىڭ پۈلىنى تەييارلاپ قويغانىكەن. بىرلا قېتىمدا ھەم ئوقۇش پۈلى، ھەم كىتاب پۈلىنى بېرىۋەتتۇق. ئىككى سىنىلمىنىڭ مەكتەپتىن كېلىپلا بىر يەرگە كېلىپ مۇزاكىرە قىلىشى يەنە باشلاندى. ئاتام ئۇلارنىڭ «ئۇچتە ياخشى ئوقۇغۇچى»، «ئەلاچى ئوقۇغۇچى» بولۇپ تەقدىرنامە ئېلىپ كەلگەنلىكىنى كۆرگەن بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى!

ئۇزۇملەر قۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ئولاش - چولاش ئۇزۇم چۇشۇردۇق. پىشىل ياقۇتتەك ئۇزۇملەرنى پارلاۋاتقاندا، جىق پۇل بولسىكەن، دەپ كېتىمىز. مانا بۇ يەكشەنبە ئۇزۇملەرنى چۇشۇرۇپ بولۇپ، ئۇھ دەپ ئولتۇرۇپ مومام چۇنچىگە ئەكەلگەن مانتىغا ئېغىز تېگىشىمىزگە ئاسماندىن چۇشكەندەكلا جىگدەكارىزلىق ئوسمان تۆگە دېگەن كىشى كېلىپ قالدى. ئۇ كىشىنىڭ چىرايىدىن بىر خىل مىسكىنلىك، غەمكىنلىك تۆكۈلۈپ تۇراتتى. قولىدىكى «ھۆججەت»نى ئاپامغا ئۇزىتىۋېتىپ:

— خاپا بولمىسىلا، سېلىمىخان، ماڭمۇ ئامال يوق بولۇپ قالدى. بۇ ئۇزۇملەرنى مەن ئالسام. ھۆججەتنى ئالسىلا، قانچىلىكى ئۇدۇل كەلسە شۇنچىلىكىنى ئالاي، — دېدى ھېلىلا يىغلىۋېتىدىغاندەك تەلەپپۇزدا.

مەن ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ بوۋام بىلەن كىچىك ئاتامغا خەۋەر قىلدىم. كىچىك ئاتام ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ، بوۋام ئىككىمىزنىڭ ئالدىدا يۇرۇپ كەتتى. بوۋام ئىككىمىز كەلسەك ئۇ كىشى

خالتىلارنى ساناپ جىڭلىغىلىۋېتىپتۇ.

ــ ئوسمانئاخۇن، گەپ بولسا يولدا بىرنېمە دېيىشەيلى.

ــ مېنىڭغۇ ئۇنداق قىلغۇم يوق ئىدى. ئۇچ ئوغلۇم ئاچچىقلىنىپ ھۇرپىيىشىپ تۇرىدۇ. ئىككى گەپنىڭ بىرى بولسا، سەن بىر كىلو ئۇزۇمدىن بىر كوينى دەپ ئۇچ تونىنا ئۇزۇمنىڭ پۇلىنى كۆككە سورۇۋەتتىڭ، دەپ تىللىشىدۇ. بالا دېگەن غەرەز ئۇقسا بالىكەن، بولمىسا بالا ئىكەن...

ــ بۇ ئۇزۇملەردە ئابلىزنىڭ ھەققى يوق، ھەممىسى سېلىمىخانىنىڭ ئەجرى...

ــ بىلىمەن. مېنى ھەمىنى بىلىپ تۇرۇپ قىستىغىلى كەلدى دەمدىلا، مەنمۇ ئامالنىڭ يوقىدىن كەلدىم.

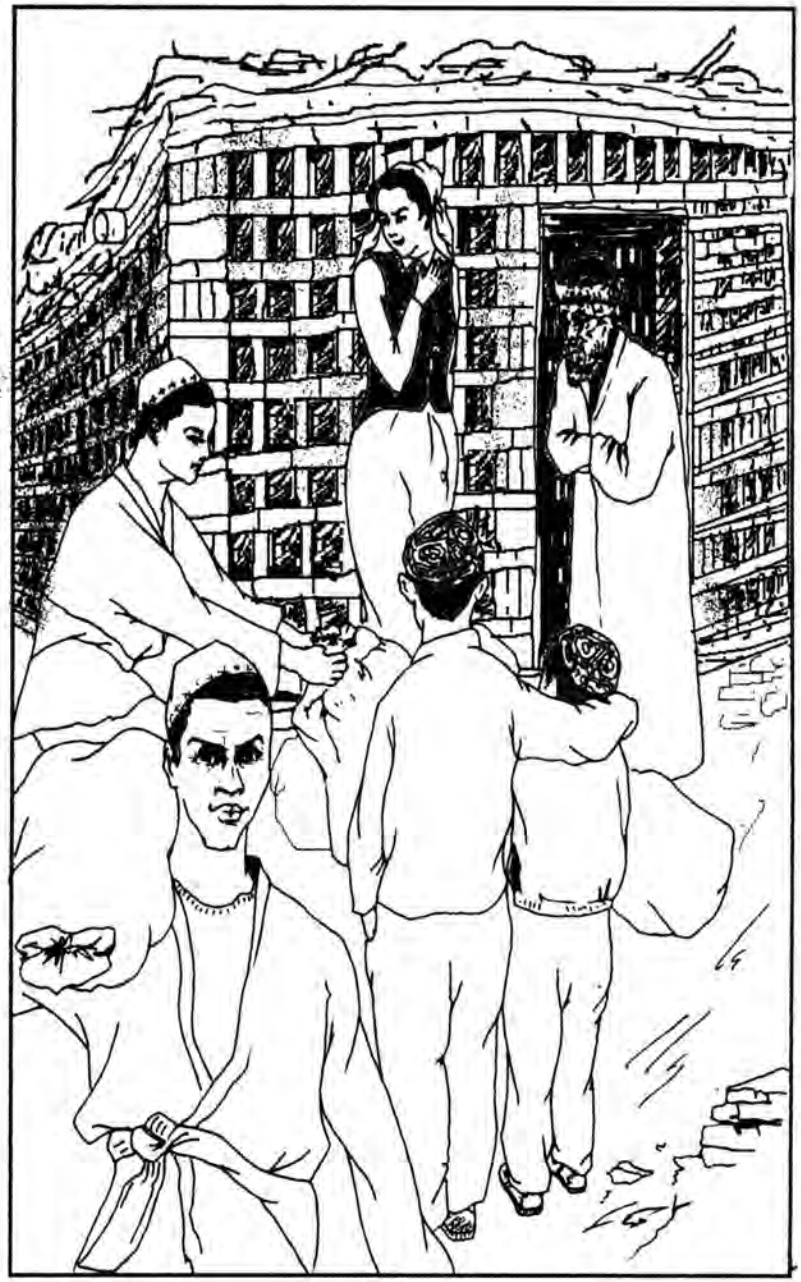
ــ بۇنى بىزمۇ ئاۋۇال كىمنىڭ قىينىچىلىقى بار بولسا شۇلارغا ئاز ــ ئازدىن بولسىمۇ بېرىپ تۇرايلى، دېيىشكەن. ئۆزلە ھەممىنى ئېلىۋالسىلا قانداق بولار؟

ــ مېنىمۇ تەڭلىكتە قويۇشمىسىلا، مەنمۇ تەس كۈنگە قالدىم. بالىلار، يا ئۇزۇمنى، يا ئۇزۇم پۇلىنى تاپمىساڭ ئۆيدىن چىق، دەپ قوغلىدى. 30 يىل بىر ياستۇققا باش قويغان ئايالىمىمۇ قاپىقىنى ئاچمايدۇ... ماڭا نېمە تارتقۇلۇق بۇ...

ھەممىمىز بىرى جىم تۇرۇشقا بۇيرۇغاندەك جىم تۇرۇپ قالدۇق.

ــ خاپا، بولمىسىلا سېلىمىخان، رازى بولسىلا، مەن ئابلىز ئاخۇندىن، سىلەردىن مىڭ مەرتىۋە رازى. نەچچە يىلدىن بېرى ئۇزۇملىرىمىزنى ئوبدان پۇل قىلىپ بەرگەندىلە، نان بەرگەن قولنى چىشلىگەندەك ئىش قىلدىم. يېرىمىنى ئالاي. بالىلارنىڭ رىزقى... بۇ ئۇزۇمنى ئېلىپ بارمىسام، بالىلار بېشىمنى توپ قىلىپ تېپىپ ئويناىدىغان ئوخشايدۇ. ھە دېسە، بىزنىڭ گېلىمىزمۇ گال، خەق يېگەننى يەيمىز... دەپ تۇرۇۋالىدۇ.

ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ بوۋاممۇ لام ــ جىم دېمىدى. ئۇنىڭغا

چۈنچىدىن خالىتىلارنى ھارۋىسىغا سېلىشىپ بېرىدىغان ئادەم چىقمىدى. ئاپام، بوۋام، ئاكام، سىڭىللىرىم ھەممىمىز نېمە دېيىشنى، نېمە قىلىشنى بىلەلمەي ئوسمان تۆگىنىڭ ھارۋىسىنىڭ كەينىدىن قاراپلا قالدۇق. بىزنىڭ بىر يىللىق ئەجرىمىز ئوسمان تۆگىنىڭ ھارۋىسىدا كېتىۋاتاتتى. ئەتىگەنكى خۇشاللىق قايغۇغا ئايلاندى. بىزنىڭ خۇشاللىقىمىز ئوسمان تۆگىنىڭ ھارۋىسىدىكى خالىتىلارغا قاچىلىنىپ توپىلىق يولدا كېتىپ قالدى.

ئون بىرىنچى باب

«ئاق ئالتۇن»

قىشنىڭ ئۇزۇن، سېھىرلىك كېچىلىرى باشلاندى. بىزنىڭ كارىزدا دېھقانلار يەرلىرىنى ئاساسەن تەكشىتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ئاشلىق تېرىمايتتى. ئاشلىق تېرىسا يەردىن ئالىدىغان ئاشلىق تەكتىن چىقىدىغان ئۇزۇمنىڭ ئوندىن بىرىگىمۇ تەڭ كەلمەيتتى. بىراق، تەڭ قىلىش تەسىرەك يەرلەرگە كېۋەز تېرىيتتى. كارىزدا جان سانىغا بىرەر مودىن كېۋەز يېرى توغرا كېلەتتى. بىزمۇ نەچچە مو كېۋەزگە تايىنىپ كىرىم قىلاتتۇق.

كارىزدا كۆپىنچە كىشىلەر كېۋەزلىرىنىڭ ئۈچ تېرىم پاختىسىنى تېرىۋېلىپ غوزىسىنى تاشلىۋېتەتتى. لېكىن ئاپام مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، باشقا ئايالار ئىسسىق كاڭدا ئولتۇرۇپ، تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرغاندا، ئېتىزدا پاختا، غوزەك تېرەتتى. مەنمۇ دەم ئېلىش كۈنلىرى ئاپامغا ياردەملىشىپ غوزەك تېرىشىپ بېرەتتىم، بۈگۈن ھەممىمىز ئولاش ـ چولاش غوزەك تەرگىلى چىقتۇق. بىرەر سائەت تېرە ـ تەرمەي، قاتتىق سوغۇقنىڭ دەستىدىن قوللىرىم ئۇششۇپ، غوزەكنى تۇتالماس بولۇپ قالدى.

ـــ ئاپا، ئوت يېقىپ ئىسسىنىۋالايلىچۇ، بەك توڭلاپ كەتتىم! ـــ دېدىم سوغۇققا چىدىماي.

ـــ كېلە ـ كەلمەي توڭلىدىڭمۇ «يازلىق يىگىت»، ـــ ئاپام شۇنداق دېگىنىچە يانچۇقىدىن سەرەڭگە چىقىرىپ ئېرىقنىڭ ئىچىگە بىر قولتۇق ئوتۇن سېلىپ ئوت ياقتى.

ئوتنىڭ ئىسسىقى قوللىرىمغا، ئۇششۇپ قالاي دەپ قالغان مەڭزلىرىمگە شۇنداق خۇشياقتى. ئوتنىڭ يالقۇنى جېنىمغا جان قوشۇۋاتقاندەك شۇنداق راھەتلىنىپ كەتتىم. ئاكام بولسا ئارام ئالماي، تەپچە چېپىۋاتاتتى. مەن ئىككى سىڭلىم بىلەن ئىسسىنىپ ئولتۇرغاچ ئاپامنىڭ قانچىلىك جاپالىق ئەمگەك قىلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتۇق.

— ئاتابەكرى ئاكا، سەنمۇ ئىسسىنىۋال! — دېدى خۇرشىدەم ئاكامغا قاراپ.

— مەن توڭلىمىدىم.

— مۇشۇ سوغۇقتا توڭلىمىدىم دېسەڭ كىم ئىشىنىدۇ؟

— قارا، تەرلەپ قىزىپ كېتىۋاتىمەن. بېشىمدىنمۇ ھور چىقىۋاتىدۇ، — دەپلا بېشىدىن قۇلاقچىسىنى ئېلىۋەتتى.

— مەن قاچانمۇ سەندەك توڭلىمايدىغان بولارمەن؟

— سەنمۇ چاقماق ھەربىكەت قىلىپ كۈچەپ ئىشلىسەڭ بىر دەمدە تەرلەپ كېتىسەن. توڭلىدىم دەپ ئولتۇرساڭ، سوغۇق سېنى بوزەك قىلىدۇ.

....

ھەممىز گۈلخاننى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ قوشۇقلۇق نان بىلەن قۇرۇق ئۈزۈمنى مەززە قىلىپ يېدۇق. خالىدەم ئاپامنىڭ ئېتىكىدە تۇرۇپ پۈتىنى ئىسسىتالماي ئاۋارە ئىدى. مەن چوغ ئۈستىدىكى ئىس چىقىۋاتقان بىر تال تەپچىنى ئېلىۋېتىپ تۇرۇپ ئاپامغا:

— ئاپا، بولدىلا غوزىسى ئازكەن، ئەمدى تەرمەيلىچۇ، — دېدىم جاپا تارتقىنىمىزغا تۇشلۇق پاختىغا ئېرىشكىلى بولمايدىغانلىقىغا كۆزۈم يېتىپ.

— پاختا دېگەن ئاق ئالتۇن. ئۇنداق دېمە. بىر تال تەرسەڭ بىر تالنىڭ پايدىسى بولىدۇ.

— ئۇنداقتا بۇ غوزىلارنى تەرمىگەنلەر ئاق ئالتۇنلىرىنى تاشلىۋېتىپتۇ ـ دە؟

— شۇنداق دېسەكمۇ بولىدۇ.
— ئۇنداقتا نېمە قارا ئالتۇن بولىدۇ، ئاپا؟ — خالىدەم تاسادىپىي سوراپ قالدى.
— كۆمۈر.
— كۆمۈر قانداقسىگە قارا ئالتۇن بولىدۇ؟
— كۆمۈر بولسا ئۆي ئىسسىق بولىدۇ. سىلەر يازنىچە تەرگەن ئوتۇنمۇ بىر ھېسابتا ئالتۇن. قولغا سالغان ئالتۇن ئۇزۇك، بىلەزۈكلەرنىلا ئالتۇن دەپ قالماڭلار. بىزگە بايلىق، خۇشاللىق ۋە ئىللىقلىق ئېلىپ كېلىدىغانلىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئالتۇن.
— قېنى، ئاق ئالتۇن تېرەيلى!
— ئاق ئالتۇن تېرىپ ئاپامغا ئاق ئالتۇندىن ئالتۇن زەنجىر سېلىپ قويايلى.
ئاربىدا نەچچە كۈن قار يېغىقاندا ئاپام، ئاكامىلار ئېتىزغا بارمىدى. قار توختىشىغا سوغۇق شامال چىقىپ ئېتىزدا تۇرۇش مۇمكىن بولماي قالدى. ئۇنداق كۈنلەردە ئاپام، ئاكام ئىككىسى ھېلىقى غوزىلارنى چۆلەپ ئۆيدە ئولتۇراتتى. سىڭىللىرىم، مەنمۇ مەكتەپتىن كېلىپلا غوزا چۆلەشكە كىرىشىپ كېتىپ، ئاپامنىڭ بىر - بىرىدىن قىزىق چۆچەكلىرىنى ئاڭلاپ يېرىم كېچە بولۇپ كەتكىنىنى تۇيمايتتۇق. قوللىرىمىز يېرىلىپ كەتمىسۇن دەپ، ئاپام بارماقلىرىمىزغا پلاستىر چاپلاپ قويىاتتى.
— ئاپا، غوزەك چۆلەشتە بەسلىشەيلى، — دېدى خۇرشىدەم ئاكتىپلىق بىلەن.
— بولىدۇ، ئەمىسە مەن پاختامنى ئاۋۇ بۇلۇڭغا قويىمەن.
— مەن ماۋۇ سېۋەتكە قويىمەن.
— ئارقىدا قالغانلار ناخشا ئېيتىپ بەرسۇن.
— بولىدۇ، گېپىمىز گەپ ئەمىسە جۇمۇ؟
بىزنىڭ مۇسابىقىمىز ئەنە شۇنداق باشلىناتتى. ئاپام خالىدەمنى ئايلاپ «مېنىڭ پاختام ئاز ئىكەن» دەپ يىغلىمىسۇن

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى

دەپ چۆلىگەن پاختىسىنى پات - پات خۇرشىدەم بىلەن ئاكام ئىككىسىگە تۇيدۇرماي سېۋەتلىرىگە سېلىپ قويىاتتى.

مەن بەزىدە غوزەك چۆلەش ماشىنىسى كەشىپ قىلىشنى ئويلاپ، خىيالىمدا ئۆزۈمچە نۇرغۇن زاپچاسلارنى لايىھىلەپ چىقاتتىم. ئىشقىلىپ مەن نۇرغۇن ئارزۇ - ئارمانلارنى خىيال قىلاتتىم.

— ئوسمان، نېمىنى خىيال قىلىۋاتىسەن؟ قارا، خۇرشىدەم ئالدىڭغا ئۆتۈپ كېتەي دەپ قالدى.

— غوزەك چۆلەيدىغان ماشىنا كەشىپ قىلىشنى ئويلاۋاتىمەن.

— ئىش ئېغىر كەلسە يىراقىقا قارىغاندەك گەپ قىلمىدىكەنسەن، بالام. خۇشياقمىغان بولسا بولدى قىلايلى.

— ياق، ئېغىر كېلىمدىغان ئىش يوق. ئۆزۈمچىلا شۇنداق بىر ماشىنا بولسا، بىزمۇ بارماقلىرىمىزنى يېرىپ ئولتۇرمايتتۇق، سوغۇقتا جاپامۇ تارتمايتتۇق، دەپ ئويلاپ قالدىم.

— سەن ئۇ نەرسىنى كەشىپ قىلساڭ بۇ ئاق ئالتۇنلار بىزگە ئاشامتى؟

— ئۇغۇ شۇ.

— قېنى، مۇسابىقىنى داۋاملاشتۇرايلى.

پەقەت خالىدەمنىڭ ئۇيقۇسى كېلىپ مۇگدىگەندىلا مۇسابىقىنى توختاتتۇق - دە، ئاكامغا پاختىلىرىمىزنى ئۆلچەتتۇق، دېگىنىمىز بويىچە كىمنىڭ ئاز بولسا شۇ نومۇر ئورۇنداپ بېرەتتى. خۇرشىدەمنىڭ دائىم دېگۈدەك ئاز بولۇپ قالاتتى. ئۇ چىدىماسلىق قىلىپ ئۆلچەمنى بىزنىڭكىدىن بىر - ئىككى كىلوگرام ئاز بولۇشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالدى.

— قېنى خۇرشىدەم، ناخشاڭنى باشلا، ھەممىدىن سېنىڭ ئازكەن.

— ئىشەنمەيمەن. خالىدەم شۇنچە مىسىلداپ چۆلىسىمۇ

پاختىسى مېنىڭكىدىن جىق بولامدۇ؟
ــ جىڭغا ئىشىنەمسەن، تۈيغۇڭغىمۇ؟
خۇرشىدەم گەرچە ئىشەنمىسىمۇ، يەنىلا ناخشا ئېيتىشقا مەجبۇر بولاتتى.

رەيھانگۈلنىڭ كۆينىكى قىزىلدۇر،
بويى تۇرقى ھەممىدىن ئېگىزدۇر.

ئېگىزلىكى مۇنداق،
پاكارلىقى مۇنداق،
كەڭلىكى مۇنداق

...

ھەممىز ئۇنىڭ ناخشىغا ماسلاشتۇرۇپ قىلغان ھەربىكەتلىرىگە قاراپ كۈلۈشۈپ كەتتۇق.
مەن كۈنلەپ ـ كۈنلەپ چۆچەك ئاڭلاشنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتىم. ئاپامنىڭ بىزگە توختىماي چۆچەك ئېيتىپ بېرىشىدىن مەن ئۇنى چۆچەك زاۋۇتى ياكى كۈندە مېۋە بېرىدىغان چۆچەك دەرىخىمىكىن دەپ قالىمەن. بىر ـ بىرىدىن قىزىق، ئىبرەتلىك چۆچەكلەرنى قاچانلاردا، نەلەردە يۈرۈپ ئۆگىنىۋالغاندۇ دەپ ھەيران قالاتتىم. ئاپامۇ بىزنى زېرىكىپ قالىدۇ دەپ پات ـ پات چۆچەك، تېپىشماق ئېيتىپ بېرەتتى. بىزمۇ تېپىشماقنى ئويلا ـ ئويلا ۋاقىتنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى تۇيمايلا قالاتتۇق.
بىر كۈنى ئاكام كىچىك ئاتام بىلەن بىللە بازارغا كىرىپ چۆلگەن پاختىلىرىمىزنى 1000 كويدىن ئارتۇق پۇلغا سېتىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن كىچىك ئاتام ئاپام بىلەن مەسلىھەتلىشىپ پاختا سودىسى قىلماقچى بولدى.
ــ سېلىمخان ئايلا، ئاببەكرى مەن بىلەن مېڭىپ باقسۇن. مۇشۇ 1000 كويىنى دوملىتىپ پۇل قىلىپ باقسۇن. پاختا پۇلى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلار يىغىنى بىلەن تونۇشتۇرۇش

پاختىغا كەتسە، چىگىتى بولسىمۇ قالمدۇ ئەمەسمۇ؟ ــ دېدى.

ــ ئاتابەكرى قىلالارمۇ؟

ــ مەن بارغۇ؟ ئىككىمىز قىلىپ كۆرەيلى.

ــ سودا دېگەننى باشقىلار پايدا ئالىدىكەنغۇ دەپلا قىلىدىغان ئىش ئەمەس، ئۇكام. پاختىنىڭ دەرىجىسى...

ــ ئۇنىڭدىن خاتىرجەم بولسىلا.

ــ پەخەس بولۇڭلار ئەمىسە.

ئاكاملار شۇ كۈندىن باشلاپ يېراق ـ يېقىندىكى كارىزلارغا بېرىپ غوزەك پاختىسى بولامدۇ، چاشقان، كۈسۈتكىلەر چىگىتىنى چىقىرىۋالغان پاختا بولامدۇ، غازاڭ پاختا بولامدۇ، ھەممىنى ئايرىم ـ ئايرىم ئېلىپ خېلىدىن بېرى بوش تۇرۇۋاتقان مېھمانخانا ئۆيىمىزگە دۆۋىلىدى. ئۇچ كۈندىن كېيىن سېتىۋىدۇق، چىگىتىدىن سىرت 150 يۈەن پايدا قاپتۇ. ئاكام شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇمىدكە تولۇپ ئاتامنىڭ قەرزىنى بىراقلا تۆلىۋېتىدىغاندەك روھلىنىپ كەتتى.

ــ ئاپا، مەن بۇ سودىنى پاختا زاۋۇتى پاختا ئېلىشنى توختاتقۇچە قىلىپ كۆرەي، سەن ئېيتقاندەك راستىنلا پاختا دېگەن ئاق ئالتۇنكەن ئەمەسمۇ.

ــ ئىختىيارىڭ، بىزغۇ سودىدا بىلىمىز سۇنغانلار. مەيلى ئۇرۇنۇپ كۆر. ئۇ پۇللارنى سەن تاپقان. پۇل پۇلنى تاپىدۇ ئەمەسمۇ.

مەن ئاپامنىڭ ئاق ئالتۇن دېگەن گېپىنىڭ مەنىسىگە يەتتىم، ئاكام ۋاقچە سودىغا مېڭىپمۇ بىر يېرىم ئايدا 700 كوي پايدا ئاپتۇ. چىگىتى ئۇنىڭ سىرتىدا تېخى، ئۇ پايدا ئالغان چىگىتىنىڭ يېغىلا بىزگە بىر يىل يېتەتتى. مەن ئاپامنىڭ «پاختا ئاق ئالتۇن» دېگەن گېپىنىڭ تېگىگە ئەمدى يەتتىم.

ئون ئىككىنچى باب

ئاپامنىڭ خۇشاللىقى

1

گۇ ـ گۇ... گۇك، گۇ ـ گۇ... گۇك..

پاختەكلەر سايراپ باھار كەلدى. باش باھارنىڭ سەھەردە چىققان شامىلىنىڭ خېلى سوغۇقى بار ئىدى. يىلنىڭ ئىشى باھاردىن دەپ ھەممىلا كىشى جىددىي ئەمگەك قايناملىغا چۆمگەنىدى، بولۇپمۇ تەك ئېچىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىپ تەكلەرنى ئوغۇتلاش ئۈچۈن قىغ توشۇش ئىشى باشلىنىپ كەتتى. تەكلەرنى كۈزدە ئوغۇتلىغانلارمۇ ئېرىنمەي قىغ يۆتكەۋاتاتتى. كارىزنىڭ ھەممىلا يېرىدىن قىغ پۈراپ تۇراتتى. لېكىن، قىغنىڭ قاڭسىق پۈرىقىدىن ھېچكىم سەسكەنمەيتتى. چۈنكى ئاشۇ قىغنىڭ كۈچىدىن تەكلەردە قارىسا كۆزلەرنى قاماشتۇرىدىغان، يېسە تىلنى يارىدىغان «يېشىل ياقۇت»لار مېۋىلەيدۇ ئەمەسمۇ.

مۇشۇنداق ئالدىراش كۈنلەردە ئوچاق ئالدىدا ئولتۇرۇپ چۆچەك ئاڭلىغان قىز كېچىلىرىنى سېغىنىدىم. بىرى مۇللا زەيدىندىن «قىشنىڭ نېمىسى ياخشى» دەپ سورىغانىكەن، «ئىسسىق ئوتى بىلەن چۆچىكى» دەپتىكەن. راست، قىشنىڭ شۇ چۆچىكى بىلەن جانغا راھەت ئىسسىق ئوتىنى دېمىسە، نېمە قىلىدۇ قىشنى سېغىنىپ. كونىلارنىڭ « قىشنىڭ گۈلى ـــ ئوت» دېگىنىمۇ بېكار ئەمەسكەن.

ئەتىيازنىڭ ئاپتىپى كۆزگە سانجىلىپ تۇرسىمۇ، ئاپام

www.uyghurkitap.com

ياغلىقىنى تۆۋەن چىگىپ تەكتىن كەلمەي ئىشلەيتتى. بىزنى تېخىمۇ ياخشى كۈنگە ئېرىشسۇن دەپ، ئاپامنىڭ ئاچىسى ئىككى ئوغلاقلىق سۇتلۇك ئۆچكىدىن بىرنى بەردى. بۇ ئاملارمۇ ئىككى ئوغلاق بىلەن بىر ئۆچكە بەردى. شۇنىڭدىن باشلاپ خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم ئىككىسى دوستلىرى بىلەن سېۋەتلەرگە ئوت ئېلىپ كېلەتتى. مەنمۇ بۇنىڭدىن خۇشال بولۇپ، ئېتىزلىققا بېرىپ ئوتنىڭ ئوبدىنىنى ئېلىپ كېلىپ ئۆچكە، ئوغلاقلارغا بېرىدىغان بولدۇم. جۇجەم پىشقاندىن كېيىن، ئىككى سىڭلىمنى ئەگەشتۇرۇپ جۇجەملىككە بېرىپ جۇجەم تېرىپ كېلىپ ئۆچكىلەرنى جۇجەم بىلەن باقىدىغان بولدۇق. ئاپامۇ تازا شىرنىسىگە تولۇپ پىشقان جۇجەمدىن ئىككى كوزا شىرنە قاينىتتى. ئاپامنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن سەھەردە تېرىپ ئەكەلگەن جۇجەمدىن نەچچە سېۋەت جۇجەمنى ئۆگزىگە يېيىپ قۇرۇتۇپ قويدۇق. خۇرشىدەم بۇنىڭغا نارازى بولۇپ تۇمشۇقىنى ئۇچلىغاندى، ئاپام:

— بۇنى قىشتا يېسەكمۇ بولىدۇ. يەنە شالدىرشاپقا قېقىپ تازىلىمايلا ئاۋۇ بوش يەرگە يېيىتىڭلار. ئۇنى قىشچە ئۆچكىلەرگە بەرسەك سەمرىيدۇ. سۇتىمۇ كۆپ چىقىدۇ، — دېدى.

— يەنە جۇجەم تېرىمىزمۇ؟ — دېدى خالىدەمۇ دومسىيىپ.

— جاپا تارتمىغۇچە هالاۋەت يوق، غەيرەت قىلىڭلار... بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، بالىلىرىم، — دېدى ئاپام ئۇھسىنىپ.

بىزنىڭ تەككە سۇ كەلگەندە قارائاغۇ چۈشۈپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاكامغا هەمراه بولۇپ تەكلىككە بىللە باردىم.

— سۇ ئازلاپ قالدى. مەن ئېرىق ياقىلاپ بېرىپ باقاي، قارىغاندا بىرىنىڭ ئېچىقى ئېچىلىپ قالغان ئوخشايدۇ، — ئاكام شۇنداق دېگىنىچە كەتمەننى كۆتۈرۈپ گۈس - گۈس دەسسەپ كېتىپ قالدى.

كۈندۈزى يېشىل دېگىزدەك كۆرۈنىدىغان تەكلىك ئەمدى

قارىيىپ قارا دېڭىزغا ئوخشاپ قالغانىدى. تەك شوڭلىرىنىڭ شامالدا شىلدىرلىشىدىن يۈرىكىم شۇركۈنۈپ قانداقتۇر غەلىتە مەخلۇقلار چىقىپ مېنى يەۋېتىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە تەكلىكنىڭ شىمالىدىكى نەچچە رەت جىگدىلىك شامالدا تەۋرىنىپ تۇراتتى. مېنى قورقۇنچ باسقانچە قەيەردىندۇر ئۇچۇپ كەلگەن ھۇۋقۇش سايرىغىلى تۇردى. ئاكام كەلمەيۋاتاتتى. ئاسمانغا قاريدىم. ئاسماندا يۇلتۇزلار چاقنىشىپ تۇراتتى. بوۋامنىڭ «ئادەم دالادا يالغۇز قالغاندا يۇلتۇزلار ھەمراھ بولىدۇ» دېگەن گېپىنى يادىمغا ئېلىپ يۇلتۇزلارغا قاراپ خىيال سۈرۈپ تۇرۇپ قاپتىمەن. بىر چاغدا ئاكامنىڭ غىڭشىپ ناخشا ئېيتىپ كېلىۋاتقان ئاۋازى ئاڭلاندى.

— قورقتۇڭمۇ؟

— قورقمامدىغان، ئەجەب كېچىكتىڭغۇ؟

— كېۋەزلىكنىڭ ئېرىقى ئېچىلىپ كېتىپ سۇ شۇ يەرگە ئېقىپ كېتىپتىكەن، ئاران ئوڭشىدىم. ئەمدى بىر دەمدە توشىدۇ.

— ئۇيقۇم كېلىپ كەتتى.

— ئاۋۇ قىرنىڭ كەينىدە ئۇخلىۋال.

— چاقمىدىغان نەرسە يوقتۇ ـ ھە؟

— يوق.

— مېنى تاشلاپ كېتىپ قالمايدىغانسەن؟

— سېنى تاشلاپ كەتسەم قورقمىنىڭدىن يۈرىكىڭ يېرىلىپ كېتەر ھېلى. مەن دېگەن سېنىڭ ئاكاڭ، خاتىرجەم ئۇيقۇڭنى ئۇخلىغىن.

— چاقچاق قىلدىم دەپ، مېنى تاشلاپ كېتەمدىكىن دەيمىنا سېنى ...

— كېچىدە ئۇنداق ئېغىر چاقچاق قىلسا بولمايدۇ. خاتىرجەم ئۇخلاۋەر.

سۇنىڭ يېقىملىق شىلدىرلىشىغا جور بولۇپ ئاكامنىڭ

گارموشكىسى يېقىملىق ئەللەي ناخشىسىدەك مېنى ئەللەبىلەشكە باشلىدى. گويا مېنى ئاپام ئەللەيلىگەندەك تاتلىق ئۇيقۇغا كېتىپتىمەن.

— ئوسمان ! ئوسمان !

— نېمە بولدى؟

— يۇر، ئىككىمىز تېز بېرىپ سۇنى ئېتىۋېتەيلى. ئۇچ ئېرىقنىڭ ئېچىقىنى ئېچىپ قويغانىدىم. ئېرىقتىكى سۇ ئۇزۇلۇپ قالغۇچە تەك ئېرىقىمۇ لىققىدە سۇغا توشىدۇ. تېز بول !

— ئاياغ تەرەپنى تەكشۈردىڭمۇ؟

— تەكشۈردۈم. چاققان بول ! ئەمىسە ئۇلگۈرەلمەيمىز. بولمىسا سۇ زايە بولۇپ كېتىدۇ !

ئۇيقۇ مەستچىلىكتە ئېتىز يولىدا پۇتلىشىپ يۇرۇپ يۇگۈرۈپ دېگۈدەك ماڭدىم. دېھقان بولماقمۇ تەس ئىكەن. كەتمەننى چاپسىلا بولىدىغان ئىش يوق ئىكەن. ئۇنىڭغىمۇ تېخنىكىدىن سىرت، يەنە چىدام، غەيرەت، جاسارەت... كېرەك ئىكەن ئەمەسمۇ؟

2

باراڭ ئاستىدىن ئۇستىگە قارىغاندا تەكتىكى سانجاق ـ سانجاق ئۇزۇملەر گويا ئاسماندىكى ئۆكەر يۇلتۇزدەك كۆرۈنەتتى، ئۇزۇملەرگە قارىغانچە كۆڭلۈم يېرىم بولدى. شۇنداق مىڭ بىر جاپادا ئىشلەپ تاپقان ئۇزۇملىرىمىز ئالدىنقى يىلدىكىدەك ئوسمان تۆگىنىڭ هارۋىسىغا چۈشۈپ باشقىلارنىڭ بولۇپ كېتەرمۇ؟ ياق، بۇ يىل ئۇنداق بولمىسۇن. ئۇنداق بولىدىغان بولسا مەن چىدىمايمەن. ئاپام بازار تەرخىدە سېتىپ پۇلىنى بەرسۇن. باراڭ ئاستىغا كىرىپ بىر ـ بىرىدىن يوغان ساپاقلىق ئۇزۇملەرگە قاراپ تۇرۇپلا قالدىم. هەر بىر ئۇزۇم دانىسىدىن بىرنىڭ جاپالىق

ئەجرىمىز كۆلۈمسىرەۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ مەنمۇ ئۇزۇملەرگە قاراپ كۆلۈمسىرەپ كېتىپتىمەن. ئادەمنىڭ ئويى دېگەنمۇ ئاجايىپ ـ ھە !

يەنە ئالدىراش پەسىل باشلاندى. چۈنچىلەردە جۇشقۇن ھايات قاينىدى. بىز يەنە ئاۋۋال بۇۋاملارنىڭ ئۇزۇمىنى ئۈزدۇق. ئاندىن كىچىك ئاتاملارنىڭ ئۇزۇمىنى ئۇزۇشكە باشلىدۇق. بىزنىڭكىگە كەلگەندە بۇۋام ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى.

ـــ سېلىمخان، سىلەرنىڭ ئۇزۇمىڭلارنى بىزنىڭ ئۇزۇمىمىز قۇرۇپ بولغاندا ئۈزەيلى.

ـــ نېمىشقا؟ ـــ دېدى ئاكام.

ـــ نېمىشقا بولاتتى. ئۆتكەن يىلقىدەك بولمىسۇن دەيمەن.

ـــ ئۇنداقمۇ بولماس.

ـــ ياق، ئادەمنىڭ ئىچىدە ئادەم بار. ئۇزۇملەرنى ئۆز قولۇڭلاردا سېتىپ ئاۋۋال كىمنىڭ قولى قىسقا بولسا شۇنىڭغا بېرىڭلار... ـــ دېدى بۇۋام.

ـــ سىلەرنىڭ چۈنچىدىنمۇ ئېلىپ كەتسىچۇ؟

ـــ بىزنىڭ چۈنچىگە كىرىپ ئۇزۇم ئالمىغان بولسا پاچىقىنى چاقمەن، ـــ دېدى كىچىك ئاتام غەزەپلىنىپ.

ـــ بېشى ئون ئەمەس، بىزنىڭ چۈنچىگە چىقىپ ئۇزۇم ئېلىۋالمىغانغا، ـــ دېدى بۇۋام ئوسمان تۆگىنىڭ قىلغان ئىشىنى يادىغا ئېلىپ.

ـــ بۇلتۇر ئاتام تۈتۈۋالمىغان بولسا، ئوسمان تۆگە دېگەن بىر نېمىنىڭ ئەدىپىنى ئوبدان بېرىپ قويىاتتىم. ئۇنىڭ قىلغىنى قىپقىزىل بۇلاڭچىلىق ! ـــ دېدى كىچىك ئاتام غەزەپتىن چىشىلىرىنى غۇچۇرلىتىپ.

ـــ بىزمۇ ئۇلارنىڭ ئۇزۇمىنى ئالغان، ئۇكام، ـــ دېدى ئاپام تۆۋەن ئاۋازدا.

ـــ ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئالمىغان. ئۆزى ساتىمەن، نېسىگە ئال دەپ ئەكېلىپ بەرگەن ! سوتتا ئىشلەيدىغان ساۋاقدىشىمدىن

سورىغانىدىم. ھېچكىمنىڭ ئۇنداق قىلىش ھەققى يوق، دېدى ئەيدى كىم شۇنداق قىلىدىكەن، سوتقا ئەرز قىلسىلا بولغۇدەك... — دېدى كىچىك ئاتام سەل روھلىنىپ.

— بولدى، بولدى، خەق بىلەن يامانلىشىدىغان گەپنى قويۇڭلار. بۇ يىل سېلىمىخانلارنىڭ ئۆزۈمى شۇنداق ئوخشاپتۇ. قارىغاندا ئىككى ئائىلىنىڭ «ھۆججەت» نى يىرتمۇبتىدىغانىدەك قىلىدۇ. شۇڭا، ئىشنى پۈختا قىلمىساق بولمايدۇ. ھەرقانداق ئىشتا پىنسكلىك قىلساق بولمايدۇ... بۇۋامنىڭ بۇ گەپلىرى بىلەن ھەممىمىز جىمىپ قالدۇق.

ئاخىر بىزنىڭ ئۆزۈمنى ئۈزدۇق. ئۆزۈملەرنى يىگىرمە كۈنچە كېچىكتۈرۈپ ئۈزگەن بولغاچقا شۇنداق شىرنىلىك بولۇپ كەتكەنىدى. ياقۇتتەك ئۆزۈملەر ئېسىلغان چاقمىنىڭ سانى كۆپەيگەنسېرى ئاپامنىڭ چىرايىدىكى خۇشاللىق شىرنىسىگە تولغان ئۆزۈمدەك جىلۋىلىنەتتى.

— ئاپا، ئۆزۈم بۇلتۇرقىغا قارىغاندا نەچچە چاققا ئارتۇق چىقىپتۇ؟

— ھەر نېمە بولسا بۇ يىل ئۆزۈمىمىز ئوخشاپتۇ.

— ئەجرىڭلارنىڭ مېۋىسى، بالام. خەق بىر قېتىم ئوغۇتلىسا سىلەر ئىككى قېتىم ئوغۇتلىدىڭلار. ئېتىزدىن كەلمەي ئىشلىدىڭلار. ئىشلىگەن چىشلەيدۇ، دەپتىكەن. ئىشلىدىڭلار، چىشلىمىسەڭلار بولمايدۇ ـ دە.

چۈنچىلەردىن ئۆزۈمنىڭ تاتلىق ھىدى يوقلىشقا باشلىدى. دېمەك ئۆزۈملەر شىمىقىپ قۇرۇشقا باشلىغانىدى. كۈندە ئون نەچچە سودىگەر ئۆزۈم ئالغىلى كېلەتتى. ئۇلارنىڭ قويغان باھاسى ئاتام ئۆزۈم ئالغان باھادىن خېلىلا تۆۋەن ئىدى. چۈنچىدىكى ئۆزۈملەرنى تەخمىنەن ھېسابلاپ كۆردۇم. ئۇلار قويغان باھا بىلەن ھېسابلىسام نەچچە مىڭ كوي ئاز چىقتى. كۆڭلۈمدىكى ھېسابات ئاز چىقسا كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ، جىق چىقسا كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ

قالاتتى.

ئەتسى سەھەردىلا بوۋام كىرىپ كەلدى.

— هاي ئاتابەكرى، ئوسمان، قېنى سىلەر؟

— نېمە ئىش، بوۋا؟

— قايسىڭلار بىكار بولساڭلار چۈنچىنى ئوبدان ساقلاڭلار!

— نېمە بولدى؟

— نېمە بولاتتى. قارلىغاچكارىزدىكى روزاخون قاۋانلارنىڭ چۈنچىسىگە ئوغرى كىرىپ 30 چاققىدىكى ئۇزۇمنى ئېلىپ كېتىپتۇ.

— ۋاي، نېمە دەيدىغانلا، ئاتا.

— بۇ تەۋەدە ئۇنداق ئىش يوق ئىدى. كارىزدا ئوغرى يوق، دەپ بەخىرامان يۈرسەكمۇ بولمىغۇدەك.

— كۈندۈزىمۇ ساقلامدۇق؟

— كۈندۈزى مېنىڭ قىلىدىغان ئىشىم بولمىغاندىكىن مەن ساقلاي. كەچتە ئاتابەكرى بىلەن ئالىلىمىت ساقلىسۇن. نۆۋەتلىشىپ چۈنچىگە قارايلى.

شۇنداق قىلىپ، كۈزنىڭ سالقىن، جانغا راھەت كېچىسى ئاكاملار چۈنچىدە ياتتى. چۈنچە ئادەتتە شامالسىق، ئېگىزرەك جايغا سېلىنىدىغان بولغاچقا كېچىسى تولىمۇ سالقىن ئىدى. ئاكامغا نەچچە قېتىم مەنمۇ چۈنچىدە ياتاي دېسەم ئۇنمىدى. تاغامغا دېسەم، ئۇ كۈلۈپ كېتىپ:

— ئاتابەكرىنىڭ ئۈيقۇسى سەگەك، «تىرىك» قىلغان ئاۋازنى ئاڭلاپ ئويغىنىدۇ. سېنى كارىۋاتقا قوشۇپ ئېلىپ كەتسىمۇ سېسىق ئوسۇرۇپ ياتسەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە سېنىڭ تېنىڭ ئاجىز، بۇ يەر سوغۇق، كېچىدە ئېچىلىپ قالساڭ ئاسانلا كېسەل بولۇپ قالىسەن، ئەڭ ياخشىسى سەن ئۆيدە يات، ئوقۇشۇڭغا تەسىر يەتمىسۇن. سەن ئاپاڭغا يارىدەملىشىپ ئىككى سىڭلىڭنىڭ ئۆگىنىشىگە يېتەكچىلىك قىل، — دېدى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

3

چۈنچىلەردە قۇرۇغان ئۆزۈمنى چاقىدىن چۈشۈرۈش باشلىنىپ، ھەممىلا ئادەم سەھەرنىڭ سوغۇق، سالقىن شامىلىدا سورۇپ، پارلاش ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتتى. ھەممىلا خەقنىڭ ئاغزىدا ئۆزۈم باھاسىنىڭ چۈشۈپ كەتكەنلىكى ھەقىقىدىكى كىشىنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلىدىغان شۇم خەۋەر ئېقىپ يۈرەتتى.

— سودىگەرنىڭ خالتىسىدىكى ئۆرنەك ئۆزۈمنى دەيمەن. بىرى پارلاپ قويغاندەكلا، بىر قاراپ يالغانمىكىن دېگۈسى كېلىدۇ ئۇنى، — دېدى بىرەيلەن سودىگەرنىڭ قولىدىكى خالتىغا قاراپ.

— كىنو دېگەننىڭ توققۇزى رەڭ، بىرى جەڭ، دەپ، سودا دېگەنمۇ كىنوغا ئوخشاش. رەڭڭازلىق قىلىدۇ ئۇ خەق.

— مۇشۇنداق ئۆزۈم بولسا 10 كويدىن ئالىمىز، دەيدۇ. قىل قالدىمغۇ مەنمۇ، شۇنداق ئۆزۈم قۇرۇيدىغان چۈنچىگە ئېلىپ بار، مەنمۇ ئالىمەن، دېگىلى.

— بۇ كارىزنىڭ ئۆزۈمى زىرىدەك كىچىك، قوتۇر قۇرۇپتۇ، دېيىشچۇ ھېلىقى ئۆمەر لاۋبەننىڭ ئادەملىرى.

— قويە، ئۇ خۇمسىلارنىڭ گېپىنى. مېنىڭ ئۆزۈمىمگە ئالىتە كوي باھا قويۇڭاتمامدۇ، ئاچچىقىمدا، سىلەر ئۆزۈم ئالمىغۇدەكسىلەر، دەپلا گەپنى كېسۈۋەتتىم.

— مېنىڭكىگە بەش كوي بەش مو باھا قويدى.

— شۇنداق باھا قويغان ئاغزىغا توپا تىقسا كىشى ! بۇ يەرلىكلەرنى چەت، بازار باھاسىنى بىلمەيدۇ دەمدىكى ئۇ گۈيلار ! بازاردا ئۆزۈمنىڭ كىلوسى يەتتە يېرىم كويدىن چۈشمەيۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرساق بىز !

ئارىدىن بىرى:

— ھەي، ئابلىزغا كۆز تەگكەندەكلا ئىش بولدى. ئابلىز

بولغان بولسا ئۇنداق تۆۋەن باها قويغانلىقى كۆتىگە تېپەتتى، ــ دېدى. نىياز ئاكاممۇ كۆپچىلىكنىڭ ئاتامنىڭ قەدىرىگە يېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ:

ــ راست، ئابلىزنىڭ قەدرى ئۆتۈلۈۋاتىدۇ، ــ دېدى.

...

بۇنداق گەپلەرنى ئاڭلىساق خۇشال بولۇپ كېتەتتۇق. كىم ئاتىسىنىڭ ماختالغانلىقىنى ئاڭلىسا خۇشال بولمايدۇ. ئاتامۇ قىزىقكەن، بولغۇلۇق بولغاندىكىن ئىچكىرىدىن يېنىپ چىقسا بولمامدىغاندۇ؟ ئاتام سودىدا بۇرۇندىن كۆپ زىيان تارتىپ باقمىغاچقا ئىچىگە ئۆتۈپ كەتكەنمىدۇ يا؟ ئاتامنى مەن ئۆزىنى تۇتۇۋالغان، ئىشقا پىشقان دەۋاتسام ئۇنداقمۇ قىلىپ يۈرمەس.

قېرىنىشقاندەك ئۇزۇمنىڭ باھاسى ئۆرلىمەيۋاتاتتى. خالتىغا قاچىلاپ قويسا ئۇزۇملەر كاللەكلىشىپ، رەڭگىمۇ قارىيىپ قالاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سودىگەرلەر خالتىلاردىكىنى بىرمۇ بىر تۆكتۈرۈپ ئالاتتى. بۇنداق قىلغاندا ئۇزۇملەرنىڭ ئادالانماي قالغان يېڭىدەك شاكاللىرى بىر ـ بىرىگە سانجىلىپ ئۇزۇملەرنى ئاسانلا سېسىتىپ قويىاتتى. مەنمۇ بەزىدە چۇنچىگە بېرىپ ئاكىلىرىم بىلەن ئۆتكەن ـ كەچكەن ئىشلار، بۇ يىلقى ئۇزۇم باھاسى ھەققىدىكى ھەر خىل گەپلەرنى تىڭشاپ، خۇپىتەن ۋاقتىدىن كېيىن يېنىپ كېلەتتىم.

ھەممەيلەن ئۇزۇم باھاسىنىڭ ئۆسۈشىنى كۈتۈپ ئۆتمەكتە ئىدى. چۇنچە ساقلاۋاتقانلار كەچتە بىر يەرگە جەم بولۇپ بۇ ھەقتە قىزغىن غۇلغۇلا قىلىشاتتى.

ــ قانداق بولۇپ كەتتى بۇ جاھان، ئاغىنىلەر؟

ــ قانداق بولاتتى، دېھقانىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشتى.

ــ نېمىلا بولسا ماۋۇ ئۇزۇمنىڭ باھاسى ئۆسسە بولاتتى.

ــ ئۆسۈپمۇ قالار.

ــ ئابلىز بار چاغدا خويمۇ ئوبدانتى. بۇنداق دېلىغۇل بولۇپ يۈرۈشنىڭ ئورنى يوقتى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتاب توربېكىتى

— شۇ، شۇنى دەيمەن.

— ئابلىز بار چاغدا تاغقا ئىشەنگەندەك ئىشىنىپ ئۆگىنىپ قاپتىكەنمىز.

— دەسلەپتە ئۇنىڭغىمۇ ئۇزۇم بەرمەي، خەقتە ساتتۇق. تۇمشۇقىمىزغا يېگەندىن كېيىن ئابلىزنى ئىزدىدۇق. بىزگىمۇ ئاز. ئابلىز ئازراق ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىۋىدى، چالما ـ كېسەك قىلىدىغاندەك يوپۇرۇلۇپ باردۇق....

— ماڭمۇ ئابلىزئاخۇن 100 كويلۇق قاچىلانغان لىق بىر چامادان پۇل كۆتۈرۈپ كېلىدىغاندەكلا تۇيۇلىدۇ.

— دېگىنىڭ كەلسۇن نان يېمەس. ئەمدى نان يېگەندەك گەپ قىلدىڭ.

— لەقىمىم «نان يېمەس» بولغان بىلەن، سەندەك خەقنىڭ كۆتىنى كولايدىغانلاردىن ئەمەس.

— بەندە ئازىدۇ. ئۆز ۋاقتىدا، ئابلىز ئاخۇنلارنىڭكىگە كىرىپ گىلەمنى ئېلىپ كەتكىنىمگە ھازىرمۇ نومۇس قىلىۋاتىمەن.

— ھېلىمۇ نومۇس قىلمايدىغان نېمىكەنسەن، ئەجەب سەت قىلىق قىلغانسىدىڭ ـ ھە. بىر كارىزدا ئولتۇرۇپ، ئاش ـ تۇز تېتىشىپ، شۇمۇ قىلىقمۇ؟

— سەن ئۇنداق دېگەن بىلەن ئۇ يىلى بىر يىللىق يەيدىغان، كىيىدىغان، ئوغۇت ئالىدىغانلىقىڭ ھەممىنى نېسىگە بېرىۋېتىپتىمەن ئەمەسمۇ؟ كىيىم دېگەننى يۇيۇپ، ياماپ كىيسە بولىدىكەن، ئوغۇتنىمۇ بىر ئامال قىلغىلى بولغان بىلەن قورساق يامانكەن ئەمەسمۇ، يا قورساقنى تەك شۇڭغا ئىلىپ قويغىلى بولمىسا؟

— سىلەرمۇ نان يېمەس بولماپسىلەر ـ ھە؟

— نېمە ئۇنداق «نان يېمەس» دەۋېرىسەن، سەن قوتۇرنىڭمۇ يېيىشى تايىنلىق. قارىپ باقە، نان يېگەن ئادەم دېگەن سوقا سەندىلەدەك، يىلىكى تولغان بۇقىدەك ئولتۇرىدۇ مۇنداق.

— ئۇنى دېدۇق، بۇنى دېدۇق، يەنىلا بۇ كارىزغا ئابلىزدەك

بىر ئادەم كەمكەن.

شۇ كۈندىن باشلاپ ئاكامنىڭ كۆڭلىگە بىر جىن كىردى بولغاي، چۈنچىلەرنى ئارىلاپ ئۈزۈملەرنى سېلىشتۇرۇپ كۆرەتتى. ئاپتاپقا يېيىتىلغان قارا ئۈزۈملەرنىمۇ سېلىشتۇرۇپ كۆرەتتى. مەن ھەر كۈنى مەكتەپتىن كېلىپلا چۈنچىگە چىقىپ ئۆگىنىشىمنى قىلاتتىم. ئاكام ئېتىزغا ماڭاتتى. كۈنلەر ئەنە شۇنداق ئۈزۈمنىڭ باھاسىنىڭ ئۆسۈپ قېلىشىنى، ئاتامنىڭ قايتىپ كېلىشىنى كۈتۈش بىلەن ئۆتمەكتە ئىدى.

بىر كۈنى مەكتەپتىن كەلسەم ئاكام ئۈزۈمنى ھېچكىمگە دېمەيلا سېتىۋېتىپتۇ. ساتقاندىمۇ بوۋاملار مۆلچەرلىگەندىن بىر يۈەن ئىككى مۇ قىممەت سېتىپتۇ. بىزنىڭ كاربىزدا ئۈنىڭدىن كېيىن ھېچكىمنىڭ ئۈزۈمى ئۈنداق ئۆرە باھادا سېتىلمىدى.

ئاپام ئاكامنىڭ بۇ ئىشىدىن دەسلەپتە چۆچۈدى، كېيىن مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ ئاكامغا سوۋدىدا جىڭغا دىققەت قىلىشنىڭ مۇھىملىقىنى ئەسكەرتتى.

ــ خاتىرجەم بولە، ئاپا. ئاتامنىڭ ھېلىقى تىرىك جىڭدا ئاۋۋال جىڭلىۋېلىپ ئاندىن سودىگەرلەرنىڭ جىڭدا جىڭلىدۇق. ئۇلارنىڭ جىڭدا ئەللىك گرامدەك كەم تارتىلىدىكەن.

ــ مەيلى، سېنىڭ ئۈزۈم سېتىشىڭ بىلەن 3000 كوي پايدا ئالدۇق. بۇنى تېجەپ خەجلىسەك بىر يىل يېتىدۇ.

ئاكامنى بوۋام نەدىلا بولسا ماختاپ يۈرەتتى. ئاپام ئاكامنىڭ ماختالغانلىقىنى ئاڭلاپ كۈلۈمسىرەپ قويااتتى.

ئۈزۈمنىڭ ئىشىنى تۈگىتىپ ئۇھ دېيىشكە ئۈلگۈرمەيلا كېۋەزلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا تۇتۇندۇق. كېۋەزلەرنى ۋاقتى ـ ۋاقتىدا ئوتتىن چىقىرىپ، ۋاقتىدا ئۇچىنى ئۈزۈپ، ئوغۇتنى كۆپ بەرگەچكە بىرىنچى تېرىمىدىلا بىر يىللىق توك، سۇ، باج... پۈللىرىدىن بىراقلا قۇتۇلدۇق. ئاپام ئاتام ئىچكىرىگە كەتكەندىن بۇيان ناخشا ئېيتمىغانىدى. مانا مەن تۇنجى قېتىم ئاپامنىڭ غىڭشىپ ناخشا ئېيتقىنىنى ئاڭلىدىم.

www.uyghurkitap.com
كتاب نور يېكتى

ئون ئۈچىنچى باب

كۆڭۈللۈك ئەسلىمە

1

ئاپام ئۈزۈم ھەققىدە گەپ بولغاندا ئەتراپتىكى يەرلەرنى ئائىلىلەرگىچە ھۆددە بەرگەن چاغلارنى ئەسلەپ بېرەتتى. ئاپامنىڭ بىزگە چۆچەكتەك تۇيۇلىدىغان بۇ گەپلىرىنىڭ ھەممىسى رېئاللىق ئىدى.

— ھېلىمۇ خۇداغا مىڭ مەرتىۋە شۈكرى. يەرلەرنى ھۆددە بەرگەن يىلى بىزگە ئەتراپتىن يوغان قارلىغاچنىڭ كەينىدىكى چوڭ تەكتىن ئون تۆپ تەك تەگكەنىدى.

— ئۇ چاغلاردا تەك ئازمىدى، ئاپا؟

— شۇنداق، ئۇ يىللاردا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش بىرىنچى ئورۇندا تۇراتتى. تەك، باغ... دېگەنلەر قوشۇمچە ئىدى.

— كىمنىڭ ئەقلىگە كەلگەندۇ تەكنى كۆپ تىكىش؟

— كىمنىڭ بولاتتى. رەھمەتلىك نىياز دۇيجاڭنىڭ ئەقلىگە كەلگەن. ئۇ ئادەم ئالتۇنغا تېگىشكۈسىز ئادەم ئىدى. يىراقنى كۆرەتتى. ئەينى يىللىرى خەقنى تەك تىكىشكە كۆندۈرەلمەي، ئىككىنچى يىلى كارىزدىكى ئاھالىنىڭ ئاران يېرىمىنى كۆندۈردى.

— نېمىشقا ئۇنىمايدۇ؟

— ھېلى دېدىمغۇ، ئۇ چاغلاردا ئاشلىق بىرىنچى ئورۇندا ئىدى دەپ. كىمنىڭ ئامبىرىدا يىل ئاخىرىغىچە ئاشلىقى بولسا

شۇ باي هېسابلىناتتى. سىلەر دېمەتلىك بالىلارغا پۇل نەدە. بۇغداي ياكى قوناققا سودىگەرلەردىن مال ئالاتتۇق.

— ئۆتمۈشنى سۆزلىمەيۋاتقانسەن، ئاپا؟

— ئۇ دېگەن تۇنۇگۈنكى ئىشلار.

— ئاتاڭلار شۇ يىلىدىن باشلاپ تەكنى داۋاملىق ئوغۇتلاپ كەلگەنىدى. قاراڭلار شۇڭا ئۇ تەكلەر قېرىپ شۇڭلىرى يوتىدەك بولۇپ كەتسىمۇ يەنىلا ئۇزۇم شۇنداق ئوخشايدۇ.

— شۇ چاغلاردا ئون تۇپ تەك ھەممىزنى باققان بولسا، ئۇزۇم ئەجەب قىممەتتىكەن ـ ھە؟!

— قانداقسىگە قىممەت بولىدۇ؟ يەرلەرنى ھۆددە ئالغان بىرىنچى يىلى بىر كىلو يېشىل ئۈزۈم ئىككى كويغا ئاران يارايتتى. كېيىن باھا ئۆسە ـ ئۆسە ھازىرقى ھالغا كەلدى...

— نېمە؟ قارا ئۇزۇمنى ئىككى كويغا بەرمەيدۇ خەق ھازىر !

— شۇ چاغدا شۇنىڭغا ھەيران قېلىپ، خۇشاللىقىمىزنى باسالمايلا قالغانىدۇق. سىلەر ئۇنداق دېگەن بىلەن ئۇ چاغدا مال باھاسى ئەرزان ئىدى.

— كىم ئۇزۇمنى ئەڭ كۆپ ساتقان؟

— كۆلبېشىدىكى ئاپلىمىتائاخۇنلار. شۇ يىلى 290 كويلۇق ئۇزۇم سېتىپ، 260 كويغا كىيىم تىكىش ماشىنىسى ئېلىۋېدى، ھەممىز ھەۋەسلىنىپ قاراپ قالغانىدۇق.

...

ئاپامنىڭ بۇنداق پاراڭلىرىنى ئاڭلاپ ھارمايىتىۋق. ئۇنى ـ بۇنى سوراپ خېلى ۋاقىلارغىچە ئاپامنى ئاۋارە قىلاتتۇق. ئاتامنىڭ شۇ چاغلاردىكى جاسارىتى ۋە ئىرادىسىگە قايىل بولاتتىم. ئاپامنىڭ دەپ بېرىشىچە، ئاتام يېزا ئاتلاپ تەكچىلىكنى ئاساس قىلىدىغان تۇغقانلارنىڭكىگە بېرىپ تەك پەرۋىش قىلىشنى ئۆگىنىپ كېلىپ، تەكنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتىنى ئاشۇرغانكەن، شۇنداقلا بۇ تەۋەدىن تۇنجى بولۇپ ئۆزى يالغۇز باشقا يېزىلىق سودىگەرلەر بىلەن بىرلىشىپ ئىچكىرىگە ئۇزۇم سودىسىغا

بارغانكەن. شۇ چاغلاردا ئاتامنىڭ سودىسى كۈندىن ـ كۈنگە راۋاجلىنىپ بۇ كارىزدىكى كىشىلەرنىڭ ئۇزۇملىرىنى سېتىپ بېرىپ ئۆزىمۇ پايدا ئېلىپ، باشقىلارغىمۇ پايدا يەتكۈزۈپ كەلگەنكەن. مانا ئەمدى ئۇزۇمنىڭ باھاسى چۈشۈپ كېتىۋىدى، كىشىلەر ئاتامنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىپ سېغىنىشۋاتىدۇ.

ئاكام رادىئودىن بىر ناخشىنى ئاڭلىدىمۇ بولدى، دەرھال تۇتۇۋالاتتى. شۇڭا بىز ئاكامنى «ئۇنئالغۇ» دەپ قويياتتۇق. مەنمۇ مۇزىكىغا شۇنداق قىزىقاتتىم. بىراق، مۇزىكا مۇئەللىمىز ناخشىنى ئۆگىتىپ، نوتىسىغا كەلگەندە «بۇ بەك قىيىن، چوڭ بولغاندا ئۆگىنىۋالسىلەر» دەپ قويۇپ نوتىسىنى ئۆگەتمەيتتى. ئاكامنىڭ تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتىدىن قوشنىلارمۇ ھەيران قالاتتى. قوشنىمىز نىياز ئاكام تېخى ئاكامنى ياخشى چالساڭ، سەنئەت مەكتىپىگە بارىسەن، دېگەنىدى.

ـــ ساز چالغانىنىڭ ھەممىسى سەنئەتچى ئەمەس. سەندەك بىر ئاڭلىغاننى چالالايدىغان بولسا، ئاندىن ھەقىقىي سەنئەتچى بولىدۇ. باشقا سازنىمۇ چالالامسەن؟

ـــ دۇتارنى ئانچە ـ مۇنچە تىرىڭلىتىپ قويىمەن.

ـــ ياخشى مەشىق قىلىپ تۇر، ئۇكام، ئاتاڭ كەلسە سېنى چوقۇم سەنئەت مەكتىپىدە ئوقۇتىدۇ.

شۇنىڭدىن باشلاپ ئاكام كىمنىڭ ئۆيىدە چالغۇ ئەسۋابى بولسا، شۇنىڭ ئۆيىنى چۆرگىلەپ كېلەلمەيدىغان بولدى. ئاپامۇ ئاكامنى مەيلىگە قويۇپ بەرگەنىدى.

ئاپامدىن ئاڭلىساق، ئاتامۇ ياش ۋاقتىدا دادۇي سەنئەتچىسىمۇ بولغانىكەن، ناخشا ئېيتمىغىنى بىلەن داپنى ئاتامدەك ياخشى چالمىدىغان ئادەم يوقتىكەن.

2

ـــ ئاپا، يەنە ھېلىقى ئۇزۇمنىڭ باھاسى تۆۋەن چاغلارنىڭ گېپىنى قىلىپ بېرە؟ ـــ دېدىم مەن قىزىقىپ.

— سىلەرگە قىزىق تۇيۇلۇۋاتىدۇ - ھە؟!

— ئەلۋەتتە، بولۇپمۇ بۇغداي، قوناقنى ئېلىپ چىقسىلا گازىر، دادۇر، كەمپۇت بېرىدىغان ئىشلار بەكلا قىزىق ھەم كۆڭۈللۈك تۇيۇلۇۋاتىدۇ. بىر تۇرۇپ يالغانمىكىن دەيمەن.

— يالغىنى يوق. ئۇ چاغلاردا سودا - سېتىقنى يېڭىدىن قويۇۋەتكەن بولغاچقا، ئېشەك ھارۋىلىق، ئات ھارۋىلىق سودا قىلىدىغانلار كېلىپ - كېتىپ تۇراتتى. بۇگۈنكىدەك ماشىنا - تراكتور، موتسكلىت دېگەنلەر يوقنىڭ ئورنىدا ئىدى.

— بىزنىڭ شۇ چاغلاردىكى چۈنچىمىز قايسى ئىدى؟

— توۋا، چۈنچە دېسەڭ بىر ئىش ئېسىمگە كەلدى.

— چاققان دېسەڭچۇ؟

— ئۇ چاغلاردا چۈنچە دېگەن بۇ بوستانكارىزدا يوق ئىدى.

— چۈنچە بولمىسا ئۇزۇمنى نەگە ئاساتتىڭلار؟ — ھەيران-لىق ئىلكىدە ئاپامدىن توختىماي سوراۋاتاتتىم.

— بوۋاڭلارنىڭ ئامبار ئۆيىنى بىلمىسىلەرغۇ؟ شۇ ئۆينىڭ يېنىدا توغرىسىغا سېلىنغان ئىككى ئېغىز ئۆي بولىدىغان. ياق، ئۇ ئەمەس. ئۇ ئۆيلەرنى ئۆرۈپ ھازىرقىسىنى سالغان. شۇ ئۆينىڭ ئويۇقلىرىنى تېشىپ تۆشۈك ئېچىپ ئاساتتۇق. چاققا دېگەنغۇ ئەسلا يوق ئىدى. ياۋا يامداقنىڭ قۇرۇغانلىرىنى، چىلاننىڭ تازا چوماقلىق يەرلىرىنى تېپىپ كېلىپ شۇنىڭغا ئاساتتۇق.

— ئۆيدىمۇ ئۇزۇم قۇرامدۇ، ئاپا؟ — دېدى ئىككى ئالىقىنى بىلەن ئېڭىكىنى تىرەپ ئولتۇرغان خالىدەم.

— قۇرۇشى قۇرۇيدۇ. لېكىن چۈنچىدە قۇرۇغاندەك سۈزۈك، يېشىل قۇرۇمايدۇ. شۇ چاغلاردا شۇنداق قىلاتتۇققۇ تاڭ.

— بۇ كارىزدا كىم ئەڭ بۇرۇن چۈنچە سالغان؟ — دېدى خۇرشىدەم ھەممىمىزگە بىر پىيالىدىن چاي قۇيۇۋېتىپ.

— ئاتاڭ ئۆزى مەخسۇس چۈنچە كېسىكى قويۇپ، بوۋاڭلارنىڭ سامانلىقىنىڭ ئۈستىدىكى كەپتەرخانا قىلغان كىچىك چۈنچە بارغۇ، شۇنى سالغاندۇق.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— ئاشۇ، كاتەكتەك نەرسىتىمۇ؟

— شۇ چاغلاردا نەچچە يىل شۇ چۈنچىگە ئۇزۇم ئېسىپ چۈنچىمىز توشسا ماختانمىغان ئادىمىمىز قالمايتتى.

— ئۇ چۈنچە پاكار، كىچىك، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەھەللە ئىچىدە ئۇزۇم ياخشى قۇرۇمايدىغان تۇرسا!

— شۇڭا ئاتاڭلار ھازىرقى چۈنچىنى ئېرىنمەي چوڭ، ئېگىز قىلىپ سالغان. شۇ چاغدا خەق زاڭلىق قىلىپ، ئابلىز ئۇزۇنلۇقى 30 مېتىرلىق چۈنچە ساپتۇ. قارىغاندا كارىزنىڭ ھەممە ئۇزۇمىنى ھۆل سېتىۋېلىپ ئاسىدىغان ئوخشايدۇ، دەپ كېتىشكەنىدى. مانا قاراڭلار، ھازىر بىزنىڭ چۈنچە بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ چۈنچىسىدىن كىچىك. چۈنچە قانچە چوڭ بولسا شۇنچە ياخشىكەن. ئاتاڭلار تولىمۇ يىراقنى كۆرىدىغان ئادەم ئىدى...

ئاكامنىڭ سازغا بولغان ئوتلۇق ھەۋىسى بارغانسېرى ئېشىشقا باشلىدى. بەزىدە ئېتىز ئىشىنى ئۇنتۇپمۇ قالاتتى. ئاپام بۇنىڭغا ئاچچىقلاپ باقاتتىيۇ، يەنە كۆڭلىنى يېرىم قىلماي دەمدىكىن، تېرىكىپ بولۇپ، ئارقىدىنلا كەچۈرۈم سورايتتى. ئاكامۇ قىزىقكەن، ئىشىنى تۈگىتىۋەتسىلا، ساز چالامدۇ، قارتا ئوينامدۇ، نېمە ئىش قىلسا بولىۋېرەتتىغۇ؟ «ياخشى ئات قامچا يېمەس» دەپتىكەن. ئاكام ئەسلىدە «ياخشى ئات» بولسا بولمامدۇ. ئاكام شۇ تاپتا ياخشى ئات بولالماي قېلىۋاتاتتى. كۈزنىڭ ئالتۇن ئاپتېپى بارغانسېرى ئاجىزلىشىۋاتاتتى. ئاكام تەكلەرنى تېخىچە قىرقىپ بولالمىغانىدى.

— ئاكا، مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە نېمە قىلىۋاتىسەن؟ تەكلەر شۇ پېتى تۇرۇپتۇ. بىزنى «كۈزلۈك يىغىم» غا قويۇۋېتمىدىغانغا يەنە بىرەر ھەپتە بار. سەن شۇنىڭغىچە تەكلەرنى ياخشى پەرۋىش قىلىپ تۇرساڭ، مەن يىغىشقا يارىدەملىشىمەن. ئۇنداق قىلما، ئۇزۇم ئوخشىسا ھەممىمىزگە پايدا ئەمەسمۇ؟

ـــ خاتىرجەم بولە، ئۇنى دېگەن ئىككى كۈندە يېغىپ بولىمەن.

ـــ ئاتە پونى، ئوچ كۈندە ئىككى ئېرىق تەكنى يېغىپ بولالمىدىڭ. ئىككى كۈندە يېغىپ بولىدىغانغا سەن چۆچەكلەردىكى خاسىيەتلىك ئادەمىدىڭ؟

ـــ ئىشقىلىپ تۇگەتسەملا بولمىدىمۇ؟

ـــ ئاپام پاختىنى تېرىپ بولۇپ، تەك يېغقىلى چىقمىز دەيدۇ، قانداق قىلىسەن؟

ئادەتتە ئاكام ئاغىنىسى مەخمۇت بىلەن بىرلىشىپ تەك يېغىپ كېلىۋاتاتتى. تەكلەرنى يېغىپ كۆمۈشكە ئاسان قىلىپ قويسا، تۇغقانلار تۇشمۇتۇشتىن كېلىپ كۆمۈشۈپ بېرەتتى.

ـــ ئاپامغۇ ئەجەب ئالدىراقسان. 10 ـ ئايدىن باشلاپ تەكنى يېغقىلى قويۇۋېدى مېنى... نېمىگە ئالدىرايدىكىن ـ تاڭ.

ـــ يەر توڭلاپ كەتسە تەكمۇ توڭلايدۇ. بۇنى مەندىنمۇ ئوبدان بىلىسەن. ئاپامغۇ يەر توڭلاشتىن بۇرۇن كۆمۈۋېتەيلى دەيدۇ ـ دە!

ـــ تەك دېگەننى ئۇششۇك چۈشكەندە كۆمسە ئوبدان بولىدۇ. توڭنى قومۇرۇپلا ياپساڭ ھەم ئاسان.

ـــ تەكنى كۆمۈش ئۈچۈن يېغىپ قويساڭ ئاسان بولار. تۇغقانلار كەلسە ئالۋاستىنىڭ چېچىدەك تۇرسۇنمۇ؟ ئەتىدىن باشلاپ مەن رۇخسەت سوراي. مەن ساڭا يارەملىشىپ تەك يېغىشىپ بېرىمەن.

ـــ سەن قانچىلىك تەك يېغاتتىڭ. ئوقۇشۇڭنى ئوقۇ.

گېپىم ئاكامغا تەسىر قىلدىمىكىن تاڭ، ئەتىسىدىن باشلاپ تەك يېغىشقا كىرىشىپلا كەتتى. ئاپام كۆڭلىدە يەنە ئالدىراپ كۆمگەن تەكنىڭ ئۇزۇمى كېلەر يىلى ياخشى ئوخشىماي قالارمۇ دەپ ئەنسىرەپمۇ قالغانىدى.

ـــ بۇرۇن بۇ يەرلەردە بۇغداي تازا ئوخشايتتى. ئاتاڭلار بۇغداي ئوريسا بىر غۇلاچ يەرنىڭ بۇغدىيىنى بىر ئورۇپ ماڭاتتى. ئورما ئورۇشنى ئاسانمىكىن دېمەڭلار، ئورغاقتا سەللا دىققەت

قىلمىسا كېسىۋېتىدۇ، ــ دېدى ئاپام قولىدىكى ئىشنى تاشلاپ قويماي.

ــ سەنمۇ ئورالامتىڭ؟ ــ دېدىم مەنمۇ ئاپامغا ياردەملەشكەچ.

ــ ئەلۋەتتە، لېكىن كۆپ ۋاقىتلاردا ئاتاڭ ئورۇسا مەن باغ باغلاپ بېرەتتىم. ئاۋۇ جىگدە ياقىسىدىكى تەكلىككە دەسلەپتە ئىككى يىل قوغۇن تېرىدۇق. تەڭ چوڭلىۋىدى، ياغاچ سانجىپ ئا-رىسىغا بۇغداي تېرىدۇق. شۇ يىلى بۇغداي تازا ئوخشىغانىدى. ئۇ چاغلاردا ئاتام، ئاپام ھايات ئىدى. ئاتام رەھمەتلىك كېلىپ كۆرۈپ بېقىپ ساقلىنى سىيپاپ، بۇغداينىڭ بۇنداق ئوخشىغانلىقىنى خېلى يىللاردىن بۇيان كۆرمىگەنلىكىنى ئېيتقانىدى.

ــ خامان تېپىش بەك كۆڭۈللۈك ئىكەن. سۇلايمانلار بۇغداي تېرىپتىكەن، خامانىنى مەنمۇ تېپىشىپ بەردىم.

ــ ھازىر تراكتوردا خامان تېپىدۇ. ئۇ چاغلاردا ئېشەك، ئات بىلەن خامان تېپەتتۇق. شۇ چاغلاردا بىر قېرى ئېشىكمىز بولىدىغان، شۇنىڭغا ئاكاڭنى مىندۈرۈپ قويۇپ تېپەتتى. سەن ئۇ چاغلاردا كىچىك، خۇرشىدەم قۇچاقتا، خالىدەم تېخى تۇغۇلمىغان.

ــ ئاپا، ئاكام كەلدى، چاققان بول ئاكا!

ئاپامنىڭ ئۆتمۈشلىرىنى قىزىقسىنىپ ئاڭلاپ، كۈننىڭ قانداق كەچ بولۇپ كەتكەنلىكىنى تۇيمايلا قاپتۇق. ئاپامنىڭ ھەيدەكچىلىكىدە نەرسە ـ كېرەكلەرنى ھارۋىغا بېسىپ ئۆيگە قاراپ يول ئالدۇق.

ئون تۆتىنچى باب

كۆز كېچىسى

1

هاۋا بىردىنلا سوۋۇپ، ئۇششۇك چۈشۈشكە باشلىدى. ئاپام بىلەن ئاكام تەكلەرنى كۆموپ بولاي دېگەنىدى. مەنمۇ ھەر كۈنى مەكتەپتىن كېلىپلا قولۇمغا كەتمەننى ئېلىپ تەكلىككە چاپاتتىم. باش كۆزنىڭ سالقىن، نەمخۇش ھاۋاسى، سەھەردىكى ئېگىزگە ئۆرلەپ كېتىلمىگەن ئىس ـ تۈتەكنىڭ كۆكۈچ مەنزىرىسى، يول، ئېتىز بويلىرىدىكى ياۋا گىياھلار، شەبنەم ياپراقلار مېنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلاتتى. مەن قوناقلىققا ۋە خامانغا ئۈچۈپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا قاراپ، ئۇلارنىڭمۇ ئالدىراشلىقىغا ھەۋەسلىنىپ قاراپ قالاتتىم...

كۆزنىڭ مول داستىخىنىدىن تويغۇچە يەپ سەمرىپ، قىشلىق پەيلىرى چىقىپ تېخىمۇ يوغان كۆرۈنىدىغان قۇشقاچ ـ پاختەكلەرنىڭ توپ ـ توپ بولۇپ ئېتىز ياقىسىدىكى دەرەخلەرگە قونۇپ مەشرەپ ئوينىغاندەك سايراشلىرىنىڭ ئۆزى بىر مۇزىكا. يېڭىدىن ئېچىلغان قوناق ئېڭىزىدا پادا بېقىۋاتقان بالىلارنىڭ ۋاڭ ـ چۇڭلىرىنى ئاڭلاپ، مەنمۇ شۇلارغا قوشۇلۇپ، ئوينىغۇم كەلدى. بىراق مەن ئوينىسام بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئاتىسى بار. غېمى يوق. تەكلىرىنى كۆمىدىغانغا ئەمگەك كۈچى يېتىشمىسە نەچچە يۈز كوينىڭ كۆزىگە قارىمايلا باشقىلارغا كۆمدۈرىدۇ. بىز ئۇنداق قىلالمايمىز. قولۇم ئىشتىن سەللا بوشىسا ئىككى

سىڭلىمنى ئېلىپ جىلغىغا بېرىپ قومۇش پوپۇكلىرىنى كېسىپ، ئاپامنىڭ ئوڭگەتكىنى بويىچە سۈپۈرگە بوغىمىنى بولىۋىتىپ ئىككى سىڭلىممۇ ئوڭشىۋالدى. ئۇلارمۇ تەڭ قايچىسىنى ئېلىپ، باغلام ـ باغلام قومۇش پوپۇكى كېسىپ تەييارلايتتى.

بىز كېلىشكىنىمىز بويىچە ھەر بىرىمىز مەكتەپكە ئىككىدىن سۈپۈرگە ئېلىپ بېرىۋىدۇق، خالىدەمنىڭ مۇئەللىمى ئۇنى ساۋاقداشلىرىغا ئۇلگە قىلىپ ماختاپتۇ. ئاپامۇ بىزنى يوقلاپ كەلگەن تۇغقانلارغا سۈپۈرگە سوۋغا قىلاتتى.

سەھەردە ناشتا قىلىپ ئولتۇرساق، تۇيۇقسىز ئۆيىمىزگە بىر كىشى كەلدى.

ـــ مەن ئۆز ۋاقتىدا، كۇنمىڭدا ئابلىزدىن 5000 كوي قەرز ئېلىپ تۇرغان. ئابلىزنى ئوچراتمىغىلى نەچچە يىل بولدى. ئاڭلىسام ئونىڭغا كېلىشمەسلىك بوپتۇ. ئىزدەپ يۈرۈپ پۇلنى سىلىگە ئەكەلدىم، ـــ دېدى ئۇ ئۆزىنىڭ كېلىش مۇددىئاسىنى چۈشەندۈرۈپ.

ـــ رەھمەت، ئوستام. بالىلارنىڭ ئاتىسىنى يېقىندا كۆرمىدىلىمىكىن؟

ـــ مەن ئىچكىرىدە سودا قىلىشتىن توختاپ يۈرتتا يەر ھۆددە ئېلىپ يەر تېرىۋاتىمەن. بۇرۇن قايتۇرۇپ بېرىشكە قولۇم ئاجىزلىق قىلدى. مانا پۇل تاپتىم. ئابلىزنى پۇلىنى ئېلىشقا ئىزدەيدىغۇ، دەپ يۈرەتتىم. بىزنىڭ يۈرتتا، ئىچكىرىگە قاق توشۇيدىغان تونۇشلار بار ئىدى. گەپتىن ـ گەپ چىقىپ ئاغىنىمىز ئابلىزغا كېلىشمەسلىك كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ ئولتۇرالمايلا قالدىم.

ئۇ كىشى تېپىك جەنۇب شېۋىسىدە سۆزلەيتتى. بىر دەمدە كارىزغا «ئابلىزنىڭ شېرىكى كەپتۇ» دېگەن خەۋەر پۇر كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاتامنىڭ ئاغىنىلىرىدىن نىياز ئاكام، سۇلايمان ئاكام، سىدىق ئاكاملار كىردى. ئۇلار ئەھۋالنى ئوقۇپ ئۇ ئادەمنىڭ ئىنسابىغا رەھمەت ئېيتىشتى.

ئادەم دېگەن ئاجايىپ بولىدىكەن. قولىمىزغا پۇل كىرگىنىنى ئاڭلىغان نەچچە كىشى قەرز پۇللىرىنى ئەكەتكىلى كەلدى. ئۇلارچە بولسا هەممە پۇلنى ئېلىۋالغۇسى بار ئىدى. ئاپام كىمنىڭ پۇلغا هەممىدىن بەكرەك ئېهتىياجلىقلىقىنى بىلگەچكە، شۇنىڭغا قاراپ ئازراقتىن بەردى.

— جاهاندا ئاجايىپ ئادەملەر بار ئىكەن ـ هە، ئاپا.

— قانداق دەيسەن؟

— بىرقانچە يىل ئۆتكەندە قەرز پۇلنى قايتۇرۇپ ئەكەلدى.

— قىيامەتلىك قەرز دېگەن يامان، بالام. بىزمۇ ئون نەچچە يىلدا بولسىمۇ قەرزنى قايتۇرىمىز. قايتۇرمىساق بولمايدۇ.

— بايامقى تالىشىشنى دەيمەن، ئۇروشىدىغاندەك قىلىپ كەتكىنىنى، ئاۋۇ، ئاۋۇت ئاخۇنۇمنىڭ «ئۆسۈمى قېنى، ئۆسۈمى» دېيىشىنى نېمە دەي...

— ياخشىلار هەممە يەردە بار. هەممە ئادەم ئۇنداق ئەسكىمۇ ئەمەس. بىزمۇ ئۇنىڭ كۇنىگە قالغان بولساق شۇنداق دەر بولغىيتتۇق.

— هەرگىز ئۇنداق دېمەيتتۇق.

— بېشىمىزغا شۇنداق كۇن كەلگەنلىكى ئۈچۈن شۇنداق دەۋاتىسەن. ئادەمنىڭ ئىچىدە ئادەم بار. روزاكام پاكارنى دېسەم ئالتۇندەك ساپ ئادەم ئىكەن. ئۇ كىشىنى بۇ كارىزدىكى كىشىلەر كۆزگە ئىلىپمۇ كەتمەيدۇ. ئۇنىڭ قېشىغا كىرسەم، ئابلىز ئاخۇن نەچچە يىلدىن ئۇزۇملىرىمىزنى ياخشى پۇل قىلىپ، بىزگە كۆپ ياخشىلىق قىلغانىدى. بۇ تەۋەدە هېچكىمنىڭ ئۇزۇمىنى سەككىز يېرىم كويدىن ئالمىسا بىزنىڭ كارىزنىڭكىنى ئالغان. ئۇنىڭ قىلغان ساۋابلىق ئىشلىرى كۆپ، سىڭلىم. شۇ يىلى نەق ئالغانلارنىڭكىنى ئۇزۇم باهاسى بويىچە بەرسىلە بولىدۇ. هەممىمىز مۇسۇلمان ئادەملەر. قولۇم ـ قوشنىدارچىلىق قىلىپ تۇرىمىز دېگەنىدى، شۇنداق سۆيۈنۈپ كەتتىم.

— بۇ گەپلەرنى بىزگە نېمىشقا بۇرۇن دەپ بەرمىدىڭ؟ —

www.uyghurkitap.com

دەپ سورىدى خېلىدىن بېرى گېپىمىزگە قۇلاق سېلىپ تۇرغان خۇرشىدەم.

ــ ئالدىراشچىلىقتا ئۇنتۇپ قاپتىمەن.

ئاپامنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، كىشىلەر ياراتمايدىغان، جۇغى كىچىك، پېشانىسىدە ئوچ ـ توت سانتىمېتىر ئۇزۇنلۇقتا تاتۇقى بار، دائىم بىر خىللا كىيىنىپ يۈرىدىغان، بىرەر كىمگە قاتتىقمۇ گەپ قىلمايدىغان، يادائاغۇ، كۆزىنىڭ ياش خالتىسى ئاقسايۇا ئۇزۇمدەك ساڭگىلىغان بۇ كۆرۈمسىز ئادەم ماڭا تولىمۇ يېقىملىق، مېھرىبان بىلىنىپ كەتتى.

بۇ كىشىنىڭ ئۆيى مەھەللىنىڭ ئەڭ ئايىغىدا بولغاچ قورۇ ـ جايىمۇ خېلى كەڭ ئىدى. ئۆيىنىڭ كەينىدە بىرنەچچە يانتاق، تەپچە دۆڭسى يىل بويى دۆڭىلەكلىك تۇراتتى. يازدا ئىشكىنىڭ ئالدىغا لەيلىگۈلنىڭ ھەرقايسى خىللىرىدىن ئۆستۈرەتتى. بۇ كىشى توخۇنىمۇ كۆپ باقاتتى. ئۆيىنىڭ كەينىدىكى كۆكيانتاقلىققا قويۇۋەتسە قۇرت ـ قوڭغۇزلارنى تېرىپ يەپ چوڭ بولغاچقىمۇ، توخۇلىرى ھەم سېمىز، ھەم كۈن ئاتلىماي تۇغقاچقا، تۇخۇمدىنمۇ ئوبدانلا كىرىم قىلاتتى.

مەن ھەر قېتىم روزىكاملارنىڭ ئىشىكى ئالدىدىن ئۆتكىنىمدە ئۇنىڭغا ھۆرمىتىم قوزغىلاتتى. ئۇ كىشىنىڭ ۋىجىك، كۆرۈمسىز چىرايى ۋە يەرنى ئاۋايلاپ دەسسەپ ماڭىدىغان ئادەتلىرىمۇ ماڭا شۇنچە يېقىملىق تۇيۇلۇپ كەتكەچكە، بەزىدە ئۇ كىشىنىڭ مېڭىشىنى دوراپمۇ قوياتتىم.

2

ۋېلىسىپىتىمنى ئوسمان تۆگىنىڭ بالىلىرى ئېلىۋالغاندىن بېرى مەكتەپكە پىيادە بېرىپ كېلىۋاتاتتىم. ھەر كۈنى مەكتەپكە ماڭغان، ئۆيگە قايتىدىغاندا، ساۋاقداشلىرىمنىڭ ۋېلىسىپىتىغا ھەۋەسلىنىپ قاراپ كېتەتتىم. بەزىدە ئۇلار مېنى ۋېلىسىپىتىگە

مىنۇبلىشىمنى ئېيتسىمۇ، ئۇنىمايتتىم. ئۇنداق چاغلاردا ئاتتىن چۈشسەممۇ، ئۇزەڭگىدىن چۈشمەيدىغان بۇ خۇيۇمغا ئۆچ بولۇپ كېتەتتىم. بىر ھېسابتا بۇمۇ بولىدىغان ئىشكەن. يول بويى ئۆگەنگەن دەرسلەرنى تەكرار قىلغاچ مېڭىپ، يادلايدىغان مەزمۇنلارنى يادلاپ بولىدىكەنمەن.

ئاپاملار چۈشلۈك تاماققىمۇ كەلمەي ئېتىزدا چاي ئىچىۋاتقان ئالدىراش كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۆيىمىزگە ئاپامنىڭ نەۋرە ئىنىسى ئاسىم ئاكام كىرىپ كەلدى. مەن مەكتەپتىن كېلىپ ئەمدى ئېتىزغا ماڭاي دەپ تۇرغان چاغ بولغاچقا، ئاسىم ئاكامنى ئاپاملارنىڭ يېنىغا باشلاپ باردىم.

— ئەسسالامۇئەلەيكۈم ! قانداق ئەھۋالىڭلار ! ئىشلەۋاتامسىلەر، سېلىمىخان ئايلا؟

— خۇداغا شۈكرى، ئۈكام.

— بىزمۇ ئەمدى تەكلەرنى كۆمۈپ بولدۇق. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى كېلىپ سىلەرگە ياردەملىشەلمىدۇق، سىلەرنى قانداقراق تۇرۇۋاتىدىكىن دەپ كېلىشىم.

— ھېلىمۇ ھەر يىلى كېلىپ ياردەم قىلىپ تۇرىۋاتىسىلەر، ئۈكام...

— سەيدىخان ئاپام تۇنۇگۈندىن بېرى بىزنى ئالدىرىتىپ، مېنى «سېلىمىخانلارنىڭ ئېتىز ئىشى قانداق ئىكەن، ئۇقۇپ كەل» دەپ ئەۋەتكەنىدى.

— ئىشلارنى ئاباباكرى ئىككىمىز قىلىۋاتىمىز. يەنە نەچچە كۈن كۆمسەك بۇ بىر بۆلۈم تەكنى كۆمۈپ بولىمىز، ئۈكام، — دېدى ئاپام پىشانىسىدىكى تەرنى سۈرتكەچ.

— جىگدە ياقىسىدىكى تېكىڭلارنى كۆمۈپ بولدۇڭلارمۇ؟

— ياق تېخى، ئاباباكرى تەككە توڭ سېلىشتىن ئىلگىرىلا يىغىپ قويغانىدى.

— بىز ئەتە ـ ئۆگۈن كېلىمىز، مەن ماڭاي.

— ئۆيگە بېرىپ ماڭ، مانا بىزمۇ ئىشتىن چۈشەيلى دەپ

تۇراتتۇق. ئۆيگە كىرىپ ئىسسىق بىر پىيالە چاي بولسىمۇ ئىچىپ ماڭ، ئۇكام.

ــ بولدى، ئايلا، چاي ـ پاي ئىچمىگەن، ئاش ـ تاماق يېمىگەن ئۆي بولمىسا ئۇ ئۆيۈڭ، بولدى، بىزگىمۇ كۆمگىلى تەك ئېلىپ قويۇڭلار، خوش!

ــ ئەجەب ۋاقتىدا كەلگۈدەك، ھېرىپ قالغانىدىم، ــ دېدى ئاكام.

ــ ھېلىمۇ ھارمىدىڭ، بالام، سېنىڭ يېشىڭدىكى بالىلار سەندەك ئېغىر ئىش قىلسا بولمايتتى.

ــ ئۇنداق دېسەم مېنى كىچىك ۋالا كۆرۈپ قالما، ئاپا.

ــ ئاسىم ئاكاملار ئەتە كېلەرمۇ؟ ــ دېدىم ئاكامنىڭ ھارغىن ھالىغا قاراپ.

ــ ئۇلارنىڭمۇ ياخشى كۆڭلى، بالام. كەلسە مانا، كەلمىسە، نېمىشقا كەلمەيسەن، دېگىلى بولاتتىمۇ؟ شۇڭا چىشىمىزنى چىشلەپ ئىشلەيلى. كۈز دېگەندە ھەممە ئادەم ئالدىراش بولۇپ كېتىدۇ.

ــ ئاسىم ئاكاملار كېلىمىز دېدىمۇ، كەلمەي قويمايدۇ. ئاسمكام گېپىدە تۇرىدىغان ئادەم. ئۇنىڭ ئۇستىگە سەيدىخان ئاپام ئەۋەتىپتۇ ئەمەسمۇ؟ سەيدىخان ئاپامنىڭ گېپىنى ئۇلار بەك ئاڭلايدۇ.

ــ سەيدىخان ئاپام نېمىشقا تاھىر ئاكامنى ئەۋەتمەي، ئاسمكامنى ئەۋەتكەندۇ، ئاپا؟

ــ ئاسمىنىڭ يېرى ئاز، ئىشنى ئاسان تۇگىتىدۇ، ئاسىم بۇرۇن ئاتاڭلارغا يارەملىشىپ بېرىنىڭكىدە ئۇزۇن يىل ئىشلىگەنغۇ. ئاسىم بىكار بولغاندىكىن، بىزدىن ئەھۋال سورىغاچ ئىشلىرىمىزنىڭ نەدىن نەگە بارغانلىقىنى بىلمىشكە ئەۋەتكەن ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ ئاسىم ئاكاڭلارمۇ ئۇ يەرگە، بۇ يەرگە ماڭىدىغانغا ئامراق. ئاتاڭ بار چاغدا ئاتاڭنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بولۇپ، ئېغىرىنى يېنىڭ، يېرىقىنى يېقىن قىلىشىپ

بېرەتتى.

ــ ئۆز ۋاقتىدا ئاسىم ئاكام ئاتامنىڭ كۆپ يارىدىمىگە ئېرىشكەن... ئاتام ئۇنى ئەڭ ئىشەنچلىك ئادىمى قاتارىدا كۆرگەن. بولسا، ئاسىم ئاكامنىڭ يارىدىمىدە ئاتامنىڭ سودا ئىشىنى داۋاملاشتۇرساق بولاتتى.

ــ بالام، ئادەم دېگەن قىلغان ياخشىلىققا مىننەت قىلماي. ئىغان بولۇشى كېرەك.

سەھەردىلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئوچاقنىڭ ئالدىغا كەلدىم. تالا خېلىلا سوغۇق ئىدى. ھويلىدا تاراق ـ تۇرۇق، گۇدۇڭ ـ گۇدۇڭ ئاۋاز ئاڭلاندى. ھويلىغا چىقىپ باقايلى دەپ تۇرساق، ئاسىم ئاكام بىر نەچچەيلەن بىللە كىرىپ كەلدى. سالام ـ سەھەتتىن كېيىن تاھىر ئاكام چاقچاق قىلىشقا باشلىدى:

ــ ھە، ئوسمان، كىچىكىڭدە، مەكتەپتە ئوقۇپ ئالىم بولىمەن، دەپ يۈرەتتىڭ، سەھەردە تۇرۇپ ئۆگىنىش قىلماي مۇشۇنداق ئوچاق تۈۋىدە ئولتۇرۇۋالساڭ قانداق ئالىم بولالايسەن؟

ــ ھېلى ئۆگىنىش قىلىپ كىرگەنىدىم، توڭلاپ كېتىپ ئىسسىنىۋاتىمەن.

ــ ھەي تاڭ، كۆزلىرىڭ چاپاق تۇرىدۇ، يۈزۈڭنىمۇ يۇماپسەن، يۈزنى يۇماي قىلغان ئۆگىنىش ئۆگىنىش بولامتى. ماڭ، يۈزۈڭنى مۇشۇككە يالىتىپ كىر.

تاھىر ئاكام ماڭا دائىم كىچىك بالىغا چاقچاق قىلغاندەك چاقچاق قىلاتتى. ئۇلار ئاپامنىڭ ناشتا قىلۋېلىڭلار دېگىنىگە قارىماي «بىز ناشتا قىلىپ بولغان» دەپ ئېتىزغا كەتتى. ئاپام سېۋەتتىن بىرنېگە نان ـ چاي ئېلىپ ئالدىراش ئېتىزغا ماڭدى. بىزمۇ سومكىلىرىمىزنى ئېسىشىپ مەكتەپكە ماڭدۇق.

ئۆزۈم دەرسخانىدا، خىيالىم تەكلىكتە ئىدى. بۇگۈن سائەت مەن بىلەن قېرىشىپ ئاستا ماڭغاندەك تۇيۇلاتتى.

مەكتەپتىن تارقاپ يۈگۈرۈپ دېگۈدەك ئۆيگە كەلسەم ئاپام تاماققا تۇتۇش قىلغاچ، ئانغا خېمىر يۇغۇرۇپ قويۇپتۇ.

— ئەجەب ۋاقتىدا كەلدىڭ، ماڭ، تونۇر بېشىغا ئوتۇن ئېلىپ كەل.

— نان بار ئىدىغۇ، ئاپا؟

— قېتىپ كېتىپتۇ، مېھمانلارنىڭ ئالدىغا يۇمشاق نان قويماي دېدىمغۇ، بالام، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزۈممۇ بۇگۈن - ئەتىلەتىن ياقارمەن، دەپ تۇرغانىدىم.

— ماقۇل، ئاپا. ئوتۇننى ھازىرلا ئەكېلەي.

ئاكام ئابلىمىت كىچىك ئاتامىلارنى باشلاپ ئۆيگە باشلاپ كىردى. ئۇلار يۇز - كۆزلىرىنى يۇيۇپ بولغۇچە نانمۇ پىشتى. ئاپام ئامبار ئۆيىدىن تازا قىزىرىپ پىشقان قىزىل سايۋا ئۈزۈمدىن ئىككى لېگەن چايقىدى، ئاندىن تونۇردىن ھېلىلا سويۇلغان ئىسسىق نانىنى ئوشتۇپ تۇرۇپ:

— قېنى ئۇكىلىرىم، تاماق پىشقۇچە چاي ئىچكەچ تۇرۇڭلار، مەن تېخى تەكلەرنى كەچكىچە ئاران كۆمۈپ بولىدۇ، دەپ لەڭمەنگە تەييارلىقنى كۆيىنىرەك قىپتىمەن. خېمىرمۇ تىنىپ قالدى، قېنى لەڭمەن پىشقۇچە قورسىقىڭلارنى ئازراقتىن ئەستەرلىۋېلىپ تۇرۇڭلار. كۆكتاتلارنىمۇ توغراپ تەييار قىلىپ قويغانىدىم، — دېدى. ئاسىم ئاكام:

— «ئىسسىق نان تەڭگە داۋا» دەپتىكەن، ئايلا، ئىسسىق نان، قىزىل ياقۇتتەك سايۋا ئۈزۈم بار يەردە لەڭمەننى كىم يەيدۇ، بولدى، مۇشۇلا كۇپايە.

— راست، تاماقنى كۆيدۈرۈپ تۇرىدىغان ئۇزۇم بىلەن نان ئەجەب تېتىدى، ئايلا.

— نان - چاي دېگەن بەرىبىر نان - چاي، تاماق دېگەن تاماق، — دېدى ئاپام كۆكتاتلارنى توغراۋېتىپ.

— «ئىسسىق نان بىلەن قىزىل سايۋا پادىشاھنىڭ تامىقى» دەيدىغان گەپنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟

ئۇلار ئىسسىق نان بىلەن قىزىل سايۋا ئۈزۈمنىلا يەيمىز دەپ چىڭ تۇرۇشتى. ئاپام ئۇلارنىڭ تاماقتىمۇ بىزنى ئايىغانلىقىنى ئويلاپ كۆزلىرىگە ياش ئالدى.

ئون بەشىنچى باب

تونۇر بېشىدىكى پاراڭ

ئېتىز ئىشلىرىنى ئاساسەن تۇگىتىۋالدۇق. ئادەتتە ئېتىز ئىشىنى مەن قىلمىساممۇ ھاردۇقۇم چىققاندەك، زىممەمدىكى ئېغىر يۈكنى بىرى ئېلىۋەتكەندەك يېنىكلەپ قالدىم. مەن بۇنداق يەڭگىل ھېس قىلغان يەردە ئاپام قانچىلىك يېنىكلەپ قالغاندۇ؟ بەلكىم ئاپام بىر يىللىق ھاردۇقى چىققاندەك بولۇپ، كېچىلىرى 1000 قوينىنى يايلاقىغا قويۇۋەتكەن پادىچىنىڭ ئۇيقۇسىنى ئۇخلاۋاتقاندۇ. ئاپامنىڭ شۇنداق خاتىرجەم ئۇخلىغانلىقىنى كۆرۈپ ئويغىنىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ قاتتىقراق يۆتىلىشكىمۇ پېتىنالمىدىم. كىتاب ـ دەپتەرلىرىمنىڭ ۋاراقلىنىمۇ ئاۋايلاپ ئاچتىم.

ئاكام گارموشكىسىنى بىر ئوبدان چالمىغان بولغاندا تاشلاپ قويغىنى نېمىسى؟ يا ماڭا ئۆگەتمەيدۇ، يا ئۆزى چالمايدۇ. ئاكام مۇشۇ كۈنلەردە بىرەر ئۇزۇم سودىگىرىدىن ئۇزۇمگە قانداق باھا قويۇشنى ئۆگىنىۋېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ يۈرەتتى. بەزىدە ئۇزۇم خالتىلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ بېرىپ ئانچە ـ مۇنچە پارچە پۇلمۇ تاپاتتى. پۇل تاپقىنىغۇ ياخشى ئىش. بىراق، سودىگەرلەر شاراقلىتىپ پۇل سانىسا، ئاكامنىڭ قاراپ تۇرغىنىغىلا جىلە بولاتتىم. سودىگەرنىڭ قولىدىن پۇلى چۈشۈپ قالمىغاندەك تىكىلىپ قاراپ تۇرغان تۇرقىنى ئاپامغا دېۋىدىم، ئاپام:

— مەيلى، بالام. سىلەر ئېسىڭلارنى تېپىپلا ئوزۇم ئېلىش، سېتىشنى كۆردۈڭلار. ئاكاڭنىڭ شۇ ئىشلاردا كۆڭلى كۆتۈرۈلمىدىغان ئوخشايدۇ، ئۇنى بۇنىڭدىنمۇ توسىسام ئۇنىڭغا بەكلا ئۇۋال بولىدۇ، — دېدى.

— سەن ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن خەق نېمە دەپ قالىدۇ، ئاپا؟

— نېمە دېسە دېسۇن، ھېلىمۇ ئاباباكرى كۆپ جاپا تارتتى.

— ئابلىز قويۇلۇپ كېتىپ قېچىپ قوتۇلدى. بالىسى ئوزۇم ئالغانلارنىڭ كەينىدىن مالايلىقىنى قىلىۋاتىدۇ، دېمەمدۇ، ئاپا؟

— ئۇنداقمۇ دېمەس، سەن كۆڭلۈڭنى كىتاب ئوقۇپ ئاچسەن، ئوچۇق؟ شۇنداق ئىشلاردىن كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرىدۇ.

— گارموشكا چالسا بولىدىغۇ؟

— ھېرىپ ـ ئېچىپ كەلگەندە نېمە خۇشياقىدۇ دەيسەن؟

شۇنىڭدىن كېيىن ئاكامنىڭ ئۇ ئىشلىرى بىلەن كارىم بولمىدى. ئىككى سىڭلىمنىڭ ئۆگىنىشىگە يېتەكچىلىك قىلىپ، ئۆزۈمنىڭ ئۆگىنىشىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ، زېرىكسەم ئوقۇپ بولغان كىتابلىرىمنى قايتا ئوقۇپ يۈردۈم.

كەچ كۈزنىڭ سوغۇق ئاخشىمى كىشىلەر ئىشكى ئالدىغا چىقىپ بىرەم ـ يېرىمدەم ئارام ئالغاچ پاراڭلىشىۋالاتتى. ھەممىدىن بەكرەك سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدا پاراڭ قىزىيتتى. سېلىم سالتاڭ يېشى قىرىق بەشلەردىن ئاشقان، ئۆڭى سېرىق، ئارا بوي، ياپما قاپاق، ئىككى جاۋغىيى دائىم ئاقىرىپ تۇرىدىغان، كۆككۆز، كۈلگۈنچەك، كۆڭلى يۇمشاق، ئەمما زە ئىچىدە گەپ ياتمايدىغان ئادىتى بولغاچ، باشقىلاردىن دائىم دەككە يەپ تۇرىدىغان ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدىن سەھەردىن باشلاپ كەچكىچە ئادەمنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى. ئادەم يوق چاغلاردا ئۇ ئۆزىچىلا جىلە بولۇپ سېرىق ئىتىنى ئوروپ، تىللاپ كېتەتتى. بىرەرسى كېلىپ نەسىھەت قىلسىمۇ كار قىلمايتتى، بىراق بىرەرسى ئۇنىڭدىن بىر سىقىم گازىر

سېتىۋالدىمۇ بولدى، ھەممە ئاچچىقى يوقاپ پاراڭ سېلىشقا باشلاپ، گۈلقەلبلىرى ئېچىلىپ كېتەتتى. شۇڭا كىشىلەر، ئەگەر سېلىم سالتاڭ بىر كۈن سودا قىلمىسا، ئون كۈن كېسەل بولىدۇ، بىر كۈن گەپ قىلمايدىغان بولسا ئۆلۈپ قالىدۇ، دېيىشەتتى. مەن ئېسىمنى تاپسام ئۇنىڭ شۇ ئېغىزى بېسىقماي سۆزلەيدىكەندۇق. ئۇ مانا ھازىرمۇ كاسىلداپ سۆزلەۋاتاتتى...

كارىزدىن بىرەر كىم ئادەم ئىزدىمەكچى بولسا، سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىغا بارسا ئىزدىمەكچى بولغان ئادەمنى تاپالايتتى. بىزمۇ ئاكامنى ئىزدىمەكچى بولساق ئۇدۇل سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنىغا باراتتۇق. مانا قاراڭغۇ چۈشكىلى نەۋاق. تاماقمۇ پىشىپ مۇزلاپ كەتتى. قورسىقىمۇ ئاچمىغانمىدۇ ئاكامنىڭ؟ سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنى تەرەپكە قاراپ ئاكامنى ئۇنلۇك توۋلىدىم. ئاكام خېلىدىن كېيىن كەلدى. ئاپام قاپقىنى ئاچماي تۇرۇپ:

— ئەتىدىن ـ كەچكىچە سېلىم سالتاڭنىڭ ئىشىكىدىن كىرىلمەيسەن، سېلىم سالتاڭغا بالا بولۇپ كېتەمسەن يا؟ — دېدى.

— تۇزۇك گەپ قىلساڭچۇ، ئاپا.

— ئەتىدىن ـ كەچكىچە شۇ يەردىن كېرىلمىسەڭ شۇنداق دېمەي نېمە دەيمەن ئەمدى. قارا، توڭلاپ تاتىرىپ كېتىپسەن. ھەرقاچان پۇتلىرىڭ توڭلاپ توك تېرىكتەك بولۇپ كەتكەندۇ. ماڭ، ئايىغىڭنى سېلىپ، ئىسسىق كاڭغا چىق.

— مانا، مانا، كاڭغا چىقسامىلا بولىدىغان گەپقۇ، تاماقنى ئەكىلە، ئىككى كىشىلىك يەي.

— «ياتار قورساق، كېتەر قورساق دەپتىكەن»، ياتىدىغان چاغدا چىق يېمە. كۈننىڭ ئالدىدا كىرگەن بولساڭ ئون كىشىلىك يېسەڭمۇ مەيلىتتى.

— خۇرشىدەملەر كۆرۈنمەيدىغۇ؟

— سالامەتخانىنىڭ ئۆيىگە مۇزاكىرە قىلغىلى چىقىپ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىر تۇتاش ئورنى

كەتتى.

— ئوسمان يېتەكچىلىك قىلغاندىكىن بولمىدىمۇ؟

— مۇئەللىمى شۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇپتۇدەك.

— خالىدەمچۇ؟

— خۇرشىدەمگە ھەمراھ بولۇپ ماڭدى. ئوسمان، سەن چىقىپ قاراپ باق، تۇردى ئاكىلارنىڭ ئىتىدىن قورقۇپ يولدىن ئۆتەلمەي تۇرامدۇ تېخى ئۇلار.

ئاپامنىڭ گېپى تۇگە ـ تۇگىمەيلا ئىككىسى پىخىلداپ كۈلگىنىچە بىللە يۈگۈرۈشۈپ كىرىپ كەلدى.

— نېمە بولدى، سىلەرگە؟

— ئايلام تۇردى ئاكامىلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن، تام تۈۋىدە ياتقان ئىتنىغا تاش ئاتقاندى، ئىت قاۋاپ كەتتى، — دېدى خالىدەم.

— تۇۋا، شۇنداقمۇ قىلامسەن؟ چىشلىۋالسا قانداق قىلىسەن؟ مەنمۇ مىڭ تەسته قورقۇپ ئۆتمەن، ئۇ يەردىن.

— يېنىغا بېرىپ كۆتىگە تەپسەكمۇ جىم تۇرىدىغان لالما ئىت، ئۇ.

— بەربىر ئىتقۇ؟

— بۇنىڭدىن كېيىن كەچلىك مۇزاكىرىگە چىققاندا كەچ قالساڭلار، ئاكاڭلاردىن بىرى بېرىپ ئەكېلىۋالسۇن.

— ماقۇل ئاپا. سالامەتخانىنىڭ ئاكىسى چاقما كاۋىنى تونۇرغا كۆمۈپ پىشۇرۇپتىكەن، شۇنداق تېتىپ كەتتى. خالىدەمنىڭ ئاچچاقلىق قىلىپ يەپ كېتىشلىرىنى نېمە دەي، كاۋىغا دۇم چۈشتى. قاراپ قويغىنىمغا دىققەت قىلامدىغان، قوشۇق بىلەن غارتلىدىتىپ يېگىلى تۇرۇۋىدى، شۇنداق خىجىل بولۇپ كەتتىم.

— ئۆزۈڭچۇ؟ ئۆزۈڭمۇ ھېچنېمە كۆرمىگەندەك يەپ كەتتىڭغۇ؟

— ئاپا، قاچان نان ياقسەن؟

— ئۆگۈنلۈككە ياقايمىكىن دەيمەن، بۇنى سوراپ قالدىڭغۇ؟
— ماۋۇ ئىككى كاۋىچىنى كاۋىغا تويغۇزاي دەيمەنغۇ؟
— سەن ئۇنداق تاتلىق پىشۇرالماسسەنمىكىن.
— يەنە بارمۇ، ئاكا، دېمىسەڭلارلا بولاتتىغۇ.

ئىككى سىڭلىم خۇشاللىقىدىن سەكرىشىپ كەتتى. مەنمۇ ئاكامنىڭ بۇ ئىلتىپاتىنىڭ زادى قانچىلىك بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ كۈلۈپ قويدۇم.

ئەتىسى ھاۋا باشقىچىلا سوغۇق بولۇپ كەتتى. ھاۋانىڭ پەيلىدىن قارىغاندا، قار ياغىدىغاندەكلا تۇراتتى. مەكتەپتىن كېلىپلا تاپشۇرۇقلىرىمنى ئىشلەپ بولۇپ، ئەتىگە ئوتۇن، كۆمۈر تەييارلاپ قويدۇم. ئۇنداق قىلمىسام خۇرشىدەملەر بىر چېلەك كۆمۈر ئېلىپ كېلىپ بولغۇچە خاڭغا كىرىپ چىققاندەك بولۇپ كېتەتتى.

كېچىچە توختىماي شۇرغان چىقتى. ئاكام دېرىزە تۈۋىگە كېلىپ گارموشكىنى «ھەيرانكۇمەن»گە چېلىۋىدى، شۇنداق مۇڭلۇق، شۇنداق يېقىملىق ئاڭلىنىپ كەتتى. مەن ئاستا ئورنۇمدىن تۇرۇپ:

— ئاكا، ماڭمۇ ئۆگىتىپ قويە بۇ ئاھاڭنى، — دېدىم.

— ئۇنى ئاڭلىساڭمۇ ئۆگىتىپ قوي، بۇنى ئاڭلىساڭمۇ ئۆگىتىپ قوي، دەيدىكەنسەن، ئۆگەتكەننى كۇندە بىرەر قېتىم چالمىساڭ ئۇنتۇپ قالىسەن، مەن ئۆگەتكەن ئاھاڭلارنى ئۆگىنىش قىلىپ چارچىغان چاغلىرىڭدا دەم ئالغانىنىڭ ئورنىدا مەشىق قىلىپ باقە، مەندىن ئېشىپ كېتىسەن.

— بولىدۇ، ئاۋۋال ماڭا «ھەيرانكۇمەن»نى ئۆگىتىپ قويە.

«راست، مەن نېمىشقا ئۇنداق ئويلىمىغان بولغىيتتىم. ئوقۇپ بولغان كىتابلارنى قايتا ـ قايتا ئوقۇغاندىن كۆرە گارموشكا چېلىشنى مەشىق قىلسام ياخشى ئەمەسمۇ؟ خەپ، ئەتىدىن باشلاپ مەشىقنى باشلىمىسام».

سوغۇق كۈندىن ـ كۈنگە كۈچەيگىلى تۇردى. مەكتەپكە

ماڭغۇچە مەش ئالدىدا تازا ئىسسىتىۋالمىغان بولغاچقا، خېلى يەرگىچە توڭلىمايتتىم. ئەمما زە، شامالغا قارشى يۆنىلىشكە قارىتىپ ماڭغاچقا يۈزۈم توڭلاپ كېتەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىردەم - بىردەم يۈزۈمنى ئىسسىق قولۇم بىلەن سىلاپ ماڭاتتىم. خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم قانداق قىلىۋاتىدىغاندۇ؟

چۈشتىن كېيىن مەكتەپتىن كەلسەم ئاپام نانغا خېمىر يۇغۇرۇۋېتىپتىكەن، مېنى كۆرۈپ:

— ئۆزۈم قانداق يېتىشەرمەن دەپ تۇراتتىم، ئەجەبمۇ ۋاقتىدا كەلدىڭ، ماڭ، تونۇرغا ئوت ياق، بالام، — دېدى.

— نانىنى ئەتىگەندە ياقساڭ بولمامدۇ؟

— ئەتىگەندە ياقاي دېسەم، ئايسىخان ئايلاڭلار، پاختا تېرىشىپ بەرگەن بولسىلا دەپ قويغانىدى. ئۇلارغا «نان ياقماقچىدىم» دېسەم، ئىش خۇشياقماي يالغان ئېيتقاندەك بولۇپ قالغۇدەكمەن، شۇڭا كەچ قالسامۇ مەيلى دەپ تۇتۇش قىلدىم.

ئاپامغا تونۇرنى تېزرەك قىزىتىپ بېرىش ئۈچۈن دەرھال تۇتۇش قىلدىم. بىر ھازادىن كېيىن خالىدەم يۇگۇرگىنىچە يېنىمغا كەلدى:

— ئاكا، تونۇرنى قىزىتىپ بولدۇڭمۇ؟ ئاپام مېنى سوراپ باق دېگەنىدى.

— قىزىمىدى، يەنە ئازراق ئوتۇن سالسام بولغۇدەك، سەن ماۋۇ ئوتۇننى تونۇرغا سېلىپ تۇر، مەن يەنە ئازراق ئوتۇن ئەكېلىۋالاي.

مەن يەنە بىر قۇچاق يانتاق ئېلىپ كەلدىم. خالىدەم تونۇرغا ئوت سېلىشنى كۆڭۈللۈككەن دەپ قولۇمدىن ئارىنى ئېلىپ تونۇرغا ئوتۇن سالدى. تونۇر قىزىپ ئاقىرىشقا باشلىغاندا خالىدەم ئاپامغا خەۋەر قىلغىلى كىرىپ كەتتى. ئاپام تونۇرنىڭ ئوبدان قىزىغانلىقىنى كۆرۈپ رازىمەنلىك بىلەن كۈلۈپ قويدى. مەن تەڭنىدىكى ئاپام راسلاپ قويغان نانلارنى كۆتۈرۈپ چىقتىم.

— خالىدەم، ماڭ، ئايخان ئاپاڭنى چاقىر، نان سېلىپ

بەرسۇن، بايا خېمىر يۇغۇرۇۋاتقاندا كىرىپتىكەن، نان يېقىشىپ بەرمەكچى ئىدى.

ــ مەنلا سېلىپ بېرەي، ئاپا.

ــ سەن قىلالماسسەنمىكىن؟

ــ ئايخان ئاپام يوقكەن، ھېلى خەلچىخان ئاپاملارنىڭكىگە چىقىپ كېتىپتۇ.

ــ كېلە ئوسمان، مېنىڭ دېگىنىم بويىچە قىل ـ ھە!

ئاخىر نانىنى يېقىپ بولدۇق. خۇرشىدەم ئاكامنى ئىزدەپ يۇرۇپ تېپىپ كەلدى. ئۇ تونۇرنىڭ قىزىق پېتى تۇرغانلىقىنى، چوغنىڭمۇ ياخشىلىقىنى كۆرۈپ، ئاكامدىن تونۇرغا كاۋا كۆمۈپ بېرىشىنى ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالدى.

ــ بولىدۇ، بولىدۇ، سەن ئاۋۋال بىر چىنە قارا ئۇزۇم ئاچقە. خالىدەم سەن بېرىپ ئاپام يازدا ئېلىپ قويغان ھېلىقى زىرىقتىن بىر سىقىم يۇيۇپ كەل. ئوسمان، سەن كاۋىنىڭ ساپاق تەرىپىدىن خۇرشىدەمنىڭ قولى پاتقۇدەك تۆشۈك ئاچ!

ــ سېنىڭ بىر كاۋا پىشۇرمىقىڭ ئەجەب تەسكەن، ھەممىزنى ئىشقا بۇيرۇپ، ــ دېدىم مەن ئاكامنىڭ ئۆزى ھېچ ئىش قىلماستىن قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ.

ــ تەس بولسىمۇ مەيلى، ئاكامنىڭ بىكىنى كۆرۈپ باقايلى.

ــ ئۆزۈڭ قاراپ تۇرسەنغۇ؟ ــ دېدىم مەن ئاكامغا.

ــ مەن دېگەن ئۇستا، ئاشخانىلاردا ئۇستىسى شاگىرتلىرىنى ئىشقا بۇيرۇپ قويۇپ ئۆزى بىكار تۇرىدىكەن.

ــ سەن قاچان ئۇستا ئاشپەز بولۇۋالدىڭ؟

ــ مانا ئۇچ شاگىرتىم ئەتراپىمدا تۇرۇپسىلەرغۇ...

خالىدەم بىلەن خۇرشىدەم ئاكام بۇيرۇغان ئىشلارنى قىلىپ بولۇپ، يۇگۇرۇپ كېلىشتى.

ــ مېنىڭ تەييار بولدى.

ــ مېنىكىمۇ!

www.uyghurkitap.com

— خۇرشىدەم، سەن كاۋىنىڭ ئۇرۇقلىرىنى، يىپلىرىنى ئوبدان ئېلىۋەت، بولمىسا كاۋا قىرتاق پىشىپ قالىدۇ.

— نېمە لاپ ئېتىپ يۈرىسەن؟

— ھېلى بىلىپ قالىسەن، خالىدەم، ماڭ، ئاپامدىن بىر پارچە ياغلىقچىلىك داكا ئېلىپ چىق.

ئاكام كاۋىنىڭ ھېلىقى تۆشۈكىدىن ئىچىگە بىر چىنە قارا ئۇزۇم، بىر سىقىم زىرىك، ئون نەچچە تال كىچىك چىلان، بىر تال چاقماق قەنت، بىر چىمدىم تۇز، زىرە... قاتارلىقلارنى سېلىپ خالىدەم ئېلىپ چىققان داكا بىلەن كاۋىنى چىڭ چىگىپ لاينى كاۋىغا چاپلاپ تەكشىلەپ بولۇپ، تونۇردىكى چوغنى ئېچىپ ئوتتۇرىسىغا كۆمدى.

يۇلتۇزلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى چىقىپ ئاسمان يۇلتۇزلارغا تولۇشقا باشلىدى، كاۋا پىشاي دېمەيتتى. خۇرشىدەم، خالىدەم ئۇچىمىز پۈتلىرىمىزنى تونۇرغا ساڭگىلىتىپ، قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتۇق. ئاپام ھويلىدا نېمىنىدۇر بىرنېمىنى قىرىۋاتاتتى. تونۇردىن بەزى - بەزىدە «پىژ - پىژ» قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئاكام «مەن كەلمىگۈچە كاۋىنى ئالماڭلار» دەپ قويغان بولغاچقا كاۋىنىڭ مەززىلىك ھىدى دىمىغىمىزغا ئۇرۇلسىمۇ ئاكامنىڭ كېلىشىنى كۈتتۇق.

— ئوسمان ئاكا، ئاۋابەكرى ئاكامنى مۇشۇ يەردە تۇرۇپلا چاقىرە، ئۇ ھەرقاچان سېلىم سالىتاڭنىڭ دۇكىنىغا كەتتى، تونۇرغا كاۋا كۆمگەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالغان بولمىسۇن يەنە.

مەن نەچچە قېتىم ئۇنلۇك چاقىردىم. ئاكام كەلمىگەچ بىز يەنە ئۆزىمىزنىڭ پارىڭىغا چۈشۈپ كەتتۇق.

— ئاتامنى بەك سېغىندىم، — دېدى خۇرشىدەم يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا قاراپ.

— مەنمۇ سېغىندىم. ماڭا ئاتام ئەتە - ئۆگۈن كېلىدىغاندەكلا تۇيۇلىدۇ.

— ماڭمۇ شۇنداق.

— مەن ئاتامنىڭ چىرايىنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن.

— رەسىمىنى كۆرۈپ تۇرساڭ، قانداقسىگە ئۇنتۇپ قالغۇدەكسەن؟ — دېدى خۇرشىدەم خالىدەمگە خاپا بولۇپ.

— ماڭا گەپ قىلغانلىقىنى، مېنى ئويناتقانلىقىنى، ئەركىلەتكىنىنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن. ساقلى بارمىدى ـ يوقمىدى؟

— تۇزۇك گەپ قىل، سىڭلىم، ئاتامنىڭ ساقلى يوق، بۇرۇتى بار.

— ئاباباەكرى ئاكام كەلدى!

مەن ئاكام كەلگەن ئوخشايدۇ دەپ ئىتتىك كەينىمگە قارىسام كەينىمىزدە ئاپام تۇرۇپتۇ. ئاپام خالىدەمنىڭ بايامقى گەپلىرىنى ئاڭلىغان بولسا كېرەك، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى. ئاپامنىڭ بۇ مەيۈس ھالىتىنى كۆرۈپ يۈرىكىم چوغقا كۆمۈلگەن كاۋىدەك «پىژ» قىلىپ قالدى.

www.yurkitap.com
كتاب تور بيكتى

ئون ئالتىنچى باب

ئوتلۇق تىلەك

1

مەن دۇنيادا «قويمىچى» دېگەن سۆزگە هەممىدىن ئۆچ بولۇپ كەتتىم. ئاتام بۇ يەردىكى خەقنىڭ ئۇزۇملىرىنى ئالداپ ئېلىۋالغان بولسىغۇ مەيلى، ئۆزلىرى «ئۇزۇممىزنى بىر كوي بولسۇمۇ قىممەت ئېلىپ ئوبدان پۇل قىلىپ بەر» دەپ هويلىمىزغا ئەكېلىپ نېسىغا سېتىپ بەرگەن كىشىلەر، ئاتامنىڭ قويمىچىغا قويۇلۇپ كېتىپ، يات شەهەرلەردە تەمتىرەپ يۈرگىنىنى بىلمەي ئاتامغا « ئابلىز قويمىچى» دەپ لەقەم قويۇۋالدى. ئەمەلىيەتتە ئاتام مۇشۇ كىشىلەرگە ياخشى بولسۇن دەپ ئۇزۇم تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغانىدى. ئۆز ۋاقتىدا ئاپام ئاتامغا: «هازىر خەقتە ئىنساپ قالمايۋاتىدۇ، هېسابات-تاقا دەققەت قىلمايدۇ، نەقلەشتۈرۈپ بولۇپ، هۆججىتىنى يا يىرتىۋېتىڭ، يا كۆيدۈرۈۋېتىڭ، هېلىمىنىڭ هۆججىتىمنى يوقىتىپ قويدۇم، دېگەن گېپىگە ئىشىنىپ پۇل بەردىڭىز. ئەتە ـ ئۆگۈن هۆججىتىنى كۆتۈرۈپ كەلسە قانداق قىلىمىز؟... خەققە ئۇنداق ئاسان ئىشىنىپ كەتكىلى بولمايدۇ. ئۇزۇمنى ساتسىڭىزمۇ تېگى ـ تەكتىنى بىلىپ، ئامال بار هۆكۈمەت ئورۇنلىرىغا سېتىڭ... » دېگەنلىرىنى ئەمدى چۈشەندىم. بۇ دۇنيادا ئادەم ئۆزىگە پۇختا بولۇشى كېرەك ئىكەن.

ئۆز ۋاقتىدا بىزنىڭ هويلىدىن كېتەلمەي بىز بىلەن ئوينايدىغان بالىلاردىن بىرمۇنچىسى ئەمدى بىز بىلەن ئوينىماس

بولۇپ قالغانىدى. مەن ئۇ چاغلاردا ئۇلارغا ئاسىم ئاكامنىڭ قاپاق تۇرۇپ، «ھاي» دېيىشلىرىگە قارىماي ئېسىل ئۇزۇملەرنى يانچۇقلىرىغا قاچىلاپ بېرەتتىم... ئاپامغۇ «ئادەم دېگەن قىلغان ئىشىغا مىننەت قىلماسلىقى كېرەك» دەپ تۇراتتى. شۇنداق بولسىمۇ ئاۋۇ غوپۇر پور بىلەن لېتىپ سوقۇقىنى دەيمەن، يۇقۇملۇق كېسىلىمىز باردەك بىزدىن يىراق قاچىدۇ. ئاتا ـ ئانىسى ئۆيىدە چوقۇم بىز توغرۇلۇق يامان گەپ قىلغان گەپ، بولمىسا ئۇلار ئۇنداق قىلمىدىغان بالىلار ئەمەس ئىدى. ئۇلار نېمە قىلسا قىلسۇن، ئاتامنى «قويمىچى» دېمىسە بولاتتى. ئاتام تېخى ئۆزىگە بۇ لەقەمنىڭ قويۇلغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ئۆزى يوق ئادەمگە سەۋەبسىزلا لەقەم قويۇش قىزىق ئىشتە بۇ. ئاتام ئاڭلىسا قانچىلىك خاپا بولۇپ كېتەر؟ ئاتامغۇ ئۆزىدىنلا گۇناھ ئىزدەيدىغان، نى ـ نى ئىشلارنى كۆلۈپلا ئۆتكۈزۈۋېتىدىغان كەڭ قورساق ئادەم ئىدى.

دوستلىرىم ئەنۋەر، غالىبلار بىلەن راسا ئويناپدىم. مەن بۇنداق كۆڭۈللۈك ئويناپ باقمىغىلى خېلى كۈنلەر بولغانىكەن. ھەممىمىز ئوتۇن تېرىپ كېلىپ ئىسسىنغاچ پاراڭغا چۈشۈپ كەتتۇق.

ــ ئەنۋەر، سەن چوڭ بولغاندا نېمە بولاي دەيسەن؟

ــ مېنىڭغۇ دوختۇر بولغۇم بار، مۇشۇ ئوقۇشۇم بىلەن دوختۇر ئەمەس، ئاران دېھقان بولغۇدەكمەن.

ــ نەدە ئويۇن بولسا سەن شۇ يەردە. ئويۇندىن ئۆزۈڭنى سەل تارتقان بولساڭ كۆزلىگەن نىشانىڭغا يېتەتتىڭ.

ــ مەنچۇ، ھەربىي بولىمەن. تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرسەملا بولدى. ئىككى يىل ئۈي ئىشلىرىغا يارەملىشىپ يۈرسەم پىشىم ئەسكەر پىشىغا توشىدۇ ـ دە، ھەربىيلىككە تىزىملىتىپ ھەربىي بولىمەن.

ــ نېمە كىچىك بالىدەك بۇنداق گەپلەرنى قىلىپ كەتتۇق، باشقا گەپ قىلايلى، ــ دېدى ئەنۋەر چوڭلاردەك قىياپەتتە تۇرۇپ.

www.oyohurkitap.com

— هوي، چوڭ بولغان ئوخشمامسەن؟ ئاتاڭغا دەپ قويايلى، تويۇڭنى قىلىپ قويسۇن!

ھەممىمىز كۈلۈپ كەتتۇق.

— ئوسمان، سېنىڭ ئۆگىنىشىڭ بىزنىڭكىدىن ياخشى، بۇرۇندىنلا قۇرۇلۇش ئىنژېنېرى بولمەن دەيتتىڭ، سەن ئارزۇيۇڭغا يېتىدىغان ئوخشايسەن. كېيىن بىز سەن لايىھىلىگەن ئۆيلەردە ئولتۇرىمىزمۇ تېخى.

— ياق، مەن ساقچى بولمەن!

— نېمە؟ سەن شوپۇر بىلەن ساقچى بولمايمەن، ھەممىڭلار ساقچى، شوپۇر بولساڭلار مەن ئىنژېنېر بولمەن دەپ يۈرەتتىڭغۇ؟

— مەن سودىنى قوغدايدىغان، سودا رىقابىتىنى قوللايدىغان ئادىل ساقچى بولمەن..

ئاتام ھەققىدە ئۇلارغا بىر نېمە دېگۈم يوق ئىدى. ئاتامنىڭ كۇنلەرنىڭ بىرىدە لىقىدە بىر چامادان پۇل كۆتۈرۈپ كېلىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم.

— ئوسمان، گارموشكا چېلىپ بېرە، ئاڭلىساق، ئاكاڭدىن گارموشكا چېلىشنى خېلى ئوبدانلا ئۆگىنىۋاپسەن، — دېدى ئەنۋەر خىياللىرىمنى بۆزۈپ.

كاللامغا قانداق قىلىپ بۇ ناخشا كېلىپ قالدىكىن، ئۆزۈممۇ سەزمىگەن ھالدا گارموشكا چېلىشقا باشلىدىم...

ئاتا دېگەن تاغ ئىكەن،
ئانا دېگەن باغ ئىكەن.
ئاتاسى يوق، ئاناسى يوق،
بۇ دۇنيادا خار ئىكەن.

...

ناخشىنىڭ مەزمۇنىدىنمىكىن كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ كۆز

چاناقلىرىمغا ياش تولدى. مېنىڭ ئاتام بار تۇرۇپ نېمىشقا كۆڭلۈم بۇنداق بۇزۇلىدۇ؟ بولدىلا، خۇشال پەدىلەرگە چالايمەن شۇلارنى ئويلاپ ئۆزۈم ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان «سېغىنىش» دېگەن ئاھاڭغا چالدىم.

بۇلبۇللار سايرىشار گۈلشەنلەر ئارا،
ھەر تاڭدا ئويغىنىپ سېنى ئەسلەيمەن.

...

گارموشكىنى چالغىنىمدا ئاتامنىڭ سېيماسى، ئاتام بىلەن بىللە ئۆتكەن خۇشال كۈنلەر كۆز ئالدىمغا كېنو لېنتىسىدەك بىر - بىرلەپ كېلىپ يۈرىكىمنى لەرزىگە سالاتتى.

2

كۈنلەرنىڭ ئاستا ئۆتۈشىدىن زېرىكتىم. تېزرەك چوڭ بولسام بولاتتى. ئاتامنى قايتۇرۇپ كەلسەم، ئاپامنى ئېغىر ئەمگەكتىن ئازاد قىلسام، خەلقىرنىڭ ئاتامغا قويۇۋالغان «قويمىچى» دېگەن لەقمىنى يوقاتسام بولاتتى.

تىرىشساڭ ئۇزارسەن دېگەندەك تىرىشىپ ئوقۇپ خېلى ياخشى نەتىجىگە ئېرىشتىم. مەن تىرىشىپ ئوقۇغانسېرى ئۆزۈمگە ئىشىنىدىغان بولۇپ قالغانىدىم. ئادەمدە ئۆزىگە ئىشىنىدىغان ئىشەنچ بولمىسىمۇ بولمايدىكەن. ئادەم ئۆزىگە ئىشەنچ تۇرغۇزۇپ ئۆگىنىش قىلسا، دەرس مېڭىسىگىمۇ ئاسان چۈشىدىكەن. ئىشقىلىپ ھەرقايسى پەنلەردە ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئالدىدا ماڭاتتىم. دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلاردا ساۋاقدىشىم دىلمۇراتنىڭ ئاكىسىنىڭ ئالىي مەكتەپنىڭ تەييارلىقىدا ئوقۇغان «خەنزۇ تىلىدىن ئاساس» دېگەن كىتابىنىڭ 2 - قىسمىنى خەنزۇ تىلى ئاساسىنى پۈختىلاش ئۈچۈن ئارىيەتكە ئېلىپ ئۆگىنىۋاتاتتىم.

شۇنداق تىرىشىپ ئۆگەنگەچكە خەنزۇ تىلى سەۋىيەم ساۋاقداشلىرىمنىڭكىدىن خېلى ئېشىپ كەتتى. گارموشكىنى چېلىشنىمۇ مەشىق قىلىپ خېلى كۆپ ناخشىلارغا چالالايدىغان بولدۇم.

بىزنى ساق ـ سالامەت قاتارغا قوشۇش ئاپامنىڭ خۇشاللىقى بولغاچ بىزنىڭ تاماق يېيىشىمىزگىچە ئالاھىدە دىققەت قىلاتتى. مېنىڭ كەرەپشە... قاتارلىق كۆكتاتلارنى يېمەيدىغانلىقىمنى بۇۋامدىن تارتىپ خالىمىگىچە ھەممىسى ئەيىبلىشەتتى. ئاپامنىڭ نەسىھىتىدىن كېيىن كۆكتات تاللىمايدىغان بولدۇم... ئاپام مېنىڭ بۇ ئىشىمدىن خۇشال بولۇپ كەتتى.

ـــ مانا، ئوغۇل بالا دېگەن مۇنداق بولمامدۇ؟!

ـــ قىز بالىلار تاماق تاللىسا بولامدۇ، ئاپا؟ ـــ دېدى خۇرشىدەم.

ـــ سەن جىننىڭ دېمەيدىغان گېپىڭ يوق. قىز بالا دېگەن تېخىمۇ تاماق تاللىماسلىقى، كۆكتات تاللىماسلىقى كېرەك.

ـــ ئوسمان ئاكا، سەنمۇ ئاپامنى يالۇرسۇن، دەپ قەستەن سەي تاللاپتىكەنسەن ـ دە؟! ئاپامنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى سېنىڭ ئوچۇن ئاۋارە بولۇشلىرىنى ئويلاپ باقە؟

ـــ شاھزادىلەردەك ئەتىۋار بولۇۋالاتىڭ.

ـــ ھەممىڭلار مېنىڭ يۈرەك پارىلىرىم، ئوغۇللىرىم شاھزادە، قىزلىرىم مەلىكە....

مەكتەپلەردە يېڭى يىللىق پائالىيەت قىلىش ئوچۇن «ئۇزۇنغا يۇگۇرۇش» مۇسابىقىسى باشلىنىپ كەتتى. خۇرشىدەم يىللىقلار بويىچە 1 ـ بولۇپ 25 يۇەن مۇكاپات ئېلىپ كەلگەنىدى. ئاپام خۇشاللىقىدا كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ، خۇرشىدەمنىڭ ئىرادىسىگە ئاپىرىن ئېيتتى.

بۇ خەۋەرنى ئوققان بۇۋام بىلەن كىچىك ئاتاملار كىرىپ خۇرشىدەمنى ماختىشىپلا كەتتى.

www.uyghurkitap.com

— ئوقۇشنىمۇ ياخشى ئوقۇدۇڭ، قىزىم، مەكتەپ ساڭا 25 كوي مۇكاپات بەرگەن بولسا مەن ساڭا 50 كوي مۇكاپات بېرىمەن، مە، ئالە.

— مەنمۇ 30 كوي مۇكاپات بېرەي، ئالە، — ئابلىمىت كىچىك ئاتامغا خۇرشىدەمگە پۇل تەڭلىگەندى، خۇرشىدەم:

— بولدى، بولدى، ئادەمنى خىجىل قىلىپ... — دېگىنىچە ئاپامنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالدى.

— سەن ئالمىساڭ، مەن ئېلىۋالىمەن جۇمۇ؟ — دېدى خالىدەم خۇرشىدەمگە چاقچاق قىلىپ، ئۇنى پۇلنى ئېلىشقا زورلاپ.

— شۇنچە بالىنىڭ ئىچىدە يۈگۈرۈپ بېرىنچى بولىماق ئاسانمۇ؟ بۇ خۇش خەۋەرنى سۆلايمانئاخۇنۇمنىڭ قىزى زۆھرەگۈلدىن ئۇقتۇم، زۆھرەگۈل « قارىسام، خۇرشىدەم توشقاندەك يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، ھېچكىمنى يېتىشتۇرمىدى. مەن ھېرىپ كېتىپ يېرىم يولدا توختاپ قالدىم، خۇرشىدەم ئىككىنچى بولغان قىزدىنمۇ 200 مېتىر ئارىلىق قالدۇرۇپ چىقىپتۇ» دەيدۇ.

— راست، مەنمۇ كۆردۈم. ئاچام بېرىنچى بولۇپ كېلىپمۇ بىردەم ئارام ئېلىۋېلىپلا يەنە ھېچنېمە بولمىغاندەك يۈرىۋەردى. باشقىلار بولسا يۆتىلىپ، ماڭار ھالى يوق بولۇپ كەتتى...

— بولدى، بولدى، سەن قالمىغان ئەمدى مېنى خىجىل قىلمىغان، — دېدى خۇرشىدەم خالىدەمگە ئالىيىپ.

خىجىللىقتىن ئىككى مەڭزى ئانارەڭ قىزىرىپ كەتكەن خۇرشىدەم ئاپامنىڭ دالدىسىدىن چىقىپ بوۋام بىلەن كىچىك ئاتامغا رەھمەت ئېيتتى.

كەچتە مەن يەنە ئۆگىنىشىمنى قىلىپ بولۇپ، ئىككى سىڭلىمنىڭ دەرسلىرىنى ئالدىنئالا ئۆگىتىپ قويدۇم. ئاندىن گارموشكىنى چېلىپ مەشىق قىلدىم. خىيالىمدا ئاتام قول سومكىسىنى كۆتۈرگەنچە كەلمەكتە ئىدى. تاتلىق خىياللارغا چۆمۈۋاتقان شۇ ئەسنادا خۇرشىدەم خىيالىمنى بۆلدى.

— ئەدىشتەكى سۇ تۇگەپتۇ، ئاپام سېنى سۇ ئەكىرىپ بەرسۇن، دەيدۇ، مەن قولچىراغنى يېقىپ بېرەي، سۇ ئەكېلىپ بەر، ئاكا.

خۇشياقمىغان هالدا ئىككى چېلەك سۇ ئەكېلىپ ئۇھ، دەپ ئەمدى مۇزىكا چېلىشنى مەشىق قىلاي دەپ تۇرسام، خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم يەنە كىرىپ كەلدى.

— ئاكا، زېرىكىپ كەتتۇق، چۆچەك ئېيتىپ بېرە؟

— ئاپام يالغۇز قالدىمۇ؟

— كىر يۇيۇۋاتىدۇ.

— مۇكاپات ئالغان پۇلۇڭنى نېمە قىلاي دەيسەن؟

— جىق بولسا، ئاپامغا خەلچەم ئاپامنىڭكىدىن قېلىشمىغۇدەك ئالتۇن ئۈزۈك، ئالتۇن بىلەزۈك ئېلىپ بېرەتتىم.

مەن ئۇلارغا «ئالتۇن كەش» دېگەن چۆچەكنى ئېيتىپ بېرىۋىدىم، چۆچەك تۇگىگۈچە تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى. مېنىڭ هېچ ئۇيقۇم كېلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئاپامنىڭ ئالتۇن زىبۇزىننەتلىرىنى سېتىۋەتكىنىنى ئويلاپ، كۆڭلۈم شۇنداق بېرىم بولدى. كۆزۈمنى يۇمۇپ گارموشكىنى ئېلىپ چېلىشقا باشلىدىم. كۆز ئالدىمغا چىرايلىق كىيىنىپ، گۈلدەك ياسانغان ئاپامغا ئالتۇن جابدۇقلارنى ئېسىپ قويغان تۇرقىمىز كەلدى. چىرايلىق بويىنغا ياراشقان ئۇچ قۇر ئالتۇن زەنجىرى، ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن هالقا، ئۈزۈكلەر ئاپامنى تېخىمۇ ياش كۆرسىتەتتى... كۆزۈمنى ئاچساملا بۇ كۆرۈنۈشلەر يوقاپ كېتەتتى. مەن ئوڭۇمدىمۇ مۇشۇنداق بولسىكەن، دەپ كۆزۈمنى ئاچماي گارموشكىنى چېلىۋەردىم. مېنىڭ بۇ يالقۇنلۇق تىلەكلىرىم بارغانسېرى كۈچىيىشكە باشلىدى. مۇزىكىنى چېلىۋېرىپ هېرىپ توختىدىم.

تاتلىق خىياللاردا قاچانلاردا ئۇخلاپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن. ئويغانسام تاڭ ئېتىپتۇ. مېنىڭ بۇ ئوتلۇق تىلەكلىرىمنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان پۇرسەت كېلەرمۇ؟

www.nurkitap.com
نۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىر تۇتاش تور بېكىتى

ئون يەتتىنچى باب

مېھماندارچىلىق

1

ئاكام بۇرۇنقىدەك تاماكا چېكمەيدىغان، ئۆيگە كەچ كىرمەيدىغان ئادەتلىرىنى تاشلىغان بولسىمۇ، ئاپام كۆنده كېچىده ھۆجرىمىزغا كىرىپ ئاكامنىڭ بار ـ يوقلۇقىغا، مەشتىكى ئوتنىڭ ئۆچكەن ـ ئۆچمىگەنلىكىگە قاراپ قويۇپ چىقىپ كېتەتتى. ئاكام ئاپامنىڭ بۇ ئىشىدىن خاپا بولۇپ غۇدۇرسا، ئاپام: « بالىلىرىم، قىشنىڭ سوغۇقى بىر تەك، مەشنىڭ ئىسى بىر تەك، سىلەر ئۇنداق دېگەن بىلەن ئوتقا دىققەت قىلمايسىلەر. سىلەرنى چوڭ قىلغۇچە، تەڭگىدەك يېرىڭلارنى كۆيدۈرۈپ قويماي چوڭ قىلدىم، ھەر تۈرلۈك بالا ـ قازادىن ساقلانمىساق بولمايدۇ. بالا ـ قازا پۈت ـ قولىنى ساڭگىلىتىپ كەلمەيدۇ...» دەپ ئاكامنىڭ ئېغىزىنى تۇۋاقلاپ قويىاتتى.

تۈرۈپلا، ئاپام مەندىن ئانچە ـ ئەنسىرىمەيدىغان ئوخشايدۇ، شۇنىڭغا قارىغاندا مېنى ياخشى كۆرمەيدىغان ئوخشىمامدۇ دەپ ئويلاپ قالدىم. توغرا، ئاپام نېمىشقا مېنىڭدىن ئەنسىرىمەيدۇ؟ مېنىڭ بىلەن ئانچە كارى بولمايدۇ؟ مېنى ياخشى كۆرمەمدۇ يا؟ ئۆزۈمچىلا قورسىقىم كۆپۈپ، كۆڭلۈم يېرىم بولدى. مەن بىرەر كۈن شۇنداق يوقاپ كەتسەم ئاپام مېنىمۇ، «ئوسمان قېنى؟ ئوسمان، ئوسمان...» دەپ چاقىرىپ ئۆيىمۇ ئۆي يۈگۈرۈپ يۈرەمدىغانمىدۇ ياكى كېلىدىغۇ، دەپ ئىزدىمەمسۇ؟ قاچانلا بولسا

ئاپامنىڭ ئاغزىدىن «ئاباباكىرى» دېگەن ئىسىم چۈشمەيدۇ. ئانا دېگەن «مەن سېنى ياخشى كۆرمەيمەن» دېمەيدۇ، گەپ ـ سۆزىدە، بالىلارغا قىلغان مۇئامىلىسىدە بىلىنىدۇرۇپ قويىدۇ. تاماق ۋاقتىدىمۇ ئاكامغا ئاۋۋال ئېلىپ بېرىدۇغۇ؟

مەن ئويلا ـ ئويلا بىر ئامال تاپتىم. بىر كۈن ساۋاقداشلىرىمنىڭكىگە بېرىپ ئۆيدىكىلەرگە دەپ قويۇپ كەلدىم دەپ قونۇپ قالاي. ئاپاملار قانداق قىلىدىكىن، ئىزدەمدۇ ـ ئىزدىمەمدۇ؟ يا بولمىسا، بىر قاپ سەرەڭگە، بىر نان، بىر قۇتا سۇ ئېلىپ جاڭگالغا كېتىپ كەچتە چىقىپ باقاي. ئىزىمنى ئىزلاپ بارامدىكىن؟! كەچ بولۇپ كېتىپ ھېچكىم ئالغىلى بارمىسا قانداق قىلارمەن؟ سەرەڭگە بولغاندىكىن يۇلغۇنلارنى سۈندۈرۈپ گۈلخان يېقىپ ئىسسىنىپ كېچىنى ئۆتكۈزۈپ، ئەتىسى يېنىپ كەلمەيمەنمۇ؟ مەنمۇ ئوغۇل بالا بولغاندىكىن بىر كېچە سىرتتا قونۇپ قالسام ھېچنېمە بولماسمەن، ئۇنچىۋالا قورقۇپمۇ كەتمەسمەن. قىشتا تالادا ياتسا سوغۇق، توڭلاپ قالماسلىقنىڭ ئامالىنى تاپاي. ئېسىمگە كەلدى. ھېلىقى «ئۇچ ئوۋچى» چۆچىكىدىكى ئوۋچىلار قىشتا ئوۋغا چىققاندا «ئوي كاڭ» دا ياتاتتىغۇ. ئوي كاڭنى ياسماق قانچىلىك ئىشتى؟! بىر چوڭراق ئويمان يەرگە گۈلخان يېقىپ چوغنى قۇم بىلەن كۆمۈپ قىزىق توپىدا كۆيمىگۈدەك بولغاندا ئاندىن ياتسام بولمىدىمۇ؟ شۇنىمۇ قىلالمىسام مېنى قانداقمۇ ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى دېگىلى بولسۇن؟ ! مېنى ئاپاملار ئىزدىمىسىمۇ مەيلى. ئۆزۈمنىڭ شورى دەيمەن. چاقماقنىڭ تۇتۇش قىلاي. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاۋۋال بىر پۇختا پىلان تۈزەي. پىلانىنى تۈزۈپ بولۇپ ئاندىن يولغا چىقاي. بۇنىڭ ئۈچۈن ھاۋارايىغا ئوبدان دىققەت قىلىشىم كېرەك، رادىئودىن «ھاۋارايىدىن ئالدىن مەلۇمات»نى ئوبدان ئاڭلىۋالاي، كەچتە ئايغا، يۇلتۇزغا قاراپ كۆزىتەي. ئەگەر ياخشىسى سۈزىتەك ئايدىڭ كۈنلەرنى تاللاي. بوۋام ئادەم يالغۇز قالغاندا، ئاسمانىدىكى ئاي، يۇلتۇزلارمۇ ھەمراھ بولىدۇ، دېگەنتىغۇ. ئاي، يۇلتۇزلارنى

www.uyghurkitap.com

هەمراھ قىلىپ، بىر كېچىنى جاڭگالدا ئۆتكۈزۈپ باقاي. بىرەر ياۋا توشقان تۇتۇۋالسام ئۇنى سويىدىغانغا پىچاق كېرەك، قەلەمتىراشنى ئېلىۋالاي. ياۋا توشقان دېگەننىڭ مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە تازا سەمرىگەن ۋاقتى. زىخنى يۇلغۇندىن ياسىسام، تۇزغا نەگە بارارمەن؟ شورنى سەپسەم... ياق، يانچۇقۇمغا ئازراق تۇز سېلىۋالسامىلا بولمىدىمۇ؟ تۇزسىز يېگەن نەرسە ئېغىزغا تېتامتى؟ ۋاي، ئېسىم قۇرۇسۇن. گارموشكىنى ئېلىۋالاي. ئادەمزاتسىز ئۇ جاڭگالنى تازا بىر جانلاندۇرۇۋېتىپ تاتلىق، راھەت ئۇخلىمايمەنمۇ؟ مېنىڭ چالغان مۇزىكامغا كېيىكلەر ئامراق بولۇپ يېنىمغا كېلەمدۇ تېخى، كېلىپ قالسا چوقۇم چۆچەكلەردىكىدەك دوست بولىمەن. تۇلكە كېلىپ قالسا قانداق قىلىمەن؟ تۇتۇۋېلىپ تېرىسىنى ساتمايمەنمۇ؟ ئۇ دېگەن بەك قۇۋ نەرسە، ماڭا تۇتۇق بەرمەيدۇ. ھەي بۆرە بولغان بولسا ياخشى بولاتتى. بۆرىنى شۇنداق كۆرگۈم بار ئىدى. ئۇنى كىشىلەر يىرتقۇچ دېيىشىدىكەن. ئەمما ئىسمائىل دادام، بۆرە دېگەن ئاجايىپ مەرد ھايۋان. چېقىلمىساڭ چېقىلمايدۇ، ئۆم ـ ئىناق ياشايدۇ، ئۇلاردىكى ساداقەتمەنلىكنى ئادەم چۈشىنىپ يەتمەيدۇ... دېگەنغۇ؟ ئۇلار ئاچ قالسا ماڭا ھۇجۇم قىلارمۇ؟ مېنىڭچە بۇ جاڭگالدا بۆرە يوق. بۆرىنىڭ خىيالىنى قىلماي ياخشىسى مېنى ئاپامالارنىڭ ياخشى كۆرىدىغان ـ كۆرمەيدىغانلىقىنى ئىسپاتلايدىغان ياخشى پىلان تۇزەي. جاڭگالغا ماڭغۇچە بىرەر كىمگە شەپە بېرىپ قويۇپ ماڭغىنىم تۇزۇكمۇ ـ قانداق؟ راست، بىرەرسىگە شەپە بېرىپ قويماي. بولمىسا باشقا ياقلارنى ئىزدەپ يۈرمىسۇن؟ كىمنى تاللىسام بولار؟ ئاكامغا دەپ قويسام... بولمايدۇ، بولمايدۇ. خورشىدەمگە ... ئۇمۇ بولمايدۇ. غوپۇرچۇ؟ ئۇنىڭغا تازا ئىشىنىشكە بولمايدۇ. غالىب ئىشەنچلىك، توغرا، غالىبقا دەپ قويۇشۇم كېرەك. ئۇنىڭغا نېمە دېسەم بولار؟ دەيدىغان گەپنى ئويلىشىپ بولۇپ، يالغۇز يەردە نەچچە قېتىم مەشىق قىلىۋېلىپ چانمىغۇدەك گەپ قىلىدىغان بولغاندا دەي. شۇنداق قىلسام ئۇ گېپىمگە ئىشىنىدۇ ھەم مېنىڭ بۇ ھەرىكەت

پلانىمىز چېنىپ قالمايدۇ. سومكامدىكى كىتاب ـ دەپتەرلەرنى ئېلىۋېتىپ، ئورنىغا كېرەكلىك نەرسىلەرنى سالساملا ئىش پۈتىدۇ ئەمەسمۇ. ئەڭ ياخشىسى مېنىڭ ھەربىكەت پلانىم چېنىپ قالمىغۇدەك بولسۇن، ئاندىن ئىش باشلاي.

كۈنلەر ئەنە شۇنداق پىلان قۇرۇپ، غوزەك چۆلەش بىلەن ئۆتمەكتە ئىدى. قولۇم غوزەك چۆلەشتىن توختاپ قالغان چېغى، خۇرشىدەمنىڭ بىر تال سامساق غوزەكنى ماڭا ئېتىشى بىلەن ئېسىمگە كەلدىم. شۇ تاپىنىڭ ئۆزىدە، ئۇ مەندىن ئوسمان ئاكا، تېمە ئويلاۋاتىسەن، دېسە، پلانىمنى ئاشكارىلاپ قويۇشۇمدا گەپ يوق ئىدى. مەن ئىشمنى داۋاملاشتۇرۇش بىلەن خىيالىمنىمۇ داۋاملاشتۇردۇم.

ـــ ئاپا، چۆچەك ئېيتىپ بېرە؟ ـــ دېدى خالىدەم جىمجىتلىقنى بۇزۇپ.

ـــ ئوسمان، سەن ئېيتىپ بېرە.

ـــ ئۆزۈڭ ئېيتىپ بېرە، ئاپا، مەن سەن ئېيتىپ بەرگەن چۆچەكلەرنىلا ئېيتىدىكەنمەن، يېڭى ـ يېڭى چۆچەكلەرنى ئېيتالمايمەن. سەن ئېيتقان چۆچەكلەرنى بىر ئاڭلىساقلا تۇتۇۋالىدىكەنمىز ...

ـــ «بوز كۆرپەش بىلەن قارا چاچ ئايىم»نىڭ ئاخىرى قالغان، شۇنى ئېيتىپ بەر.

ئاپامنىڭ چۆچىكى تۈگىشىگە بىزنىڭ بۇ ئاخشاملىق چۆلەيدىغان غوزەك ۋەزىپىمىزمۇ تۈگىدى. مەن «يازلىق يىگىت» بولغاچقا، ئىسسىق ئۆيدە ئولتۇرۇپ، كىتاب كۆرۈش بىلەن مۇڭدىشىشنى ياخشى كۆرەتتىم.

ـــ ئاپا، ئەتە قارلىغاچكارىزغا بېرىپ كېلەيلىچۇ؟

ـــ زېرىكمىپ قالدىڭلارمۇ؟

ـــ زېرىكتۇق!

ـــ بارساق بارايلى، ئۆتكەندە تاھىر ئاكاڭلار بىلەن ئاسىم ئاكاڭلار ئالغىلى كەلگەندە، ئىش بار، دەپ بارمىغانىدۇق. ئەتە

ئاباباكرى پاختا ئالغىلى مېڭىپ كەتسىلا، بىزمۇ يولغا چىقايلى.

مەن ھېلىقى پىلانىمنى مۇشۇ مېھماندارچىلىقتا بايقاپ باشلاش ھەققىدە بىر قارارغا كېلىپ پىلانىمنى تېزدىن ئۆزگەرتىپ، پۈختىلىدىم.

2

سەيدىخان ئاپامىلارنىڭ ھويلىسىدا ئويۇن ئويناۋاتقان خۇرشىدەملەرگە مەنمۇ قوشۇلۇپ ئويناپ كەتتىم. ئۇلارنى ئويۇنغا قىزىقتۇرۇپ، جاڭگالغا غىپپىدە تىكىۋەتمەكچى بولدۇم. بۇ ئەڭ ياخشى پۇرسەت ئىدى.

— كېلىڭلار، باشقا ئويۇن ئوينايلى!

— قانداق ئويۇن ئوينايمىز؟

— ئاراڭلاردا كىچىكلەر كۆپرەككەن، شۇڭا «مۇڭگۇز — مۇڭگۇز» ئوينايمىز.

— بولىدۇ، يېڭىلگەنلەر نېمە قىلىدۇ؟

— ئۆزۈڭلار دەڭلار.

نېمىشقا ئۆزۈمنىڭ پىلانىنى مۇشۇنىڭغا قوشۇۋەتمىدىم. ئىسىت، يېڭىلگەنلەر كارىزنىڭ ئايىغىدىكى مۇزلۇقتىن پاكىز مۇز ئېلىپ كېلىدۇ دېگەن بولسام، مەن يېڭىلىپ بېرىپ، مۇز ئەكېلەي، دەپلا جاڭگالغا كەتكەن بولسام...

— ئۇسسۇل ئوينىاپ بەرسۇن!

— باشلىدىم ئەمىسە، مۇڭگۇز — مۇڭگۇز، كالا مۇڭگۇزى!

— مۇڭگۇز!

— مۇڭگۇز — مۇڭگۇز، ئۆچكە مۇڭگۇزى!

— مۇڭگۇز!

...

مۇڭگۇز — مۇڭگۇز، ئات مۇڭگۇزى!

— مۇڭگۇز!

— بەختىگۈل يېڭىلدى، ئاتىنىڭ مۇڭگۈزى بارما؟

باشقىلارنىڭ ناخشا ئېيتىپ چاۋاك چېلىشى بىلەن بەختىگۈل ئۇسسۇل ئويناپ بەردى. مەن ئەمدى ئويۇننى ئۆزگەرتتىم. ئويۇن شەكلى ئاۋۋالقىغا ئوخشايتتى.

— مېۋە - مېۋە، ئالما مېۋىسى!

— مېۋە - مېۋە، ئۆرۈك مېۋىسى!

— مېۋە - مېۋە، چۇلۇك مېۋىسى!

— ھە، ئەسمىتۇللا يېڭىلدى. چۇلۇك دەرىخىنىڭ مېۋىسى بارما؟ سەن نېمە قىلىپ بېرىسەن؟

— تېپىشماق ئېيتىپ بېرىمەن، تېپىۋالغانلارغا تەزىم قىلىپ بېرىمەن، تاپالمىساڭلار «شەھەر بېرىسلەر».

— قېنى دەپ باقە؟

— باغلاق تۇرۇپ سەمرىيدۇ، ئۇ نېمە؟

— قوي!

— ياق!

— قانداق نەرسە ئۇ؟ ئىسمىنىڭ باش ھەرپىنى بولسىمۇ دەپ بەر!

— تاپالمىساڭلار شەھەر بېرىڭلار.

— شەھەر بەرسەك بەردۇق.

— ئەمىسە تۇرپان شەھىرىنى بەردۇق.

— بەك كىچىك، چوڭراق شەھەر بېرىڭلار.

— قارا ماۋۇنى، تۇرپاننى كىچىك كۆرۈۋاتامسەن؟ ئالە، شەرىكىنى، ئۇرۇمچىنى بەردۇق.

— مەن بىر كۈنى ئايروپىلانلىق كېتىۋاتسام ...

ئۇنىڭ قىزىق گەپلىرىدىن ھەممىمىز تېلىققۇچە كۈلدۇق. ئۇنىڭ بۇنداق قىزىقچىلىقىنى ئويلىمىغانىكەنمەن. ئۇنىڭ تېپىشمىقىنىڭ جاۋابى «قوغۇن، تاۋۇز، كاۋا» ئىكەن. شۇنى تاپالماپتۇق.

مەن پىلانىمنى قايتا ئويلاپ چىقىشقا ئۇلگۈردۇم. سەرەڭگە

ۋە تۇزنىغۇ ئېلىۋالارمەن؟ قەلەمتىراش بىلەن نان، سۇنى ... بۇ يەردىن ئېلىۋالسام ... بولمىغۇدەك. ئۆيگە بېرىپ سومكامغا ھەممىنى تەخلەپ بولۇپ ماڭغۇچە قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىدۇ. قاراڭغۇ چۈشكۈچە يۇلغۇنلۇق جاڭگالغا بارالمايمەن ـ دە، كېچىدە ياتىدىغان ئوي كاڭ راسلىيالمايمەن. شۇ ئەسنادا تاھىر ئاكام تاماقتا چاقىرىپ قالدى. ئوغرىلىق قىلىپ قويغاندەك چۆچۈپ كەتتىم. مەن جاڭگالغا بېرىپ بىر كېچە يوقاپ كېتىش پىلانىمىنىڭ خېلى پۈختا بولمىسا بولمايدىغانلىقىنى پەملەپ يەتكەنىدىم.

مەززىلىك ھەم يېيىشلىك تاماقتىن كېيىن تۇغقانلار كاڭنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن ئاسىم ئاكام كىرىپ كەلدى:

ـــ سېلىمىخان ئايلا، سىلەرنى كەپتۇ، دەپ بىزمۇ ئازراق داستىخان راسلىغان، قېنى سەيدىخان ئايلا، سىلەرمۇ يۇرۇڭلار، ئابدۇرېھىم ئاكام قېنى؟

ـــ بولدى، ئۇكام، نېمە ئاۋارە بولۇپ يۈرىدىغانسىلەر.

بىز ئاسىم ئاكاملارنىڭكىدە ياۋا توشقان گۆشىدە ئەتكەن ياپما يېدۇق.

ـــ ئۇلۇشكۇن كېچىدە كارىزدىكى بالىلار توشقان تۇتقىلى بارايلى دەپ جاڭگالغا بارساق توشقان دېگەن شۇنداق تولىكەن. خالىق خەدەڭنىڭ قول تراكتورىنىڭ چىرىغىنى ئۇزۇن قاپلىق توك سىمغا ئولاپ چىراغنى يانتاقلار ئارىسىغا سالساق توشقانىنىڭ كۆزى ياقۇتتەك پارقىراپ كەتتى. ئارقىدىن بېرىپلا تۇتتۇق. مەنمۇ بەشنى ئەكەلگەنىدىم. مانا سىلەر يەۋاتىسىلەر، سىلەرنىڭ رىزقىڭلار بارىكەن بۇنىڭدا...

مەن توشقانىنىڭ تولىلىقىنى ئاڭلاپ جانلىنىپ كەتتىم. چوقۇم مەنمۇ تۇتالايمەن، توشقان كاۋىپى يەيمەن. ئاسىم ئاكام بايا «ئاباباكرى توشقان گۆشىگە ئامراق» دەيدىغۇ؟ مەنمۇ توشقان گۆشىگە ئامراق. مېنى ئۇمۇ نەزىرىگە ئالمايدىكەن ـ ھە!

پىلانىمنى تېز پۈتتۈرمىسەم بولمىغۇدەك. قاراپ تۇرۇپ «ئابابەكرى توشقان گۆشىگە ئامراق» دېگەن گەپنى نەچچە قېتىم دېدى. ئۇنداق دېگۈچە «بالىلىرىڭ توشقان گۆشىگە ئامراق» دېسە بولماسمىدى...

تېلېۋىزوردا قايسىدۇر بىر كىنو قويۇلۇۋاتاتتى. ئاسىم ئاكام بىردىنلا ئاپامغا:

— قارا - قارا، ئايلا، تېلېۋىزوردىكى ئاۋۇ ئادەم ئابلىزكامنىڭ ھېلىقى ئىككى يىل شېرىك بولغان خام سېمىز شېرىكىگە ئەجەب ئوخشايدىكەن.

— راست، شۇنداق ئوخشايدىكەن.

— ئۇ گۇيىنىڭ چىرايىدىنلا بىر شۇملۇق چىقىپ تۇراتتى. ھېلىقى ئۇزۇم ئالغان ئەبلەخلەر بىلەن بىرلىشۇپلىپ، پۇلنى ھېسابىغا كىرگۈزۈۋېلىپ كىرىپىدەك تۇگۇلۇۋالغاندىمۇ يا؟

— شۇنداق بولسىغۇ ئۇزۇمنىڭ يېرىمى بولسىمۇ قايتىپ كەلسە، ئورنىمىزدىن تىك تۇرۇپ كېتەتتۇق.

— ئابلىزكامنىڭ مىڭ تەستە تاپقان پۇللىرى يوققا چىقىپ، ئوتتۇز نەچچە تۇمەن نېسى ئالغان ئۇزۇم پۇلىنىڭ ئارتىلىپ قېلىشىنى كىم ئويلىغان دەيسىلەر. مەن شۇ كىشىدىن گۇمانلىنىمەن. شۇنى بىر ئىزدەپ باقامدۇق يا؟

— سەن ئىچكىرىگە بېرىپ باقمىغان. ئاۋۇال ئاكاڭ كەلسۇن.

— سېلىمخان، ئاسىمغۇ توغرا دەيدۇ. ئىزدەپ باقسۇن. ئابلىز ئاخۇن كەلسە ھەممىمىزگە ياخشى. جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان ئەمەسمۇ؟ بىزنىڭ بالىلارمۇ چوڭ بولدى. يۇگۇر - يېتىم ئىشلىرىڭلارغا يارەملىشىدۇ. ئاسىم ئۇزۇم ئېلىشقا خېلى پىشىپ قالغانىدى. ئابلىز ئاخۇن ئىچكىرىدە تۇرۇپ، ئۇزۇمنى سېتىپ بەرسىلا بولاتتى. خەق نە - نەلەردىن كېلىپ ئۇزۇم سودىسى قىلىۋاتىدۇ، — دېدى ئابدۇرېھىم ئاتام تاماكىسىنى چېكىۋېتىپ.

— هەممىڭلارنىڭ ياخشى كۆڭلىگە رەھمەت. بالىلارنىڭ ئاتىسىنىڭ نەدىلىكىنى بىلمەي تۇرۇپ نەدىن ئىزدەيمىز. ئاۋۋال ئۇنىڭ ئۇچۇرىنى ئالايلى، ئاندىن ئىزدەيلى دېيىشتۇق. بوستانكارىزدىكى تۇغقانلار ۋە ئەل ـ جامائەتمۇ شۇ قاراشتا.

— بوستانكارىزنىڭ جاڭگىلىدا يۈرسەك ئابلىز ئاخۇنتىڭ ئۇچۇرىنى ئالالمايمىز. ئاۋۋال بالىلار ئىچكىرىگە بىر كىرىپ باقسۇن. ئادەم بارمىغان يەر بولمىغاندىكىن ئۇ يەر.

كۆزۈم تېلېۋىزور ئېكرانىدا ئىدى. يالاق ئېغىز، كالا كۆز، چوققىسىدا چېچى قالمىغان، پاناق بۇرۇن، ئېڭمىكىدە شور يەردىكى بۇغدايدەك نەچچە تال ساقىلى بار دوغلاق ئادەم ماڭسىمۇ، تۇرسىمۇ، كۈلسىمۇ ماڭا ئۆچمەنلىك بىلەن قاراۋاتقاندەك، «ئاتاڭنى مەن ئوڭدا قويدۇم، قانداق قىلاتتىڭ» دەۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. مەن ئۇ چىققانلا كۆرۈنۈشكە سەپسېلىپ قارىدىم. ئۇنىڭ ھەر بىر ھەرىكىتى راستىنلا گۈمانلىقتەك ھېس قىلىپ قالدىم. مەن ئۇنىڭ رەقىبىگە بولۇشۇپ، ئۇنى راسا ئۇرۇشنى، ئورنىدىن تۇرالمىغۇدەك ئۇرۇشنى تىلىدىم. ئۇھ، ئاخىر رەقىبى يەڭدى. ئۇنىڭ رەقىبى يەڭسە مەن يېڭىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتىم.

— سېلىمىخان ئايلا، شۇ ئادەمنىڭ ئابلىزكام ئىچكىرىگە كەتكەنلىگى ياقى ئۇزۇم ئالغىلى كەلگىنىنى كۆرمىدىم. خەقتىن سوراپ باقسام ئۇلارمۇ كۆرمەپتۇ. بۇنىڭدا بىر شۇملۇق بارەكلا تۇرىدۇ، — دېدى ئاسىمكام چىنىلەرگە مىس چۆگۈندىن چاي قۇيۇۋېتىپ.

— بىزدە قۇرۇق گۈماندىن باشقا ھېچنېمە يوق. ئاكاڭلار ئازراق يېپ ئۇچىنى قالدۇرغان بولسىمۇ ئىزدەيتتۇق. مانا كېلەر، ئەنە كېلەر دەپمۇ ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى، ئۇچىنچى يىلىغىمۇ مانا ئاي ئاتلىدى...

— ئەمدى ئىزدىمىسەك بولمايدىغان يېرىگە كەلدى.

— ماقۇل، قېنى بىز ئۆيگە بارغاندا چوڭلار بىلەن مەسلىھەت قىلىشىپ باقايلى.

ئون سەككىزىنچى باب

قىساس ئوتى

1

قۇياش تاغلارغا باش قويۇشقا ئاز قالغاندا ئۆيگە قاراپ يولغا چىقتۇق. مېنىڭ خىيالىمدا ئاسسىم ئاكامنىڭ بايا دېگەن گەپلىرى ھۆكۈم سۈرەتتى. خالىدەم قونۇپ قالمىغىنىمىزغا يول بويى دومسىيىپ ماڭدى.

— ھەممە تۇغقانلار قونۇپ قېلىڭلار، دېسە ئۇنىماي... — دەيتتى ئۇ تۇمشۇقىنى سوزۇپ، ئاپامغا بولغان نارازلىقىنى ئىپادىلەپ.

— «قىش ئوچىقى تار، قوپ ئۆيۈڭگە بار» دېگەن گەپ بار، بالام، — دېدى ئاپام ئېشەكنى قامچىلاپ.

قۇياشمۇ خالىدەمدەك يىغلامسىرىغاندەك ئاجىز نۇرلىرىنى كەڭ ئالەمگە سېپىپ، تۇمان ئىچىدىكى سۇس كۆرۈنۈۋاتقان تاغلار قوينىغا مۆكۈۋاتاتتى. بىز كەچىنىڭ سوغۇق شامىلىغا قارشى ماڭغاچقا خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم دۇگدىيىشىپ، ھارۋىغا سېلىپ قويغان يوتقان ئىچىگە كىرىۋېلىپ، ئۇستىگە ئاتامنىڭ يوغان جۇۋىسىنى يېپىپ چاڭگىدىكى قۇشقاچ بالىلىرىدەك چۇرقىرىشىپ كەتتى. ئېشەكمۇ ئۆيگە ئالدىرىغان چېغى، تېز يورغىلاپ ماڭماقتا ئىدى. ئاپامنىڭ چىرايىدا يا خۇشاللىق، يا قايغۇ ئىپادىلەنمەيتتى.

ئىككى سىڭلىممۇ چۇرقىرىشىپ بېسىقتى. مەن خىيالىمدا ئاتامنى ئالداپ قېچىپ كەتكەن ئادەمنىڭ چىرايىنى ھەرخىل

پەرەز قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ ئۇنىڭ گېلىدىن بوغۇپ ئولتۇرماقتا ئىدىم. مەن غەرب تەرەپكە قاردىدىم. قويۇنىڭ قىزغۇچ نۇرلىرى بارغانسېرى ئاجىزلاۋاتاتتى. شامالمۇ توختاپ ئەتراپ جىمجىت تۇسكە كىرىپ قالغاندى. يىراقتىن بىزنىڭ كارىزنىڭ دەرەخلىرى كۆرۈندى. ئۆي ـ ئۆيلەرنىڭ مورىلىرىدىن چىققان ئىس مەھەللىنى بىر ئالغاندى.

ـــ ئاتابەكرى مەشكە ئوت يېقىپ قويغانمىدۇ؟

ـــ يېقىپ قويغاندۇ، ئۇنى ئۇنتۇپ قالماس.

ـــ ئۆچكىلەرگە سۇ بەرگەنمىدۇ؟

ـــ ئۇنىڭ كارى چاغلىق. مەن ئەكىرىپ بەرسەمۇ بولىدۇ. مەشتىكى ئوتنى ئۆچۈرۈپ قويمىغان بولسىلا بولاتتىغۇ.

ئېشەك سوزۇپ ـ سوزۇپ ھاڭرىدى.

ـــ قانداق ئىشتۇ بۇ، ئاپا، ھەر دائىم مۇشۇ يەرگە كەلگەندىلا ئېشەك ھاڭراپ كېتىدىكەن.

ـــ ئېشەكمۇ تۇيغۇن، چېچەن ھايۋان ئىكەن. ئۆزىنىڭ ئېغىلىغا كېلىپ قالغاندىكىن ئۆيگە كەلگەن كىشىدەك خۇشال بولىدۇ ـ دە ! ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېشەك ھاڭرايدىغان چاغمۇ بولۇپ قالدى.

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭ؟

ـــ ئۆتكەندە سىلەرگە دېگەنغۇ، ئېشەك يەتتە قېتىم ھاڭرىسا تاڭ ئاتىدۇ دەپ. گۈگۈمدا خوراز چىللىسا يامانلىقتىن، ئېشەك ھاڭرىسا ياخشىلىقتىن بېشارەت.

ـــ ئېشەك شۇنىڭغا قارىغاندا سائەتكىلا ئوخشايدىكەن ـ دە.

ـــ شۇنداق، ئېشەك شۇنداق قانائەتچان، ۋاپادار ھايۋان. ئۇنىڭ يەيدىغىنى ئوت ـ چۆپ، ئېغىر ئىشلەتكەندە ئازراق قوناق بېرىپ قويساڭ كۈنلەپ ئىشلىسىمۇ ھارمايدۇ.

ـــ نېمىشقا ئەسكى كىشىلەرنى، ھاياسىزلارنى «ئېشەك» دەپ تىللايمىز، ئاپا؟

ـــ ۋاي خۇدايىمەي، شۇنىڭغا دىققەت قىلدىڭمۇ، بالام. ئېشەك ھەققىدە نۇرغۇن ھېكايىلەر بار. مەن سىلەرگە كېيىنچە ئېيتىپ بېرىمەن.

پاراڭ بىلەن بىرەمدىلا كارىزغا كېلىپ قاپتۇق. ھارۋىنى ئۆينىڭ كەينىگە بۇرىغانىدىم، ئېشەك ئۆيىمىزگە بۇرۇلمىدىغان دوقمۇشتىلا ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ ماڭدى. كەينى ئىشىككە كېلىپ ئىشىكنى چېكەي دەپ تۇرۇشۇمغا ئاكام چىقتى. خالىدەم جۇڭنىڭ ئىچىدە تۇگۇلۇپ تاتلىق ئۈيقۇغا كەتكەنىدى. ئاكام ئۇنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە ئەكىرىپ قويدى. خۇرشىدەمنىڭ پۇتلىرى ئۇيۇشۇپ كەتكەچكە ماڭالمايلا قالدى. ئۇمۇ ئىسسىق يوتقان ئىچىدە ياتقاچ ئىككى مەڭزى ئانارەك قىزىرىپ كەتكەنىدى.

مەن ئېشەكنى ئېغىلغا ئەكىرىۋېتىپ، ئاكام يۇيۇپ قويغان سامانغا بىر چىنە كېپەكنى ئارىلاشتۇرۇپ ھەلەپ ئېتىپ ئوقۇرغا تۆككۈچە قولۇم مۇزلاپ ئارانلا ئۆيگە كىردىم.

ـــ ئاببەكرى، ئۆچكىلەرنى سۇغاردىڭمۇ؟

ـــ سۇغاردىم، ئاپا.

ـــ يىغقان پاختاڭ قانداق بولدى؟

ـــ بۇگۈن يىغقان پاختىنى پاختا زاۋۇتىغىلا ئۆتكۈزۈۋېتىپ كەلدىم. پايدىسىغا توخۇ كاۋىپى ئالغاچ كەلدىم.

ـــ پۇلنى بۇزۇپ نېمە قىلاتتىڭ.

ـــ بىزمۇ يەپ باقايلى، خەقلەرلا يەمدۇ. ئاتام يېنىمىزدا بار بولغان بولسا، توخۇ كاۋىپى دېگەننى ھەپتىدە بىر - ئىككى قېتىم يېگەن بولاتتۇق.

ئاپام ئاتامنىڭ گېپى چىقىشى بىلەن ئاكامغا ھېلى دېگەن گەپلىرىگە پۇشايمان قىلدىمۇ - قانداق، ئارتۇق گەپ قىلمايلا ئاشتاختىنى ئېلىپ كېلىپ توخۇ كاۋىپىنى پارچىلىدى.

ـــ ئەتىگەندە نېمە يېسەك كەچلىكى شۇ، دەپتىكەن. بۇگۈن ئەتىگەندىلا ياخشى تاماقلار بىلەن مېھمان بولۇۋىدۇق، كەچتىمۇ

www.uyghurkitap.com

توخۇ كاۋىپى يېگىلىۋاتىمىز. ساڭىمۇ ئاسىم ئاكىلار توشقان گۆشىدە ئېتىلگەن ياپما ئەۋەتتى.

ئاپام ئۆزىمۇ بەكلا ھېرىپ كەتكەن چېغى بۇگۈن ئاخشام غوزەك چۆلەيمىز، دەپ تۇرۇۋالمىدى. ھازىر مېھمان بولماقمۇ، مېھمان قىلماقمۇ تەس. ئۇستى ـ ئۇستىلەپ تاماق، ئۆي ـ ئۆيدە زورلاشلار، يېمەي دېسە ساھىبخانىڭ كۆڭلى، يەي دېسە يېگىلى قورساقنىڭ بوش يېرى يوق.

توخۇ كاۋىپىنى يەپ بولۇپلا ئاكام پۇشۇلداپ ئۇيقۇغا كەتتى. مېنىڭ كۆز ئالدىمدىن ئاسىم ئاكام تەسۋىرلەپ بەرگەن ھېلىقى ئالدامچىنىڭ چىرايى نېرى كەتمەيۋاتاتتى. خىيالىمدا ئۇنى راسا ئۇرۇپ، يۇز ـ كۆزلىرىگە زەردە بىلەن مۇشتلاۋاتاتتىم. ئۇنىڭغا بولغان ئۆچمەنلىكىم بارغانسېرى ئاشماقتا ئىدى.

ئۇنىڭ چىرايىدىنلا ئۇنىڭ يامان ئادەملىكى چىقىپ تۇرىدىكەن. ئاتام بۇنى بىلمىگەنمىدۇ؟ ئۇ كىشى قاچان بۇ ئۆيگە كەلگەن بولغىيتتى... ئاسىم ئاكام راستىنلا ئاتامنىڭ ئەڭ قابىل ياردەمچىسى ئىكەن جۇمۇ! ئۇنىڭ ئاتامنىڭ شېرىكلىرىنى، ئاساسلىق سودا قىلىدىغان ئادەملەرنىڭ ئىسمىنى يېزىپ قويۇشنى دەيمەن. ئۇ راستىنلا پىششىق ئىش قىلىدىكەن. ئۆز ۋاقتىدا ئۇمۇ ئاپامغا ئوخشاش ئاتامغا ئۇزۇمنى ئىككىگە بۆلۈپ ئېلىپ مېڭىشنى ئېيتقانىكەن. ئاتام شۇ چاغدا نېمىشقىمۇ ئۇلارنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىغان بولغىيتتى؟ ئىسىت، ئاتام شۇ چاغدا گەپكە كىرگەن بولسا، بۇ ئىش يوق بولاتتىكەن ئەمەسمۇ؟! ھېلىقى يالاق ئېغىز ئەجەب سەت، سۆرۈن چىراي نېمىكەن. ئۇنىڭ كۆزىنى بىر كىمنىڭ كۆزىگە ئوخشىتىپلا تۇرىمەنغۇ. كىمنىڭ كۆزىگە ئوخشايدىغان بولغىيتتى. ئويلاپ باقاي. ئىشقىلىپ ئۇنىڭدىن ئاتامنىڭ ئىنتىقامىنى ئالماي قويمايمەن. مۇشۇ تەۋەگە كېلىپتۇ، دېگەن گەپنى ئاڭلىساملا ئۇنىڭ بىر چىشلەم گۆشىنى ئۇزۇۋالمەن. ئۇنىڭ كۆزىنى ئويۇۋالساممۇ ئازلىق قىلىدۇ.

2

سەھەردە ئاپام چىرايى سولغۇن ھالدا ئاشتىلىق تەييارلاۋاتاتتى. خالىدەم ئورنىدىن تۇرماي، ئانارەك قىزارغان ھالدا، كاڭدا پۇشۇلداپ ياتاتتى.

— خالىدەمگە يەنە نېمە بوپتۇ، ئاپا؟

— تۇنۇگۈن تاماق يەپ بولۇپ، كىيىمىنى سېلىۋېتىپ ئويىنغان چېغى، ئۆپكىسىگە سوغۇق تېگىپ قاپتۇ. كېچىچە قىزىپ چىقتى. يۆتىلىمۇ خېلى ئېغىر.

— تۇنۇگۈن شۇنچە دېسەم ئۇنماي چاپىنىنى سېلىۋېتىپ يۈگۈرۈپ ئويناۋېتىپتىكەن، «چاپىنىڭنى كىيىۋال» دەپ شۇنچە تاپىلىغانىدىم.

— شۇ چاغدا مېنى چاقىرساك بولماسمىدى.

— دوختۇرغا ئېلىپ بارايلى، ئاپا، — دېدى ئاكام خالىدەمنىڭ يۆتىلىنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرۈپ.

— سەن پاختىغا مېڭىۋەر، بۇۋاڭلارنىڭ ھارۋىسىدا ئوسمان ئېلىپ بارسۇن. — دېدى ئاپام ئاكامنى تۇنجى قېتىم سودىغا ئالدىرىتىپ.

خالىدەمنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ، نەپىسى تېزلىشىۋاتاتتى. ئاپام ئۇنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي ئازراق ئۇماچ ئېچكۈزدى. سەھەردىلا ئىسسىق كاڭغا بېسىپ قويغان كۆرپە بىلەن يوتقانىنى ھارۋىغا سېلىپ، خالىدەمنى يېپىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتامنىڭ چوڭ جۇۋىسىنى ئوراپ يېزىلىق دوختۇرخانىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتۇق. سەھەرنىڭ سوغۇق شامىلى يۈزۈمگە ھەرە چاقىنەدەك ئۇرۇلاتتى. پۇتۇمنى ساڭگىلىتىپ تۇرغاچقا پۇتۇم مۇزلاپ كەتتى، شۇنداقتىمۇ چىشىمنى چىشلەپ ئېشەكنى دېۋېتىپ، خالىدەمگە پات ـ پات قاراپ ماڭماقتا ئىدىم.

— ئېشەككە ئىچ ئاغرىتىپ ئولتۇرماي، ئۇنى توختىماي

قامچىلا، تېز ماڭسۇن ! تېزرەك بول، بالام !

قېرىنىشقانىدەك ئېشەك تېزەك پۇراپ ئاسمانغا قاراپ كۈشۈلدىغىلى تۇردى. ئاپام شۇنداق تىت ـ تىت بولۇۋاتاتتى. ئېشەكنى ئۇرساممۇ تېز ماڭمايۋاتاتتى...

«مەن ئالدىرايمەن ماڭغىلى، ئېشىكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى» دېگەن مۇشۇ ئوخشايدۇ، ئاپا، ئەمدى بىلدىم. شۇڭا گەپ ئاڭلىماسلارنى «ئېشەك قۇلاق» دەيدىكەن ـ دە،

ـــ ئېشەكنىڭ ئېشەكلىكى خېلى بار، بالام. تېز بولايلى !

خالىدەمنى كۆتۈرۈپ دوختۇرخانىغا ئېلىپ كىردىم. دوختۇر ئاپامنىڭ ئەنسىزلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ خالىدەمنى بىر قۇر تەكشۈرۈپ بولۇپ:

ـــ چوڭ مەسىلە يوق، ئۆپكىسىگە سوغۇق تېگىپتۇ، نەچچە كۈن ئاسما ئوكۇل سالساق ياخشى بولۇپ كېتىدۇ، بالىلاردا كۆپ كۆرۈلىدىغان كېسەل بۇ. قېنى ئاۋۋال سىناق قىلىپ باقايلى، ـــ دېدى.

ئۇھ، مەن خالىدەمنىڭ تىنىقمىنىڭ تېزلىكىدىن ئۇنىڭ كېسىلىنى ئېغىرمىكىن دەپ ئەنسىرىگەنىدىم. دوختۇرنىڭ گېپىدىن كۆڭلۈم جايىغا چۈشتى.

خالىدەمنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ بولغاندىن كېيىنمۇ هېلىقى پىلانىمنى تاشلاپ قويمىغانىدىم. ئاكام سودىسى بىلەن ئالدىراش ئىدى. ئۇ پاختىنى بۇ تەۋەدىن ئەمەس، قوشنا يېزىدىن پاختا ئېلىۋالاتتى. پاختىنى ئالغاندىمۇ كىچىك ئاتامنىڭ نامىدا ئېلىۋاتاتتى. بولمىسا خەق تارتىۋالاتتى. كىچىك ئاتام بىللە ماڭالمىسا ماڭدى، ماڭالمىسا بەزىدە ئوغلىنى قوشۇپ قويۇاتتى.

ئويلا ـ ئويلا پىلانىمغا ئاۋارىچىلىق كىرگۈزدۇم. ئاسىم ئاكام توشقانىنى كېچىسى چىراغ يورۇقىدا تۇتقانلىقىنى ئېيتقانىدى. مەنمۇ ئۇچ تال باتارېيە چۈشىدىغان قولچىرىغىنى ئېلىۋالسام بولغۇدەك. ئۇنى قانداق ئالارمەن؟ ئىككى باتارېيىلىك قولچىراغنىڭ باھاسىدىن بىر هەسسە قىممەت ئىكەن. ئاكامغا

بىر دەپ باقاي، ئېلىپ بېرەمدىكىن. ئۆيدە ئىككى باتارېيىلىكى بارغۇ دېسە نېمە دەيمەن. بۇ ئاكامغا شەپە بېرىپ قويغانلىق بولمامدۇ... راست ئۇنىڭ يانچۇقىدىن پۇل ئېلىۋالاي. ياق، ياق، بۇ دېگەن ئوغرىلىق. مەن ئۇنداق ئىشنى قىلمايمەن. ياق، بىر قېتىم قىلاي، قىلمىسام پىلانىمنى ئەملگە ئاشۇرالمايمەن... مەن پىلان قۇرۇۋېتىپ تۇرۇپلا ئويلاپ قالدىم. نېمىشقا ئۇنداق قىلغۇدەكمەن. ئاۋۇ يالاق ئېغىز خوتۇنىرنى يوقىتىدىغان، تۇمشۇقىنى قان يالىغان ئىتتەك قىلىۋېتىدىغان ئادەم جاڭگالدا قېچىپ يۈرسەم قانداق بولىدۇ؟ بولدىلا، بىر كېچە تۇرۇپ كېلىدىغانغا نېمە بولماقچىدى؟! ئەتىياز بولۇپ قالسىلا شامال، بوران چىقىپ ئاۋارە قىلىدۇ. ئەڭ ياخشىسى قىش پەسلى، مۇشۇ چاغ ئەڭ مۇۋاپىق. بۇمۇ بولمىغۇدەك. ھاۋا سەل ئىسسىپ، باھار بىلەن قىشنىڭ ئوتتۇرىلىقىدا بولسۇن. ئۇ چاغقىچە پىلانىمنى تېخىمۇ پۇختىلىۋالىمەن.

مەن قازناق ئۆينىڭ چېتىدىكى ئويۇقتا بىر غوزەك سەرەڭگە، بىر تال قەلەمتىراش ۋە بۇرۇن ئاتام ئېلىپ بەرگەن بالىلار دۇربۇنىنى، زېرىكسەم گۈلخان ئالدىدا ئولتۇرۇپ ئوقۇيدىغان كىتابتىن ئىككى پارچىنى گېزىتكە ئوراپ قويۇپ قويدۇم. ئەگەر ئاكام پاختا ئالغان يەردە قونۇپ قالسا، مەنمۇ يالغۇز يېتىپ بېقىپ ئۆزۈمنىڭ قورقىدىغان ـ قورقمايدىغانلىقىمنى سىناپ باقسام بولاتتى. ياق، ياخشىسى كەچتە ئېتىزغا ئۆزۈم يالغۇز بېرىپ كېلەي. قورقماسلىقنىڭ ئۆزى بىر سىناق. پىلانىمنى ئەملگە ئاشۇرىمەن دەپ جاڭگالغا بارغاندا يىغلاپ يۈرسەم بولماس. قىلغان ئىشىمغا ئىگە بولاي، كۆز يېشى قىلسام توخۇ يۈرەكلىك بولۇپ قالمامدۇ ! ئاپام ماڭا ئاكامغا كۆيۈنگەنىدەك كۆيۈنمەمدۇ ـ كۆيۈنمەمدۇ شۇ چاغدا بىر گەپ بولسۇن.

خالىمىنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىۋېتىپ دوختۇرلۇقتىنمۇ خېلى كۆپ ساۋاتقا ئىگە بولدۇم. قولىنى پېچاق كېسىۋەتسە تېڭىۋالىدىغان پلاستىر، يارا ئېغىزىنى پاكىز تۇتۇش، جىددىي

كېسەل بولۇپ قالغاندا ئىشلىتىدىغان دورىلار... ئىشقىلىپ جىق ساۋاتقا ئېرىشتىم. تۇۋا، ئادەم دېگەنگە ئۆگىنىمەن دېسە ئۆگىنىدىغان نەرسە نېمىدېگەن كۆپ. ئاپامنىڭ چۆچىكىدىكى ھېلىقى «كۆپ ئىشكىلىك شەھەر» نىڭ ئىشكىدەك، بۇ تۇرمۇشمۇ شۇ كۆپ ئىشكىلىك شەھەرگىلا ئوخشايدىكەن. ھەر بىر ساھەنى بىلىمەن دېسە نەچچە ئىشنىڭ ئېچىلىپ تۇرىدىكەن. مانا، ماڭا خالىدەمنى داۋالىتىمىز دەپلا دوختۇرلۇقنىڭ نەچچە ئىشكى ئېچىلدى. پىلانىمنى ئورۇندىغۇچە يەنە قانچە ئىشنىڭ ئېچىلار؟ قانچىلىكى ئېچىلسا ئېچىلسۇن، مەن ئۇ ئىشكىلەردىن كىرىپ، ئۆزۈمگە تونۇش بولمىغان ئۆيلەرگە كىرىپ، قورقماس ئىكەنلىكىمنى بىر كۆرسىتىپ قويمىسام ھېساب ئەمەس. خالىدەم ئاخىر ساقايدى. دوختۇرنىڭ دېيىشىچە، جىددىي داۋالاتمىغان بولساق كېسىلى خەتەرلىك باسقۇچقا ئۆتۈپ جىددىي خاراكتېرلىك ئۆپكە يالليۇغى بولۇپ قېلىش ئېھتىمالى چوڭ ئىكەن. شۇنداق بولۇپ قالسا ھەر يىلى قىشتا ئۇنىڭ كېسىلى قوزغىلىپ ئاۋارە قىلاتتىكەن. مەن بۇ ئىشكىتىن كىرگىنىمدىن خۇشال بولدۇم. جاڭگالدا يۈرۈپ ئۆپكە يالليۇغى بولۇپ قالسام قېرى ئۆچكىدەك يۆتىلىپ يۈرسەممۇ قامىلاشماس. شۇڭا پۈختا تەييارلىق قىلىپ كاۋاپمۇ كۆيمەيدىغان، زىخمۇ كۆيمەيدىغان بىر پىلان قۇراي. يېڭى - يېڭى ئىشكىلەرنىڭ ئېچىلىشىنى تىلىسەم بولغۇدەك. ھەر بىر ئىشنىڭ ئېچىلسا بىر ئەقىل تاپىدىكەنمەن.

ئاكامنىڭ پاختا سودىسى پەرىزىمىزدىن نەچچە ھەسسە ياخشى بولدى. قىشلىق تەتىل توشۇپ مەكتەپكە ماڭدۇق. ئاپامنىڭ كۈندە چۆلىتىدىغان غۇرىكىمۇ تۈگەي دېگەندى. مەن ئاكامنىڭ شاپائىتىدە، ھازىر ئانچە - مۇنچە پۇل خەجلەيدىغان بولغانىدىم. بۇرۇن ئاتام بار چاغلاردا، كۈندە پۇل خەجلەيتتىم. كىيىشىم يېڭى كىيىم، ئېسىللىقىنى بىر دېمەي. ئىشلەتكەن قەلەملىرىمۇ شۇنداق ئېسىل ئىدى، سىنىپىمىزدا مېنىڭكىگە ئوخشاش ئېسىل قەلەمى بارلار يوق ئىدى. مانا ئەمدى ئەڭ ئاددىي قەلەم ئىشلىتىپ

كېلىۋاتىمەن. ئاتام كەلسە بۇ كۈنلىرىمىزمۇ ئوڭشىلىپ كېتىدۇ.

مەكتەپتىن كېلىپلا ئۆچكىلەرگە ھەلەپ ياكى قوناق شېخى سېلىپ بېرىپ ئۆگىنىشىمنى قىلاتتىم. بۈگۈنمۇ ئادىتىم بويىچە ئۆچكىلەرنى سۇغۇرۇپ قويىاي دەپ بىر چېلەك سۈنى كۆتۈرۈپ كىردىم، ھېلىقى ئاق ئۆچكە ماڭا قاراپ نېمىنىدۇر بىر نېمىنى كۆشەۋېتىپتۇ، ئۈنىڭ سارغۇچ كۆزىگە، يوغان ئاغزىغا قاراپلا ھېلىقى يالاق ئېغىز يادىمغا كېلىپ قالدى. ئالدىمدىكى مېنى مەنسىتمەي يەم كۆشەۋاتقان چېقىر كۆز ئۆچكە بىردىنلا ھېلىقى يالاق ئېغىزغا ئوخشاپ كەتتى. ئوخشىسىمۇ ئۈنداق ئوخشىماس ماۋۇ ئەبلەخ! ئۆچكىنى تۈتۈۋېلىپ تازا ئۇردۇم.

— ئاتامنى ئالدىغانغا تويە، كىم بىلەن بىرلىشىپ ئاتامنى ئالدىدىڭ؟!

ئۆچكە قورققىنىدىن بۇلۇڭغا قاپسىلىپ قالدى. شۇنداقتىمۇ توختىماي ئۇردۇم.

— يەنە كىملەرنى قاقشىتىشنى ئويلاۋاتىسەن؟ سېنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىمەن! مانا ئاتامنىڭ پۇلىنى ئېلىۋېلىپ شۇ پۇللارغا ئېسىل تائام يېگەن ئاغزىڭغا! چوڭ شەھەرلەرنى كۆرگەن كۆزۈڭگە مانا! يەپ تويمىغان قورسىقىڭغا مانا! تېرەڭنى تەتۇر سويۇۋەتمەيدىغان بولسام!

— ئوسمان، نېمە قىلىۋاتىسەن؟

— ماۋۇ ئەبلەخنىڭ ئەدىپىنى بېرىۋاتىمەن!

— بولدى، ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويما يەنە؟

— ئۆلسۇن، ئۆلسە خۇشال بولىمەن بۇ دەيۇز! قارا ئۇنىڭ شۇملۇق يېغىپ تۇرۇۋاتقان كۆزلىرىگە! ئاغزىڭنى مىدىرلىتىپ مېنى تىللاۋاتامسەن، ئەبلەخ! مانا شۇ ئاغزىڭغا! مانا ماڭا ئالايغان كۆزۈڭگە!

— نېمە دەۋاتىسەن؟ ئادەمنى قورقۇتۇپ...

ئېسىمگە كەلسەم ئېغىل ئىشىكى يېنىدا ئاپامنىڭ چىرايىدا قان دىدارى قالمىغان ھالدا، بىردە ماڭا، بىردە ئۆچكىگە

قارىغىنىچە تۇراتتى. دەرھال گېپىمنى ئۆزگەرتىۋالدىم. چىرايىمدىنمۇ يالغانلىقى چىقىپ قالمىغان چېغى ئاپام ئىشەندى.

ــ ئۆچكىلەرگە سۇ ئەكىرىپ بېرىپ قوناق شېخىنى تاشلاپ بېرەي دېيىشىمگە ئۆچكە كەينىمدىن گۇسسىدە بىرنى ئۈسۈۋىدى، تامغا يۆلىنىپ قالدىم.

ئاپام مېنىڭ تۇرقۇمغا قاراپ كۈلۈپ كەتتى.

ــ قارىسام ئۆچكىنى تىللاپ ئۇرۇپ كېتىۋاتىسەن، ئوسمانغا نېمە بولغاندۇ؟ جىن تەگدىمۇ نېمە دەپ يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ كېتەي دېدى. ئۇھ، مانا جايىغا چۈشتى. سەن بىرنېمە بولۇپ قالما، بالام. سەن بىرنېمە بولۇپ قالساڭ مەن چىدىمايمەن. سارىڭ بولۇپ قالمەن.

ئاپامنىڭ بۇ گەپلىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم ژاللىدە يورۇپ، خېلىدىن بېرى كاللامنى قوچۇپ كەلگەن سوئالغا جاۋاب تاپقاندەك بولدۇم ـ دە، ئاپامنىڭ مېنى ياخشى كۆرىدىغان ـ كۆرمەيدىغانلىقىنى سىناپ باقماقچى بولغان ھېلىقى پىلانىمدىن ۋاز كەچتىم.

ئۆچكىگە قارىساملا قەلبىمدە ھېلىقى ئەبلەخكە بولغان قىساس ئوتى تونۇردىكى ئوتتەك كۆچىيىپ، چىشلىرىم غۇچۇرلاپ كېتەتتى. پاتراق چوڭ بولۇشنى ئويلاپ كۈنلەرنىڭ تېز ئۆتۈشىنى تىلەيتتىم. تېزرەك چوڭ بولۇپ ئاتامنىڭ ئىنتىقامىنى چوقۇم ئېلىشنى ھەر ۋاقىت كۆڭلۈمگە پۈكتۈم. ئاتا، مەن سېنىڭ ئىنتىقامىڭنى ئالماي قويمايمەن!

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىردىنبىر بىتى تورىسى

ئون توققۇزىنچى باب

ئېغىر كۈنلەر

1

قىشنىڭ ئاچچىق سوغۇقىنىڭ كۈچى ئاجىزلاپ، مېھرى ئىللىق باھار كەلدى. قۇشلارنىڭ يېقىملىق كۈيى گۈزەللىك سىمفونىيىسىدەك يېقىملىق تۇيۇلاتتى. ئەتىيازنىڭ شوخ شامىلىمۇ تاغلارغا قېچىپ كەتكەنكەن، بىزنىڭ لەگلەكلىرىمىزنىڭ ئۇچماس بولۇپ قالغىنىغا خېلى بولغاچقا، تۆشۈك توپ ئويناۋاتقان بولۇۋالدۇق. قىشلىق ئۇيقۇدا ياتقان تەكلەر باراڭلارغا ئېلىنىدى. قىشچە يەر ئاستىدا قاريداپ كەتكەن يوپۇرماقسىز تەك شۇڭلىرى، ئېغىر ئۇيقۇدىن ئويغانغان قوزىدەك ئاجىز شامالدىمۇ تولغىناتتى. كەتمەن تېگىپ كەتكەن شۇڭلاردىن تەكنىڭ كۆز ياشلىرىدەك سۈزۈك سۇ تامىتتى. ھۆپپىدە ئېچىلغان ئۆرۈك چېچەكلىرى قىرو باسقاندەك كۆرىنەتتى. ئۆرۈك چېچەكنىڭ ئەتراپىدا غۇژۇلداپ ئۇچۇپ يۈرگەن ھەرە، كېپىنەك ـ پەرۋانىلەرنىڭ غىزىلدىشى خۇددى ئۇسسۇل ئەۋجىگە چىققان مەشرەپكىلا ئوخشايتتى.

تەكلەرنى يەنە قاريياغاچكارىزدىكى ئاپامنىڭ تۇغقانلىرى ۋە بىزنىڭ كارىزدىكى ئاتامنىڭ تۇغقانلىرىنىڭ ياردىمىدە ئىككى كۈندە ئېچىپ بولدۇق. ئاتامغا ئۈزۈمنى نېسىگە ساتقان كىشىلەرمۇ ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ بىزنى ئانچە يەكلىمەس بولدى. خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم ئىككىسى دوستلىرى بىلەن

تەكلىككە بىدە تەرگىلى بېرىپ كىچىك سېۋەتكە بىدە تېرىپ كېلەتتى. ئاپام چۆچۈرە ئېتىپ بېرىپلا قالماي بىدىدىن سەي قورۇپ بېرىدىغان بولسا ۋاھ، شۇنداق تەملىك ئىدى. مەن ھەممىدىن كۆپ يەيتتىم. ئاپام مېنىڭ بىدە قورۇمىسىنى كۆپ يېگىنىمگە خۇشال بولۇپ، ئىككى سىكلىمنى كۇندە بىدە تەرگىلى ئەۋەتەتتى.

باراڭلارغا تەكشى تارتىلغان تەك شۇڭلىرى بىخلىنىپ يوپۇرماق چىقىرىپ، تەكلىكنى يەنە گۈزەللىككە تويۇندۇردى. قۇياشنىڭ نۇرىدا يېڭىدىن چىقىقان يوپۇرماقلار ئالتۇندەك چاقنىشاتتى. تەكلىككە كىرگەن كىشىنىڭ بۇرنىغا كۆكلەم ھىدى گۇپپىدە ئۇرۇلۇپ جانغا ھۇزۇر بېغىشلايتتى. مەن تەكلىرىمزنى بىر قۇر ئايلىنىپ ھەممە كىشىنىڭكىدىن ئوبدان، تەكشى تارتىلغانلىقىنى كۆرۇپ سۆيۈنۇپ كەتتىم. ئادەتتە ئوخشىمىغان زىرائەتنى، قاملاشمىغان ئىشلارنى كۆرگەنلەر «تۇل خوتۇنىنىڭ ئىشى» دەپ ياراتمايدىكەن. ئاپام تۇل ئەمەس، ئاتام ھايات، ئەمما يېنىمىزدا يوق ... بۇنى ئويلاپ نېمە قىلاي، ئاپامنىڭ قەيسەرلىكىنى ئويلايچۇ.

ئەسلىدە ئاپامنىڭ قوللىرى سۇت بىلەن يۇغۇرغان توقاچ خېمىرىدەك سىلىق ۋە ئەۋرىشىم ئىدى. مانا ئەمدى ئېغىر ئەمگەكتە قوللىرى قۇرغاقلىشىپ، يېرىگدەپ، قاردىاپ، كۆسەيدەك بولۇپ قالغانىدى. ئاپام شۇ قوللىرى بىلەن بىزگە ھايات يولىنى ئاچىدۇ، بەخت قوڭغۇرىقىنى چالىدۇ...

ئاتامنىڭ قايتىپ كېلىشىنى تولا كۈتۈپ كۆزىمىز تالدى.... ئاتاممۇ بىزنى كۆرۈشكە تەقەززا بولۇۋاتقاندۇ ھەرقاچان... ئاتام ئون نەچچە يىلدىن بېرى تاپقان پۇلىنى ئەمەس، خەقتىن نېسى ئالغان ئۇزۇمنىڭ ئوتتۇز نەچچە تۇمەن پۇلىنى تىرىلدۇرۇۋالمەن دەپ يۇرىدىغاندۇ. ناۋادا ئاتام خەت يېزىپ قالسا «ئاتا، پۇلىنى بىراقلا تاپمەن دېمەي ئىشىكىنى باشقىدىن باشلا، بىزمۇ ئىشقا ياراپ قالدۇق، تېز كەل، سەن ھەرگىز خەقنى ئالدايدىغان

‹قويمچى، ئەمەس... !» دەپ خەت يازغان بولاتتىم. ئاتام يۇرۇن شۇنداق ئىرادىلىك، غەيرەتلىك، قەيسەر ئادەم ئىدى. بۇ قېتىم شۇنداقلا چۈشكۈنلەشكەنمىدۇ؟ ئاتامغا بىرەر پېشكەللىك بولغاندىمۇ يا؟ ئاغزىمغا تاش... نېمە دەپ بۇنداق بولمىغۇر خىياللارنى قىلىپ كەتتىم مەن.

ئوربىدىكى شۇنچە ئايال ئىشلەتكەن كۆكتاتلار تۈگەي دەپ قالغانىدى. كۈندە ئاتەك بېدە يەپ قورساق تويغۇزغىلى بولاتتىمۇ؟ قانداق قىلساق بولار؟ ئاپامنىڭ قانداق ئامالى باردۇ؟ مۇشۇلارنى ئويلاپ ئاكامغا مەسلىھەت سالدىم.

ــ ئاكا، ئىشىڭ ئالدىدىكى ئىككى تۈپ تەكنى قومۇرۇۋېتىمۇ، كۈدە تېرىپ قويايلى، بولامدۇ؟

ــ بولىدۇ، ئوربىدىكى كۆكتاتلارمۇ تۈگەيلا دەپ قاپتۇ.

ــ ياڭيۇلار بىخلىنىپ كېتىپتۇ، يېگىلى بولمايدۇ. سەۋزىلەرنى شۇنچە كۆكلىسەكمۇ، يەنە يىلتىز تارتىپ كېتىپتۇ.

ــ كۈدىنى تېرىغاندىن تىكسەڭ ئاسانمىكىن؟

ــ كىمگە بويۇن قىسىپ بارىمىز، كۈدە ئۇرۇقىنى ئەكەلسەم ئاپام تېرىپ قويسۇن. ئەتىيازدا سۇلياۋ يېپىپ قويساق بۇ كۈنلەردە يەيمىز.

ئاپام كۈزدە چامغۇر كۆكلىرىنى پاكىزلاپ چۈنچىدىكى نەچچە چاققىغا ئۈزۈم ئاسقاندەك ئېسىپ قويغانىدى. شۇ چاغدا نېمە قىلسەن، دەپ سورىسام، ئەتىيازدا يەيمىز، دېگەنىدى. مانا ئەمدى شۇ قۇرۇق كۆكلەرنى سۇغا چىلاپ يۇمشىتىپ قېيما قىلغىلى تۇرۇپتۇ. ئۇنى قانداقمۇ يېگىلى بولسۇن؟ مەن يېمەيمەن. يا بىز قوي بولمىساق ئېشىپ قالغان نېمىنى قۇرۇتۇپ قويسا مەززە قىلىپ يەيدىغان.

ــ تاماق پىشتى، قېنى كېلىڭلار !

ــ ۋاي، كەينى سارغىيىپ پىشقان ھەپپەتكەنغۇ؟ نېمىدېگەن تەملىك.

ــ ئوسمان، كەلمەمسەن؟

— مەن نان بىلەن چاي ئىچىمەن.
— ھەپىەت[1] يېمەمسەن؟
— ياق.
— ئاۋۋال تېتىپ باق، «يەنە بارمۇ؟» دېسەڭ «يوق دەيمەن» جۇمۇ!

ئاپامنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ بىرنى تېتىپ باقتىم. بۇنىڭ تەمىنىڭ بۇنداق تاتلىقلىقىنى، يېيىشلىك بولىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانكەنمەن. ئاپامنىڭ بايا دېگەن گېپى بويىچە، يەنە بارمۇ؟ دېگۈچىلىكى بار ئىكەن. ئاتام بار چاغدا بۇنداق تاماقنى نېمىشقا ئېتىپ بەرمىگەن بولغىيتتى. ئۇ چاغلاردا يەيدىغان، ئىچىدىغانلىرىمىز مول بولغاندىكىن، ئاپامنىڭ بۇنداق تاماقنى ئېتىشكە كۆڭلى ئۇنىمىغان گەپتە. ئادەم نېمىگە كۆنمەيدۇ ـ ھە!

مېنىڭ يەنە يېگۈم بار ئىدى. بۇنى پەملىگەن ئاپام مۇنداق بىر ئىشنى ئەسلەپ بەردى:

— بۇرۇن، ھەممە نەرسە نورمىلىق ئىدى. بىزنىڭ ئۆيدە نان يېتىشمەيتتى. ئاپام رەھمەتلىك كاۋنى ئۇششاق توغراپ بىر تەڭنە خېمىرغا ئارىلاشتۇرۇپ ئىككى تەڭنە قىلىدىغان، بۇنى كۆرۈپ سەيدىخان ئاپاڭلار جىلە بولۇپ، مەن كاۋا يېمەيمەن، كاۋا ئارىلاشتۇرغان نانىنمۇ يېمەيمەن، دەپ جېدەل قىلاتتى. نان پىشقاندا تونۇردىن كاۋا نانىنىڭ مەززىلىك ھىدى ئەتراپنى بىر ئالسا، سەيدىخان ئايلام تونۇر بېشىدىن كېتەلمەي، يېرىم نانىنى يەپ بولاتتى... ئاپام ئۇنى مەيلىگە قويۇپ بەرسە بىر نانىنى يەپ بولاتتى... كاۋانان، قورۇق كۆك تامىقى دېگەنلەر شۇنداق جانغا ئەسقاتىدىغان، ئېغىر كۈنلەردە يەيدىغان تاماق ئىدى. ھازىر بىزنىڭ كۈنىمىز ئېغىر بولمىسىمۇ سىلەرنى سەيسىز قالمىسۇن

---

(1) ھەپىەت – قازانغا پىشۇرىلىدىغان، مانتىغا ئوخشايدىغان تاماق.

www.uyghurkitap.com

دېدىمغۇ. قېنى ئوسمان، تارتىنما، يەۋەر.

قۇرۇق كۆك ھەپپىتىنى راسا يەپ، گۈناھىمنى يۇيۇش ئۈچۈن قاچىلارنى يىغىشىمغا ھەمىسى كۆلۈشۈپ كەتتى.

— قۇرۇق كۆكتە ئېتىلگەن تاماقنى «يېمەيمەن» دېگىنىگگە خجىل بولۇپ قاچا ـ قۇچىلارنى يۇيايي دەمسەن؟

— ئادەمنى تولا خجىل قىلمىساڭچۇ؟

— ئوسمان ئاكا، ئاپام بېدىنىمۇ قۇرۇتۇپ ئېلىپ قويىمەن دەيدۇ، — دېدى خالىدەم.

— بولدى، قويلارغا تۆكۈپ بەرمەيمەن، سەن قالمىغان مېنى مەسخىرە قىلمىغان.

— سەنمۇ مېنى شۇنداق جىلە قىلىدىغانغۇ؟ ئەمدىغۇ كۆكتات تاللىمايدىغانسەن؟

— بولدى قىلىڭلار، يېگىلى بولىدىغانلىكى كۆكتاتلارنىڭ ھەممىسىنى يەيمەن، بولدىمۇ؟ ئەمدى، رازى بولغانسىلەر؟

ئاپام قولۇمدىن قاچا ـ قۇچىلارنى ئېلىپ يۇيۇشقا كىرىشىپ كەتتى. ئۇيىمىزدىن خۇشاللىق كۈلكىسى خېلى ۋاقىلارغىچە ياڭرىدى.

2

ئاپام ھەر يىلقى ھېساباتنى ماڭا قىلدۇراتتى. مەنمۇ ئۆينىڭ بىر يىللىق چىقىمى ۋە كۈندىلىك چىقىمىتىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىنى بىلىۋالغانىدىم. شۇڭا ئارتۇق پۇل جېدىلى قىلمايتتىم. ھېسابلاپ كۆرسەم ئوچ يىلدا ئۆيدىكى مۇلۇكلەرنى قوشقاندا ئون تۆمەن قەرز قايتۇرۇپتىمىز. بۇۋاملارمۇ ئاتامنىڭ قەرزى ھېسابىغا ھەر يىلى ئەڭ كەم دېگەندە 5000 كوي تۆلىشىپ بېرىپتۇ. مۇشۇ پېتى قەرزنى قايتۇرغىلى تۇرساق، ئون يىلدا ئاران تۈگىتەلەيدىكەنمىز. ئەگەر مەن مەكتەپتە ئوقۇمايي ئانچە ـ

مۇنچە ئىش قىلغان بولسام.. بولدىلا ئوقۇمايدىغانلىقىڭ گېپىنى قىلماي، مەن ئوقۇيمەن. ئاكامنىڭ ئوقەتلىرىڭ ئېپىنى تېپىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ئوقىتى ئېقىپ راۋاج تاپسا، مېنى ئوقۇتىدۇ. مەن ئوقۇش پۈتتۈرۈپ سىڭىللىرىمنى ئوقۇتمەن...

ئاتىسىز ئۆتكەن ئۇچ يىل بىزگە ئاجايىپ ئىزادە ۋە كۈچ ئاتا قىلىش بىلەن بىللە، بىر - بىرىمىزگە بولغان مېھرىمىزنىمۇ كۈچەيتتى، قېرىنداشلىقىڭ نېمىلىكىنى تونۇتتى. ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ شەپقىتىنى يەتكۈزدى. ئاتام بار چاغدا ئاتامنىڭ قانچىلىك جاپا تارتقانلىقىنى بىلمەپتىكەنمەن، مانا ئەمدى ئاتامنىڭ بىزنى بېقىپ قاتارغا قوشقۇچە قانچىلىك جاپا تارتقانلىقىنى تونۇپ يەتتىم. دۇنيادا ئاتا بولماقمۇ تەس ئىكەن. ئاتامنىڭ ئەجرى، ئاپامنىڭ مېھرى سىڭگەچكە بىز مۇشۇ كۈنگە ئۇلىشىپ كېتىۋاتىمىز... مەن ئاتام، ئاپامنىڭ مۇشۇ ئەجرى ئۈچۈن پۈتۈن زېھنىم بىلەن تىرىشىپ ئوقۇشنى ئويلىدىم.

بوۋام بىزنى چوڭ بولۇپ قالدى دېمەي پات - پات ئەركىلىتىپ قوياتتى. بىزنىڭ ئىناق - ئىجىللىقىمىزدىن سۆيۈنەتتى. سىڭىللىرىمنىڭ پاكىز، قولىنىڭ ئەپلىكلىكىنى ئۈچرىغانلا ئادەمگە ماختاپ بېرەتتى.

خالىدەم تۇيۇقسىز بوۋامدىن:

— بوۋا، ئاتام ساڭا ئوخشامتى، مومامغىمۇ؟ — دەپ سوراپ قالدى.

بوۋام خالىدەمنىڭ قولىنى قويۇۋېتىپ، يىراقتىكى چوغدەك قىزىرىپ تۇرغان ئىدىقوت تېغىغا، ئۇنىڭغۇ نېرىسىدا كۆكۈچ كۆرۈنگەن تەڭرىتاغلىرىغا قاراپ بىر ھازا تۇرغاندىن كېيىن:

— ئاتاڭنىڭ چىرايىنى ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ، قىزىم؟ — دەپ سورىدى.

— ئاتام بوۋامغا ئوخشايدۇ. ئاكام ئاتامغا ئوخشايدۇ، — دېدىم ئارىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ.

— ئوسمان راست دەيدۇ، ئابلىز ماڭا ئوخشايتتى. ئاباباكرى ئاتاڭلارغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدۇ. ئاباباكرنىڭ خوبى ئاتاڭلارغا ئوخشىمىسۇن. تۇتقان يولى ئوخشىمىسۇن. ئۇنىڭ قىلغان بۇ ئىشىنى مەن كەچۈرمەيمەن. كېلىپ باقسۇن، ئۇنىڭ پاچىقىنى چېقىۋەتمەيدىغان بولسام...

— ئاتامنى تىللىما، بوۋا، ئاتام چاماداندا لىق پۇل ئېلىپ كېلىدۇ. ماڭا چىرايلىق كىيىم، قونچاق، ئاباباكرى ئاكامغا قىپقىزىل ماشىنا ئالغاچ كېلىدۇ. ئاكام ئۇنى ھەيدەپ سېنى بازارغا ئېلىپ بارىدۇ... ئوسمان ئاكامغا موتسىكلىت ئېلىپ بېرىدۇ...

— دېگىنىڭ كەلسۇن، قىزىم.

...

بوۋام ئىككى سىكلىمنىڭ تاتلىق خىياللىرىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى تىلەپ ئېغىزىنى مىدىرلىتىپ نېمىلەرنىدۇر ئوقۇپ دۇئا قىلدى.

— بوۋا، ئاپامنىڭ دېيىشىچە يەرلەرنى يېڭى ھۆددىگە بەرگەندە، ھەممە تەكنىڭ ئۇزۇمى ئاۋۇ كىچىك ئاتامنىڭ كەپتەرخانىسىغا سىغىپتىكەن ـ ھە؟ — دېدىم مەن يەنە ئاردىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ.

— ئاران دەيسەنغۇ؟ شۇنۇ لىق توشمايتتى. قولىمىزغا تەك كېلىپ ئىككىنچى يىلى 297 كوي پۇل كېلىۋىدى، خۇشاللىقىمىزنى باسالمىغانىدۇق. ئۇ چاغدا سىلەر بىز بىلەن بىللە تۇراتتىڭلار.

— تەكلەرگە ياخشى ئىشلىمىگەنتىڭلارمۇ؟

— ئۇ يېرىمۇ بار. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش مۇھىم دەپ، ئاشلىق زىرائەتلىرىگە ئىشلەپ تەك بېقىش، كۆمۈش، ئېچىشلارغا ئانچە ئېتىبار بەرمەپتىكەنمىز.

— ئاتامغا ۋېلىسىپىت ئېلىپ بېرىپتىكەنسەن ـ ھە؟

— شۇنداق، «كەپتەر» ماركىلىق ۋېلىسىپىت ئېلىپ بەرگەنىدىم.

...

ئادەم دېگەنگە قېرىلىق يەتسە بىر يىلدىمۇ يېتىپ قالمىدىكەن. بوۋامنىڭ ئالدىنقى يىللاردىكى تېتىكلىكى بۇ يىل يوق ئىدى، ئەتىيازدىن باشلاپ ئېتىزغا چىقالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى، شۇنداقتىمۇ بىردەم بىكار تۇرمايلا ئىشلەيتتى. ئېغىلدىكى قويلارنى بوراپ تۇلۇمدەك سەمرىتىۋەتتى. قوي بوردىدىم، دەپ يەيدىغانىنى بېرىۋەرسە سەمرىمەيدىكەن ئەمەسمۇ. بوۋامدەك قوينىڭ «مىجەزى»نى بىلىپ باقسا، ئاندىن سەمرىيدىكەن. بوۋام بىزگىمۇ ھايۋانلارنى بېقىشنى ئېرىنمەي ئۆگىتەتتى.

بوۋامنىڭ قويلىرىنى كۆرۈپ ئۆز ۋاقتىدىكى بىزنىڭ قويلىرىمىز ئېسىمگە كېلىپ قالدى. ئۇ چاغلاردا كارىزنىڭ ئايىغىدىكى يەرلەر يانتاق، لوقاق، قومۇش بولۇق ئۆسىدىغان جاڭگال بولۇپ، مۇشۇ تەۋەدىكى كىشىلەرنىڭ قويلىرى ئوتلايدىغان «يايلاق» ئىدى. ھازىر ئۇ يەرلەر ئېچىلىپ مۇنبەت ئېتىزغا ئايلىنىپ «پاختا ئامبىرى »بولۇپ كەتتى. شۇ چاغلاردىكى كۆڭۈللۈك ئەسلىمىلەر زادىلا ئېسىمدىن چىقمايدۇ.

شۇ ئەسلىمىلەرنى ئەسلەپ تۇرۇشۇمغا ئاغىنىلىرىمدىن غالىب بىلەن غوپۇر كىرىپ كەلدى.

— نېمە ئويلاۋاتسەن؟ بىر نۇقتىغا قاراپلا قاپسەنغۇ؟ — دېدى غالىب كۆزۈمگە تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپ.

— نېمىنى ئويلايتتىم، ھېلىقى قوي باققىلى چىقىدىغان چاغلارنى ئەسلەۋاتىمەن.

— يۇر، سۇغا چۆمۈلۈپ كېلىمىز.

بېشىمىزدىكى ئېغىر كۇنلەرنى ئۇلارغا بىلىندۇرگۇم كەلمىسىمۇ چاندۇرۇپ قويايتتىم.

— ئاپام مېنى ئوتۇن تېرىپ كەل دېگەنتى، تاماق

ئەتكۈچىلىك ئوتۇن تېرىپ كېلەي، ئاندىن سىلەرنىڭ يېنىڭلارغا بارايى.

— يۈر، بىزمۇ ساڭا ئوتۇن تېرىشىپ بېرىمىز. پالتا بولسا ئېلىۋال، كۆتەك يارىمىزمۇ تېخى.

بۇ ئېغىر كۈنلەرنىڭ پاتراق ئۆتۈپ كېتىشىنى، ھېلىقى قوي باقىدىغان كۆڭۈللۈك چاغلارنىڭ قايتا كېلىشىنى سېغىنىپ، تاتلىق خىياللار ئىلكىدە دوستلىرىم بىلەن ئوتۇن تېرىشكە ماڭدىم.

يىگىرمىنچى باب

دالا تامىقى

ئىلگىرى بىزنىڭمۇ جىق قويلىرىمىز بار ئىدى. ئاكام ئىككىمىز قوي بېقىشنى تالىشاتتۇق. قوي بېقىش بىز دېمەتلىك بالىلارنىڭ ئەڭ كۆڭۈللۈك ئىشىمىز ئىدى. چوڭ بالىلار دەرەخ سايىسىدە ئولتۇرۇپ ياشقا كىچىك بالىلارنى قوي بېقىشقا قويياتتى. بىزمۇ قويلارنى توسۇپ، ئوتلىتىپ ئۆز ئويۇنىمىز بىلەن بولاتتۇق. قوي باققىلى چىققاندا ھەممە بالىلار ئويۇن ئوينىغىلى چىقىدىغاندەكلا، ھەممىزنىڭ ئاغزىدا ئويۇننىڭ گېپى ئىدى.

بىزنىڭ ئۆيدە كۆپرەك ئاكام قوي باققىلى چىقاتتى. مەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يىغلاپ قالاتتىم. ئاتام «ئىككىڭلار بىرىڭلار» دېسە، ئاكام ئۇنىمايتتى. ئاكام ئوتتۇرا مەكتەپكە چىقىقان يىلى ئاتام مېنى قوي باققىلى چىقىشقا قويدى. شۇ چاغدا ئاتامدىن ئاجايىپ سۆيۈنۈپ كەتكەنىدىم. مەكتەپتىن كېلىپلا تاپشۇرۇقلىرىمنى ئىشلەپ بولۇپ قوي بېقىشقا تەخ بولۇپ تۇراتتىم. قوشنىمىزنىڭ ئوتتۇرانچى ئوغلى سېيىتنىياز ئاكام قويلىرىنى ھەيدىسىلا مەنمۇ چۇخىيمنى كىيىپ سۇدانىنى ئېلىپ ئېغىلغا يۇگۈرەيتتىم. سېيىتنىياز ئاكامنىڭ سەركىسىنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويغان مىس قوڭغۇراقنىڭ «جىرىڭ ـ جىرىڭ» قىلغان ئاۋازى ھەممىزگە تونۇش ئىدى. شۇ ئاۋاز ئاڭلانسىلا قويلىرىمىزمۇ ئېغىلدىن چىقىشقا ئالدىرىشاتتى.

قوي بېقىشنىڭ ھەممىدىن كۆڭۈللۈك چېغى ئورما ۋاقتى

ئىدى. يېڭى ئېچىلغان ئېڭىزدا قوي باقساق ئاسان سەمرىيەتتى. چولپان بىلەن تەڭ قويلارنى ئاچقىپ باقساق، كۈن چىقىپ ئاشۇاقتى بولغۇچىلىك قويلارنىڭ قورساقلىرى تويۇپ ناغرىدەك بولغاندا دەرەخ سايىسىدە پۇشۇلداپ كۆشىگەنچە يېتىشاتتى. بىزمۇ ياۋاش، ئاسان ساغقىلى بولىدىغان قوي، ئۆچكىلەردىن بىر نەچچىنى سېغىپ، ئۆزىمىز ياسۇالغان ئوچاقتا چاي قاينىتىپ سۇتچاي ئېتىپ، ئەكەلگەن نانلىرىمىز بىلەن ناشتا قىلاتتۇق. ئېتىز بويىدىكى دەرەخلەرنىڭ قۇرۇپ قالغان شاخلىرىنى سۇندۇرۇپ، تەرەپ تېرىپ بىردەمدە نەچچە قۇچاق ئوتۇن تەييارلىۋېتەتتۇق. چۆگۈننى دائىم لېتىپ ئېلىپ چىقاتتى. بىز يەيدىغان نان، چاي قۇيىدىغانغا قاچا ئېلىپ چىقاتتۇق. ئېلىۋالغان نەرسىلىرىمىز قۇم بولۇپ كەتسىمۇ يەنىلا شۇنداق تېتىپ كېتەتتى.

ئارىمىزدا لېتىپنىڭ ھەممە ئىشقا ئېپى بار ئىدى. ئۇ مەندىن ئىككى ياش چوڭ ئىدى. ئەمما ئۇ ئاكام بىلەن ئەمەس، مەن بىلەن ياخشى ئۆتەتتى. شۇ كۈنىمۇ لېتىپنىڭ ئەقىل كۆرسىتىشى بىلەن ئەتىسى ئەتىگەندە ئەتكەن چاي، چۈشلۈكى پولۇ ئەتمەكچى بولدۇق. بىز بۇنىڭغا قىزىقىپ قوي باقىدىغان يەرگە چىرايلىق ئوچاق ياساپ ئوتۇننىمۇ دۆۋىلەۋەتتۇق. پىلاننىمۇ شۇنداق پۈختا قۇردۇق. ھەممىمىزگە ئەتە ئېلىپ كېلىدىغان نەرسىلەرنى تەقسىملەپ قويلارنى يۇلتۇز چىققانغا قەدەر باقتۇق. قويلارمۇ راسا تويغان بولسا كېرەك ئالدىرىماي ماڭاتتى. ھەممىمىز شۇنداق خۇشال ئىدۇق. ئەكېلىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىشنى ئۇنتۇپ قالمىسۇن، دەپ يول بويى بىر ـ بىرىمىزدىن ئەكېلىدىغان نەرسىلەرنى سوراپ ماڭدۇق. كىمنىڭ ئىسمى چىقسا، شۇ ئەكېلىدىغان نەرسىسىنى دەيتتى.

ـــ ئادىل!

ـــ قازان بىلەن ساپلىق.

ـــ تۇرسۇن!

— ماي بىلەن تۇز.
— غالىب.
— ئىككى تۈك سۇ.
— ئوسمان !
— بەش چىنە گۈرۈچ.
— غوپۇر !
— بىر جىك گۆش !
...

شۇ كېچىسى خېلى ۋاقىتقىچە ئويقۇم كەلمىدى. مەخسۇت سەۋزىنى قەلەمچە قىلىشنى، باشقىلار ئۆزلىرى ئەكېلىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىشنى ئۇنتۇپ قالماس ـ ھە؟ مەن شۇلارنى ئويلاپ ئۆزۈم ئاپىرىدىغان نەرسىلەرنى قايتا ـ قايتا تەكشۈرۈپ سومكامنى ئېچىپ، نەرسىلەرنى چىقىرىپ قايتا سېلىپ بىرمۇ بىر تەكشۈرۈپ چىقتىم. كىچىك پىيالىدە بەش پىيالە گۈرۈچ، بىر دانە پىيالە، قوشۇق، تەخسە، ھەممىسى تەل ئىكەن. تۇز ئېلىشنى ئۇنتۇپ قالسا قانداقمۇ قىلارمىز؟ بولدىلا مەنمۇ ئىككى سىقىم تۇز ئېلىۋالاي. يەنە پىيازنى ئۇنتۇپ قالسا... ئۇنى ئۇنتۇپ قالمايدۇ. لېتىپ دېگەن ئەتراپلىق ئىش قىلىدىغان ئاداش. ئەڭ ياخشىسى ئىچىدىغانغا سۇمۇ ئېلىۋالاي. سۇ يېتىشمەي قالسۇ ھەرقاچان. غالىب ئىككى تۈك سۇ ئېلىۋالمەن، دېگەندى. ئىككى تۈك سۇ بىز ئون نەچچە بالىغا نېمە بولاتتى. گۈرۈچ يۇيىدىغان، قول يۇيىدىغان ئىشلار بار تېخى. ئېتىزدا سۇ بولمىسا، ھەي، ھەممىمىز ئىچىدىغان سۇنى ئۆزلىرىمىز ئالايلى دېمىگىنىمىزنى... مەن ئويلىغانىنى باشقىلارمۇ ئويلايدىغاندۇ، ھەممىسىنىڭ بىردىن سۇدىنى بارغۇ؟ ئادەتتىمۇ ھەممىمىز سۇ ئېلىۋالاتتۇققۇ... «غالىب ئىككى تۈك سۇ ئېلىپ كېلىدۇ» دەپلا سۇدانلىرىنى ئالماي بارماس.. غوپۇر بىلەن ئەسئەت گۆشنى ئالالارمۇ؟...

قاچانلاردا ئويغىنىپ كەتتىم، بىلمەي قاپتىمەن. تاڭ

شامىلىنىڭ يەلپۈشى بىلەن ئۇيقۇم ئېچىلىپ كەتتى. بىزنىڭ كارىزنىڭ يار كېچىسى مۇشۇنداق سالقىن ئىدى. مۇزدەك سالقىن شامال مۇرىنى قورۇيتتى. ئادىلنىڭ سەركىسى بويىنىدىكى قوڭغۇرىقىنى جىرىڭلىتىپ بىزنىڭ ئۆينىڭ ئارقىسىدىن ئۆتتى. مەن ئىشىك ئالدىدىكى مۇزدەك سۇدا يۈز ـ كۆزۈمنى يۇيۇپ، جانغا راھەت كىرىز سۈيىدىن ئىككى ئوچۇم ئىچىپ، سومكامنى بوينۇمغا ئېسىپ، خالتىنى كۆتۈرگىنىمچە يۇرۇپ كەتتىم. ئاپامنىڭ كەينىمدىن چىقىپ چاقىرغانلىرىغا قارىمىدىم. مېنى جۆيلۈپ كېتىۋاتقاندۇ دەپ قالغان چېغى، بۇگۈن ئۆزىمىز تاماق ئېتىپ يەيمىز. تامىقىمىز چوقۇم ئوخشايدۇ، ئوخشىمىسىمۇ تويغۇچە يەپ ئويناپمىز دېگەن خىياللار مېنى ئېگىزلىققا ئالدىرىتاتتى.

كارىزنىڭ ئايىغىدىكى ئوچۇقچىلىققا چىققۇچە ئادىلغا يېتىشىۋالدىم. ئوچۇقچىلىققا چىقساق تۈرسۈن قويلىرىنى بېقىۋېتىپتۇ.

ـــ ھەي، كېچىچە ئۇخلىماپسەنمۇ نېمە سەن؟ ـــ دېدىم تۈرسۈنغا قاراپ ۋارقىراپ.

ـــ خۇشاللىقتا تۈزۈك ئۇخلىيالمىدىم. ئاتام بامداتقا ئەزان ئېيتقاندا، قويلارنى ھەيدەپ بۇ يەرگە كېلىپ سىلەرنى ساقلاپ تۇردۇم.

ـــ ئالمىدىغان نەرسىلەرنى ئالغانسەن؟

ـــ ئالمايدىغانمۇ ئىش بولامدۇ. ئالمىدىغانلارنى ئېلىپ بولۇپ، سۇدانغا ۋە ئىككى قوتىغا لىق سۇ ئېلىۋالدىم.

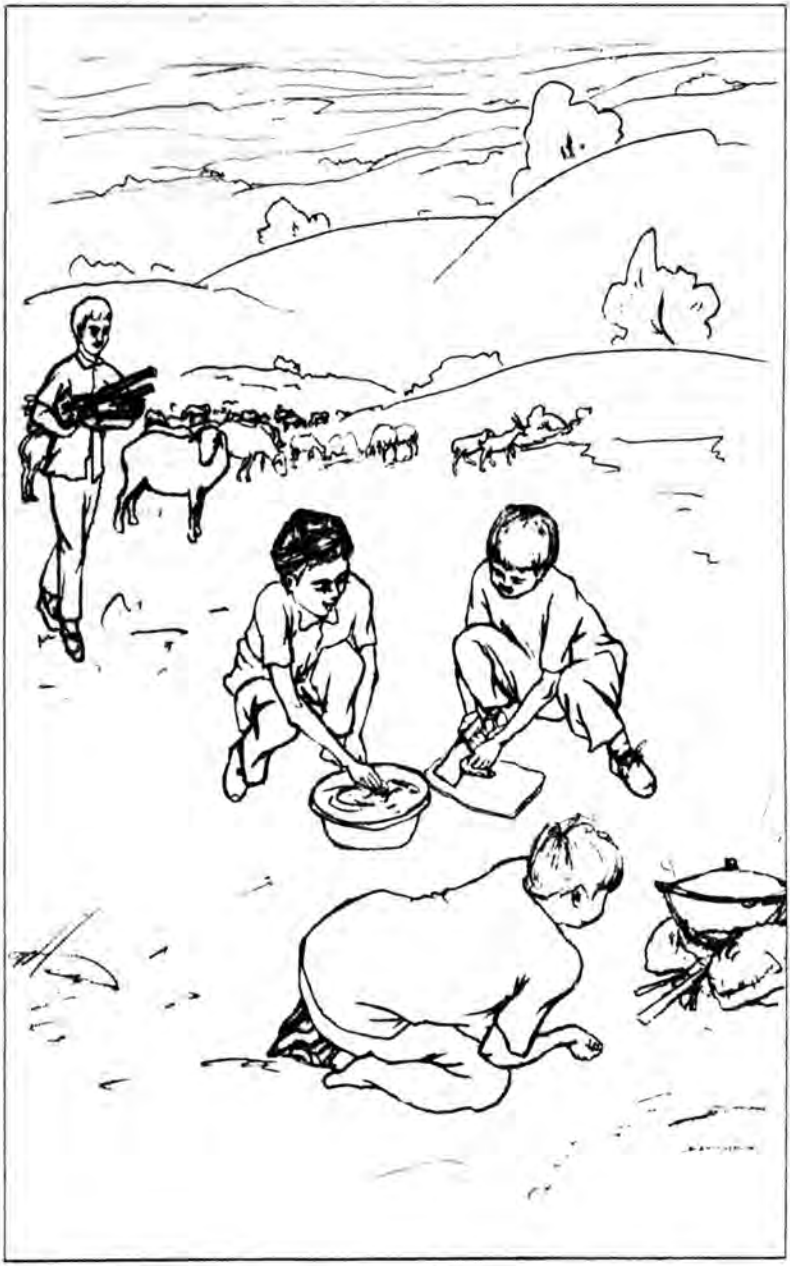
ـــ ئاپلا، مەن چاي ئېلىشنى ئۇنتۇپتىمەن، ـــ دېدى ئادىل جىددىيلىشىپ.

ـــ مە، ماۋۇنى ساڭا بېرەي.

ـــ رەھمەت، قاراڭلار، باشقىلارمۇ كېلىۋاتىدۇ.

ـــ ھەي، چاققان بولۇڭلار!

ـــ ھوي، ئۇخلىمىغان ئوخشىمامسىلەر؟

— كۆڭۈللۈك ئىشلارنى ئويلاپ كۆزگە ئۇيقۇ كىرمەيتتى. قۇياش تىنچ كۆل سۈيىدەك كۆپكۆك ئاسمانىنى قىزىلتقا بويىاپ قۇمتاغ بىلەن ئىدىقۇت تېغى تۇتاشقان جايدىن بوۋامدەك كۆلۈمسىرىگىنىچە چىقتى. جەنۇب تەرەپتىكى تاقىر تاغلارنىڭ ئۈستىدىكى بېلىق قورسىقى بۇلۇتلار ئۆپۈق قىزىللىقىدىن قىزىرىپ تېخىمۇ چىرايلىق تۈسكە كىردى. بىزنىڭ «ئەزا»لىرىمىزنىڭ ھەممىسى كېلىپ بولغانىدى. قويلار يېڭىلا ئېچىلغان ئېڭىزدا ئوتلاۋاتاتتى. بىز كىمنىڭ قايسى قويى سۈتلۈك، قايسى ئۆچكىنى تۈتماق ئاسان شۇنى مۇزاكىرە قىلىپ يۈرۈپ، بەش چىنە سۈت سېغىپ كەلدۇق. لېتىپ ھەممىمىزگە دېگۈدەك سۈت چاينىڭ تۈزىنى تېتىتىپ باقتى. ئەتكەن چېيىمىز ھەممىمىزگە شۇنداق ياراپ كەتتى.

— ئۆمرۈمدە بۇنداق تاتلىق، ئوخشىغان سۈت چاي ئىچمىگەن مەن، — دېدى غالىب ھەييارلىق بىلەن.

— پولۇنىمۇ مۇشۇنداق ئوخشىتىۋەتسەڭ بىر ئۆمۈر ئېسىمىزدىن چىقمىغان بولاتتى.

— چوقۇم ئوخشىتىمەن.

— ئوخشىمىسىمۇ ئوخشىتىپ يەيمىز!

ئېرىقنىڭ يېنىدىكى كۆك قۇمنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇشۇپ، كۆڭۈللۈك ھالدا ناشتا قىلدۇق. ناشتا قىلىۋېتىپ قويلارنىڭ باشقا ياقلارغا كەتكەن ـ كەتمىگەنلىكىنى بىردەم ـ بىردەم كۆزىتىپ تۇردۇم. ئالتۇندەك سېرىق ئېڭىزدا ئوتلاۋاتقان قويلار ئاق، قارا... گۈللەردەك كۆرۈنەتتى. قويلارنىڭ ئوتلىشىغا قاراپ ھەممىمىز خۇشال ئىدۇق. چۈنكى، قويلار يازدىن ئوبدان چىقىۋالسىلا كۈزدە بىرى پۈۋلەپ قويغاندەك ھۈپپىدە سەمرىيىتتى. قويلار سەمرىدى دېگەنلىك بىزنىڭ خەجلەيدىغان پۇلىمىز بار بولدى دېگەنلىك ئىدى.

كىچىك بالىلاردىن نەچچىسىنى كېۋەزلىككە بۈيرۇپ قويۇپ، بىز تاماقتا تۈتۈش قىلدۇق. ئۇلارنىڭ بارغۇسى يوق بولغاچقا،

دومسىيىشىپ ماڭدى.

— لېتىپ، قويلارمۇ تازا تويدى. ئۇلارنىڭ ئۇ يەرگە بېرىشىمۇ ھاجەتسىز، مۇشۇ يەردىلا بىردەم - بىردەم قاراپ، ئاۋۇ يەرگە ماڭغان قويلارنى توسۇپ قويسىلا بولمىدىمۇ؟ — دېدىم.

— بولىدۇ، ئەمىسە قاراپ تۇرايلى. شۇ ياققا قوي ماڭغان ھامان بېرىپ توسۇپ تۇرايلى، بولمىسا كېۋەز تۆلەيمىز دەپ يۇرمەيلى يەنە.

— ئادىل، ئوتتى ياخشى قالا، ياغ ئوبدان چۈچۈمىسە پولۇ ئوخشىمايدۇ. ئوت كۆچلۈك بولۇپ كەتسە پولۇ ئىس پۈراپ قالىدۇ.

— ۋاي - ۋۇي، سېنىمۇ «ئۇستا» دەپ قويساق شەرتىڭ جىقلاپ كېتىۋاتىدىغۇ ئەمدى...

— سەن قالمىساڭ، مەن قالايمەن، چىدىماس. لېتىپ ئېمە دېسە شۇنى قىلايلى!

— تۇرسۇن، سەن تۇزنى ئېلىپ تەييار قىلىپ تۇر. ياغ بەك قىزىپ كەتتى. گۆشنى سېلىپلا تۇز سالمىساق چاچراپ قولنى كۆيدۈرىدۇ.

قازانغا نەچچە پارچە گۆش چۈشۈشى بىلەن قازانغا «گۇپ» قىلىپ ئوت كەتتى. قورقىنىمىزدىن ۋارقىرىۋەتتۇق. لېتىپ قازاندىكى گۆشنى ئىلەشتۇرەلمەيۋاتاتتى. ئۇ ئونلۇك ئاۋازدا:

— تۇۋاقنى چاققان ئەكېلىڭلار! چاققان! قېنى تۇز! — دەپ ۋارقىرىدى.

تۇرسۇن قورقۇپ كېتىپ تۇزنى تۆكۈۋەتتى. جىددىيلەشكەنىمىزدىن تۇۋاقنى تاپالمىدۇق. ئەسلىدە تۇۋاقنى توپا بولۇپ كەتمىسۇن دەپ دەرەخنىڭ ئاچىمىقىغا قىستىپ قويغانىكەنمىز. لېتىپ ئالدىراش بىر نېمىلەرنى قىلىۋاتاتتى. مەن سومكامغا سېلىۋالغان تۇزنى دەرھال ئونىڭغا سۇندۇم. قازاندىكى ئوت ئۆچتى. لېتىپنىڭ قولىنىڭ ئۇ يەر، بۇ يېرىگە ياغ چاچراپ كەتكەنىدى. ئۇ پىياز

قورۇۋاتقاندا چىققان مەززىلىك پۇراق ھەممىمىزنىڭ دىمىقىغا ئۇرۇلۇپ ئىشتىيىمىزنى ئېچىۋەتتى.

— پولۇ تازا ئوخشايدىغان بولدى جۇمۇ، ئاغىنىلەر. قازاندىكى ماي مۇشۇنداق «گۇپپىدە» ئوت ئالسا تاماق ئوخشايدۇ.

— قورقمىدىڭمۇ؟

— ئوغۇل بالا دېگەن قورقامدۇ. بۇنداق ئىشنى نەچچە كۆرگەن مەن.

— مەنمۇ كۆرگەن، ئاپامۇ سەن قىلغاندەك قىلغانىدى.

— بۇ يەردە تۇۋاق نەدە، قوشۇق نەدە... ھېچقايسىڭ بىلمىسەڭ.

— تۇۋاقنى كىم ئۇ يەرگە ئىلىپ قويغان بولغىيتتى.

— بولدى، ئۇنى سۇرۇشتۇرمەيلى. بولغۇلۇق بولدى. ئەمدى ئوتنى ئاستا قالاڭلار.

پولۇنىڭ سەۋزىسىمۇ قورۇلۇپ بولۇندى. لېتىپ ئاپىسىنىڭ پولۇ ئېتىش ئۇسۇلى بويىچە گۇرۇچنى يۇيۇپ تەييارلاۋېتىپ، گۇرۇچنى كەملىگەن چىنىدە سۇنى كەملەپ قازانغا قۇيىدى. ئوچاقتىكى ئوتنى ئىلىۋېتىپ چوغلارنىلا قويۇپ قويدى.

سەھەردە تۇرۇپ كەتكەچكە بىر نەچچەيلەن مۇزدەك قۇم ئېرىتقا يېتىپ شېرىن ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. ھېچقايسىمىز سائەت ئىلىۋالمىغاچقا، پولۇنىڭ ئىس پۇراپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ بىردەم ـ بىردەم تۇۋاقنىڭ يېرىتقىدىن چىققان ھورنى پۇراپ تۇردۇق.

— تاماق پىشتى!

ھەممىمىز قازانىنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتۇق. قېرىشقانداەك نەچچە قوي كېۋەزلىك تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتاتتى. بۇنداق چاغدا كىمنى قوي توسۇشقا بۇيرۇسا ئۇنىمايتتى. بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ تۇراتتۇق، دىلمۇرات «مەن توسۇۋېتەي» دەپلا ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپ كەتتى. باشقىلار ئولاش ـ چولاش تەخسە ـ

چىنىلىرىمىزنى لېتىپقا سۈنۈشتۇق.

ــ مەن ئۇستا ئاشپەز ئەمەس. ئاز ـ كۆپ بولۇپ قالسا رەنجىشمەيسىلەر جۇمۇ؟

ــ رەنجىمەيمىز !

ــ گۆشنى ئادىل بىلەن غوپۇر تەقسىملەيدۇ. «ماڭا ئاز، ئۇنىڭغا جىق بولۇپ قالدى» دەپ جېدەل چىقسا بولمايدۇ جۇمۇ؟

ــ بولىدۇ !

ــ ماڭا ئاز بولۇپ قالدى دېگۈچىلەر بولسا مەن ئۆزۈمنىڭ ئۈلۈشىنى بېرىمەن، ــ دېدى غالىب كەڭ قورساقلىق بىلەن.

ــ مەنمۇ بېرىمەن، ــ دېدى لېتىپ قولىدىكى ئىشنى توختاتماي.

ــ ئاۋۇ چاكاندىنىڭ يېنىغا كەلسەم بۇرنۇمغا پولۇنىڭ مەززىلىك ھىدى ئۇرۇلدى، ــ دىلمۇرات شۇنداق دېۋىدى، لېتىپ ساپلىقنى تۇتقىنىچە ئۇسسۇل ئويناپ كەتتى.

ــ لېتىپ، بازارغا بېرىپ پولۇچىلىق قىلساڭمۇ بولغۇدەك جۇمۇ !

ــ ئۇنچىلىك ئەمەستۇ؟

ــ راستتىنلا تەملىك ئېتىپسەن.

ــ ھەممىمىزنىڭ قولى تەگكەچكە تەملىك بولغان گەپ. قانداق تاماق ئەڭ تەملىك؟ ئۆزۈڭ ئەتكەن، دەپتىكەن. ئۆزىمىز ئەتكەن تاماق بولغاچقا تەملىك تېتىغان گەپ.

ــ ئەتىمۇ تاماق ئېتەيلى !

ــ كۈندە بولسا بولماس، بىر ھەپتىدە بىر قېتىم بولسۇن.

شۇ چاغدىكى كۆڭۈللۈك دالا تامىقىنى ئەسلىسەملا ئاغزىمغا سېرىق سۇ يىغىلىدۇ. ئاجايىپ كۆڭۈللۈك چاغلار ئىكەندۇق. مەن شۇ چاغدىكى قويلىرىمىزنىڭ رەڭگى، خۇي ـ پەيلىلىرىنى يەنە بىر قېتىم ئەسلەپ ئۆچكىلەرگە سۇ بەرمىگىنىمنى ئويلاپ، دەرھال ئىككى چېلەك سۇ ئېلىپ، ئېغىلغا قاراپ ماڭدىم.

www.yurkitap.com
كتاب تور يكتى

يىگىرمە بىرىنچى باب

ئىزدەش

ئاتامنىڭ دېرىكىنى ئىچكىرىگە ماڭغان سودىگەرلەردىن ھەر ۋاقىت سوراۋشتۇرۇپ تۇردۇق. بەزىلەر «گۈاڭجۇدا كۆردۇق»دېسە، بەزىلەر، «كۇنمىڭدا كۆردۇق» دەيتتى. تېخى بەزىلەر «خاربىندا كۆردۇق» دەيتتى. ئاتامنى قايسى شەھەردىن ئىزدەشنى بىلەلمەي بېشىمىز قېتىپ تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، قوشنا يېزىدىكى ئۇزۇم سودىگەرلىرى ئاتامنى شاڭخەيدە كۆرگەنلىكىنى، ھەتتا ئېنىق ئادرېسىغىچە بىلىدىغانلىقىنى دەپ بەردى. بۇۋام بۇنى ئاڭلاپ پۈتى كۆيگەن توخۇدەك جايىدا تۇرالمايلا قالدى. دېمىسىمۇ بۇۋامنىڭ تېنى بارغانسېرى ئاجىزلاپ كېسەلچان بولۇپ قالغانىدى. بۇۋام ھەممىمىزنى چاقىرىپ كېلىپ، كىچىك ئاتامغا جېكىلىدى:

— مەنمۇ قېرىدىم. قوغۇن پىشسا ساپىقىدا تۇرماس دېگەن گەپ بار، ئاكاڭنى تېپىپ كەل. كۆزۈمنىڭ پىلدىرلاپ تۇرغىنىدا ئۇنى ئۆيىدە كۆرەي. جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان. بالىلارنىڭ گۈلدەك چوڭ بولۇۋاتقانلىقىنى ئېيىت، بىزنى دېمىسىمۇ بالىلارنى ئويلىسۇن. ئۆينى تاشلاپ چىقىپ كەتتى دېگەن قانداق گەپ، ھېلىمۇ سېلىمخان چىداملىق، غەيرەتلىك ئىكەن، تاشتىن قاتتىق كۈنلەرگە چىدىمايۋېپسىنى قولتۇقلاپ كېتىدىغان ئاياللارمۇ تالاي، سېلىمخان ئېغىرلىق قىلىپ بۇ ئۆينى كۆكلىتىپ كېتىۋاتىدۇ. ھازىر ئېتىز ئىشىنىڭمۇ ئالدىراش

ۋاقتى ئەمەس. تەكلەرنى ئېچىۋالدۇق. تېرىمغا خۇدايىم بار، ئەل ـ جامائەت، ئۇرۇق ـ تۇغقانلار بار... ئاباباكرىنى ئېلىۋال. ئۇنىڭ خەۋىرىنى نەدىن، قەيەردىن ئىزدىشىمىزنى بىلەلمەيلا نەچچە يىل ئۆتۈپ كەتتى. بۇ تەۋەدىن «ئىچكىرىگە بېرىپتۇ» دېگەنلىكى ئادەمدىن ئۇنى سوريدۇق، مانا ئەمدى ئۇنىڭ نەدىلىكىنى ئۇقتۇق. تېز بېرىپ، تېز كېلىڭلار...

بۇۋامنىڭ «ئوسمانىنى ئېلىۋال» دېمىگىنىگە ئاچچىقىم كەلدى. ئاتامنى تېپىپ كەلگەچ شاڭخەينى كۆرۈۋالغان بولسام، ھەي ! ئىسىت. ساۋاقداشلىرىمغا، دوستلىرىمغا شاڭخەي ھەققىدە يېڭى ـ يېڭى ھېكايىلەرنى ئېيتىپ بەرمەسمىدىم. بۇۋام مېنى ئوقۇشتىن قالامدىكىن دەپ «ئاباباكرىنى ئېلىۋال» دېگەنلىكىنى بىلىپ تۇرساممۇ ئاكامنىڭ شاڭخەيگە باريدىغانلىقىنى ئويلىسامىلا ئۇنىڭغا ھەسەت قىلغۇم كېلەتتى. مەن بارسام ياخشى بولاتتى. مەن دېگەن خەنزۇچىنى ئۇلاردىن ياخشى بىلىمەن ئەمەسمۇ؟ شاڭخەيدىغۇ شاڭخەي شېۋىسىدە سۆزلىمىسە گەپ ئۇقتۇرغىلى بولمايدۇ دەپ ئاڭلىدىم. شۇنداق بولسىمۇ مەقسىتىمىزنى ئۇقتۇراتتىم ئەمەسمۇ؟ مېنىڭ ئاتامنى ئىزدەپ كۆرگەن چۈشلىرىم، ئاتامنى ئىزدەپ سۈرگەن ئاجايىپ تاتلىق خىياللىرىم كۆپۈككە ئايلاندىمۇ ئەمدى؟ ياق، مەن بۇۋام يالغۇز قالغاندا ئاستا «مەنمۇ باراي» دەپ باقاي. بۇۋام، سېنىمۇ ئېلىۋالسۇن، دەمدۇ تېخى. شۇنداق بولغان بولسىدى، پېشىم كۆككە يېتەتتى.

ئاپام ئارىلىقنى يىراق دەپ نەچچە كۈن بۇرۇن نان يېقىپ قۇرۇتۇپ تەخلەش بىلەن بىللە، تالقان تارتىپ، گۆش قورۇپ بىر كوزىغا قاچىلاپ، ياڭاق، ئۆرۈك مېغىزىدىن ئىككى كىلوگرامدىن كۆپرەك تەييارلاپمۇ يەنە كۆڭلى خاتىرجەم بولمايۋاتاتتى.

مەن ئاتامنى ئىزدەپ بېرىش پۈرسىتىگە ئېرىشەلمىگەندىن كېيىن نېمىشقىدۇر ئاتامنىلا چۈشەيدىغان بولۇپ قالدىم. ئاكامغا چۈشۈمنى دەپ بېرىپ باقتىم. ئاكام، ھە، دەپلا قويماتتى.. ئۇلارنىڭ

www.uyghurkitap.com

يول خېتى تونۇشتۇرۇشى پۈتمەيۋاتاتتى. خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم ئىككىسى بايراملىق چۈشكەن رەڭلىك رەسىملىرىنى ئاتامغا تەييارلاپتۇ. ئۇلارنىڭ ئەقلىگە ھەيران قالدىم. مەنمۇ رەسىمگە چۈشۈپ بېرەي دەپ ئويلىغانىدىم. بىراق، يېزىمىزدا رەڭلىك رەسىمگە چۈشسەك تۆت ـ بەش كۈندە چىقاتتى. ئاكاملار ئۆگۈنلۈككە ماڭماقچى، ھەي، ئىسىت! ئۇلارنىڭ رەسىمىنى بۇرۇنراق كۆرسەمچۇ؟ يا مېنىڭ ئەقلىمگە كەلمەپتۇ. مەن ئۆزۈمنى ئۇلاردىن چوڭ، ئۇلاردىن ئەقىللىق دەپ يۈرۈپتىمەن. ئۇلارنىڭ بۇ ئەقلىدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم.

ئاكاملار شاڭخەيگە كېتىۋىدى، ئۇنىڭ يوقلۇقى شۇنداق بىلىنىپ كەتتى. ئۇ بار چاغدا ئۇنىڭ قەدرىگە يەتمەپتىكەنمەن. بىرەر ئىشقا بۇيرۇسا ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ، تاكاللىشىپ ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپتىمەن. مېنى بوزەك كۆرۈپ، ئۇ ئىشقا، بۇ ئىشقا بۇيرۇۋاتىدۇ دەپ ئويلاپتىكەنمەن. ئەسلىدە ئۇ بولغاچقىلا ئۆينىڭ نۇرغۇن ئىشلىرى جايىدا يۈرۈشەتتىكەن. مەن ئۇ قىلغان ئىشلارنىڭ يېرىمىنىمۇ قىلالمايدىكەنمەن. ئاكام كەتكەندىن كېيىن سىڭلىم ئۇچىمىز بىر يەرگە كېلىپ ئاكاملار ھەققىدە ھەر خىل قىياسلارنى قىلىشاتتۇق.

ـــ ئاباباكىرى ئاكاملار شاڭخەيگە بارغانمىدۇ؟

ـــ شاڭخەي دېگەن يېزا بازىرى ئەمەس.

ـــ ئۇچ كېچە كۈندۈزدىن ئوشۇق يول ماڭىدىغان گەپ.

ـــ ئورۇندۇقتا ئۇچ ـ كېچە كۈندۈز ئولتۇرۇپ ماڭامدۇ؟

ـــ ئورۇن سېلىپ قويمايدۇ ساڭا، ئولتۇرماي قانداق قىلىدۇ؟.

ـــ ۋاي ـ ۋۇي، نېمىدېگەن جاپالىق؟

ـــ ئاتامۇ شۇنداق جاپالىق ئىشلەپ پۇل تاپقان، شۇڭا پۇللىرىنى قايتۇرۇۋالاي، دەپ تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىپ يۈرگەن گەپ.

ـــ جاپا تارتماي هالاۋەت نەدە؟

كۆڭلۈمدە ئاكاملار بۇ چاغقا ئاللىقاچان شاڭخەيگە بېرىپ بولدى دەپ جەزملەشتۈردۈم. بېرىپ بىرەر كۈن قانغۇدەك ئۇخلىۋېلىپ ئىزدىسەمۇ 5 ـ كۈنى بولغاندىكىن ئاتامنى تاپقاندۇ. ئاكاملارمۇ قىزىقكەن، يېزىلىق ھۆكۈمەتتە ئىشلەيدىغان نىياز ئاكامغا «تېلېفون قىلمىز» دېگەندىكىن تېلېفون قىلىپ باقسا بولمامدۇ. ئادەمنىڭ ئېچىنى سىقىپ. يا بۇ يەردىن تېلېفون ئۇراي دېسە، ئۇلارنىڭ تېلېفون نومۇرىنى بىلمىسە كىشى. خەت يازغان بولسىمۇ بۇ چاغقىچە قولغا تېگىدىغان چاغ بولدى. نىياز ئاكامنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ سوراپ باقاي...

مەكتەپتىن يېنىپ كېلىۋېتىپ زادى چىدىمىدىم. نىياز ئاكامنىڭ ئىشخانىسىنى سۈرۈشتۈرۈپ يۈرۈپ ئاران تاپتىم. گەپنى نەدىن باشلىشىمنى بىلەلمەي، تاپشۇرۇق ئىشلىمىگەن چاغلىرىمدىكىدەك تەمتىرەپ كەتتىم.

ـــ ئاكاملاردىن تېلېفون كەلدىمۇ، نىياز ئاكا؟

ـــ ياق، كەلسىلا سىلەرگە خەۋەر قىلىمەن.

ـــ كەتكىلى بەش كۈن بولدى. ئۇلاردىن خەۋەر بولمىغاچقا...

ـــ تېلېفون كەلسىلا مەن سىلەرگە خەۋىرىنى بېرىمەن، ئوقۇشۇڭ قانداقراق؟

ـــ ياماں ئەمەس، نىياز ئاكا، مەن ماڭاي.

ـــ ئولتۇرە، ئىشتىن چۈشىدىغانغىمۇ ئاز قالدى. تەڭ قايتايلى.

ـــ مەن ماڭاي، ئاپامغا ئازراق بولسىمۇ ياردەملەشمىسەم بولمايدۇ.

ـــ ئۇنداق بولسا مەيلى، ياخشى ئوقۇ، سېنىڭ يارىملىق ئادەم بولۇشۇڭغا ئىشىنىمەن.

ـــ خوش، ئەمسە!

www.uyghurkitap.com

— توختاپ تۇرە، ماۋۇ ئىش قەغەزنى ئېلىۋال. ھېساب ئىشلىگەندە، خەنزۇچە ئۆگەنگەندە ئىشلىتەرسەن. ئادەم تىرىشسىلا نى ـ نى ئىشلارنى قىلالايدۇ. ئادەم ئۆگەنگەنگە ھېچنېمە بولمايدۇ. تىرىش، ئاتاڭنىڭ ئوممىدىنى ئاقلا ! ئۇممىدۋار بول ! سەن ئاتاڭغا ئىشەن. ئاتاڭغا ئىشەنسەڭلا دىققىتىڭ چېچىلىپ كەتمەيدۇ. بىز ساڭا ئىشىنىمىز، سەن چوقۇم يارىملىق ئادەم بولىسەن، تىرىشىپ ئوقۇ، ئۇكام !

دەرسلەر بارغانسېرى بىر ـ بىرىدىن قىيىنلىشىپ بارماقتا ئىدى. قانداق ئىشكىن، ئۆگىنىشتە سەللا بوشاشسام ئاتام قايتىپ كەلمەيدىغاندەك تۇيغۇدا بولاتتىم. قەلبىمدە تىرىشسام ئاتام قايتىپ كېلىدۇ، تىرىشمىسام ئاتام قايتىپ كەلمەيدۇ، دېگەن تۇيغۇ ئوستۇنلۇكنى ئىگىلىگەنىدى. دەسلەپتە ئوتى مەن قۇرۇق خىيال دەپ ئويلىغانىدىم. كېيىن كالامدا، راست شۇنداق، دېگەن بىر سادا ھەر دائىم ياڭراپ تۇرىدىغان بولدى. شۇڭا سەللا بوشاشسام ئاتامنىڭ مېھرىبانلىق چىقىپ تۇرىدىغان چىرايى كۆز ئالدىمغا كېلىپ تىرىشىپ كېتەتتىم. مەن قانچە ياخشى ئوقۇسام ئاتام شۇنچە تېز قايتىپ كېلىدىغاندەك تۇيغۇدىلا يۈرەتتىم.

خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم ئۆزلىرىنىڭ نەتىجىلىرىنى ئاتامغا كۆز ـ كۆز قىلىش ئۈچۈن تەقدىرنامىلىرىنى تامغا چاپلاپ قويغانىدى. سەھەر تۇرۇپ كەتسە بىر ـ بىرىنى چاقىرىشىپ تېكىست يادلايتتى، مەن بولسام يەنىلا ئېرىق بويىدىكى يوغان، يالغۇز جۇجەمنىڭ ئاستىدا مۇزاكىرە قىلاتتىم. ئاپام بىزنىڭ بۇنداق تىرىشچانلىقىمىزدىن پەخىرلىنەتتى، سۆيۈنەتتى. مېنىڭ كۇندە سەھەردىلا جۇجەم ئاستىدا ھېچ ئىش قىلماي ئۆگىنىش قىلىپ يۈرگىنىم كىشىلەرگە ھۇرۇنلۇقتەك تۇيغۇ بېرىشى مۇمكىن. ئاپامىلار مېنىڭ ئېتىزدا ئىشلەپ، قوي بېقىپ يۈرۈشۈمدىن ئەمەس، بەلكى ياخشى ئوقۇپ، ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكەنلىكىمدىن خۇشال بولاتتى.

ئاكاملار شاڭخەيگە كېتىپ ئونىنچى كۈنى نىياز ئاكامغا ئۇلاردىن تېلېفون كەلدى. نىياز ئاكامنىڭ چىرايىدىن، گېپىنىڭ ئۇرانىدىن ئاكاملارنىڭ ئاتامنى تاپالمىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. بىزنىڭ ئارزۇلىرىمىز كۆپۈككە ئايلانغانىدى. خالىدەمنىڭ ئېغىزى ئۇمىچەيدى. خۇرشىدەمنىڭ چىرايلىق قوي كۆزلىرىدىن ياش تارامالاپ ئاقتى. ئاپام نىياز ئاكامنى ئۇزىتىپ قويۇپ كۆكتاتلىققا كىرىپ كەتتى. مەن ئاپامنىڭ ئۇياقىغا مېڭىشىدىن ئۇنىڭ كۆز يېشى قىلىدىغانلىقىنى پەملىدىم. ئاپام خەقلەر بىزنى ھاقارەتلىگەنىدىمۇ، ئاتامدىن خەت ـ خەۋەر كەلمەي تىتىلداپ يۇرگەن چاغلاردىمۇ، ئۆيىمىزنى يالىڭاچلاپ قويغاندىمۇ... نى ـ نى ھەسرەتلەرنى قۇمغا سىڭگەن سۈدەك سىڭدۈرۈۋەتكەن، بەلكىم بۇنچىلىك ئىشلارغا كۆڭلى بۇزۇلۇپ يۈرمەس.

نىياز ئاكامغا يەنە شاڭخەيدىن تېلېفون كەلدى. نىياز ئاكام بۇ قېتىم خەۋەرنى سىلىق ـ سىپايە قىلىپ دېدى:

ـــ سېلىمخان، ئاباباكرىلەردىن تېلېفون كەپتىكەن، ئۇلار ئابلىزنىڭ دېرىكىنى قىلىپ بارسا، ئۇ بىر كۈن بۇرۇن گۇاڭجۇغا كېتىپ قاپتۇدەك. شاڭخەينىڭ چوڭلۇقىنى بىز بۇ يەردە تۇرۇپ تەسەۋۋۇر قىلغان بىلەن چوڭلۇقىغا ئەقلىمىز يەتمەيدۇ. ئۇ يەردىن ئېنىق ئادرېسى يوق بىر ئادەمنى ئىزدەشنىڭ نەقەدەر تەسلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمىز. قارىغاندا ئابلىزنىڭ ئوقىتى يۇرۇشۇپ كېتىۋاتقان ئوخشايدۇ. بولمىسا كېلەتتى. ئۇ قولدىن چىقىرىپ قويغان شۇ نەچچە ئون تۆمەتنى تىرىلدۈرىمەن دەپ يۈرگەن گەپ. ئۇنىڭ ئىرادىسىگە ھېچكىم قايىل بولمىسا، ماما مەن ئۇزۇن يىللىق دوستى، قوشنىسى قايىل... كىم بىلىدۇ دەيسىز، ئۇلار تېلېفون قىلىپ بولۇپ پويىزغا چىققاندا ئابلىز بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ بىللە كېلەمدۇ تېخى...

ئاكاملارنىڭ ئاتامنى تاپالمای ئۆيگە قاراپ يولغا چىققانلىقىنى ئاڭلاپ كۆڭلىمىز ھەقمەتەن يېرىم بولدى. راستىنى ئېيتسام،

ئىچىمگە بىر قورقۇنچ كىرىۋالغاندى. ئاپام ئۇيقۇسى كەلمىگەن كېچىسى كىر يۇيىدىغان ئادىتى بويىچە كىر يۇغلىق چىقىپ كەتتى، مەن ھۇجرامغا كىرىپ ئاتامنىڭ سۈرەتلىرىگە قاراپ ئاتام بىلەن خىيالىمدا مۇڭداشتىم...

شۇ چاغدا بوۋامنىڭ كۆڭلىنىڭ غەشلىكىنى بىز ئويلىمىغانكەنمىز. كېيىن بوۋامنىڭ دېيىشىچە ئاتامنىڭ دېرىكى بولمىغاچقا «نەزىر»نى بېرىۋېتىشنىمۇ ئويلاپتىكەن.

مېنىڭ كاللامغىمۇ كوچىدىكى ھەر خىل شۇم خەۋەرلەر كىرىۋېلىپ بەزى كېچىلىرى چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتەتتىم. كاللامدىكى بۇ قورقۇنچلۇق ئويلارنىڭ ئەكسىچە ئىش بولسا بولاتتى... ئاتام چوقۇم ھايات، ئاتامنىڭ چوقۇم ھاياتلىقىغا ئىشىنىمەن. مۇبادا ئاتام ئۆلۈپ كەتكەن بولسا چۈشۈمگە كىرمىگەن بولاتتى...

ئاكاملار شاڭخەيگە كەتكەندىن بۇيان كۈندە بىرەر قېتىم ئۆگزىگە چىقىپ كارىزنىڭ شەرق تەرىپىدىكى شېغىللىق يولغا قاراپ باقاتتىم.

غەملىرىم كۆپىيىشكە باشلىدى. ئاپامنىڭ كۈندىن ـ كۈنگە سولىشىۋاتقان چىرايىغا قاراپ، زىلۋا، ئەۋرىشىم بويى قېتىۋاتقاندەك، كۆزلىرىدىكى نۇر يوقاۋاتقاندەك تۇيغۇغا كېلەتتىم ـ ده، بىر ئامالالارنى قىلىپ ئاپامنى كۈلدۈرۈشكە ئۇرۇناتتىم. ھەر بىر ھەرىكىتىمدىن ئاپامغا خۇشاللىق بېغىشلاشقا تىرىشاتتىم. ئاپامنىڭ خۇشاللىقى ئۈچۈن ئاپامنىڭ چىرايىغا قاراپ ئىش كۆرەتتىم.

خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم ئاتامنىڭ رەسمىنى سومكىسىدىن ئايرىماي كۈندە دېگۈدەك قارايتتى.

ـــ ئوسمان ئاكا، ئاتام خەقلەر دېگەندەك چەتكە چىقىپ كەتكەنمىدۇ؟

ـــ چەتكە چىقىشنى سەن بازارغا بارغاندەك ئاسان ئىش

دەمسەن؟ ئاتام بىزنى تاشلاپ نېمە قىلىدۇ ئۇ يەردە؟ خەقنىڭ ئۆسەك گەپلىرىگە ئىشەنمەڭلار!

— ئەمسە كەلمەيدىغۇ؟

— خەت بولسىمۇ يېزىپ قويمىدى، ئاتامغا ئۆچ بولدۇم.

— ئۇنداق دېمە!

— ئاباباكرى ئاكاملار بىزنى تۇيۇقسىز خۇشال قىلىۋېتەيلى دەپ قەستەن «تاپالمىدۇق» دەپ تېلېفون ئۇرۇپ قويۇپ ئاتام بىلەن بىللە كېلەرمۇيا؟

...

باھار، ياز پەسىللىرىدە قەرز سۆيلەيدىغانلار ئاساسەن يوق ئىدى. كۈزدە قولىمىزغا پۇل كېلىدىغان ۋاقىتتا كېلىپ، دېمەكچى بولغانلىرىنى مىڭبىر باھانە - سەۋەب كەلتۈرۈپ سورىشاتتى. بىزمۇ ئۇلارنىڭ كېلىشىدىكى مۇددىئاسىنى ئۆيگە كىرىشىگىلا بىلىۋالاتتۇق. ئۇلارغىمۇ نېمە ئامال. بوۋام بۇنداق چاغدا «دېھقان دېگەن كۆك مايسىغا قاراشلىق، پۇلغا ئېھتىياجلىق بولغاندا كەلمەي قاچان كېلىدۇ...» دەپ، ئەڭ بولمىغاندا چىرايلىق گەپ بىلەن يولغا سالاتتى. باھارنىڭ سېرىقتال، يازنىڭ ئۈزۈكچىلىك چاغلىرىدا بىزنىڭكىگە كەلسىمۇ بىزدىن بىر پۇڭ ئالالمايدىغانلىقىنى بىلىدۇ - دە! يېقىن تۇغقانلار بىزنى يوقلاپ كېلىپ تۇرۇشى بىلەن قەرز ئىگىلىرىنىڭ ئايدا بىرەر نۆۋەت كېلىپ «پۇلىمىزنى بېرىڭلار» دېمىگەن بىلەن «بىزنى ئۇنتۇپ قالماڭلار، ئاۋۋال بىزنى ئويلىشىپ قويارسىلەر...» دەپ كېلىشى ئۆيىمىزنىڭ بۇرۇنقى ئاۋاتلىقىنى ئەسلىتەتتى.

كۈندە بوۋاملارنىڭكىگە تېلېۋىزور كۆرگىلى چىققاندا «مەملىكەت خەۋەرلىرى ۋە خەلقئارا خەۋەرلەر» نى كۆرەتتىم. ئاتامنىڭ خەينەنداۋدا ئىكەن دېگەن خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن خەۋەرلەردىن خەينەنداۋغا ئائىت خەۋەرلەر بولسىلا ئېرىنمەي سىنچىلاپ كۆرەتتىم. ئاتام شۇ خەۋەرلەردە، سودا قىلىپ چىقىپ

قالمىدىغاندەكلا تۇيغۇدا بولاتتىم.

خەقلەرمۇ قىزىقكەن. بىزدىن تەپ تارتماستىن ئاتاڭلار سىلەرگە ئۆچ ئىكەن. شۇڭا، سىلەرنى نەچچە يىل تاشلىۋەتتى. سىلەرچۇ؟ ئاتاڭلارغا ئۆچمۇ؟... دەپ سورىشىدۇ. ئاتىسىغا ئۆچ ئادەم ئاتىسىنىڭ كېلىشىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتەمتى؟ ئاتىسىنىڭ يولىغا قاراپ، تەلمۈرەمتى؟ ئاتام بىزنى تاشلىۋەتمىدى، بىزگە بەخت يارىتقىلى كەتتى! بىزنىڭ كەلگۈسىمىزنى ئويلاپ جىق پۇل تېپىپ بىزنى چەت ئەللەردە ئوقۇتىدىغانغا كەتتى! ئاتام تۇمەنلەپ پۇل تېپىپ ئېسىل ماشىنىدا كېلىدۇ! ئاتام چوقۇم كېلىدۇ! قايتىپ كېلىپ بۇرۇنقىدىنمۇ چوڭ سودىگەر بولىدۇ! كارىزىنىڭ ئايىغىدىكى بوش يەرگە زاۋۇت قۇرىدۇ! بىز تېخىمۇ باي بولىمىز!

يىگىرمە ئىككىنچى باب

مىش ـ مىش پاراڭلار

ئاكام بىلەن كىچىك ئاتامنىڭ شاڭخەيدىن كەلگىنىگە بىرەر ئاي بولا ـ بولمايلا كوچىدا ئاتام توغرۇلۇق ھەر خىل مىش ـ مىش پاراڭلار تارقىلىپ كەتكەنىدى. سېلىم سالىتاڭنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدى بۇنداق گەپلەرنىڭ ئۇۋىسى ئىدى. ئۇلار بىزنىڭ جەمەتىمىزدىن بىرەرىنى كۆرۈپ قالسىلا ئاتام توغرىسىدىكى پاراڭلارنى توختىتىۋالاتتى. كېيىن دارىتمىلاپ دەۋېرىدىغان بولدى. مانا ئەمدى ئوچۇق ـ ئاشكارىلا يۈزىمىزدىن يۈزىمىزگە دەيدىغان بولۇۋېلىشتى. ھەرقايسى يۈرتلاردىن ئىچكىرىگە سودىغا كەتكەنلەر چىقىپ تۇراتتى. بىز سودىگەرلەردىن ئاتامنىڭ دېرىكىنى قىلىشقا بارساق، بۇ خەق ئىچكىرىدىن كەلگەنلەردىن، ئاتامنىڭ نەدە، قانداق كۈن كەچۈرۈۋاتقانلىقىنى، قايسى ئۆيدە كىم بىلەن نېمە ئىش قىلغانلىقىنى سوراپ يۈرەمدىكىن تاڭ، ئاتامنىڭ كىچىككىنە ئىشلىرىنىمۇ كۆپتۈرۈپ يۈرت ئەھلىگە يايىتتى. ئاپامۇ ئاڭلىغان بولسا كېرەك، بىز تۆتىمىزنى چاقىرىپ نەسىھەت قىلدى:

ـــ بالىلىرىم، خەقنىڭ ئېغىزىنى يىپتا يۆمەپ تىكىپ قويغىلى، تۇۋاقلاپ قويغىلى بولمايدۇ. نېمە دېگۈسى كەلسە دەۋېرىدۇ. پالانچى ئاتامنى ئۇ دېدى، پۇستانچى ئاتامنى ئۇنداق دېدى، مۇنداق دېدى، دەپ ئۇرۇشۇپ يۈرمەڭلار، بولۇپمۇ ئاتابەكرى سەن دېققەت قىل، خەق بىلەن ئۇرۇشۇپ بېشىمغا بالا تېرىما.

ـــ ئاتامنى ھاقارەتلىسىچۇ؟ قاراپ تۇرىمەنمۇ؟ ـــ دېدى

ئاكام سەل نارازى بولۇپ.

— ھېلى دېدىمغۇ، بالام، نېمە دېسە دېسۇن، كارىڭلار بولمىسۇن. نەچچە يىلدىنمۇ ئۇ خەق شۇنداق دەپ كەلگەن. دېگۈسى كەلسە دەۋەرسۇن، ئۆزىنىڭ ئېغىزى.

— سەن ئۇنداق دېگەن بىلەن...

— مېنىڭ دېگىنىم ھېساب. شۇنداق قىلىڭلار. خەق بىلەن دۇشمەنلىشىپ قالمايلى.

— «قويمىچى»دېسىغۇ مەيلى، بىراق باشقا بىر نېمە دەيدىغان بولسا ئوتتۇز ئىككى تال چىشىنى تۆكۈۋېتىمەن!

— كۆچۈم يەتمىسە بىر چىشلەم گۆشىنى بولسىمۇ چىشلەپ ئۈزۈۋالىمەن! — دېدىم مەنمۇ ئاچچىقىمدا.

— ئوسمان، سەن نېمە بولدۇڭ ئەمدى؟

— ئاپا، سەنمۇ سېلىم سالتاتىنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىغا چىقىپ تۇرۇپ باقە، خەقلەرنىڭ شۇ سېسىق گەپلىرىگە چىدىيالامسەنمىكىن؟

— بالىلىرىم، مەن بايانىن تامغا گەپ قىلمىدىم. كۆڭۈلنىڭ تىنچلىقى ھەممىدىن ئەۋزەل. ئۇرۇشماڭلار، تىللىغىنى يەل. نەچچە يىلنىڭ ياقى ئاڭلاپ كېلىۋاتقان گەپلەرغۇ ئۇ. چىدايلى، چىدىغانغا چىقارغان، دەپتىكەن.

— بۇرۇنقى گەپلەرگە ئوخشمايدۇ، ئاپا!

— نېمىسى ئوخشمايدۇ؟ ھەممىسى ئوخشاش، چىدايلى...

ئاپامغا نارازى بولۇپ باققان بولساقمۇ ئاپامنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ ئارتۇق گەپ قىلمىدۇق. بوۋام ئۆسۈك گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئاچچىقى كېلىپ ئاتامنى بىر نېمە دېگەنلەرنىڭ ئاتىلىرىغا خاپا بولغاندىن كېيىن، بىزدىن سەل ئەيمىنىپ بىز بار يەردە ئاتام توغرۇلۇق ئارتۇق گەپ قىلماس بولدى.

ئاتامنىڭ خەۋىرىنى ئىلگىرىكىدەكلا ئاندا ـ ساندا ئۇقۇپ تۇراتتۇق. بىر كۈنى باغىرلىق بىر سودىگەر ئالايىتەن بىزنىڭ

ئۆيگە چىقىپ ئاتامنىڭ ئەھۋالىنى يەتكۈزدى.

— ئابلىزنى مەن سەنيادا كۆردۈم. ئۇنىڭ ئوقتىنى تازا ئاقمىغاندەك قىلىدۇ. ئۇزۇمىنى ئىككىگە بۆلۈپ ساتقانىكەن، بىرىنى ھېلىقى سىلەر بىلمىدىغان شەرىكى قويۇۋېتىپ چەتكە چىقىپ كېتىپتۇدەك. ئازراق يېرىمىنى سېتىۋالغان ئادەم ئىدارىسىنىڭ پۇلىنى قوشۇپ قىمماردا ئۇتتۇرۇۋېتىپ يوقاپ كېتىپتۇ. ئابلىز ماڭا «بالىلارغا كۆپ پۇل ئەۋەتەلمەيمەن. بۇ 2000 كويىنى ئالغاچ كەت» دەپ بېرىپ قويدى. مانا ئامانەت. ئۇنى ئىزدەپ بارماڭلار، ئۇ بۇگۈنى سەنيادا، ئەتىسى خەيكۇدا، ئۆگۈنى كۇنمىڭدا بولىدۇ. ماڭار چاغدا بىر ئاز خەتىرى بار سودىغا چېتىلىپ قالدىم، مېنى بالىلار ئىزدىمىسۇن، دېگەنىدى. مەن پۇللىرىمنى قايتۇرۇۋالساملا ئۆيگە كېتىمەن، دېگەن گەپنى نەچچە قېتىم دېدى. شياڭگاڭلارغمۇ چىقىپتۇدەك...

— باشقا گەپ قىلمىدىمۇ؟

— جىق گەپ قىلىشمىدۇق. ئۇنىڭ نەچچە شېرىكى ئالدىرىتىپ ئېلىپ كەتتى.

— ئاتام يامان ئادەملەرنىڭ كەينىگە كىرىپ كەتمىگەندۇ - ھە؟

— ياق، ئۇنداق ئەمەستەك كۆردۈم.

— بالىلارنى ياخشى ئوقۇتسۇن، دەپ جىق تاپىلاپ كەتتى.

— قارىسىلا، تامنىڭ يېرىمى بىزنىڭ تەقدىرناممىز بىلەن توشتى، ئاتام بىلەن كۆرۈشۈپ قالسىڭىز ئۇنىڭغا ئېيتىپ قويۇڭ، — خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم ئۆزلىرىنىڭ مۇكاپاتلىرىنى بەس - بەستە كۆرسەتتى.

— ياخشى، ياخشى ! مەن ئەمدى كۆرۈشۈپ قالسام ئۇنىڭغا دەپ قويىمەن.

— ئادرېسىنى راستىنلا دېمىدىمۇ؟

— ياق، مەن بالىلارغا، كارىزدىكى خەقلەرگە يۇز

www.uyghurkitap.com

كېلەلمەيمەن. يوقاتقان پۇلۇمنى قايتۇرۇۋالمىغۇچە يۇرتقا چىقمايمەن، دەيدۇ.

— پوق يەپتۇ، پوق! — ئاپام ئاغزىدىن بۇنداق گەپلەرنىڭ چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئۆزىمۇ تۇيماي قالدى.

— ئۇنداق دېمىسىلە، ئاچا. قارىغاندا ئۇنىڭمۇ بىر تەل قىسىنچىلىقى بار ئوخشايدۇ.

— نېمە قىسىنچىلىقى بولماقچىتتى. كىمنىڭ قەرزى يوق. يېنىپ كېلىپ بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتقان بولسىمۇ بۇ چاغقا ئىشلىرى يۇرۇشۇپ كېتەتتى، — دېدى مومام لېچكى بىلەن كۆز يېشىنى ئېرتىۋېتىپ.

— مەنمۇ نەسىھەت قىلغانىدىم. قولىمىزدىكى مالنى ئۆتكۈزۈۋېتىپلا كېتىمەن. مەنمۇ يۇرتنى سېغىنىدىم، بالىلارنى سېغىنىدىم، دەپ ھەسرەت چەكتى.

— قارا، بۇ دەيۇزىنىڭ دېگەن گەپلىرىنى، سېغىنىپتىمىش...!

بوۋامنىڭ ئالدىمىزغا جىنەكىلا پەيدا بولۇپ قالغانلىقىدىن ھەممىمىز چۆچۈپ كەتتۇق. بوۋام تېرەككارىزغا نەزىرگە كەتكەنىدى. ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ئۇدۇل مۇشۇ يەرگە كەلگەنىدى.

— ئۆكام، ئابلىز زادى نەدە ئىكەن؟

— ئۇنى سەنيادا كۆرگەنىدىم.

— نەدە ئۇ سەنيا ـ پەنيا دېگەن يېرىڭ، ئۆكام؟

— ئۆزلەگە دەپ بەرسەم دۆلىتىمىزنىڭ جەنۇبىدىكى قىش بولمايدىغان يەر. تۆت ئەتراپى دېڭىز، خەينەنداۋ ئارىلىنىڭ ئەڭ نېرىسى.

— نېمە قىلىۋېتىپتۇ ئۇ، جاھاننىڭ ئۇ چېتىدە؟

— مەنمۇ ئېنىق ئۇقمىدىم. نەچچە شېرىكى ئالدىرىتىپ ئېلىپ كەتتى.

— ئۆكام، ئۇنى بىر خۇرجۇنغا سېلىپ بولسىمۇ ئالغاچ

كېلىدىغان گەپ ئىكەنلىكىنى.

— ئۇ...

— بولدى، بولدى، مەنمۇ دەپ قويدۇم. جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان دەپتىكەن. بالىلىرى گۈلدەك چوڭ بولۇۋاتىدۇ. سېلىمخانىنىڭ غەيرىتى بىلەن بۇ ئۆي بۇرۇنقىدەك ئىللىق، بالىلارغا ئاتىسىنىڭ يوقلۇقىنى بىلىندۈرمەي كېلىۋاتىدۇ. ئەمدى كۆرسىڭىز بىزگە جىممىدە خەۋەر قىلىۋېتىڭ. مۇشۇنىڭدا قوشنىمىز نىياز ئاخۇننىڭ ئىشخانىسىنىڭ تېلېفون نومۇرى بار. شۇنىڭغا «ۋەي، ۋەي» قىلىپ قويسىڭىزلا ئابلىمىت ئايروپىلانلىق بولسىمۇ بېرىپ ئېلىپ كېلىدۇ...

— ماقۇل، مەن ئابلىزنى كۆرسەملا ئۇنىڭغا سىلەرنىڭ سالىمىڭلارنى يەتكۈزۈپ ئۇنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى سىلەرگە خەۋەر قىلىمەن.

ئۇ كىشى شۇنداق دەپلا ئۆيدىن ئالدىراش چىقىپ كەتتى. ئاتامنىڭ دېرىكىنى ئاڭلىغان ئەڭ يېقىنقى، ئەڭ ئىشەنچلىك خەۋەردىن خۇشال بولساق، ئاتامنىڭ كەلمىگىنىگە قايغۇردۇق. ھەر نېمە بولسا زۇۋاندارلارنىڭ «ئابلىز ئۆلۈپ كېتىپتۇدەك» دېگەن گېپىنى بۇ ئۇچۇر ئۇچۇرۇپ كەتتى. يەنە شۇنداق گەپنى دەپ باقسۇنچۇ...

مەن ئۆگىنىشىمنى يەنە داۋاملاشتۇرىۋەردىم. تىرىشىڭ ئۇزارسەن دېگەندەك، ھەممە بالىلار دېگۈدەك ئۆچ بولغان گېئومېتىرىيە، ئالگېبرالارنى چۈشىنىپ ئەڭ ئالدىدا ماڭدىم. ئالگېبرا مۇئەللىمىمىز مېنى پات - پات ماختاپ قوياتتى. باشقا ساۋاقداشلار كۆنۈكمىنى ئىشلىيەلمىسە مېنى ئىشلىتەتتى. مېنىڭ توغرا ئىشلىگەنلىكىمنى كۆرۈپ، ساۋاقداشلىرىمغا: «دەرسنى ئوبدان ئۆتەلمىدىممىكىن دېسەم ئوسمان، روشەنگۈل، ئارسلانلار شۇنداق ئوبدان بىلىپ ماڭمدۇ... ئۇنداق قىلماڭلار، كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ھاسان مۇئەللىمنىڭ گېپىنى ئەجەب

ئاڭلىماپتىكەنمىز، دەپ پۈشايماندا قالمىلەر، كۆڭۈل قويۇپ ياخشى ئۆگىنىڭلار، مېنىمۇ، ئۆزۈڭلارنىمۇ قىينىماڭلار...» دەيتتى.

ھەرقايسى دەرسلەردە ئۆگىنىشىم ياخشى بولغاچقا مەكتەپكە تونۇلۇپ قالغانىدىم. ئالگېبرادىن ناھىيىلىك مۇسابىقىگە تاللىنىپ، ئىككى مۇئەللىم بىر نەچچە ھەپتە تەكرار قىلىپ بېرىۋىدى، ناھىيە بويىچە ئىككىنچى بولۇپ مۇكاپاتلاندىم. بۇۋام «ئوسمان، ناھىيە بويىچە نەتىجىگە ئېرىشكەن بولساڭ قوتاندىن تاللاپ تۇرۇپ بىر قوينى تۇتۇۋال» دەپ قوي بىلەن مۇكاپاتلىۋىدى، ئۆزۈم ئوبدان بىلىدىغان قارا ساغلىقنى تۇتۇۋالدىم.

قوي، ئۆچكە بېقىپ سەمرىتىپ ئاپامنى خۇشال قىلاي دەپ بىردەم بىكار بولسامىلا قويلىرىمغا ھەمراھ بولاتتىم. بىر كۈنى قويلارغا سۇ ئەكىرىپ بېرىپ چىقىشىمغا ھېلىقى باغرىلىق سودىگەر ئۆيىمىزگە يەنە كەلدى.

— مەن بۇ قېتىم يەنە ئىچكىرىگە بارىدىغان بولۇپ قالدىم. مېنىڭمۇ ئون تونىنىدەك ئۈزۈمىمنىڭ پۇلى چىقمايۋاتىدۇ. ئابلىز ئۆچراپ قالسا دەيدىغان قانداق گەپلىرىڭلار، خېتىڭلار بار، ئالغاچ كېتەي. ئالدىنئالا دەپ قويای. خالتا ئالالمايمەن.

— پۇل تېپىلىدۇ، يېنىپ كەلسۇن، ئۇكام، ئاتاڭ ئېغىر كېسەلكەن، تېزدىن ئۆيۈڭگە بار، دەپ قويۇڭ.

— خالىدەم «ئوچىتە ياخشى ئوقۇغۇچى» بولۇپ ئوقۇۋاتىپتۇ، دەپ قويسىلا.

— بولىدۇ، قىزىم.

— قەرزىڭ يېرىمىنى تۆلەپ بوپتۇ، دەپمۇ قويسىلا.

— ماقۇل مەن دەپ قويىمەن.

— بۇ يەردە ئۇ توغرۇلۇق ھەر خىل گەپلەر باشقىدىنلا ئاۋۇپ قالدى. ھېچ بولمىسا بىر كۆرۈنۈپ قويۇپ كەتسۇن. بىزمۇ

خاتىرجەم بولايلى...

ئۇ كىشى بىزنىڭ ئۇلۇغ تىلەكلىرىمىزنى ئېلىپ كەتتى. خىيالىمدا ئۇ كىشى بىلەن ئاتام بىللە كېلىدىغاندەكلا، چۈشلىرىمدە ئاتامنىڭ بىر كوچىنىڭ دوقمۇشىدا كاۋاپچىلىق قىلىۋاتقانلىقىنى چۈشەپ قاپتىمەن. يېنىدا مەن دېمەتلىك ئىككى بالا زىخقا گۆش ئۆتكۈزۈپ بېرىۋاتقۇدەك. يېنىغا مەن بارسام كۈلۈپمۇ قويماي تۇرغۇدەك. ئاتام مېنى تونۇمىدى دەپ ئارقامغىمۇ قارىماي يۇگۈرۈپ ماڭغۇدەكمەن...

ھېلىقى كىشى كېلىپ كەتكەندىن كېيىن يەنە مىش - مىش گەپلەر تارقالدى، ھەتتا ئابلىز بىر تونۇشىدىن سېلىمىخانغا بىر چامادان پۇل ئەۋەتىپ بېرىپتۇ، سېلىمىخان ئۇ پۇللارنى يوشۇرۇپ قويۇپ ھېچكىمنىڭ پۇلىنى بەرمەيۋېتىپتۇ... دېگەندەك گەپلەر ئېقىپ يۈرەتتى. ئۇنچىلىك پۇل بولسا ئاپام باشقىلارنىڭ قەرزىنى بەرمەي يوشۇرۇپ نېمە قىلىدۇ؟

ئاكامنىڭ جىمىغۇرلىشىپ قالغانلىقىنى چۈشىنەتتىم. بەلكىم ئاتامغا جىلە بولۇپ، شۇنداق بولۇپ قالغاندۇ... سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ قالساق بىزنى قەستەن گەپكە تۇتىدىغانلارمۇ بار ئىدى. بىر كۈنى ئېتىزغا كېتىۋاتسام، سېلىم سالتاڭ:

— ھە، ئوسمان، باغرىلىق رىشىت قاق دېگەن سودىگەر قانچە تۇمەننى ئەكېلىپ بەردى؟ — دەپ سوراپ قالدى.

— ئۇ كىشى پۇل ئەكەلمىدى، ئىچكىرىگە ماڭىدىكەن، ئاتامنى كۆرسە يەتكۈزۈپ قويىدىغان گېپىمىزنىڭ بار - يوقلۇقىنى سوراپ كەپتىكەن.

— ئۇنچىلىك دەپ كەتمە، ھېچكىمگە دەپ قويمايمىز، ھېلىقى بىر چامادان پۇل قانچىلىك چىقتى؟ ھەممىسى ماي پۇراپ تۇرغان قىپقىزىل يۈز كويلۇق پۇلدۇر ھەرقاچان. ئادەمنىڭ كۆزى شۇنچىلىك پۇلنى كۆرسىمۇ كۆڭلى توق تۇرىدۇ. ئاپاڭ يوق چاغدا

بىزگەمۇ بىر كۆرسىتىپ قويۇ.

— دېدىمغۇ، ئاتام پۇل ئەۋەتكىنى يوق، دەپ.

ئاپامنىڭ نەسىھەتلىرىنى ئاڭلاپ خەق بىلەن تاكاللىشىپمۇ يۈرمىدۇق. بەزىلەر كوچا پاراڭلىرىغا ئىشىنىپ قېلىپ ھۆججەتنى كۆتۈرۈپ كېلىپ، پۇلنى بېرىشمىزنى تەلەپ قىلىپ كۆكەرمىلىك قىلسىمۇ ئۇندىمىدۇق.

— سېلىمخان، ئاڭلىساق ئابلىز ئاخۇن جىق پۇل ئەۋەتىپتۇدەك. گەپ دېگەن تام تۆشۈكىدىن چىقمايدۇ. ئۇنى كۆرگەنلەر بارکەن، «بالىلىرى دوستلىرىغا كۆرسىتىپتۇ» دەپمۇ ئاڭلىدۇق، بالا دېگەن يالغان گەپ قىلمايدۇ. بىزنىڭ قىينىچىلىقىمىزنى ئويلاپ بولسىمۇ ئاۋۋال بىزنىڭكىنى بېرىۋەتكەن بولسىڭىز...

— خەقنىڭ دېگەن گېپى راست بولسۇن، ئېغىزىدىن پال چىقسۇن، بالىلارنىڭ ئاتىسى پۇل ئەۋەتكەن بولسا، قەرزنى قايتۇرماي، پوكىنىمغا بېسىۋېلىپ نېمە قىلاي؟! مانا قارىسىلا، مەنمۇ ھەممە ھېساباتنى قىلىپ ئولتۇرۇپتىمەن. پۇل كەلسىلا پۈتۈن قەرزنى شۇ سائەتنىڭ ئىچىدە قايتۇرۇپ بېرىمەن...

ئەمدى خەقلەر ئاتام توغرۇلۇق سەت گەپلەرنىمۇ ئۇدۇلىلا دەيدىغان بولۇشقاتىدى. ئۇلارنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمايلا ئۆز ئىشىم بىلەن بەند بولۇۋەردىم.

— ئوسمان، ئاڭلىساق ئاتاڭ شاڭخەيدە توي قىلىۋاپتۇدەك، راستمىكەن؟

— بىلمەيمەن.

— سىلەر بىلمىسەڭلار قانداق بولىدۇ. ئاپاڭنى تاشلىۋېتىپتۇ ـ دە!

— ئۇ تەتەينى 18 ياشتا دەيدىغۇ؟

— ماڭاۋە، قېرى تەتەي دەيدۇ ئۇنى. پۈتى پېتىر مانتىدەك بارمىش.

— يېڭى زاماندا پۇتىنى بوغىدىغانلار يوق.
— ئىشقىلىپ ئۇ تەتەي بايمىش، كاتتا ئىمارىتىدىنلا نەچچىسى بارمىش دەپ ئاڭلىدۇق.
— ئابلىز ئۇنىڭ پۇلىنى خەجلەپ، بەگدەك ياشايدىكەن دەڭلا، بەگدەك، ئۆتمۈشتە قاسىم بايمۇ ئۇنىڭدەك ياشىمىغان بولغىيتتى.
— سەن ئابلىزنى كۆرگەندەكلا پاراڭ قىلىسەنغۇ؟
— خەقتىن ئاڭلىدىم. ئابلىز ئۇ تەتەيدىن «ئاجرىشىپ كېتىمەن» دېسە، نېمە قىلساڭ قىل، مېنى تاشلاپ كەتمە دەپ يالۇرۇپتۇدەك.
— ئىشىكلارنى قىلىڭلار، ئابلىز ئۇنداق ۋىجدانسىزلاردىن ئەمەس.
— ئوسمان، ئاڭلىساق ئوقۇشۇڭ ياخشى ئىكەن، يەنىمۇ تىرىش، ياخشى ئوقۇپ شاڭخەيدىكى داشۆگە ئۆت. تەتەي ئاپاڭ ياخشى كۆتىدۇ.
— نېمە ئۇنداق قالايمىقان گەپ قىلىسىلەر، نومۇس قىلىشنى بىلمەمسىلەر؟! — دېدىم ئاچچىقلىنىپ.
— نېمە خاپا بولىسەن؟ ئۇ تەتەينىڭ چىرايلىق قىزى بولسا ساڭا بېرەمدۇ تېخى...
— نومۇس قىلساڭلارچۇ؟ كىچىك بالىغىمۇ شۇنداق گەپ قىلامسىلەر؟ نومۇس، نومۇس! سىلەرمۇ ئادەم بولۇپ قاپسىلەر. سىلەرنىڭمۇ بالاڭلار بار. بالىلىق بولىسىلەر، سەممىي بولايلى جامائەت، بىر كارىزنىڭ سۈيىنى ئىچكەن خەقلەرنىڭ دەيدىغان گەپلىرى ئەمەس ئۇ... — دېدى ئاردىدىن بىرەيلەن ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ.
بىكار تەلەپ، ساۋاتسىز كىشىلەرنىڭ ئاتام توغرىسىدا دېيىشكەن بۇ زەھەرلىك گەپلىرىنى ئاڭلىغانسېرى شۇنچە جىلە بولاتتىم. لېكىن شۇ هامان يەنە ئاپامنىڭ نەسىھەتىنى ئويلاپ ئۆزۈمنى بېسىۋېلىپ سوغۇق قانلىق بىلەن ئىش كۆرەتتىم.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى

يىگىرمە ئۈچىنچى باب

بوۋامنىڭ خۇشاللىقى

1

كوچا پاراڭلىرىنى ئاڭلىغان بوۋامنىڭ سەپراسى ئۆرلەپ جىم تۇرالمايلا قالدى. بىزنى كەمستكەنلەرنىڭ ئاتا ـ ئانىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئەمدى ئاتامنى ۋە بىزنى ھاقارەتلىسە ساقچىغا ئېيتىپ تاناۋىنى تارتقۇزىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

بوۋامنىڭ سۆزلىرى ئۇ قۇلاق كەستىلەرنىڭ قۇلىقىدا بىرەر ھەپتە تۇرۇپلا يەنە ئۆز سەنىمگە دەسسەشكە باشلىدى. مەن ئۇلار بىلەن ئۇرۇشۇپ، تىللىشىپ تەڭ تۇرغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلگەچكە ئارتۇق بىر نەرسە دېيەلمەيتتىم. خۇرشىدەم كېچىك بولغاچقا ئاغزىغا كەلگەننى دەپ تىللايتتى. خۇرشىدەمنىڭ باشقىلارنى تىللاشلىرىنى كۆرۈپ ئۇنى تازا ئازارۇل قىز بولۇپ قالمىغىيدى دەپ ئەنسىرەپمۇ قالاتتىم. ئاپامغا ئۇنىڭ ئىشلىرىنى دېگەنىدىم، ئاپام ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلدى. خۇرشىدەممۇ ئاپامغا «ھە، ماقۇل» دەپ قويۇپ بىزنى كەمستكەنلەرنى تىللاپ ئۆچمىزنى ئېلىپ، ئىچمىزنى بوشتىپ بېرەتتى.

سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ جاھانىنى ئالىقىندا چۆرگىلىتىدىغان بۇ نوچىلارنىڭ ئېتىزدىن چىقىدىغان ھوسۇلىمۇ تايىنلىق ئىدى. تاپقان ـ تەرگىنى يىلغا يەتمەيتتى. 3 ـ ئاي بولدىمۇ سېلىم سالتاڭنىڭ توقۇم دەپتىرىگە نېسىگە ئۇن، ماي... تۇرمۇشقا كېرەكلىك ھەممە نېمىنى ئېلىشاتتى. كۆزدە

سېلىم سالتاڭنىڭ يانچۇقى پۇلغا لىق تولاتتى. سېلىم سالتاڭ قۇۋ ئادەم بولغاچقا، ئەتراپىدىكى بۇ كىشىلەرنىڭ دېپىنى چېلىپ ئۇلارنىڭ ئويۇنلىرىغا قوشۇلۇپ ئانچە ـ مۇنچە ئىلتىپاتىنى كۆرسىتىپمۇ قوياتتى. شۇڭا، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكىلەر ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ « ئاتامان »ى ھېسابلىشاتتى. سېلىم سالتاڭ ئېتىزدا تۇرۇك ئىشلىمەي يانچۇقىنى پۇلغا توشقۇزاتتى، ئەتراپىدىكىلەر بولسا ئۇنىڭ مالىيىدەك، يىل بويى ئىشلەپمۇ بېشىغا تاپسا، پۇتىغا يوق، سېلىم سالتاڭنىڭ ئالدىغا يالۋۇرۇپ كېلىشەتتى. سېلىم سالتاڭ غادايغىنىچە ئۇلارنىڭ تەلىپىنى ئورۇنداپ تۇلۇم چاشقاندەك يۈرەتتى.

يېقىندا ئاتام توغرۇلۇق يەنە مىش ـ مىش گەپلەر تارقىلىشقا باشلىدى. ئاپام بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ قالغانمىدۇ دەپ ئۇنىڭ چىرايىغا سەپسالسام ھېچ ئىش بولمىغاندەك قىلاتتى. بۇنداق قۇلاقفا خۇشياقمايدىغان گەپلەرنى ئاڭلىغاندىن ئاڭلىمىغىنى ياخشى. ئاپام ئاڭلىمىغان بىلەن بۇۋام ئاڭلاپ قالغاندى. بۇۋام كۆن بويى غەمكىن، خاموش يۈرەتتى. كىچىك ئاتام ئاتامنىڭ گېپىنى چىقسا ئانچە كارى بولمايدىغان بولدى. دېمەك ئۇمۇ ئاتامدىن نارازى ئىدى.

مەن كەچتە ئېچىم سىقىلىپ ئىشىك ئالدىغا چىقتىم. ئەتراپ قاراڭغۇ بولغاچقا يىراقتىكى ئادەمنى تونۇغىلى بولمايتتى. شۇ تاپتا سېلىم سالتاڭنىڭ دۆكىنىنىڭ ئالدى قىزىپ كەتكەنىدى. ئۇلارنىڭ يەنە ھە دەپ ئاتامنىڭ گېپىنى قىلىشقانلىقى قۇلىقىمغا كىرىپ قالدى.

ـــ ئاڭلىدىڭلارمۇ، ئابلىز قويمىچى چەت ئەلگە چىقىپ كېتىپتۇدەك.

ـــ ۋاھ، چەت ئەللىكنى قويغۇدەكتە.

ـــ سايكارىزدىن ھەرەمگە بارغانلار ئۇنى كۆرۈپتۇدەك. شۇ يەردە دۇكان ئېچىپ تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقۇدەك..

ـــ ئۇ يەردىمۇ ئۇزۇم سودىسى قىلىۋاتقۇدەكمۇ؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى

— كۆنلۈك سودىسى قىلىۋاتقۇدەك.
— قانداق قىلىپ چەتكە چىقىپ كەتكەندۇ ئۇ؟
— ئاڭلىساق ئۇ قانۇنسىز سودىغا كىرىشىپ، نەچچە قېتىم ساقچىغا تۇتۇلۇپ قېلىپ تۇرمىگىمۇ كىرىپتۇدەك. تۇرمىدىن چىققاندىن كېيىن، ئىككى گۇرۇھ ئۇرۇشۇپ قالغاندا بىر گۇرۇھنىڭ كاتتىۋېشىنى قوتۇلدۇرۇپتىكەن، ئۇ ئابلىزغا شاپائەت قىلىپ شىياڭگاڭغا ئېلىپ چىقىپ ئۇ يەردىن نۇرغۇن پۇل بىلەن ھەرەمگە يولغا سېلىپ قويۇپتۇدەك.
— قارا، بۇ قويمىچىنى، بىزنىڭ پۇللىرىمىزغا ھەرەمگە بېرىپ ھاجى بولۇۋالغىنىنى !
— ھەرەمگە بارغۇچە باللىرىنى باقسىچۇ؟
— خوتۇنىغا ئىگە بولسىچۇ دېگىنە؟
— ئاستا گەپ قىل، چاقچاق قىلىدىغان گەپ ئەمەس جۇمۇ! كۆزۈڭ كۆرسىمۇ پاكىت بىلەن تۇتمىساڭ بېشىڭغا چىقىسەن، يا خەقنىڭ بېشىغا چىقىسەن !
— ھە راست، ئۇ جەھەتتىكى گەپكە دىققەت قىل.
— ھەرەمدىمۇ ئۆيلىنىپ بالىلىق بوپتۇ دەيدۇ.
— ئاللا، ئاللا، ئۇ نەگە بارسا شۇ يەردە بالىلىق بولسا، جاھاننى قويمىچى قاپلاپ كەتمىسىدى.

...

ئاتام شۇنداقمۇ قىلارمۇ؟ پۇلنى بىرلا يولدا تاپىمەن دەپ قانۇنسىز سودا قىلغان بولسا... ياق، ياق، ئاتام ئۇنداق قىلىدىغان ئادەم ئەمەس. چەت ئەلگە چىقىپ كەتسىمۇ بىزنى ئۇنتۇپ كەتمەيدۇ. ئاتا دېگەن بالىغا چىدىمايدۇ. ئاتام ئۇنداق ۋىجدانسىزلاردىن ئەمەس. ئۇلارنىڭ ئۇ يەردە بالىلىق بولۇپتۇ، بۇ يەردە بالىلىق بولۇپتۇ، دېگەنلىرى يالغان ! ئۇلار ئاتام ئۈستىدىن شۇنداق ئۆسەك گەپلەرنى تېپىپ كۆڭلىنى خۇش قىلىدىغانلار، ئۇلارنىڭ گېپىگە ئىشەنمەي ! ئاكام، سىڭىللىرىمنىمۇ ئىشەندۈرمەيمەن! مەن ئۇلارنىڭ بۇ تېتىقسىز گەپلىرىدىن

يىرگىنىپ ئۆيگە كىرىپ كەتتىم.

ھەر قېتىم دىلىم ئازار يېگەندە، ئىچ ـ پۇشۇقۇمنى چىقىرىش ئۈچۈن ئاغىنىلىرىمنىڭ قېشىغا باراتتىم. ئاغىنىلىرىمدىن غالىب بىلەن ئادىل ۋە غوپۇرلار مەن تەرەپتە تۇرۇپ كۆڭلۈمنى ياسايتتى. ئۇلارنىڭمۇ مەندەك ئەلاچى بولۇشىغا يارىدىم قىلىشنى ئويلاپ، كەچلەردە بىللە ئۆگىنىش قىلغاندا ئۇلارغا بىلگەنلىرىمنى ئېرىنمەي ئۆگىتەتتىم. بىز بىر يەرگە كەلسەكلا ھېلىقى دالا تامىقى ئېتىپ يېگەن كۆڭۈللۈك چاغلارنى ئەسلىشەتتۇق.

ئاغىنىلىرىم بىلەن بۇرۇنقى ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىشۋاتقاندا، ئادىل تۇيۇقسىز ئاتامنى سوراپ قالدى.

— ئوسمان، ئابلىز ئاتام زادى نەدىكەن؟

— بىزمۇ بىلمىدۇق، بەزىلەر شىياڭگاڭدا دەيدۇ، بەزىلەر ھەرەمدە دەيدۇ.

— ئابلىز ئاتامنىڭ جىق پۇل تېپىپ كېلىشىگە ئىشىنىمىز، خەقنىڭ تۇتامى يوق گەپلىرىگە قۇلاق سالما، ئاداش. رىشىت قاسساپ چىكىخەيگە قوي ئالغىلى بىر قېتىم بېرىپ قويۇپ، يەر شارىنى ئايلىنىپ چىققاندەك بولۇپ كەتتى. كىم بىلىدۇ ئۇنىڭ قۇۋلۇق ـ شۇملۇقلىرىنى. ئاتاڭ بىلەن ئەزەلدىن چىقىشالماي كەلگەن نېمە ئۇ. شۇنداق گەپ تېپىپ يۈرگىنىنىڭ جازاسىنى بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى تارتىدۇ.

— شۇنى دەيمەن. ئابلىز ئاتامنىڭ پېيىدىلا يۈرگەندەك، ئابلىز ئۇنداقكەن، ئابلىز مۇنداقكەن، دەپ كېتىشلىرىنى. ئۇنىڭ گۈپپاڭچىسى سېلىم سالتاڭ بىلەن توختى پاڭنى دەيمەن، ئۇلارمۇ ئابلىز ئاتام بىلەن كۆرۈشكەندەك بولۇپ كەتكىنىنى... — دېدى غالىبمۇ گەپ قىستۇرۇپ.

دوستلىرىم كۆڭلۈمنى ياسىشىپ تۇراتتى. بازاردىن نەرسە سېتىۋالىدىغانداا ئامال بار ماڭا پۇل خەجلەتمەيتتى. ئۇلار تۇرمۇشنىڭ ئاچچىقىنى مەن بىلەن تەڭ تارتىشقا تەييار ئىدى. ئۆيىمىزدە ھەرقانداق ئىش بولسا، جاندىللىق بىلەن يارىدەملىشىپ

بېرەتتى. كىچىك چاغدا ئاغىنىدارچىلىقنىڭ قەدرىنى ئانچە بىلمىگەنىكەنمەن. مانا ئەمدى يېشىمنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ دوستلۇقنىڭ قەدرىنى چۈشىنىۋاتاتتىم. بۇرۇن ئۇلار ماڭا يار-ئەم قىلسا، مېنى نامرات كۆرۈۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن، ھەتتا ماڭا بەرگەن چوكا مۇزلىرىنى شۇنداق يېگۈم بولسىمۇ يېمىگەنىكەنمەن...

دوستلىرىمنىڭ مېنى ئىزدەپ كىرىپ مەن بىلەن بىللە ئۆگىنىش قىلىشلىرىنى، مەن بىلەن بىللە ئويناشلىرىنى ئاپام ئانچە خالاپ كەتمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. مەن ئاپامنىڭ بۇ مىجەزىنى ياقتۇرمايتتىم. ئىلگىرى ئاغىنىلىرىمنى كىرسە چوڭ ئادەمنى كۆتكەندەك كۈتەتتى. ئەمدى نېمىشقا ئۇنداق قىلىدىغانىدۇ دەپ ئويلاپ، ئاپامدىن سورىدىم:

— ئاپا، ماڭا بىر گەپنى دېسەم خاپا بولامسەن؟

— قېنى سورا، بالام.

— نېمىشقا دوستلىرىم كىرسە بۇرۇنقىدەك قىزغىن بولمايسەن؟

— مېنىڭ ئۇلارنى بۇرۇنقىدەك مېھمان قىلغۇم بار، بىراق، ئاتا ـ ئانىلىرىنىڭ گەپ تېپىشىدىن قورقىمەن، — دېدى ئاپام بېشىمنى سىلاپ.

— ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىلىرى ئۇنداق گەپ تېپىپمۇ يۈرمەس.

— بىرنېمە دەپ بولمايدۇ، بالام، ئادەم دېگەننى چۈشەنمەك تەس...

2

مەن غالىبلارنىڭكىگە كېتىپ باراتتىم، سېلىم سالىتاشنىڭ دۇكىنى ئالدىدا ئولتۇرغانلار يەنە مېنى توسۇۋېلىپ گەپكە تۇتتى.

— ئوسمان، ئاتاڭ ئامېرىكا دوللىرى ئەۋەتتىمۇ؟

— هەرەمدىن شاڭخەيگە كېلىۋاپتۇدەك.
— تەتىيى تۇغۇپتىكەن، قىزكەن دەيدىغۇ؟
ئۇلارنىڭ تېتىقسىز گەپلىرىگە ئېرەنمۇ قىلماي كېتىپ باراتتىم، شۇ ئەسنادا ئىسرائىل ئىمام كېلىپ قالدى.
— ئادەم بولمايدىغان پاسىقلار! مۇشتىتەك بالىغا قىلغان گېپىڭلارنى قاراڭلار. ئىنساپ بارمۇ سىلەردە؟ بىر كارىزنىڭ سۈيىنى ئىچىپ، نۇرغۇن يىل شۇ ئابلىزئاخۇنۇنىڭ كۆچىدە يانچۇقلار پۇلغا تولۇۋىدى، ئەمدى مەيدەڭلەرگە تەپكىلى تۇردىمۇ؟ ئۇنداق قىلماڭلار! ئاۋۇ كارىزدىكى سۇنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ ئۇنداق بولمىغۇر گەپلەرنى قىلماڭلار. ئىمان ـ ئېتىقادلىق ئادەملەر بىر ـ بىرىنى ئۇنداق كەمسىتمەيدۇ. ئادەم ئادەمنى كەمسىتسە ئۆزىگە يانىدۇ. بىرىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشسە، يەنە بىرى سايىۋەن بولىدۇ، بىرى يىقىلسا، يەنە بىرى يۆلەيدۇ...
ئىسرائىل ئىمامنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ھەممىسى نېمىلەرنىدۇر غۇدۇراشقىنىچە ئۆز ئىشلىرىغا مەشغۇل بولۇشتى، مەنمۇ يولۇمغا راۋان بولدۇم.
تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرىدىغىنىمغىمۇ بارغانسېرى ئاز قېلىۋاتاتتى. كۈنلەر بىر ـ بىرىدىن تېز ئۆتمەكتە ئىدى. مەن قانچە تىرىشسام ئاپام شۇنچە خۇشال بولاتتى. تاڭ يورۇشىغا مېنى چاقىرىپ قويسا ئېرىق بويىغا چىقىپ جانغا ھۇزۇر مۇزدەك سۇدا يۇز ـ كۆزۈمنى يۇيۇۋېتىپ قېرى جۇجەمگە يۆلەنگىنىمچە ئالگېبرا، فىزىكا، خىمىيىلەرنىڭ ھەر خىل ئاكسىئوما، تېئورېمىلىرىنى يادلايتتىم. خەنزۇ تىلىدىن سۆز، جۈملە ۋە تېكىستلەرنى قايتا يادلاپ پىششىقلايتتىم. بۇنى ئۇزۇندىن بۇيان كۆرۈپ كېلىۋاتقان ئىسرائىل ئىمام قاتارلىق مەھەللە ئاقساقاللىرى تۇرسۇن ئاكامنىڭ تويىدا مېنى راسا ماختاپ كېتىپتۇمىش.
— ... قېرىنداشلار، بۈگۈن تۇرسۇنجاننىڭ تويىدا ياشلارغا بىر نەچچە ئېغىز نەسىھەت قىلغۇم كېلىۋاتىدۇ... ھەممىمىز مۇشۇ كارىزنىڭ سۈيىنى ئىچىپ كېلىۋاتمىز. مانا بىر

مەسچىتتە نامازغا ئوقۇپ، كۆندە سالاملىشىپ كۆرۈشۈپ كېلىۋاتىمىز. بالىلارغا گەپ قىلايلى. بالىلار تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ كارىزدا بۇرۇندىن ئوغرى - بۇلاڭچى، ۋاپاسىز ئادەم چىقىقان ئەمەس. ئۇلارغا نەسىھەت قىلمىساق، ئەدەپ - ئەخلاق ھەققىدە تەربىيە بەرمىسەك بولمىدى، ھۆكۈمەتنىڭ تەشەببۇسىمۇ ئەدەپلىك، مەدەنىيەتلىك پۇقرا بولۇش. بالىلار تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىدۇ. بالىلار بۇزۇلسا، مۇشۇ يەردە ئولتۇرغانلار بۇلغانغان سۇ ئىچكەندەك كۆڭلىمىز غەش بولىمىز... بالىلار ھەر خىل ناشايان قىلىقلارنى ئۆگەنگىلى تۇرۇپتۇ. بالىلارنى شەيتان ئازدۇرۇۋاتىدۇ. ئابلىز ئاخۇننىڭ ئوغلى ئوسمانىنى ئېيتساق، كۆندە كىتاب ئوقۇيدۇ، كىتاب ئوقۇغان ئادەم يامان ئىشلاردىن خالىي بولىدۇ... ئۇ بالىنىڭ مۇشۇنداق تەربىشقىنىغا نەچچە يىل بولدى. مەن كۆندە كۆرۈپ تۇرىمەن. باشقا بالىلار سەللا بىكار بولسا سېلىماخۇننىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدا نەچچە تال ساقىغا قاراپ تۇرغىنى تۇرغان. بەندە بىلىم ئالمىقى زۆرۈر. تۇنۇگۈن توختاخۇننىڭ قويىنى ئابدۇل مۇجاڭ قەرقىپ بېرىۋاتىدۇ. توختاخۇننىڭ يىگىت بولغان ئىككى ئوغلى قەرقالمىغۇدەك... بالىلار مۇشۇنداق ئاددىي ئىشلارنىمۇ قىلالماي كېتىۋەرسە ئەتە - ئۆگۈن كەتمەن تۇتالماس، ئىشقا يارىماس بولىدۇ... ھازىر دېگەن نېمىنىلا ئۆگەنسە ئۆگىنەلەيدىغان چېغى... ئوسمانىنىڭ تەربىشچانلىقىنى بالىلار ئۆگەنسۇن. بۇ بالىنىڭ ئۆگەنگىنى مېۋە بەرسۇن...

بۇۋام مەكتەپتىن كېلىشىمگە مېنى ماختاپ، قولۇمغا پۇل تۇتقۇزۇپ قويغاندىن سىرت، سىنىللىرىمغا مېنىڭدىن ئۆگىنىشكە، مەن بىلەن بەسلىشىشكە ئۇندىدى. چۇنكى، بۇۋام ئىسرائىل ئىمامنى بۇ تەۋەدىكى ئەڭ بىلىملىك دانا ئادەم، دەپ بىلەتتى.

ئىمتىھان يېقىنلاشقانسېرى نېمىشقىدۇر ھېچكىم بىلەن كۆرۈشكۈم كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرىدىغان ئىمتىھانمۇ قىستاپ كېلىۋاتاتتى. يالغۇزلۇقتا ئادەم

نۇرغۇن خىياللارنى قىلىپ باقىدىكەن. قۇرۇق خىيالغا بەند بولۇپ سائەتلەپ ئولتۇرىدىغان ۋاقىتلىرىم بارغانسېرى كۆپەيگىلى تۇردى. بارغانسېرى نەچچە ئادەمنىڭ ئالدىدا تەمتىرەيدىغان، ھودۇقىدىغان بولۇپمۇ قالغانىدىم. ئۆزۈمنى شۇنچە ئەركىن تۇتاي دەپمۇ تۇتالمايۋاتاتتىم. بىرەر سوئالغا جاۋاب بېرەلمىسەملا ئۆزۈمنى يارىماس ئادەمدەك ھېس قىلىپ ئىچ ـ ئىچىمدىن يىغا تۇتاتتى.

ئۆيدە ئولتۇرۇپ، بوۋامنىڭ «جېنىم بالام، تىرىشىپ ئوقۇ، سەن تىرىشىپ ئوقۇساڭ ھەممەمز خۇشال بولىمىز. مەھەللىدىكى ئاقساقاللار سېنى ماختىسا نەچچە ياش ياشرىپ قالغاندەك روھلىنىپ كېتىمەن... ھېلىمۇ بىزگە ئاپاڭدەك ئىشچان، ۋاپادار، كۆيۈمچان كېلىنتى بېرىپتىكەن. ئاپاڭدەك قەيسەر، چىداملىق ئايال دۇنيادا بىر بولسا ئاپاڭ، ئىككى بولسا ئىككىدىن بىرى ئاپاڭ. ئاپاڭنىڭ سىلەرگە قىلغان شەپقىتىدىن، ماڭا قىلغان ھۆرمىتىدىن بىر ئۆمۈر رازى... ئاتاڭنىڭ ھايات ياكى ھايات ئەمەسلىكىگە بىر نېمە دېيەلمەيمىز. مېنىڭچە جاھانىنىڭ بىر بۇرجىكىدە كۇنىنىڭ سېرىقىنى كۆرۈۋاتقاندۇ...» دېگەنلىرىنى ئويلاپ كۆزلىرىمگە يىغا يامىشتى. تىرىشىپ ئوقۇسام، بوۋامنىڭ خۇشال بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ تىرىشىپ ئۆگىنىشكە بەل باغلىدىم. مەن ئۆگەنسەم ئۆزۈم ئۈچۈن ئۆگىنىدىغانلىقىمنى بىلىپ تۇرۇپمۇ بوۋامنىڭ، ئاپامنىڭ خۇشاللىقىنى كۆزلەپ تىرىشىۋاتقاندەكلا تۇيۇلاتتى. مېنىڭ تىرىشىپ ئوقۇشۇمدىن بوۋام، ئاپاملار خۇشال بولىدىغان ئىش بولسا ئەڭ ئاخىرقى پەللىگىچە تىرىشىپ ئوقۇيمەن. ئوندىق پەرىشتە سۈپەت كىشىلىرىم مەدەت بېرىۋاتسا مەن نېمىشقا تىرىشماي؟.. بوۋامنىڭ ئېيتقانلىرى راست، ئاپام دۇنيادىكى ئەڭ مېھرىبان ۋە ئىشچان ئايال. «پەرىشتە» دېگەن گەپ چىقسا ياكى چۆچەكلەردە «پەرىشتە» توغرۇلۇق بايانلار چىقسىلا ئاپامنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرىمەن. ئاپام پەرىشتىمۇ ـ نېمە؟ راست، مېنىڭ ئاپام دۇنيادىكى ئەڭ چىرايلىق، ئەڭ كۆيۈمچان ۋە ئەڭ چىداملىق پەرىشتە!

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنى بىكى تارقىتىش

يىگىرمە تۆتىنچى باب

ئاپامنىڭ چىش ئاغرىقى

1

ئاپامنىڭ چىش ئاغرىقى يەنە باشلاندى. ئاپامنىڭ چىش ئاغرىقى باشلانسىلا مومام بىزنىڭكىدە بولاتتى. مومامۇ ئاپامدەكلا مېھرىبان ۋە كۆيۈمچان ئىدى. ئاپامنىڭ ئۇنىمىغىنىغا ئۇنىماي خاتىرىخان ئاپامنى چاقىرىپ ئىككىسى نان يېقىپ، كىر - قاتلىرىنى يۇيۇپ بەردى. مومامنىڭ نېنىغا ھەممىدىن مەن بەك ئامراق ئىدىم. ئادەتتە مومام نان ياقسا چوڭ ھەم قېلىن ياقاتتى. كىملا نان ياقسا تونۇرغا ئوت قالاش ۋەزىپىسىنى مەن ئۈستۈمگە ئالاتتىم. مومام ھەر قېتىم نان ياقسا بىر - ئىككى زىرە توقمچى ياقاتتى. مانا يەنە زىرە توقمچى يېقىۋاتىدۇ، زىرە توقمچى پىشتىمۇ بولدى، تونۇردىن سويۇپلا پەشتامىغا ئوراپ مەيدىسىگە يېقىپ يېتىۋالسا ھاردۇقى چىقاتتى. ئۆزى بىرنى مەيدىسىگە يېقىپ، يەنە بىرنى ئاپامغا بېرەتتى.

ئاپامنىڭ چىشى ئاغرىپ كەتكەندە، پۇل جىق كېتىدۇ دەپ دوختۇرخانىغا بارغىلى ئۇنىمايتتى، مانا بۇگۈنمۇ چىشىنىڭ ئاغرىقى ھالىنى قويمىغاندا بوۋامنىڭ دەۋىتى بىلەن دوختۇرغا بارماقچى بولدى، ئاپامنى دوختۇرخانىغا تېزرەك ئاپىرىش ئۈچۈن ھارۋىنى قوشتۇم - دە، چاپتۇردۇم. ئاپام يولدا پات - پات يانچۇقىنى تۇتۇپ قويۇپ ئويغا پاتاتتى. مەن بۇ ھالىنى كۆرۈپ ئاتامنىڭ ئۆيدە بار چاغلىرىنى ئەسلىدىم. ئاتام يېنىمىزدىكى

چاغدا ئاپام قانداق ئىدى؟ «دوختۇرغا خەجلىگەن پۇل دېگەن جانغا خەجلىگەن پۇل» دەپ ئارىمىزدا بىرەرسىمىز ئازراقلا ساقسىز بولۇپ قالساق، قانچىلىك پۇل كېتىشىدىن قەتئىينەزەر داۋالىتاتتى. سېرىقتال پەسىللەردە قولۇم ـ قوشنىلاردىن دوختۇرغا بارىمەن دەپ كىرگەنلەرگە قانچە دېسە ئاشۇرۇپ قەرزمۇ بېرىپ تۇراتتىغۇ؟... ئاپامنىڭ يانچۇقىدىن چىقارماي ئازغىنە پۇلنى سانىۋاتقان قوللىرى ئۆز ۋاقتىدا تۇمەن ـ تۇمەن پۇلنى سانىغانىدىغۇ؟ ئاپامنىڭ شۇ پۇللارنى سانىغاندا تىترىمىگەن قوللىرى ئەمدى نېمىشقا تىترەيدۇ؟ ئاتام بار چاغدىكى ھەممە نېمىمىز تەل، بەختىيار شۇ كۈنلىرىمىز يەنە كېلەرمۇ؟

خىيال قىلىپ، دوختۇرخانىغا قانداق كېلىپ قالغانلىقىمىزنىمۇ تۇيماي قاپتىمەن. ئاپامنى يۆلەشتۈرۈپ ھارۋىدىن چۈشۈرۈپ چىش دوختۇرىنىڭ يېنىغا كىردۇق. ئاپامنىڭ قېينىلىپ كەتكىنىگە چىدىماي سىرتقا چىقىپ كەتتىم. بىر ھازادىن كېيىن، ئاپام ئېچىكىنى تۇتقىنىچە دوختۇرخانا دەرۋازىسىدىن چىقتى.

ـــ ئاپا، بەك ئاغرىپ كېتىۋاتامدۇ؟ ـــ سورىدىم مەن ئاپامنىڭ بىئارام بولۇپ كېتىۋاتقىنىغا قاراپ.

ـــ ياق، بالام، ئاغرىمىدى، بۇنچىلىك ئاغرىق دېگەن نېمە ئىدى، يۈر، بالام، ئۆيگە تېز قايتىپ كېتەيلى، ـــ دېدى ئاپام ھارۋىغا چىقىشقا تەمشىلىپ. ئاپام ھارۋىغا چىقىپ بولغاندىن كېيىن ھارۋىنى ئۆيگە قاراپ چاپتۇردۇم...

ئادەم يوق يەرگە بېرىپ ئۇنۇمنىڭ بارىچە ۋارقىرىغۇم، كىملەرنىدۇر تىللاپ، ئۇرۇپ يۇخادىن چىققۇم كېلەتتى. كۆك ئاسماندا ئۇچۇۋاتقان قۇشلارغا قاراپ ئۇلارغا قوشۇلۇپ ئۇچۇپ باققۇم، ئۇلارنىڭ قاناتلىرىنى سىلىغۇم كېلىپ كېتەتتى. شۇڭىمىكىن، سەللا بىكار بولسام جۇجەملىككە چىقىپ جۇجەمگە يۆلىنىپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ كېتەتتىم.

بۇگۈنمۇ ئاتامنى خىيال قىلىپ ئولتۇرسام غالىب بىلەن

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى

ئادىل كەلدى.

— نېمىنى خىيال قىلىۋاتىسەن؟ — سورىدى ئادىل.

— ھەرقاچان قايسى تېخنىكومغا بارسام بولاركەن، دېگەنىنى ئويلاۋاتقاندۇ، — دېدى غالىب.

— مەن تېخنىكومدا ئوقۇمايمەن. تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇپ ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىمەن.

— ئېيتە ئەمىسە، نېمىنى خىيال قىلىۋاتقانتىڭ؟

— ئاتامنى.

— ئاتاڭ چوقۇم كېلىدۇ. كەلگەندىمۇ ھەممە خەقنى ھەيران قالدۇرۇپ مۇشۇ كارىزنى سېتىۋالغۇدەك پۇل تېپىپ كېلىدۇ. شۇ چاغدا ھەسەتخورلار يۈرىكىنى ئۆزلىرى پىچىقىدا تىلىشىدۇ. ئۆز ۋاقتىدا ئابلىز ئاتامنى «قويمىچى» دېگەن گۇيلارنىڭ كۆتىگە تېپىپمىز... — دېدى ئادىل كۆڭلۈمنى ياساپ.

— يۇرە، سۇغا چۆمۈلۈپ كېلەيلى!

— بولىدۇ، مەن نان ئېلىپ چىقىۋالاي.

— مانا مەندە بار، تويمىساڭ غالىبنىڭكىنى تەڭ يەيمىز.

— ئاپاڭنىڭ چىش ئاغرىقى ساقايدىمۇ؟

— دوختۇر ئاغرىق چىشنى يۇلۇۋېتىمىز، دەيدۇ.

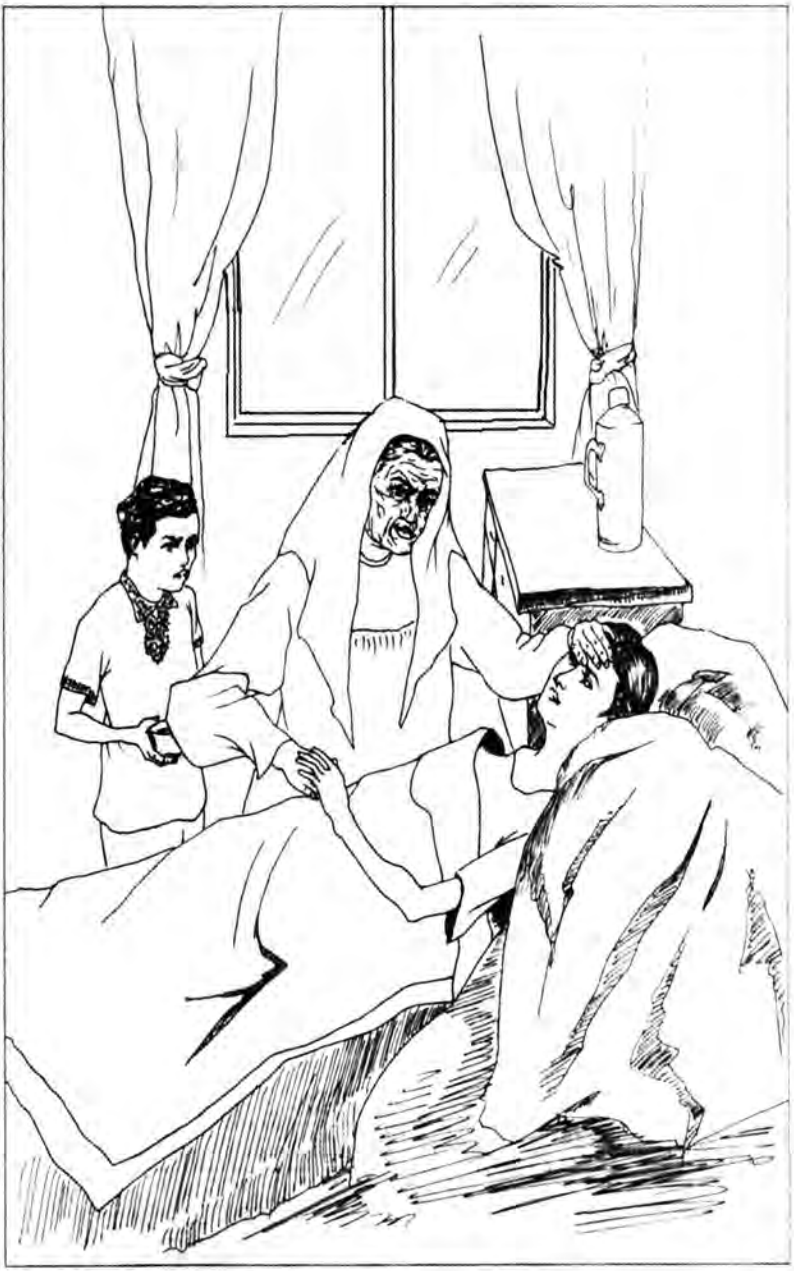
— چوڭلار «چىش ئاغرىقىغا ئادەم ئۆلمەيدۇ، ئۆلۈپ تىرىلىدۇ» دەيدىكەن.

— چىشنى يۇيۇپ تۇرغانىڭ پايدىسىنى بىلىپ تۇرساقمۇ يۇيۇشقا كۆنمەيدىكەنمىز غۇ تاڭ.

— مەن يۇيۇپ باقسام ئۆيدىكىلەر چىش پاستىسىنى سېسىقكەن، بىز بار يەردە يۇما، يۇماقچى بولساڭ، نېرى بار، دەيدۇ.

— بۇرۇن كىشىلەر نېمە ئىشلىتىدىغان بولغىيتتى؟

— مىسۋاك ئىشلىتىدىكەندۇق. ھازىرمۇ ياشقا چوڭلار ئىشلىتىدىكەن. چۇچۇكبۇيا يىلتىزىدىن ياسالغىنى شۇنداق ئوبدانمىش، ئۇ چىشنى پاكىزلاپلا قالماي، ئېغىز پۇراشنىڭ

ئالدىنىمۇ ئالغۇدەك.

— ئەمسە ئاۋۇ ئوتتۇرا تەكنىڭ چېتىدىكى بۇيۇقىنى كولاپ ئەكېلىپ بىزمۇ شۇنى ئىشلىتىپ كۆرەيلى.

— بولدىلا، ئىسسىقتا تەرلەپ تۇرغاندا، ئاۋۋال سۇغا چۆمۈلىدىغانلىقىڭ گېپىنى قىلايلى.

دوستلىرىمنىڭ ئاپىلىرىمۇ بىزنىڭكىگە كىرىپ ئاپام بىلەن ئەھۋاللىشىپ تۇراتتى. بالىلارنىڭ ئىناق دوستلاردىن بولۇشى چوڭلارنىڭمۇ ئىناقلىقىنى، دوستلۇقىنى كۈچەيتىدىكەن.

ئاپام دورىنىڭ كۈچىدىنمىكىن ئازراق بولسىمۇ ئۇخلىدى. سەھەردىلا مومام كىرىپ، ئاپامنىڭ دەردىنى، ئاغرىقىنى پەسەيتىدىغان گەپلەرنى قىلىپ، بىزگە ناشتىلىق تەييارلاپ بولۇپ، ئاتامنى بىرمۇنچە تىللاپ ئاپامغا نەسىھەت قىلدى.

— قورساق ئاغرىقى يەمدىن، چىش ئاغرىقى غەمدىن، دەپتىكەن، تولا غەم قىلماڭ. غېمىمىزنى قىلىدىغان خۇدايىم بار، ئەل ـ جامائەت بار.

— خەپ، ئابلىز دېگەن دەيۇز كېلىپ باقسۇن... قۇلىقىنى يۇلۇپ، قولىغا تۇتقۇزۇپ دەيدىغانلىقىڭ ھەممىنى دەپ ئالدىڭىزدا توۋا قىلدۇرمىسام...

— ئۇنداقتا، ئاتام سەت بولۇپ قالمامدۇ؟ — دېدى خالىدەم چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ.

— سەت؟ سەت بولۇشنى بىلەمدىكەن ئۇ؟ «سەتلىشىپ» بولدى. ئۇنىڭدىن ئۆتەر سەت يوق... گۈلدەك بالىلارنى، باھاردەك ئىللىق ئائىلىنى تۈتماي نەمۇ نە يۈرگەنگە تويسۇن. ئۇز ۋاقتىدا سىلىمخانىنىڭ گېپىگە كىرگەن بولسا بۇ كۈنگە قالمىدىغان ئادەم ئەمەس ئىدى، شەيتانىنىڭ كەينىگە كىرىپ ئۆزىگە تەمەننا قويۇۋىدى، مانا تارتىۋاتىدۇ جازاسىنى...

— ئاتامنىڭمۇ ئويلىغىنى بار بولغىيدى، — دېدى خۇرشىدەم چوڭلاردەكلا.

— نېمىنى ئويلايدۇ؟ ئويلىغان بولسا ئۇنداق بولماس ئىدى.

يەتتە ئۆلچەپ بىر كەسكەن بولسا، بۇ ئىش يوقتى... يېنىپ كەلسە بولمامدۇ؟ بۇ جاھاندا قەرزدار دېگەن يالغۇز ئابلىزلا بولمىغاندىكىن. بۇ تەۋەدىكى خەق ئەترەت ۋاقتىدا ھەممىسى ئەترەتكە قەرز ئىدى، مانا سىياسەت ياخشىلىنىپ قەرزدىن قۇتۇلدۇق. بولمىسا بىر ئۆمۈر قەرزدار بولۇپ ئۆتەتتۇق. بۇ كارىزدا قەرزى يوق ئادەم يوقتى، شۇ چاغلاردا...

بوۋام ئاتامنى ئاغزىدا تىللىغان بىلەن يەنىلا كۆڭلىدە ئاتامغا ئىچ ئاغرىتاتتى.

2

ئاپام مومامنىڭ زورلىشى بىلەن دوختۇرخانىغا يەنە بېرىشقا كۆندى. ئاپام ئىككىمىزنىڭ يولى بىر بولغاچ بىللە ماڭدۇق. يېزا بازىرىغا كەلگەندە، ئاپام يېزىلىق دوختۇرخانىغا كىرىپ كەتتى. مەن مەكتەپكە ماڭدىم. دەرسخانىدا ئولتۇرسامۇ خىيالىم ئاپامدا ئىدى. ھېلىمۇ ئاپامنىڭ شۇ نەچچە تاللا چىشى قالغانىدى. ئۇنىمۇ يۇلۇۋەتسە قانداق قىلار؟ تەتىلدە ئىشلەپ پۇل تېپىپ ئاپامغا ئالتۇن چىش سالدۇرۇپ قويالمىسامۇ، كۈمۈش چىش بولسىمۇ سالدۇرۇپ قويىمەن... ئاپام بىزنى دەپ ئۆچمىسغا بىرەر قۇر يېڭى كىيىم كىيمىگىلىمۇ خېلى بولغانىدى.

مەكتەپتىن كەلسەم ئاپام ئېڭىكىنى تۇتۇپ كارىۋاتتا يېتىپتۇ. مومام بىلەن خاسىيەت ئاپام تاماق ئېتىۋېتىپتۇ. ئاپامنىڭ كۆزلىرىمۇ ئولتۇرۇشۇپ، نەچچە ياش قېرىپ قالغاندەكلا كۆرۈنۈپ كەتتى. تۇرۇپلا نەدىن كەلگەن يىغىكىن مېنى يىغا تۇتتى. ئۆيگە سومكامنى ئەكىرىپ قويۇپ ئايرىم ئۆيگە كىرىپ يىغلىۋالدىم. يەرنىڭ تېگىدىكى يىلاننىڭ كۆشىگىنىنى تۈيىدىغان ئاپام مېنىڭ يىغلىغىنىمنى بىلىۋالدى.

مومام ئاپامغا باچكا شورپىسىغا يارما سېلىپ بېرىپ سوۋۇغاندا ئىچكۈزدى. گۆشىنى ئۈششاق تىتىۋەتكەن بولسىمۇ

خالىدەمگە ئىلغاپ بېرىۋاتاتتى، مومام دەرھال:

— سېلىمىخان، گۆشىنىمۇ يەڭ، قۇۋۇەت بولسۇن بالىلارغىمۇ گۆش بار. ئۆزىڭىزنى ئايىماڭ، — دېدى.

— ئاپامنىڭ ئۇدۇل چىشىنى يۇلۇۋەتسە ئەجەب بولۇپ قالىدىكەن، — دېدى خالىدەم ئاپامنىڭ گەپ قىلغانىدا «س، ش» تاۋۇشلىرىنى باشقىچە تەلەپپۇز قىلىۋاتقانلىقىغا قىزىقسىنىپ قاراپ.

— شۇنى دەيمەن، تۆت ياشلىق بالىدەك بولۇپ قالىدىكەن.

— قېنى شۇ تۆت - بەش ياش چاغلارغا قايتۇرغىلى بولسا ئىدى.

— شۇنى دەيمەن، مەن بەش ياشقا قايتىپ قالسام ...

— ئاپام مومايغا ئوخشاپ قاپتۇ.

— ھېلىمۇ ئوخشىمىدى. ئاپاڭلار تارتقان دەردنى كىملا تارتسا موماي بولۇپ قالىدۇ. تولا زاڭلىق قىلماڭلار.

— غەم قىلما، ئاپا، ئالتۇندىن چىش سالدۇرالمىسام، كۆمۈشتىن بولسىمۇ سالدۇرۇپ قويىمەن، — دېدىم كۆڭلۈمدىكىنى ئوچۇقلا ئېيتىپ.

— رەھمەت، بالام، ئىنساپىڭغا رەھمەت. سېنىڭ ياخشى ئوقۇشۇڭنىڭ ئۆزى مەن ئۈچۈن ئالتۇن چىش سېلىپ قويغانىدەك مەدەت. ئاباباكرىنى ئوقۇتالمىدىم. ئۇنى ئوقۇتالمىغانىڭ دەردىنى بىر ئۆمۈر تارتىدىغان ئوخشايمەن. ئادەم ئوقۇمىسا بولمايدۇ. ئاتاڭلارنىڭ ئۈمىدى ھەممىڭلارنى ئالىي مەكتەپكىچە ئوقۇتۇش ئىدى. كېلىپ «ئاباباكرىنى نېمىشقا ئوقۇتمىدىڭ؟» دېسە نېمىمۇ دەرمەن... — ئاپامنىڭ كۆزلىرىگە ياش كېلىشىگە، مومام دەرھال:

— ئابلىزنىڭ ئۇنداق دېيىشكە نېمە ھەققى بار؟ سىزنىڭ ئورنىڭىزدا ئۇ بولغان بولسا، بۇ بالىلارنىڭ ھېچقايسىسىنى ئوقۇتالمىغان بولاتتى، — دېدى.

— ئاپا، مەن ئوقۇيالمىغىمۇ ياخشى ئادەم بولسىلا

بولىدىغۇ؟ مەن ئەمدى سودا قىلمەن. سودا قىلغاندىمۇ ئۇزۇم سودىسى قىلمەن. ئۇزۇمنى ئىچكىرىگە ئاپىرىپ ساتقاچ ئاتامنى ئىزدەيمەن، ــ دېدى ئاكام ئاپامنىڭ كۆڭلىنى تىنچىتىش ئۈچۈن.

ــ قوي ئۇ گېپىڭنى. شۇ ئۇزۇم سودىسىدا سورۇلۇپ كەتكەن خەق بىز. ئاتاڭنىڭ تارتقان زىيىنى، دەردى جەددى ــ جەمەتىمىزگە يېتىپ ئاشىدۇ، بالام. باشقا ئۇقەت قىلمەن دېسەڭ مەيلى، لېكىن، ئۇزۇم سودىسى قىلمەن، دېمە. ئۇزۇم سودىسىنى ئاڭلىساممۇ يۈرىكىم ئاغرىيدۇ مېنىڭ.

ــ ئۇنىڭدىن باشقا نېمە سودىسى بار دەيسەن؟ تۇغۇلۇپ كۆرگىنىمىز ئۇزۇم سودىسى تۇرسا، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇزۇمنىڭ دەرىجىسىنى ئايرىشنى ئۆگەنگەندىم. بۇ كارىزغا كەلگەن ئۇزۇم سودىگەرلىرىنىڭ قويغان باھاسىغا، ئۇزۇملەرنى ئىلغىشىغا قاراپ تۇرۇپ كۆزۇم خېلى پىشىپ قالدى.

ــ ۋاي بالام، مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە ساڭا كىم نېسىغا ئۇزۇم بېرىدۇ؟ ھېلىمۇ شۇ نېسىنىڭ دەردىنى تارتىۋاتىمىز، ئاپاڭنىڭ گېپىنى ئاڭلا!

ــ بىرەر ئىش قىلمىسام بولمايدۇ، قەرزلەرنى ...

ــ ئېمىلا دېسەڭ دە، بالام. ئۇزۇم سودىسى قىلمەن دېمىگىن.

شۇنىڭدىن كېيىن ئاكام خېلىغىچە ئۇ توغرۇلۇق گەپ قىلمىدى. ئاپامنىڭ 17 تاللا چىشى قالغانىدى. بۇنى كۆرۈپ كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ چىشىمنى يۇلۇپ بەرگىلى بولسا بېرەتتىم، دەپ ئويلايتتىم. مەن بۇ ئويلىرىمنى ئاكامغا دېگەنىدىم، ئۇمۇ مەن ئويلىغاندەك ئويدا ئىكەن.

ــ قان بەرگەندەك، چىشنىمۇ بەرگىلى بولغىلى بولسا ئىدى، ئاپامغا چىشىمنى بېرەتتىم، ــ دېدىم ئاكامغا. ئاكامۇ:

ــ مەنمۇ بېرەتتىم، ــ دېدى مەيۈس ھالدا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

3

مومامنىڭ «قورساق ئاغرىقى يەمدىن، چىش ئاغرىقى غەمدىن» دېگەن گېپىنى پات ـ پات ئويلاپ قالاتتىم. راست، چىش ئاغرىسا، چىشكۈنى قۇرت يەپتۇ، دەيدىغۇ؟ تۇرسۇن مۇئەللىم، غەم ـ ئەندىشە، ئازاب ـ ئوقۇبەت ئادەمنىڭ زېھنىنى، ئەقلىنى، تېنىنى خۇددى قۇرتتەك غاجايدۇ، دېگەنىدىغۇ؟ ئاپامنىڭ غەم ـ ئەندىشە، ھەسرەتلىرى ئازمۇ؟ شۇ ھەسرەتلەر قۇرت بولۇپ چىشىنى غاجاپتۇ ـ دە ! ئاپامنىڭ چېچىمۇ تەكشىلا ئاقىرىپ چاڕۇاش بولۇپ قاپتۇ... مەن نېمىشقا قۇرۇق خىيالغا بېرىلىپ قالىدىغاندىمەن؟ نېمىشقا؟ ياق، بۇ قۇرۇق خىيال ئەمەس. خىيال قىلىشنىڭ ئۆزى تەپەككۇر يۈرگۈزگەنلىك، كالىلا قاتۇرۇپ ئىش قىلىشنىڭ دەسلەپكى باسقۇچى... ئويلىغانسېرى خىياللىرىم كۆپىيىپ، چوڭقۇرلىشاتتى...

مەن چۈشلۈك تاماقنى يەپ بولۇپلا بىردەم ئۇخلىۋالاي دەپ ياتقانىدىم، بىر چاغدا خالىدەمنىڭ دوستلىرى كىرىپ چۇرقىرىشىپ ئۇخلىغىلى قويمىدى. ئۇلار قىزلار ئويۇنى ئويناۋاتاتتى. يېڭىلىپ قالغانلار يا ناخشا ئېيتاتتى، يا ئۇسسۇل ئويناپ بېرەتتى. ئۇلارنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرى ئۇنلۇك ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ھەجەرخان چىنىچەينەك،
ئوتتۇرىسى كۆمۈرچەك.
سۇ قۇيسام تېشىپ كەتتى،
ئەرجەن ياقىلاپ قېچىپ كەتتى.
ئەرجەننىڭ نېمىسى بار؟
يېڭى ئۆسكەن بېدىسى بار.
بېدە ـ بېدە ئۆستى،

ئۆيگە مېھمان چۈشتى،
مېھمان بىلەن كارىم يوق،
تونۇردىكى نان چۈشتى.

ئۇلار يەنە چۈرقىرىشىپ كەتتى. ئەمدى ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئارزۇلىرىنى دېيىشۈاتاتتى.

— رەناگۇل، چوڭ بولسىڭىز نېمە بولىسىز؟

— مەن چوڭ بولسام ئوقۇتقۇچى بولىمەن. ئايگۈل مۇئەللىمدەك ياسانچۇق، ئوقۇغۇچىلارغا ئۆچ مۇئەللىم ئەمەس، سانىيە مۇئەللىمدەك ئىللىق، مۇلايىم، ھەممە بالىغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىدىغان مۇئەللىم بولىمەن. ئۇ چاغدا ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى مېنى «رەنا مۇئەللىم» دەپ كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى دەپ بېرىپ ئاچىسىدەك كۆرىدۇ. مەنمۇ ئۇلارغا ئۆز ئاچىسىدەك كۆيۈنىمەن.

— سېنىڭ يارىملىق ئوقۇتقۇچى بولۇشۇڭدا گەپ يوق. چوقۇم بولالايسەن.

— مەن ساقچى بولىمەن.

— قىزلارنىڭ ساقچى بولغىنىنى مەن كۆرمىدىم.

— كىنولاردا ئايال ساقچىلار بارىكەنغۇ؟

— ئۇ دېگەن كىنو.

— كىنونىڭمۇ ھەممىسىلا يالغان ئەمەستۇ؟

— شۇنى دەيمەن. ئايال ساقچىلار بولمىسا بولمايدۇ. ئايال جىنايەتچىلەرگە ئەرلەر قارىسا بولمايدۇ ـ دە.

— ئىشقىلىپ ساقچى بولغىنىم بولغان. مىجىت تەخەيدەك ئەدەپسىز، قىزلارغا ھاياسىزلىق قىلىدىغان لۇكچەكلەرنى جازالايمەن.

— مەن چىش دوختۇرى بولىمەن. ئاپامنىڭكىدەك چىشى ئاغرىيدىغان ئانىلارنىڭ چىشىنى ھەقسىز داۋالايمەن.

— ئانىلارنىڭلا چىشىنى داۋالىسىڭىز بولماس؟

www.uyghurkitap.com

— ئەلۋەتتە، هەممە ئادەمنىڭكىنى داۋالايمەن.

— چاققانراق چىش دوختۇرى بولۇڭە، قاراڭ، چىشىمنىڭ نەچچىسىنى قۇرت يەپ بولاي دېدى. چىشىم ئاغرىپ كېتىدىغان بولسا، چىدىماي كېچىچە يىغلاپ چىقىمەن. چىش ئاغرىقىنىڭ دەردىنى تارتمىغۇچە بىلمەيدۇ كىشى.

مەن خالىدەمنىڭ چىش دوختۇرى بولۇش ئارزۇسىنىڭ بارلىقىنى ئاڭلاپ ئونىڭ ئاپامنىڭ چىشىنىڭ ئاغرىقىغا قانچىلىك كۆڭۈل بۆلىدىغانلىقىنى ئويلاپ يەتتىم. خۇرشىدەم بىلەن خالىدەمنى كىچىك، ئۆينىڭ ئىشلىرىنى بىلمەيدۇ، ئاپامنىڭ دەردىنى چۈشەنمەيدۇ، دەپ يۇرۇپتىكەنمەن. ئۇلارنىڭ ئويۇنى يەنە داۋاملاشماقتا ئىدى.

— خالىدەم دوختۇر، ئاپامنىڭ چىشى ئاغرىپ قالدى، داۋالاپ قويارسىزمۇ؟

— ماقۇل، قېنى ئاغزىلىرىنى ئاچسىلا.

— قايسى چىش؟

— هە، ئۇنىڭ يېنىدىكىسى، ۋايجان، ئاغرىپ كەتتى.

— سەل چىدىسىلا، مەن دورىلاپ قويىمەن. مانا ئاز قالدى.

— ۋايجان!

— قارىسىلا مانا، چىشلىرى مۇشۇنچىلىك قاپتىكەنىدۇق، يۇلۇۋەتتىم. — خالىدەمنىڭ گەپلىرى ئالدىنقى قېتىم ئاپامنىڭ چىشىنى داۋالىغان دوختۇرنىڭ گەپلىرى ئىدى. دېمەك، ئاپامنىڭ چىش ئاغرىقى خالىدەمنىڭ غايىسىنى تېكىلەپتۇ، ئاپام ئۇقسا قانچىلىك خۇشال بولۇپ كېتەر؟

يىگىرمە بەشىنچى باب

چارچاش

1

مەكتەپتىن تاراپ ئۆيگە قايتىدىغاندا، دائىم ماڭىدىغان چوڭ يولدىن ماڭماي، چىغىر يول ئارقىلىق مېڭىپ بېقىش خىيالىغا كەلدىم. كۆز ئالدىمدا كۆيۈك توپىلىق چىغىر يول سوزۇلۇپ ياتاتتى. قۇياش ئاپتىپىنى ئايماي سەپكەن كەڭ دالا، چىغىر يول بويىدىكى يۇلغۇن، كۆك يانتاقلارنىڭ يوپۇرماقلىرىمۇ سولاشقان بولۇپ، سەھەردىكى كۈيچى قۇشلارنىڭ كۈيلىرىدىن ئەسەرمۇ يوق. ئەتراپ شۇنداق جىمجىت ئىدى، بېشىمدىن تەر توختىماي ئاقاتتى. پىشانە ـ چېكىلىرىمدىن ئاققان ئاچچىق تەر كۆزۈمگە كىرىپ ئېچىشتۇرۇۋەتسىمۇ چىشىمنى چىشلەپ ئالدىمغا قاراپ مېڭىۋەردىم. بوتۇلكىغا ئېلىۋالغان سۇ ئىسسىپ كەتكەچكە ئۇسسۇلۇقۇمنى قاندۇرالمىدى. ئۇمۇ ئۇگەپ كېتىپ تامىقىم قۇرۇپ هالسىزلىنىپ كېتىۋاتاتتىم. نېمىشقىمۇ چوڭ يول بىلەن ماڭمىغاندىمەن؟ يېقىن يولدىن ماڭمەن دەپ، بۇ قۇملۇق يولدا يېتىپ قالسام مېنى ئىزدەپ كېلىدىغان ئادەم بارمىدۇ؟ مەن شۇ چاغدىلا يالغۇزلۇقنىڭ نەقەدەر ۋەھىمىلىك ئىكەنلىكىنى هېس قىلىپ، ئۆتكەنىدە بىر كېچە جاڭگالغا قېچىپ كېتىمەن، مەن جاڭگالدا بەگدەك ياشاپ بىر كېچىنى ئۆتكۈزۈپ قايتىپ كېلىمەن، دېگىنىمگە تويدۇم. كۈندۈزدە ئادەم يوق بۇنچىلىك ۋەھىمىلىك بولۇۋاتسا، كېچىدە قانچىلىك بولۇپ كېتەر؟ بېشىم

قايماقتا، چېكەم زىنكىلداپ ئاغرىماقتا، پۈتلىرىم كالۋالىشىپ، قۇلىقىمنىڭ غوڭۇلدىشى كۈچەيمەكتە ئىدى. تەرىمنى سوغۇشكە ماغدۇرۇم يەتمەيدىغاندەك، قولۇمنى كۆتۈرۈشمۇ خۇشياقمايتتى. يەنە 20 مىنۇت ماڭسام سايقۇدۇققا يېتىپ بېرىۋالاتتىم. ئالدىمدا يول ئاز قالغان بولسىمۇ ماڭا بۇ يول ئۇزۇن بىلىنمەكتە ئىدى. قۇدۇققا قىزىل كىيىملىك بىر ئايال سۇغا چىقتى. چىلىكىدىن تۆكۈلگەن سۇ قۇياش نۇرىدا يالت ـ يۇلت چاقنىۋىدى، كۆزۈمگە ئاجايىپ سۆيۈملۈك كۆرۈنۈپ كەتتى. سۇنى كۆرۈپ ئاغزىمغا ئازراق سېرىق سۇ كەلدى. گېلىمنى نەمدۇېتىپ يولۇمنى يەنە داۋام قىلدىم. بېشىم قېيىپ، قولىقىم غوڭۇلداپ زادىلا مادارىم قالمىدى. ئولتۇرسامىلا ئورنۇمدىن تۇرالمايدىغاندەكلا بىلىنەتتى.

ئاتام ئۆزى يالغۇز تونۇش ئادەملەر يوق يات شەھەرلەردە قانداق ياشاۋاتىدىغاندۇ؟ شۇنىڭغا قارىغاندا ئاتامنىڭ جېنى تۆمۈر ئىكەن. مەن ئازراق يولنى بېسىپ بولغۇچە مادارىمدىن كەتكىنىمنى قارىمامدىغان. ئاتام نەچچە كۈنلەپ يول يۈرىدۇ... مەنمۇ ئاتا بولۇپ قالسام ئاتامدەك بولالارمەنمۇ؟

ئالدىمغا قارىدىم، يىراقتا ئالۋۇن ۋىلىلداپ گاھى كەڭ كەتكەن سۇزۇك دەريادەك، گاھى سايە تاشلاپ تۇرغان بۈككىدە دەرەخلىكتەك يېنىمدىلا پەيدا بولۇپ كۆرۈنەتتى. مەن ئالدىمغا قاراي، ساي تەرەپكە قارىماي. ئالۋۇن مېنى ئالداۋاتىدۇ. ئادەم ئاغرىپ قالغاندا ئۇمۇ بارغانچە يېقىنلاپ كېلەمدۇ ـ نېمە؟ بۇرۇن بۇنداق ئىسسىق كۈنلەردە شۇنداق يىراقتا كۆرۈنەتتى. بېشىم قېيىپ يىقىلىپ قالاي دېگەندە يېنىمدىلا مېنى ئالداۋاتاتتى. ئالدىمغا قاراي. سۇ ئالدىمدا، ئەنە قۇدۇقنىڭ سۈيىنىڭ شارقىرغان ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتىدۇ... خىيالىي تۇيغۇ مېنى ئالداۋاتاتتى.

ئاخىر قۇدۇق بېشىغا كەلدىم. سۇ پومپىسىدىن شارقىراپ سۇ چۈشكەن جاي يوغان ئورەك بولۇپ، ئەتراپىدا ئوت ـ چۆپلەر ئۆسۈپ كەتكەنىدى. سۇدىن قانغۇدەك ئىچىپ ئېرىق بويىدىكى

جىگدە دەرىخىنىڭ سايىسىدە ئولتۇرۇپ ھاردۇقۇمنى چىقىرىپ، تەرىمنى قۇرۇتتۇم. ئاندىن قۇدۇق بېشىدا باش يۇيۇشقا بولمىسىمۇ بېشىمنى يۇيۇپ تازا راھەتلەندىم. ئۇھ، يازنىڭ مۇشۇنداق مۇزدەك سۇيىدە راھەتلەنسە، يازنىڭ ئىسسىقىنىمۇ ئۇنتۇيدۇ كىشى. مەن يەنە سۇ ئىچىۋېلىپ مىڭ تەسلىكتە ئۆيگە يېتىپ كەلدىم.

مەكتۇلىرىم ياغلىق توقاچتەك قىزىرىپ كەتكەن بولسا كېرەك، ئاپام چىرايىمغا قاراپ چۆچۈپ كەتتى.

— نېمە بولدۇڭ، بالام؟

— بېشىم سەل ئاغرىۋاتىدۇ، بىردەمدىلا ئوخشىلىپ قالىمەن.

— قارا سېنى، بەدىنىڭ قىزىپ قاپتۇ. ماڭ، تاماقنى جىق يە. يازدا تاماقنى جىق يېمىسە ئادەمگە ئاسانلا ئىسسىق ئۆتۈپ قالىدۇ.

— مەن ھازىر ئۆيدە، سايە يەردە بولغاچقا ھېچ ئىش بولماس، ئاپا، تاماق يېگۈم يوق.

— يېگۈڭ بولمىسىمۇ زورلاپ يېگىن. مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنىڭ ئىسسىقى ئادەم ئۆيدە بولسىمۇ قورسىقى ئاچلا قالسا بوزەك قىلىدۇ.

تاماقنى زورلاپ ئازراق يەپلا ئۆخلاپ قاپتىمەن. ئاپامنىڭ چاقىرىشى بىلەن ئويغاندىم، قانچىلىك ئۇخلىغىنىمنى بىلمەيمەن. كۆزۈمنى ئاچتىمىۇ، بېشىمنى كۆتۈرەلمىدىم. بىرى بېشىمغا يوغان تاش ئېسىپ قويغاندەك ئېغىر، پۈتۈن بەدىنىم ئوتتەك ئىسسىق ئىدى. بېشىم قېيىپ، بېشىمنى سەللا كۆتۈرسەم ھۆ بولۇپ يانداۋۇپ ئاۋارە بولۇپ كېتىۋاتاتتىم. بىر يۇتۇم قايناق سۇ ئىچسەمۇ يېنىپ كېتەتتى.

— ۋاي، جېنىم بالام، جىگىرىم بالام، نېمە بولغانسەن؟ خالىمەم، تېز بول، ماڭ، مومانىڭنى چاقىرىپ چىق!

مەن ئاپام مېنى ئانچە ياخشى كۆرمەيدۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن.

ئاپام مېنىمۇ جېتىمدەك ئەزىز كۆرىدىكەن ئەمەسمۇ؟ «بالىلا مېنى «جېنىم بالام، جىگىرىم بالام» دەپ ئەتراپىمدا پەرۋانە بولۇپ كەتتى... ئاپامنىڭ كۆيۈنۈشلىرىنى كۆرۈپ جاڭگالغا قېچىپ كېتىشنى ئويلىغانلىرىمغا مەڭ پۇشايمان قىلىپ كەتتىم.

ئاپام ھېلى كۆكچېچەك دەملەپ ئىچكۈزسە، ھېلى لۆڭگىنى مۇزدەك سۇغا چىلاپ پېشانەمگە قويۇپ ئاۋارە ئىدى. ئىككى سىكلىم ئاپامنىڭ بۇيرۇقى بويىچە بىر سېۋەت پاقىيوپۈرمىقى يۇلۇپ كەپتۇ. ئاپام پۈتۈن بەدىنىمنى پاقىيوپۈرمىقى بىلەن يۆگەپ قويدى. ئاپامنىڭ ماڭا بولغان مۇئامىلىسى بۇرۇنقىدىن ئون ھەسسە مۇلايىم ۋە سىلىق ئىدى. ئاپامنىڭ بۇرۇن ماڭا بۇنداق يېقىنچىلىق قىلغىنىنى زادىلا ئەسلىيەلمىدىم.

— ئوسمان، جېنىم بالام، زۇگال ۋاقتى بولۇپ قالدى. ئورنۇڭدىن تۇرۇپ كەت. ھېچ بولمىسا زۇگال ۋاقتى ئۆتۈپ كەتسۇن.

— بولىدۇ، ئاپا، لېكىن سەللا ئۆرە بولسام، بېشىم قېيىپ ياندۇرغۇم كېلىۋاتىدۇ.

— ئۇنداق بولسا، ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇرغىن.

— ماقۇل ئەمىسە.

— ئاباباكىرى، سىلەر توققۇز خىل دەرەخنىڭ ئۇچىدىن نەچچە تالدىن ئېلىپ كېلىڭلار، تېز بولۇڭلار.

— خۇرشىدەم، سەن مومامغىنى چاقىرىپ چىق، ئوسمان ئاكاڭنى ئۇچۇقلاپ قويسۇن.

ئاكام ئاپامنىڭ دېگىنى بويىچە، توققۇز خىل دەرەخنىڭ ئۇچىدىن توققۇز تۇتام ئەكېلىپ بولۇپ مېنى لىككىدە كۆتۈرۈپ ئېرىق بويىغا ئېلىپ چىقتى. مومام بىلەن ئاپام ئىچىدە بىر نېمىلەرنى دەپ ئوقۇپ ئۇچۇقلىدى. ھەر قېتىم ھېلىقى دەرەخلەرنىڭ ئىنچىكە چۈۋەلىرىنى سۇغا چىلاپ ماڭا سىلكىگەندە تېنىم شۇركىنىپ چۆچۈپ، ئورنۇمدىن تۇرۇپ كېتەتتىم. سۇ ئۈستۈمگە سىم ـ سىم يامغۇردەك چېچىلغاندا،

بەدىنمەدىكى كېسەل چۆچۈش بىلەن بىللە چىقىپ كېتىۋاتقانەدەك تۇيۇلاتتى. نەچچە قېتىم ئۇچۇقلاپ بولۇپ يەنە ئورنۇمغا ئەكېلىپ قويدى.

— سېلىمىخان، ئوسمانغا شۇڭغۇرۇچ قىلىپ بېرەيلى!

— خېلى بولدى سېلىپ قويغىلى. ئوسمان، ئىسسىقتا ئىچىۋالامسەن؟

— گېلىمدىن بىرەر نەرسە ئۆتىدىغاندەك ئەمەس.

— ئۇنداق دېمە، بالام، مەن ئىچكۈزۈپ قويايى، سېلىمىخان، قېنى شۇڭغۇرۇچنى ئېلىپ چىقىڭ. ئاشكۆكىنى جىق سېلىڭ.

مومامنىڭ ياردىمىدە شۇڭغۇرۇچنى ئىچىپ بولۇپ، بېشىمنى ياستۇققا قويۇپلا شېرىن ئۇيقۇغا كېتىپتىمەن.

2

ئاپامنىڭ تىلىگەن تىلەكلىرى ئىجابەت بولدىمۇ ياكى قىلغان ئامالى شىپا قىلدىمۇ، كېچىدىمۇ شۇنداق راھەت ئۇخلاپتىمەن. سەھەردە ھەر نېمە بولسا ئورنۇمدىن تۇرالىدىم. بېشىمنىڭ ئاغرىقى ۋە تۇنۇگۈن ياندۇرغانىنىڭ تەسىرىدىنمۇ، ئىشقىلىپ كۆكرىكىمنىڭ ئوستى، گەپ قىلسام، يۆتەلسەم ئاغرىپ تۇراتتى. لېكىن ئاپامغا بۇنداق بولۇۋاتقىنىمنى دېمىدىم.

ئىمتىھان باشلىنىدىغانغا 100 كۈن قالغاندىن باشلاپ ئاپام ماڭا كۈندە بىر تال تۇخۇمنى چېقىپ تۇخۇمچاي قىلىپ، كۈن ئاتلاپ ئىككى تال ياڭاقنى ئېزىپ ھۇمەلچاي تەييارلاپ بېرىۋاتاتتى. مانا سەھەردىلا يەنە ماڭا ئالايىتەن تۇخۇمچاي قىلىشتىن باشقا، يەنە شۇڭغۇرۇچمۇ ئەتكەنىدى.

— قېنى كەل، بالام، ئىسسىقتا ئىچىۋال. زورلاپ ئىچ. «قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرمايدۇ» دېگەن گەپ بار. قېنى، ئىچە، — ئاپامنىڭ ماڭا قىلغان گەپلىرىدىن ئاپامنىڭ مېنىمۇ نەقەدەر ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم.

ئاپامنىڭ بۇ يېقىملىق سۆزلىرىدىن، ماڭا كۆيۈنۈشلىرىدىن ھەممىمزنى ئوخشاشلا ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ئەقىلسىزلارچە گۇمان قىلغىنىمدىن خجىل بولدۇم ھەمدە جاڭگالغا قېچىپ كېتىپ بىر كۈن ئىزدىتىمەن دېگىنىمگىمۇ قاتتىق پۇشايمان قىلدىم.

— قېنى ئىچە، ياغاچ قوشۇقتا ئىچ. ئاغزىڭ كۆيۈپ قالمىسۇن. مەكتەپكە بارىمەن دېمە. بىر كۈن بارمىغانغا دەرسلەردە ئارقىدىمۇ قالماسسەن.

— ئاپا، ھازىر مۇئەللىملەر بىزگە نەچچە يىلقى تېخنىكوم سوئاللىرىدىن تەكرار قىلىپ بېرىۋاتىدۇ. بارمىسام بولمايدۇ.

— ئەمىسە ئاكاڭ سېنى ئابلىمىتئاخۇنلارنىڭ ۋېلىسىپىتىغا مىندۈرۈپ ئاپىرىپ ئەكەلسۇن.

— شۇنداق بولسۇن، ئوسمان. مەن سېنى مەكتەپكە ئاپىراي. تۇنۇگۈنكى قىزىشىڭدىن قورقۇپ كەتتۇق. يەنە قىزىپ قېلىپ يۇرمە. ھالقىلىق پەيتتە ئاغرىپ يېتىپ قالساڭ، ئورنىنى تولدۇرغىلى بولمايدۇ.

— رەھمەت، مېڭىپ باراي.

— تۇنۇگۈن تولا ياندۇرۇپ كەتتىڭ. يول دېگەننى ماغدۇر بولسا ماڭىدۇ كىشى، چىرايىڭمۇ تاتىراڭغۇ تۇرىدۇ...

ئاكام ئۇنىمىغىنىمغا ئۇنماي ۋېلىسىپىتقا مىندۈرۈپ مەكتەپكە ئەكېلىپ قويدى. چىرايىم تاتىرىپ كەتكەن بولسا كېرەك، ساۋاقداشلىرىمدىن، ھەلىمە، سانىخان، مايسەملەر ئەھۋال سورىدى. ئادەتتە مەن تۇرۇك پاراڭلىشىپ كەتمەيدىغان بۇ قىز ساۋاقداشلىرىمنىڭ ماڭا كۆڭۈل بۆلگەنلىكىدىن ئۇلارغا بولغان ھۆرمىتىم ئاشتى. ئۇلارنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا بەزىدە جاۋاب بېرمىگىنىمگە پۇشايمان قىلدىم. مايسەم ماڭا مۇئەللىم دوسكىغا يازغان مەزمۇنلارنى تەنەپپۇس ۋاقتىدا كۆچۈرۈپ بېرىپ، سۆدىنىمدىن بىر چىنە چاي قۇيۇپ بېرىۋىدى، شۇنداق راھەتلىنىپ ئىچتىم. ساۋاقداشلىرىمۇ ماڭا بۇنچىۋالا كۆڭۈل بۆلەر دەپ

ئويلىماپتىكەنمەن.

ئىلگىرى ئاپام مېنى ئاكامنى ياخشى كۆرگەندەك ياخشى كۆرمەيدۇ، دەپ ئاپامدىن رەنجىپ يۈرۈپتىكەنمەن. سىنىپتىكى ساۋاقداشلىرىممۇ مېنى باقتۇرمايدۇ، «قويمىچىنىڭ بالىسى» دەپ ئارىغا ئالمايدۇ. مېنى كەمسىتىدۇ دەپ ئويلاپ، ساۋاقداشلىرىم بىلەنمۇ ئانچە ئارىلىشىپ كەتمەپتىكەنمەن. ئۇلارنىڭ ئەھۋال سوراشلىرىدىن ئۇلارنىڭ مېنى «قويمىچىنىڭ بالىسى» دېمەي، سىنىپىمىزنىڭ «ئەلاچىسى» بىلىپ ھۆرمەتلەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. ئىسىت، مەن ئۇلارنىڭ مېنى كەمسىتمەيدىغانلىقىنى بىلگەن بولسام ئۇلار بىلەن قوشۇلۇپ راسا ئويناغان بولماسمىدىم؟ ئۇلارنىڭ ئالدىدا تەمتىرەپ يۈرمەي، ئەركىن ـ ئازادە كۈلۈپ، ئېچىلىپ يۈرمەسمىدىم؟ بىكارلا تارتىنىپ يۈرۈپتىمەن. سانىخان بىلەن ھەلىمەگە تۇنۇگۈنكى ئىسىقتا بولغانلىرىمنى دەپ بەرگەنىدىم، ساۋاقداشلىرىمنىڭ كۆپىنچىسى مەندىن ئەھۋال سورىشىپ كەلدى. شۇ چاغدا كۆز چاناقلىرىمغا لىققىدە ياش تولۇپ ئۇن سىلىپ يىغلۇۋەتكىلى قىل قالدىم.

بىرەيلەن قايسىدۇر بىر زاتتىن دۇنيا نېمە ئۈچۈن گۈزەل، دەپ سوراپتىكەن، ئۇ زات: كىشىلەر بىلەن كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا مېھىر ـ مۇھەببەت بولغىنى ئۈچۈن، دەپ جاۋاب بېرىپتىكەن. مەن بۇ گەپنىڭ تېگىگە يەتكەندەك بولدۇم. ساۋاقداشلىق مېھرىنىڭمۇ ئەنە شۇنداق ئۇلۇغلۇقىنى ھېس قىلىپ، ساۋاقداشلىرىم كۆزۈمگە باشقىچە ئىللىق كۆرۈنۈپ كەتتى.

دەرستىن تاراپ چوڭ يول بىلەن چىغىر يول ئېغىزىغا كېلىپ، تۇنۇگۈن ماڭغان يولدا مېڭىشقا كۆڭلۈم تارتماي چوڭ يول بىلەن ماڭدىم. كەينىمدىن ئاتام ھېلىقى قارا قول سومكىسىنى كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقاندەكلا تۇيۇلۇپ، ئارقامغا پات ـ پات قاراپ ماڭدىم. شۇنداق كېتىۋاتسام ئاتام ئارقامدىن «ئوسمان» دەپ چاقىرىپ قالسا، ماشىنىسى بىلەن ئالدىمغا كېلىپ سىگنال بەرگىنىچە «ماشىنىغا چىقە» دەپ سىلىۋالسا... دېگەندەك تاتلىق

www.uyghurkitap.com

خىياللارنى قىلغىنىمچە ئۆيگە قاراپ ماڭدىم.

ئۆيگە كەلسەم، بوۋام، مومامىلار يولۇمغا قاراپ تۇرغانىكەن. بوۋام چىرايىمغا قاراپ سەل چېچىلىپ قالدى.

— ئۇزۇڭگە دىققەت قىل، مەكتەپكە ماڭغۇچە نان ئېلىۋېلىشنى ئۇنتۇما، ھېلىمۇ خۇدايىم بىر ساقلاپتۇ سېنى.

— ئاببەكرى بىرەلمىگەن ھېلىقى ئىمتىھانغا قانچىلىك ۋاقىت قالدى؟

— ئۇچ ھەپتىدەك ۋاقىت قالدى.

— پۇلدىن غەم قىلما، سېنى مەن ئوقۇتىمەن. سېنى ئىسرائىل ئىمام ماختىدى دەپ خۇشال يۈرسەم، تېرەككارنىردىكى سېيىتنىياز كاتىپنىڭ ئوغلى تۇرسۇنمۇ سېنى قايسى كۈنى ئۇچراپ قېلىپ ماختاپلا كەتتى. قارىغاندا سەن بالىلارنىڭ ئالدى ئوخشايسەن. شۇنچە ئادەمنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشىش ئاسان ئەمەس. تۇرسۇنجاننىڭ ماختىشىغا ئېرىشكەندىكىن سەنمۇ بوش ئەمەسكەنسەن، بالام.

— بولدى، ھېلىمۇ ئوسمان تولا ئۆگىنىپ بويى ئۆسمىدى. ئۆزىمۇ ئورۇق، كۆچەپ ئۆگىنىمەن دەپ ئۇزۇڭنى ئالدۇرۇپ قويما، بالام، — دېدى ئاپام ماڭا ئېچ ئاغرىتىپ.

— ئادەم ئۆگىنىش قىلغانغا ۋېجىكلەپ كەتمەيدۇ، قىزىم، — دېدى بوۋام مېنىڭ ۋېجىك بەدىنىمگە قاراپ، — ئۇنىڭ ئۆسىدىغان چاغلىرى ئەمدى كەلدى. تىرىش بالام. تىرىشىپ ئوقۇپ، ھەممە ئادەم ھەۋەس قىلىدىغان ئادەم بول!

— مانا تۇنۇگۈن يىقىلىپ چۈشۈپتۇ. بولدى، ئۇزۇڭنى ئۆگىنىشكە بەك ئورۇپ كەتمە، — دېدى مومامۇ گەپكە ئارىلىشىپ.

— كىمنىڭ گېپىنى ئاڭلايمەن؟

ھەممىسى كۈلۈپ كەتتى.

— ئۇزۇڭ ئەھۋالىڭغا قاراپ ئۆگىنىش قىل. تاماقنى ئوبدان يېگىن. قورساقنى ئۇتتۇرۇپ قويما.

— ماقۇل بوۋا.

ئاپامدىن بىكارلا رەنجىپ يۈرۈپتىمەن. ئاپام مېنى غەرەز ئۈقىدۇ، ئەقىللىق، ئۆزىنى بىلىپ يۈرىدۇ، دەپ مەندىن ئەنسىرىمەي يۈرگەنىكەن ئەمەسمۇ؟ ئادەم كېسەل بولغاندا دۇنيانى، قېرىنداشلىرىنى چۈشىنىدىكەن. مەن ئاپامنى، قېرىنداشلىرىمنى، ساۋاقداشلىرىمنى چۈشەندىم. بىر ھېسابتا، بۇ قېتىم چارچاپ يىقىلىپ قالغىنىمۇ ياخشى بولدى، شۇنىڭدىن كېيىن مەن نۇرغۇن چىگىش ئىشلارنىڭ يەشمىسىگە ئىگە بولغاندەك بولدۇم...

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىردىنبىر تور بېكىتى

يىگىرمە ئالتىنچى باب

يەنە پۇلنىڭ غېمى

1

ئىمتىهان ۋاقتى قىستاپ كەلگەنسېرى يازنىڭ ئىسسىقىمۇ كۈچىيىۋاتاتتى. مەن ئۆگىنىش قىلىۋېتىپ چارچاش ۋە ئىسسىق دەستىدىن تولا ئۇخلاپ قالىدىغان بولۇپ قالغانىدىم. بىز ئۇخلاپ قالساق، ئاپام تاماق ۋاقتى بولسىمۇ ئويغاتمايتتى. پەقەت پەۋقۇلئاددە ئىش بولسىلا ئويغىتاتتى. مەن ئاپامدىن نېمىشقا ئۇنداق قىلىدىغانلىقىنى سورىسام، ئاپام «بالىلارغا ئۈيقۇمۇ ئوزۇق. ئۆسۈۋاتقان بالىلارنىڭ ئۈيقۇسىنى بۇزۇش ياخشى ئىش ئەمەس. ئازراق ئىشنى مەن قىلسام نېمە بوپتۇ؟ ! يېرىم سائەت ۋاقتىمنى چىقىرىپ تاماق ئېتىپ بەرسەم، نەچچە مىنۇت ئۈيقۇمدىن كېچىپ ئىسسىتىپ بەرسەم بولمىدىمۇ. تاماقنى بەرگىلى بولىدۇ، ئۈيقۇنى بەرگىلى بولمايدۇ...» دېگەنىدى.

ھاۋا كۈندىن ـ كۈنگە ئىسسىپ كېتىۋاتاتتى، ھەممىلا كىشى ئىسسىقتىن زارلىناتتى.

ـــ ھەي، بۇ بولمىدى. نەچچە يىلدىنمۇ ئىسسىق بولىدىغان، ئەمما بۇ يىلقىدەك ئىسسىق بولۇپ باقمىغان، جۇمۇ؟

ـــ راست، نەچچە يىلدىن سەھەردە ئانچە ـ مۇنچە بولسىمۇ سالقىن شامال چىقىپ تۇراتتى.

ـــ دەرەخلەرنىڭ يوپۇرمىقىمۇ قۇيقۇلاق بولۇپ كېتىپتۇ.

ـــ دەريىخىنى قوي، تەكلەرنى دېگىنە. قۇم تاختىدىكى

تەكلەرنىڭ ھالى چاتاق.7 ـ ئاي كىرە ـ كىرمەي ئىسسىق بۇنچىلىك بولدى، ئايىنىڭ ئوتتۇرىغا بارغاندا مۇشۇنداق بولۇۋەرسە، تەكلەر ئۇزۇم تاشلايدۇ.

خىيالىم شۇ پېشىل ياقۇتلىرىمىزدىلا قالغانىدى. قولۇم ـ قوشنىلارنىڭ زارلىنىشلىرىدىن مەنمۇ ئۆزۈمىزنىڭ تەكلىرىدىن ئەنسىرەشكە باشلىدىم.

ـــ ئابلىز ئۆز ۋاقتىدا قۇم تاختىغا تەك تىكمەيلى، ئەتە ـ ئۆگۈن پۇشايماندا قالمىز، تەك ھەرقانچە ئىسسىققا چىداملىق بولسىمۇ، ئۇزۇمى بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ دېگەنىدى.

ـــ بىزنىڭ ئېرىقنىڭ چېتىدىكى نەچچە تۈپ تەك ئۇزۇم تاشلاپتۇ.

ـــ ئەمدى ئابلىزنى تاپايلى، بىزنىڭ كارىزغا قۇت ئېلىپ كەلگەن ئادەم ئىدى. ئۇ يوقاپ كېتىۋىدى، ئۇزۇملەرنى خەققە زورلاپ دېگۈدەك سېتىۋاتىمىز.

ـــ تاماقنى چاكىلداتقان، نەپسىنى تاقىلداتقان پۇل. پۇلنىڭ غېمىنى قىلايلى، جامائەت!

ـــ بىز پۇلنىڭ غېمىنى قىلماي پوقنىڭ گېپىنى قىلمىدۇق. كاللا، دېسە پاقالچاق، دەيدىغۇ بۇ ئاداش. كېچىكىپ كەلگەندىكىن، گەپنىڭ ئۇرانىغا دىققەت قىلىپ، گەپكە ئارىلىشىدىغان.

ـــ نېمە دەيسەن قازان بېشىدىن يامانلايدىغان؟

ـــ نېمە دېمەكچىدىم، قۇم تاختىدىكى تەكلەرنىڭ ھالى چاتاق، ئۇزۇم تاشلاپتۇ، ئۇزۇملىرىمىزنىڭمۇ باھاسى چۈشۈپ كېتىۋاتىدۇ... دەۋاتىمەن.

ـــ ھېلى ئابلىز قويمىچىنىڭ گېپىنى قىلغانىدەك قىلىۋىدىڭ.

ـــ ئابلىز بولغان بولسا ئۇزۇملەرنى خەققە خار قىلماس ئىدۇق، دېدىم.

ـــ بۇ يىل مانا مەن ئالىمەن.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى

— بازار نەرخى ئالساڭ ئال، ساتماڭ ساتمىساڭ، نەق ئال، نېسىگە بەرمەيمىز....

بۇنداق چاغلاردا ئاتامنىڭ قەدرى ئۆتۈلگەنلىكىنى ئاڭلىساق كۆڭلىمىز كۆتۈرۈلۈپ، بويىمىز ئۆسۈپ قالغاندەك بولاتتى.

ئاكام ئاتامنىڭ ماختالغانلىقىنى ياكى خەقلەرنىڭ ئاتام توغرۇلۇق ھەرخىل پاراڭلارنى قىلىشقانلىقىنى ئاڭلاپ بولۇپلا، گارموشكىنى ئېلىپ، ئېرىق بويىدىكى جۇجەمگە يۆلىنىپ بار ئىشتىياقى بىلەن چالاتتى. مەن ئاكامنىڭ چالغان ئاھاڭلىرىنى تۇتۇۋېلىشقا، ئۆگىنىشۈېلىشقا تىرىشاتتىم. گارموشكىنى ئاكامدەك چالالمىغانلىقىمغا جىلە بولۇپ كېتەتتىم. ئادەم ئۆگىنىمەن دېگەن نەرسىنى كۆڭۈل قويسىلا ئۆگىنىپ بولالايدۇ، دەپ قارايدىغان بولغاچقا، تىرىشىپ ئۆگىنىپ باقتىم. ھەرقانچە تىرىشسامۇ ئاكامدەك چالالمايتتىم.

ئاكامنىڭ چالغان مۇزىكىلىرىنى ئاڭلاشقا ئىككى سائەتلىمۇ قەۋەتلا ئامراق ئىدى. بىزگە ئاكامنىڭ ياراڭ ئاستىدىكى كارىۋاتنا يېتىپ چالغان مۇزىكىسى شۇنداق يېقىملىق ۋە سېھرىلىك تۇيۇلاتتى. نېمىشقىدۇر ئاكامنىڭ چالغان مۇزىكىلىرىنىڭ ھەممىسى شۇنداق مىسكىن ۋە مۇڭلۇق ئىدى. ئۇنداق مۇڭنى مەن يۇقىرى ماھارەت بىلەن چالغان داڭلىق چالغۇچىلارنىڭ چالغان ئاھاڭلىرىدىنمۇ ھېس قىلالمايمەن. ئاكام چالغان ئاھاڭلا مېنىڭ يۈرىكىمنى تىترىتىدۇ. ھەر بىر ئاھاڭ چېلىنغاندا ئاتامنىڭ كۆلۈمسىرەپ تۇرغان سېيماسى كۆز ئالدىمغا كېلىدۇ ـ دە، كۆڭۈللۈك ئۆتكەن خۇشال چاغلار بىلەن، ئاتىسىز ئۆتكەن كۆڭۈلسىز چاغلار كىنو لېنتىسىدەك ئۆتۈشكە باشلايدۇ.

كۆپكۆك ئاسماندا ئاي ئاق ئۆردەكتەك ئۈزگەن چاغلاردا، مەن ئاكام بىلەن ئۆگزىگە چىقىپ، ساي تەرەپتىن كەلگەن غۇر ـ غۇر شامالغا يۈزلىنىپ يېتىپ راھەتلىنەتتۇق. ئايدىڭ ئاخشامدا، ئاسماندىكى ئاي، يۇلتۇزلارغا قاراپ يېتىش، ئاكام چالغان مۇڭلۇق كۈيلەردىن ھۇزۇرلىنىش مېنىڭ ئەڭ كۆڭۈللۈك ۋە بەختلىك

مىنۇتلىرىم ئىدى. توۋا دەيمەن. ساز دېگەننى ۋايىگە يەتكۈزۈپ چالسا ھەرقانداق سازنىڭ ئاۋازى شۇنداق مۇڭلۇق ئاڭلىنىدىكەن. گارموشكىدىن كىم ئۇنداق يېقىملىق كۈيلەرنىڭ چىقىشىنى ئويلىغان. بۇ يەردە كىشىلەر ئۇنى بالىلارنىڭ ئەرمىكى، دەپلا قارايدۇ. ئاكامنىڭ «ھەيرانكۇمەن» گە چالغان چاغدىكى قىياپىتى ۋە تۇرقى ئاجايىپ ئۆزگىچە. ئۇ ھەر قېتىم «ھەيرانكۇمەن»نى شەرق تەرەپكە قىيپاش قاراپ، كۆزلىرىنى يۇمۇپ چالاتتى. بۇنداق چاغدىكى تۇرقى ئۇستا فوتوگراف تارتقان بەدئىي سۈرەتكىلا ئوخشايتتى.

ئاكام ئىككىمىزنىڭ بەزى قاراشلىرىمىز ئوخشىمىسىمۇ، لېكىن بەزى ئويىمىز بىر يەردىن چىقىپ قالاتتى. ئاكام «بالىلار كىچىك»نى چالغاندا، كارىۋاتنىڭ يانلىقىغا ئارتىلغان يوتقانغا يۆلەنگىنىچە، پۈتلىرىنى ئالماپ، كۆزلىرىنى ئايغا تىكىپ تۇرۇپ، باشلىرىنى ئاھاڭ ئۆزگىرىشلىرىگە كەلتۈرۈپ لىڭشىتىشلىرى مەن ئۈچۈن ئاجايىپ سۆيۈملۈك كۆرۈنۈش ئىدى. ئاكامنىڭ شۇ تۇرقىنى رەسسام بولۇپ سىزىۋالغۇم، فوتوگراف بولۇپ تارتىۋالغۇم كېلەتتى.

«بالىلار كىچىك» نىڭ تارىخىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم تولىمۇ يېرىم بولدى. كۆز ئالدىمغا جازا مەيدانىدىكى ئاتا، ئۇنىڭ قەتلىئام قىلىنغان نەسلى، ئامان قالغان كەنجى «بۆرە»سى كېلىپ ئۇلارنىڭ ئېچىنىشلىق سەرگۈزەشتىلىرى بىر ـ بىرلەپ ئۆتسە، ئاتامنىڭ ئىز ـ دېرەكسىز يوقاپ كەتكەنلىكى، نەدىن، قەيەردىن، قانداق ئىزدەشنى بىلەلمەي يۈرگەن تۇرقىمىز كېلەتتى. ناخشىنىڭ «بالىلار كىچىك قالدى يېتىم» دېگەن مىسرالىرىنى ئاڭلىسام خۇددى ئاتامدىن ئايرىلىپ قالغاندەكلا كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ، يىغلاپ كېتەتتىم. ئاكاموۇ شۇنداق تۇيغۇدا بولسا كېرەك، ئۇ ئاھاڭغا چالسىلا شەرق تەرەپكە قاراپ كۆزلىرىنى يۇمۇپ چالاتتى. مەن بۇ ناخشىنىڭ تارىخىنى بىلگەن شۇ دەقىقىدىن باشلاپ، ئاكامنىڭ بۇ ئاھاڭغا چېلىشىغا قارشى تۇرىدىغان

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنى كومپيۇتېر كتابلىرىغا بىكى تارقىتىش

بولدۇم.

ئاكام بۇگۈن يەنە شۇ ئاھاڭغا چېلىشىدى، ئۇنىڭغا ئاچچىقلىنىپ:

— ئاكا، ئۇ ئاھاڭغا چالمىساڭ قانداق؟ — دېدىم.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— ئۇ ئاھاڭنى چالساڭ كۆڭلۈم يېرىم بولىدىكەن.

— شۇنداقمۇ، سېنىڭ كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلغۇدەك چالغاندىكىن مەنمۇ خېلى مۇڭلۇق چالىدىغان بولۇپ قاپتىمەن - ھە؟!

— نېمە دېگىنىڭ ئۇ؟ مەن سەن چالغان ئاھاڭلارنىڭ مۇڭىنى نى - نى سازچىلارنىڭ چالغىنىغا تەڭ قىلمايمەن.

— پاھ، مېنى ئەجەب ماختاپ، كۆپتۇرۇپ كەتتىڭغۇ؟ ئاسماندا ئۇچۇپ ئايغا قونماي يەنە.

— ئايغا قونغۇچىلىكىڭ بار، ئاكا.

— رەھمەت ئۇكام، قايسى پەدىگە چېلىپ بېرەي؟

— «زېمىن» غا چاله، شۇ ئاھاڭنىڭ ئەللەيلىشىدە ئۇخلاپ قالاي.

— ئەللەي ناخشىسىدەك بولامدىكەن؟

— شۇنداق، مۇڭلۇق، يېقىملىق ئاھاڭنى ئاڭلاپ ئۇخلاشنىڭ ئۆزى بەخت.

— ھەي، بىر تەمبۇر ياكى دۇتار ئېلىۋالسام بولاتتى.

— ئاپامغا دېسەڭ كۆزدە ئۆزۈم پۈلىغا ئېلىپ بەرسۇن.

— ئاپامغا پۈلنىڭ گېپىنى قانداقمۇ قىلغىلى بولسۇن؟

— ئاتام بولغان بولسا ئۇنداق دەپمۇ كەتمەستۇق.

— يېقىندىن بۇيان ئاتام تولا چۈشۈمگە كىرىدىغان بولۇپ قالدى. جىق پۇل كۆتۈرۈپ كەپتۇدەك. مېنىڭ ئوقۇشتىن توختاپ قالغانلىقىمنى ئاڭلاپ يىغلىغۇدەك، سېنىڭ ئەلاچى ئوقۇۋاتقىنىڭنى ئاڭلاپ، خۇشال بولۇپ كەتكودەك... چۈشتىكى يىغا بىلەن كۈلكە نېمىدىن دېرەك بېرەر؟

— چوقۇم ياخشىلىقتىن دېرەك بېرىدۇ. پۇل بولسا نېمە دېگەن ياخشى. چوقۇم پۇل تېپىش كېرەككەن، پۇلۇڭ بولسا كۆڭلۈڭمۇ توق تۇرىدىكەن. مەن بەزىدە ئوقۇمايلا ساڭا يارەملىشەيمىكىن دەپ ئويلاپ قالىمەن.

— ئۇنداق دېمە، مەن سېنى ئوقۇتىمەن. سەن ئوقۇشتىن زېرىكتىم دېگۈچە ئوقۇتىمەن. سەن 1 - سىنىپتىن باشلاپ ياخشى ئوقۇدۇڭ. ياخشى ئوقۇپ، ئالىي مەكتەپكە ئۆتسەڭ، ئاندىن ياخشى خىزمەتكە ئورۇنلاشساڭ، پۇل دېگەننى شۇ ۋاقىتتا جىق تاپالايسەن. ئاپامنىڭ ئۈمىدى سەندە. تىرىشىپ ئوقۇ.

2

مانا، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈش خاتىرە سۈرىتىگىمۇ چۈشۈپ بولدۇق. مەكتىپىمىزنىڭ قائىدىسى بويىچە ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەر بىرىمىز مەكتەپكە 1000 دىن كېسەك قۇيۇپ بېرىشكە تۇتۇش قىلدۇق. مۇئەللىم ئۈچ ئوغۇل، ئىككى قىزنى بىر گۇرۇپپا قىلىپ بۆلۈپ قويدى. مەن، ئابلىز، ئالىم، سانىيە، ھەلىمەلەر بىر گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ كېسەك قۇيۇشقا باشلىدۇق.

ئاكام ھېرىپ - ئېچىپ كەلگىنىمنى كۆرۈپ، مېنىڭ ئورنۇمدا ئىككى كۈن كېسەك قۇيۇپ بەرمەكچى بولدى.

— ئورنىغا پۇل تۆلەۋەتسىمۇ بولىدىغاندۇ، — دېدى ئاپام قولىدىكى يېڭنە ئىشىنى قىلغاچ ماڭا قاراپ.

— 1000 كېسەككە 50 كوي تاپشۇرساق بولىدىكەن. جىق ساۋاقداشلىرىم تاپشۇرۇپ بولدى. بىزنىڭ گۇرۇپپىدىن ئىككىسىمۇ تاپشۇرۇپ بوپتۇ. ئالىم، مەن، ھەلىمە ئۈچىمىز كېسەك قۇيۇۋاتىمىز.

— تۇنۇگۈن نەچچىنى قۇيدۇڭلار؟

— 300 چە قۇيدۇق.

www.uyghurkitap.com
كتاب نۇر يېكتى

ـــ بولدى، سىلەر ئەتە لاي قىلىدىغان يەرگە بىر كۈن سۇ قۇيۇپ تەييار قىلىڭلار، نۇرمۇھەممەت بىلەن بىر كىشىدە ۋەزىپەڭلارنى ئورۇنداپ بېرىمىز، ـــ دېدى ئاكام سەممىيلىك بىلەن.

ـــ ئۇنداق قىلساڭغۇ قالتىس ئىش بولاتتى.

ـــ مەكتەپكە تۆلىگەن 50 كويىنى ئوسمان شەھەرگە كىرگەندە خەجلىسۇن، ئاپا، «ئۆزۈڭنى خار قىلغۇچە كۆچۈڭنى خار قىل» دېگەن گەپ بارغۇ. ئوسمان، بىر كۈن كېسەك قۇيغانغا مەنمۇ چارچاپ كەتمەيمەن. سىلەر چوقۇم لايغا كېپىللىك قىلىپ بېرىڭلار. كېسەك قۇيماق ئۇنچە تەس ئىش ئەمەس...

ئەتىسى ھەلىمەنى ئۆيگە كەتكۈزۈۋېتىپ، ئالىم بىلەن ئىككىمىز كېسەك قۇيىدىغان توپىغا سۇنى بولۇشىغا قۇيدۇق. پەمىچە بۇنى لاي قىلساق 2000 دىن ئارتۇق كېسەك قۇيۇلاتتى. ئالىمۇ ئاكىسىنى ياردەمگە چاقىرماقچى بولدى.

مەن سۇ قۇيۇپ تۇرغاندا، ئالىم ھاجەتخانىغا بارىمەن، دەپ كېتىپ بىر دەمدە ئىككى قۇتا گازلىق سۇ ئېلىپ كەپتۇ. ئۇنىڭ ماڭا پۇل خەجلەتكۈسى يوقلۇقىدىن شۇنداق قىلغانلىقىنى چۈشەندىم. مۇزدەك سۇدىن راھەتلىنىپ ئىچىپ، سۇنى يەنە قۇيدۇق. ئالىم ئىككىمىز 2500 كېسەكلىك لاي چىقارمۇ ـ چىقماسمۇ دەپ، ھېسابلاپ كۆردۇق.

ـــ بۇنىڭدىن 3000 كېسەك چىققۇدەك، ـــ دېدى ئالىم بىر كېسەكلىك لاينى ئېلىپ مۆلچەرلەپ بېقىڭ.

ـــ ئەمىسە كېتەيلى. ئەتە سەھەردە كېلىپ يەنە بىر قېتىم سۇ قۇيايلى.

ـــ بولدى، بىزنىڭ ئۆي مەكتەپكە يېقىن بولغاندىكىن سەھەردە كېلىپ مەن سۇ قۇيۇپ قويای. ئىچىدىغان چاي، يېدىغان نانىنمۇ ئەكېلىمەن، دېمە. ئاپامغا دەپ قويدۇم. ئوخشىتىپ پولۇ قىلىپ بەرمەكچى بولدى. ئاكاڭ بىلەن ئاغىنىسىنمۇ ئۆيگىلا ياشلاپ كەل، ئاكاڭغا دەپ قوي، تارتىنىپ يۈرمىسۇن.

ئىككىمىز خۇشال هالدا خوشلاشتۇق. يول بويى ئەتىكى كىسەك قۇيۇشنى ئويلاپ ماڭدىم. ئاكامنىڭ ئەپچىللىك بىلەن كىسەك قۇيۇۋاتقان كۆرۈنۈشلىرىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، ئاكامدىن پەخىرلىنىپ ئۇنلۇك كۈلۈپ كېتىپتىمەن. باشقىلار كۆرۈپ قالسا، «ئابلىزنىڭ ئوسمان دېگەن ئوغلى تولا ئوقۇپ ئېلىشىپ قاپتۇمۇ ـ نېمە؟ يولدا ئۆزىگە ئۆزى گەپ قىلىپ، كۈلۈپ يۈرىدۇ... » دەپ قالمىسۇن دەپ ئىتتىك ئەتراپىمغا قارىدىم. ئەتراپتا ھېچكىم كۆرۈنمىگەندىن كېيىن قەدىمنى رۇسلاپ ئۆيگە قاراپ ماڭدىم.

ئۆيگە كېلىپ ئالمىنىڭ گەپلىرىنى ئاكامغا دەپ بەردىم.

ــ ئەتە ئەتىگەندە سۇ قۇيۇپ قويماقچى بولغىنى بەك ياخشى بوپتۇ. بېرىپلا مەن لاي قىلىمەن. نۇرمۇھەممەت بىلەن ئالمىنىڭ ئاكىسى كىسەك قۇيغىلى تۇرسا، سىلەر شالاقمەن چېلىكىگە سۇ قۇيۇپ ئۇلگۈرتەلمەيسىلەر.

ــ ماختاپ قويسام ئاتە پورۇڭنى.

ــ پو ئاتقانلىق ئەمەس. سىلەرنىڭ ۋەزىپەڭلارنى ئەتە چۈشكىچە تۈگىتىپ بېرىمىز.

ــ گارموشكىنى ئېلىۋال، هارغاندا چېلىپ بېرىسەن.

ــ قويە، مۇئەللىملەرنىڭ ئالدىدا تەمتىرەپ قالىمەن. كىسەك قۇيۇپ بەرسەك پۇل بېرىدىغانلارمۇ بارمىكەن؟

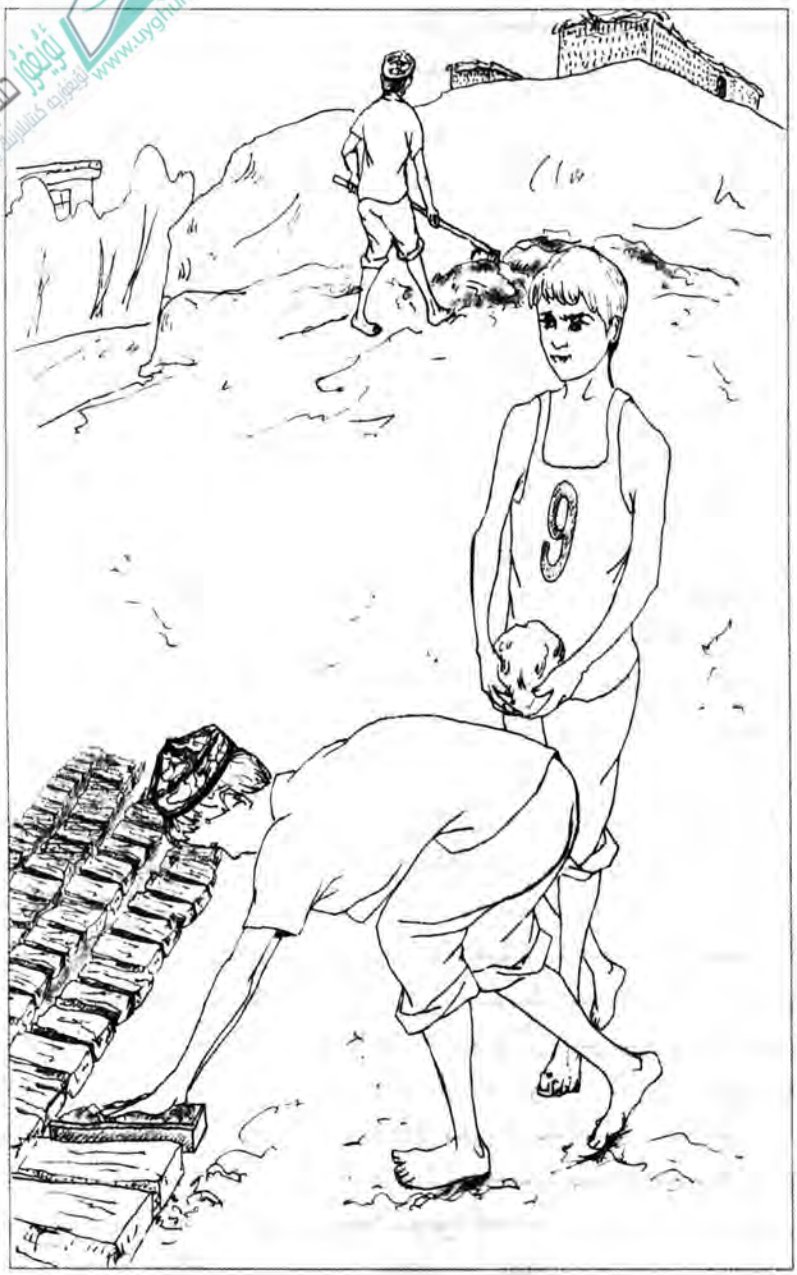
ــ نېمە قىلىسەن؟

ــ كىسەك قۇيۇپ پۇل تاپمايمىزمۇ؟

ــ ۋاي ـ ۋۇي، سەنمۇ قىزىقكەنسەن. مەكتەپكە بېرىپ قانداقمۇ «كىسەك قۇيۇپ بېرىمەن، قانچە پۇل بېرىسەن» دېيەلەيسەن؟

ــ ئۇمۇ بار گەپ. مەكتەپ دېگەن ياردەم بېرىشكە تېگىشلىك ئورۇن تۇرسا. مەنمۇ سېنى ئويلىدىم ـ دە ئۇكام. 2000 كىسەك قۇيسام 100 كوي كېلىدۇ، دېگەن گەپ. شەھەرگە كىرگەندە خەجلىمەمسەن؟

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

— بولدى، شەھەرگە كىرىپ پۇل خەجلىمىسەممۇ بولىدۇ. «ساۋاقداشلىرىمغا كېسىكىڭنى ئاكام قۇيۇپ بېرىدۇ، پۇل بەر» دېيەلمەيمەن.

— ئەمىسە مەيلى.

— لېكىن، كېسەك قۇيۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ كېتەلمەيدىغانلارغا ياردەم قىلىمەن دېسەڭ مەيلى.

3

ئاكامنىڭ كېسەك قۇيۇش ۋەزىپەمنى ئورۇنداپ بەرگىنىگە رەھمەت ئېيتىش ئۈچۈن ھەر قېتىم كىر يۇغاندا ئۇنىڭ كىيىمىنىمۇ قوشۇپ يۇيۇپ قوياتتىم. ئاكامنىڭ دېھقانچىلىقىنىڭ ئارىسالدى ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ يول ياساش قۇرۇلۇشىغا بېرىپ شېغىل تاسقايدىغان ئىشنى قىلىپ پۇل تاپماقچى بولغانلىقىنى ئۇقتۇم. بوۋامنىڭ «ئاباباكرىنىڭ ئۇنداق ئىشنى قىلىدىغان ۋاقتى ئەمەس ئىدى» دېگەن گېپىنى ئاڭلاپ ئاكامنىڭ نەقەدەر ئېغىر ئىش قىلىدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆزلىرىمگە لىققىدە ياش كەلدى. ئاكامغا بولغان ھۆرمىتىم ھەسسىلەپ ئاشتى. ئاكام بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغان، تاكاللىشىپ قالغان چاغلىرىمغا پۇشايمان قىلدىم. نېمىشقىمۇ ئۇنىڭ بىلەن تاكاللاشقاندىمەن؟ نېمىشقىمۇ ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشقاندىمەن؟... دەپ ئۆكۈندۈم.

مانا ئىمتىھان بېرىش ئۈچۈن شەھەرگە ماڭىدىغانلىقىمىزغا يەنە نەچچە كۈنلا قالغانىدى. ئاپام، ئاكام ئىككىسى كېلىشۈالغاندەكلا « تېخنىكومغا ئىمتىھان بېرىسەن، لېكىن تېخنىكومدا ئوقۇمايسەن، تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇپ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇيسەن...» دېگەنىدى. شۇ چاغدىلا مەن ئاپام بىلەن ئاكامنىڭ نېمىگىدۇر بىر نېمىگە ئاچچىقى بارلىقىنى بايقىدىم. يۇقىرى نومۇر ئېلىپ تېخنىكومدىن چاقىرىق كەلسە، بىزنىڭ ئوسمان تېخنىكومدا ئوقۇمايدۇ، تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇپ، كېيىن داشۆدە

ئوقۇيدۇ، دېمەكچى بولسا كېرەك.

ئىمتىھانغا تۆت كۈن قالغاندا قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى. ئەتىسى چۈش بىلەن تەك ئەتراپتىن يېغىنغا چاقىردى. ئادەتتە بىرەر جىددىي ئىش بولمىسا يېغىنغا چاقىرمايتتى. ھەممىمىز باردۇق. تۈنۈگۈنكى يامغۇر يېزىمىزغا كېلىدىغان ئۆستەڭنىڭ نەچچە كىلومېتىر بۆلىكىنى بۇزۇۋەتكەنىدى ئۇنىڭغا ھەر بىر ئائىلىدىن بىر ئادەم بارمىسا بولمايدىغانلىقىنى، يەنە ئاپەتنىڭ زىيىنىنى ئەڭ تېز تىزگىنلەش ئۈچۈن ھەر جانغا 12 يۈەندىن پۇل يىغىدىغانلىقىنىمۇ ئېيتتى.

غۇدۇراش، كىملەرنىدۇر تىللاش باشلىنىپ كەتتى. ئەترەت باشلىقى ئاخىر گېپىنى ئۆتكۈزەلمەيدىغانلىقىنى پەملەپ:

ــ كىمكى بۇنىڭغا قوشۇلمىسا، تاغ سۈيىدە يېرىنى سۇغرىمىز دېمىسۇن! ــ دېدى.

بايامقى ھېلىلا پارتلاپ كېتىدىغاندەك نارازىلىق بىلەن چىڭقىلىپ سۆزلىگەنلەرنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ قوزىدەك ياۋاشلاپ قالغانىدى. ھەممە ئادەم غەمكىن ھالدا ئۆيلىرىگە قايتىشتى. چۈشتىن كېيىن ئەترەت باشلىقى بىلەن كاسسىر ئۆيمۇ ئۆي كىرىپ پۇل يىغدى. ئاپام پۇلىنى ئۇلارغا بېرىۋەتسە ماڭا بېرىدىغانغا كەملەيدىغانلىقىنى ئويلىدىمۇ، ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇپ قالدى. شۇ چاغدا ئاكام ھۇجرىغا كىرىپ كېتىپ تېزلا قايتىپ چىقتى ـ دە، ئاپامغا:

ــ ئاپا، ئوسمان شەھەرگە كىرسە ئىشلىتەر دەپ شېغىل تاسقاپ تاپقان پۇلىنى ئېلىپ قويغانىدىم، بولدى، يېنىڭدىكى پۇلىنى بېرىۋەر. ئوسمان مەن يىغىپ قويغان پۇل بىلەن ئىمتىھان بېرىپ كەلسۇن، ــ دېدى.

ئەترەت باشلىقى بىرده ئاپامغا، بىرده ئاكامغا، بىرده ماڭا قاراپ ئارىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزدى.

ــ ئوسمان، 8 ـ سىنىپنى پۈتتۈرىدىغان بولدۇڭمۇ؟ سېنى دەرسلەردە ياخشى دەيدۇ، ئىمتىھاننى ياخشى بەر ـ ھە، ــ ئۇ

شۇنداق دېگىنىچە ئاپامنىڭ قولىدىكى پۇلنى ئېلىپ، ساناپ بولۇپ گىرۋەكلىرى تىتىلىپ كەتكەن سومكىسىدىن تالون دەپتىرىنى ئېلىپ ئالدىرىماي تالون كېسىشكە باشلىدى.

ئۇلار چىقىپ كەتتى. مەن ئاكامنىڭ مېنى دەپ ئىشلىگەنلىكىنى بۇرۇن ئاپامدىن ئاڭلىغان بولسامۇ، ئۇنىڭ ئۆز ئاغزىدىن ئاڭلىغاندا، ھاياجانلانغىنىمدىن كۆزلىرىمگە ياش كەلدى. قېرىنداشلىق مېھرى دېگەن شۇ بولسا كېرەك...

www.shukurkitap.com
شۇكۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىر بىكى تورىسى

يىگىرمە يەتتىنچى باب

ياشلىق بوسۇغىسىدا

1

ساۋاقداشلىرىمدىن بىر نەچچىسى ماڭا ئىمتىھاندا بىر يەردە ئولتۇرۇشمىمىز ئۈچۈن ئاتا ـ ئانىسىنىڭ پۇل خەجلەيدىغانلىقىنى، ئىمتىھان مەيدانىدىكى كومىسسىيىنىمۇ بىر ئاماللار قىلىپ قولغا كەلتۈرىدىغانلىقىنى، ئىمتىھان ۋاقتىدا قورقمايلا دەپ بېرىشىمنى ئېيتىۋىدى، ئىمتىھان كەلمەي تۇرۇپلا مېنى سۇر بېسىشقا باشلىدى. كومىسسىيە بېشىمىزدا قاراپ تۇرسا، ئۇنىڭغا مەن قورقماي قانداق دەپ بېرەلەيمەن. «كومىسسىيە دېگەنمۇ ئادەم تۇرسا، ھازىر پۇل نېمىنى قىلدۇرمايدۇ. مەيلى ۋاقتى كەلگەندە بىر گەپ بولار»، تۇرۇپلا ئۇنداق گەپلەرگە ئىشەنمەس بولۇپ قالدىم. ئۇلاردىن بەزىلىرى تېخى ماڭا، ئاتام پالانى كىشى بىلەن ياخشى ئۆتىدىكەن، ئىككىمىزنى بىر يەرگە ئالدى ـ كەينى تىزىپ قويۇپتۇدەك، ۋاقتى كەلگەندە ياردەمگىنى ئايىما، جۇمۇ، بىز دېگەن قىيامەتلىك ئاغىنە... دېگەنىدى. تېخى بىر كۈنى مەكتەپتىن يېنىپ ئۆيگە كېتىۋاتسام بىر كىشى ماڭا سالام قىلىپ ئۆزىنى سىنىپىمىزدىكى شاھادەتنامە ئاتىسى ئىكەنلىكىنى تونۇشتۇرۇپ، يېزا بازىرىدىكى ئەڭ داڭلىق ئاشخانىغا باشلايمەن دەپ تۇرۇۋالدى. مەن ئۇنىمىۋىدىم، ئاخىر كۆڭلىدىكى گېپىنى دېدى:

ـــ ماڭا قارا، ئوسمانجان، ئۆز ۋاقتىدا ئاتىڭىز ئابلىز

ئاخۇنلار بىلەن ياخشى ئۆتكەن. ماڭارىپ ئىدارىسىدىكىلەر بىلەن كۆرۈشۈپ شاھادەتنامىنى ئىككىڭلارنىڭ ئورنىنى بىر يەرگە كەلتۈرۈپ قويدۇق. ئىمتىھان ۋاقتىدا ياردەم قىلارسىز...

مەن باشقا ساۋاقداشلىرىمغا جاۋاب بەرگەندەك بۇ ئادەمگىمۇ:

— مەن ئوقۇغۇچى، ئىمتىھان ئالىدىغان ئوقۇتقۇچىلارنى ھۆرمەت قىلىشىم كېرەك. ئىمتىھانغا كىرگەن مۇئەللىملەر بىر نېمە دېمىسە، ئىمكان بار دەپ بېرەي، — دېدىم.

— ئۇلارمۇچۇ ئادەم. ئۆزىڭىزنىڭكىنى يېزىپ بولۇپلا شاھادەتنامىڭىزنى شاققىدە يېزىۋەتمەمسىز. ئۇ بىرەر مەكتەپتە ئوقۇپ كەلسىلا بىزنىڭ ئىدارىگە خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرماقچى، سىزنىمۇ مەن ئىدارىمىزگە تونۇشتۇرىمەن. بۇ يېزا پونكىتىدىكى بەش ئادەمدىن نەچچىسى سىلەر ئوقۇش پۈتتۈرگۈچە پېنسىيە يېشىغا تۇشىدۇ... — ئۇ توختىماي سۆزلەپ كەتتى. مەن بىر ئامالالارنى قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ، ئىرىق بويىغا قاراپ ماڭدىم.

ئىمتىھان ۋاقتى قانچە يېقىنلاشقانسېرى شۇنچە تىتىلدايدىغان بولۇپ قالغانىدىم. ئىرىق بويىدىكى قېرى جۇجەمگە يۆنىلىپ ئولتۇرسام ئەخمەت، تۆمۈرجان، ئالىم ئۇچى بىزنىڭ ئۆي تەرەپتىن كېلىۋاتاتتى.

— ۋاي، سېنىڭ ئۆگىنىش قىلىدىغان يېرىڭ نېمىدېگەن يېيرى، ئۇيقۇڭ كەلسە مۇزدەك سۇدا يۇز ـ كۆزۈڭنى يۇيۇۋالساڭ ئۇيقۇڭ ئېچىلىپ كېتىدۇ، نېمىدېگەن راھەت، — دېدى ئالىم ماڭا ھەۋەسلىنىپ.

— شۇڭا ئوسمان ئىزچىل تۇرده «ئوچتە ياخشى ئوقۇغۇچى» بولۇپ كېلىۋاتامدۇ؟

— ئەمىسە سەنمۇ مۇشۇ يەردە ئۆگىنىش قىلغان بولساڭ ئۇدا «ئوچتە ياخشى ئوقۇغۇچى» بولامتىڭ؟

— بولمايچۇ؟

— ئىشىڭنى قىلە! تىرىشمىساڭ ھېچنېمە بولالمايسەن.

www.uyghurkitap.com

هەممىسى ئوسمانىنىڭ تىرىشچانلىقىنىڭ نەتىجىسى.

ـــ ئەتە مەكتەپكە يىغىلىدىكەنمىز، كىنىشكىلار كەپتۇدەك.

ـــ مېنىڭ ئورنۇم نەدىكەن؟

ـــ بىلمىدۇق. ئاڭلىساق شاھادەتنامىڭ ئاتىسى يول مېڭىپ ئىككىڭلارنى ئالدى ـ كەينى ئورۇنلاشتۇرۇپتۇدەك.

ـــ سىنىپتا ھېچكىمنى كۆزگە ئىلمايدىغان ھاكاۋۇرنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان ئوسمانغا ئاپتاپتەك ئېچىلىپ يۈرگىنى بىكار ئەمەسكەن ـ دە.

ـــ ئوسمان، چىقىشىپ قالدىڭلارمۇ يا؟ شاھادەت دۆتىرەك بولغىنى بىلەن چىرايلىق جۇمۇ.

ـــ قويغىنا ئۇنداق گەپلەرنى.

ـــ نېمىنى قويىدۇ؟ مەنمۇ گۈلسۇم بىلەن چىقىشىپ قالدىم.

ـــ ۋاھ، يېڭى خەۋەركەنغۇ بۇ؟ قېنى، قېنى دەپ بەرگىنە؟

ـــ ئالدىنقى ئايدىكى يامغۇر ياغقان كۈنى ئېسىڭلاردىمۇ؟ شۇ كۈنى مەن ئۇنىڭغا شۇنداق دېققەت قىلسام ئۇمۇ ماڭا قاراپ تۇرۇپتىكەن. مەنمۇ قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قاراپ تۇرسام، قىزىلگۈلدەك قىزىرىپ يەرگە قارىۋالدى. كېسەك قۇيغان مەزگىلدە مۇئەللىممۇ بىلگەندەكلا ئىككىمىزنى بىر گۇرۇپپىغا ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. شۇ چاغدا ئۇنىڭ ھەقىقەتەن چىرايلىقلىقىغا ۋە ئىشچانلىقىغا قول قويدۇم. شۇنىڭ بىلەن مەن چاقچاقلا يۆلەپ «گۈلسۇم سەن نېمىدېگەن چىرايلىق» دېسەم، لاپپىدە بىر قاراپ قويۇپ كېتىپ قالدى. ئەتىسى ئاكسىنى باشلاپ كەلسە قانداقمۇ قىلارمەن دەپ قورقۇپ يۈرسەم نەدىكىنى، مەكتەپكە مەندىن بۇرۇن كېلىپ لايغا سۇ قۇيۇۋېتىپتۇ. قارىسام تېخىمۇ چىرايلىق ۋە مۇلايىم بولۇپ كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىككىمىز چىقىشىپ قالدۇق.

ـــ بۇ بولماپتۇ، مۇئەللىم ئۇقۇپ قالسا...

ـــ ئەخمەق، ئوقۇش پۈتتۈرسەك سەن نەدە، مەن نەدە؟ ئۇمۇ

تولۇق ئوتتۇرىنى ئوقۇمايدىكەن، مەنمۇ ئوقۇمايمەن. ئوقۇيمىز دېسەكمۇ يېزىمىزدا تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ بولمىسا، مەكتىپىمىز ھەر يىلى «تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ ئاچمىمىز» دەپ قويۇپ ئاچالمايۋاتامدۇ....

— ئوتتۇرا مەكتەپتە مۇھەببەتلىشىش ياخشى ئىش ئەمەس.

— ئۇ گەپلەرنى قويۇپ ئىمتىھان بېرىدىغان گەپنى قىلايلى.

— ئىمتىھان بەرگىلى چىققاندا بىر يەردە تۇرىمىز جۇمۇ؟ بارغان كۈنىمىزلا رەسمىخانىغا كىرىپ مۇشۇ ئاغىنىلەر بىللە رەسمگە چۈشۈپ خاتىرە قالدۇرىمىز.

— بولىدۇ، بۇ ئەقىلنى كىم ئۆگەتتى ساڭا؟

— ھېچكىم ئۆگەتمىدى، ئۆزۈم دەۋاتىمەن.

مەن ئەخمەتنىڭ بۇ گەپلىرىدىن ئۇنى باشقىچىلا بىر ئادەم بولۇپ قالغاندەك، ئۇنىڭ بىلەن ئارىلاشسام بولمايدىغاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالدىم.

2

نەچچە كۈندىن بۇيان كۆرۈشمىگەن ساۋاقداشلار قىزغىن كۆرۈشۈپ ئىمتىھان توغرۇلۇق پاراڭ قىلىشىپ مۇئەللىمنىڭ كىرىشىنى كۈتۈپ ئولتۇردۇق. قىزلارمۇ بۇرۇنقىدەك تارتىنىپ كەتمەي، ئوغۇللار بىلەن ئارىلىشىپ پاراڭلىشىۋاتاتتى. مۇشۇ ساۋاقداشلىرىمىزنىڭ بەزىلىرى تولۇق ئوتتۇرىدا، بەزىلىرى تېخنىكومدا ئوقۇشى مۇمكىن. ھازىرقى پەيت بىزنىڭ ئوقۇش تارىخىمىزدىكى ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتلار بولۇپ قالاتتى.

مەن ئاستا ئەخمەتكە قارىدىم. ئەخمەت شۇنچە مەغرۇر ۋە تەمكىن ئىدى. ئۇ ھەدەپ بىزگە قىزىق ـ قىزىق چاقچاقلارنى قىلاتتى. مەن ئۇنىڭ تۇنۇگۈن دېگەن گەپلىرىنى ئەسلەپ گۇلسۇمگە قارىدىم. گۇلسۇم ئەخمەتكە كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايى شۇنداق سۈزۈك ۋە پارقىراق، كۆزلىرى

نۇرلۇق ئىدى. مەنمۇ ئىختىيارسىز ماڭا خېلى كۆڭۈل بۆلىدىغان تۇرمۇش ھەيئىتىمىز مايسەمگە قارىدىم. ئۇنىڭ ئاق چېچەكتەك ئوچۇق چىرايى، دائىم ئويچان تۇرىدىغان نۇرلۇق كۆزلىرى ماڭا ئادەتتىكىدىن تاشقىرى يېقىملىق كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ مېنىڭ ئۆزىگە قاراۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ قېلىپ، ھۇپپىدە قىزىرىپ سىنىپتىن چىقىپ كەتتى.

ئەخمەت ماڭا قاراپ تۇرۇپتىكەن، قېشىنى لىككىدە مايسەم تەرەپكە ئېتىپ قويدى. مەنمۇ ئۇنىڭ كۆرۈپ قالغانلىقىدىن قىزىرىپ، خۇددى ئۇياتلىق ئىش قىلىپ قويغان بالىدەك ئۆزۈمچىلا ھودۇقۇپ، تەمتىرەپ سىنىپتىن چىقىپ كەتتىم. ئەخمەتمۇ ماڭا سوغۇشىپلا چىقتى.

ــ ھە، ئەلاچى، مايسەمگە ئەجەب قاراپ كەتتىڭغۇ، ــ دېدى قۇۋلۇق چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى چىملىدىتىپ كۈلگىنىچە.

ــ ساۋاقدىشىم بولغاندىكىن مۇنداقلا قاراپ قويدۇم قانداق!

ــ سېنىڭ قاراشلىرىڭ باشقىچە قاراش. ئەگەر كۆزۈڭ چۇشكەن بولسا گەپ قىلىپ باق. ئۇنىڭغا جۇرئىتىڭ بولمىسا گۈلسۇم دەپ باقسۇن، ــ دېدى.

ــ ياق، ئۇنداق ئىش يوق. گۈلسۇمگە دەپ يۇرمە يەنە. مەندە ھەرگىز ئۇنداق خىيال يوق، مېنىڭ پۈتكۈل ئوي ـ خىيالىم ياخشى ئوقۇپ، ئاتامنىڭ، بوۋامنىڭ، ئاپامنىڭ مەندىن كۈتكەن ئۈمىدىنى ئاقلاش. ماڭا ئۇنداق بولمىغۇر ئىشلارنى ئۆگەتمە! سەنمۇ تولا «گۈلسۇم، گۈلسۇم» دەۋەرمە. خىجىل بولمامسەن؟

ــ مۇشۇ تەمتىرەشلىرىڭدىن قارىغاندا چوقۇم بىر گەپ بار.

ــ ئوسمان، ئەخمەت، مۇئەللىم كەلدى!

بىز ئوقۇتۇش بىناسى ئالدىدىكى قارىياغاچلىقتىن چىقىپ سىنىپقا ماڭدۇق. ئىشىك يېنىدا گۈلسۇملەر تۇرغانىكەن. يېنىدىكى قىز ساۋاقداشلىرىمىز ئەخمەتكە قاراپ كۈلۈشۈلداشقىلى تۇردى. ئەخمەتمۇ ئۇلارنىڭ نېمىگە كۈلۈشىنى چاقچاق قىلىپ چۈشەنگەن بولغاچقا گۈلسۇمگە نەچچە ئېغىز چاقچاق قىلىپ

قويدى.

مەن ئەخمەتنىڭ جۇرئەتلىكلىكىگە ھەيران قالدىم. ئەگەر مەن ئۇنىڭ ئورنىدا بولغان بولسام، پۇتلىرىم كالۋالىشىپ، تەمتىرەپ ماڭالماي قالغان بولاتتىم.

ئەخمەت بىلەن گۇلسۇمنىڭ ئىشىنى سىنىپتىكى ھەممە ساۋاقداش بىلىپ كەتكەنىدى. ئىككىسىگە ھەۋەس بىلەن قاراۋاتقانلارمۇ، ئۆچمەنلىك بىلەن قاراۋاتقانلارمۇ، ھەيرانلىق ئىلكىدە قاراۋاتقانلارمۇ بار ئىدى.

ــ ساۋاقداشلار، ئۆگۈنلۈكە ھەممىڭلار ئىمتىھان بېرىسىلەر. مەكتەپ رەھبەرلىكى ئويلىشىپ، ھەممىڭلارنىڭ بىر مېھمانخانىغا چۈشىدىغانلىقىڭلارنى ئېيتتى. جىم تۇرۇڭلار! تۇغقىنىڭلار بولسىمۇ مەيلى. ياتاقتا ياتىسىلەر. ئۆتكەن يىلى دۆلەتباغ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ نەچچە ئوقۇغۇچىسى تۇغقىنىڭكىدە تۇرۇپ كېچىكىپ قېلىپ ئىمتىھانغا قاتنىشالمىغانىدى. نەچچە يىل بۇرۇن بىزنىڭ مەكتەپتىنمۇ بىر ئوقۇغۇچى كېچىكىپ قېلىپ ئىمتىھان بېرەلمىگەنىدى. بۈتۈن ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن مەكتەپ بۇ چارىنى چىقاردى. ئۈچ كۈنلۈك ياتاق، تاماق، پول كىرا ھەققى بولۇپ 75يۈەن تاپشۇرىسىلەر. پۈلنى ئەتە چۈشتىن كېيىن سائەت بىردە مەكتەپكە يىغىلىپ تاپشۇرىسىلەر، كېچىكىپ قېلىشقا بولمايدۇ. پۈلنى چىڭ تۇتۇڭلار، يولدا چۈشۈرۈپ قويۇپ يۇرمەڭلار يەنە... ھازىر ئىمتىھان كىنىشكاڭلارنى تارقىتىپ بېرىمەن. نومۇرۇڭلارنى يېزىۋالغاندىن كېيىن ماڭا قايتۇرۇپ بېرىڭلار. ئىمتىھانغا كىرىشنىڭ ئالدىدا تارقىتىپ، ئىمتىھاندىن چىققاندا يىغىۋالىمەن...

سىنىپتا پىچىرلاشلار، غوتۇلداشلار باشلاندى. سىنىپتىكى كۆپىنچە ساۋاقداشنىڭ شەھەردە يېقىن تۇغقانلىرى بار ئىدى. نۇرغۇن ساۋاقداش 75 يۈەننى ئىقتىساد قىلىۋېلىشنىڭ كويىدا ئىدى. بىر ھېسابتىنمۇ مەكتەپنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىمۇ ياخشى. مۇئەللىملەر مەكتەپنىڭ ئالدىغىچىلىك ئاپىرىپ قويسا،

ئىمتىھاندىن كېيىن يوقلىما قىلىپ تۇرسا، نېمىدېگەن ياخشى. تېخى شۇ مەكتەپنىڭ ياتاق بىناسىنى ئېلىشنىڭمۇ كېيىن شۇنداق بولسا، بىزگە نېمە غەم... مېھمانخانىدا ئادەم كۆپ ئۆگىنىش قىلغىلى بولمايدۇ، دەيدىغاندۇ. ئۇنداق جىددىيچىلىكتە كىتاب كۆرگىلىمۇ بولارمۇ؟ نېمە كارىم. مەن بەربىر مېھمانخانىدا ياتىدىغان تۇرسام. ئاتام يوقاپ كەتكەندىن كېيىن شەھەردىكى تۇغقانلىرىمىز بىلەن بولغان ئالاقىمىزمۇ ئۇزۇلۈپ قالدى. بولدى، ئۇلارنىمۇ ئىزدىمەيمەن. مايسەم قانداق قىلار؟ تۇغقىنىنىڭكىگە كېتەرمۇ؟ ئۇ نەدىلا تۇرسا تۇرمامدۇ؟ نېمە كارىم، قىزىق ئىش، نەچچە قېتىم ماڭا قاراپ كۈلۈپ قويسا، مەن ئۇچۇن دېجورنىلىق قىلىپ قويسىلا باشقىچە ئويلاپ كەتكىنىمنى. بەلكىم مېنى ئۆيى يىراق، ئائىلىسىدە قىينىچىلىقى بار دەپ، ئېچ ئاغرىتىپ ياردەم قىلىپ قويغۇسى كەلگەندۇ... ئاغرىپ قالغاندا بىر چىنە چاي بەرگىنى ساۋاقداشلىق مېھرىنى يەتكۈزگىنىغۇ، ئۇنىمۇ مەن خاتا چۈشىنىپ يۈرمەي...

مەن ئاستا ئۇنىڭغا قارىدىم. ئۇمۇ ماڭا قاراپ تۇرغانىكەن. ھۆپپىدە قىزىرىپ كەتتىم. ئۇ بولسا بېشىنى سەل بۇراپ يەنە قارىدى. بۇنى يەنە مېنى ئىشپىيونلاردەك ماراپ تۇرغان ئەخمەت كۆرۈپ قالغانىدى. مەنمۇ بىرى قارا دېگەندەك ئەخمەتكە قارىغانىدىم، ئۇنىڭ سىنچى كۆزلىرىنىڭ ماڭا قاراپ تۇرغانلىقىنى مەن نەدىن بىلەي. ئۇ گۈلسۈمگە دېسە، گۈلسۈم باشقىلارغا دېسە... ئاخىرىنى ئويلاشقا جۈرئەت قىلالمىدىم.

سىنىپتا تالاش ـ تارتىشلار داۋام قىلماقتا ئىدى.

ـــ مۇئەللىم، ئاكاملارنىڭ ئۆيى شەھەرلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئىچىدە، ئىمتىھانمۇ شۇ مەكتەپتە ئېلىنىدىكەن، مەنغۇ ئاكاملارنىڭكىدە ياتسام بولار، ـــ دېدى قادىر غادىيىپ تۇرۇپ.

ـــ ئاكاڭ بىلەن تونۇشمەن. ئۆيىنىمۇ بىلىمەن. مەكتەپ مۇدىرى، ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەكتەپ بەلگىلىگەن مېھمانخانىدىن

سىرتتا تۇرۇشىغا رۇخسەت يوق، دېدى، ماڭمۇ ئامال يوق.

ــ مۇئەللىم، پۇلى يوقلار قانداق قىلىمىز؟ ــ قادىر بىر ئاماللارنى قىلىپ يوچۇق تېپىش ئۈچۈن مۇئەللىمدىن توختىماي سوئال سوراۋاتاتتى.

ــ گەپنى تولا شاخلاتما، سېنىڭ پۇلۇڭ يوق بولسا مەن بېرىمەن. ئاتاڭ تۇنۇگۈنلا، ئاكىسىنىڭكىدىمۇ، تاغامنىڭكىدىمۇ ياتمايدۇ، سىزنىڭ يېنىڭىزدا ياتسۇن، شەھەردىكى نەۋرە ئاكىسى بىلەن بىرلىشىپ كەتسە ئالەمنى مالەم قىلىدۇ، دېگەن ...

ــ مۇشۇ ئاتامنىزە!

ــ ئاتاڭ سېنىڭ قانداقلىقىڭنى بىلىدىغان بولغاچقا مۇئەللىم بىلەن كۆرۈشۈپ قويغان گەپ.

ــ شۇ ئەمەسمۇ؟ ئادەمنى قەپەسكە سېلىپ قويۇپ...

ــ ئاتاڭمۇ سېنىڭ غېمىڭنى يەپ شۇنداق قىپتۇ.

ــ سەن تەخەيگە نۇختا سالمىسا ئالەمگە بىر كېلىسەن ئەمەسمۇ!ــ دېدى غالىب قادىرغا چاقچاق قىلىپ.

ئۇلارنىڭ گېپىدىن هەممىمىز كۈلۈپ كەتتۇق.ئارىدا بىلىپ ــ بىلمەي مايسەمگە قاراپ سالدىم، ئۇ يېنىدىكى قىزلار بىلەن نېمىلەرنىدۇر دېيىشىپ كۈسۈلدىشۇاتاتتى. مايسەم ماڭىلا ئەمەس، هەممە ساۋاقداشلارغا ئوخشاشلا ئىللىق مۇئامىلە قىلاتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ بۇ مىجەزىنى ياقتۇراتتىم. ئۇنى چىن كۆڭلۈمدىن هۆرمەتلەيتتىم.

3

ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن ئاپامغا ئىمتىهان پۇلىنىڭ گېپىنى قانداق چىقىرىشنى بىلەلمەي بېشىم تازا قاتتى. مۇشۇ نەچچە كۈن ئىچىدە « ئىمتىهانغا قاتنىشىش كىنىشكا» پۇلى، «ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى تەنتەربىيە ئىمتىهان» پۇلى، «مانېۋىر ئىمتىهان سوئال پۇلى»، «ئوقۇش پۈتتۈرۈش خاتىرە سۈرەت پۇلى»، «دىپلوم

پۇلى»، «ئوقۇتقۇچىلارغا سوۋغا ئېلىش پۇلى»... دەپ ئاپامنى بەك قىيىن ئەھۋالدا قويغانىدىم. شۇلارنى ئويلاپ ئۆز ـ ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ كەتتىم. دېھقانلارنىڭ تازا ئۇزۇكچىلىك ۋاقتىدا ئەجەب پۇل، پۇللا دەپ كەتتىم. ئاپام 75 كويلا بەرسە قانداق قىلارمەن؟ مەنمۇ ئادەم بولغاندىكىن ئۇسسۇمايمەنمۇ؟ ئۇنى ـ بۇنى يېگۈم كەلمەمدۇ؟ بالىلار تېخى ھەممە ئىمتىھان تۈگىگەندە باغچىغا بېرىپ بىرەر سائەت ئويناپدىغانلىقى گېپىنى قىلىۋاتىدۇ. ئىشىك بېلىتىگە قاراپ تۇرسام بولماس. گازىرنىغۇ بىرەرسىدىن بىر سىقىم ئالسام بولىدۇ. شۇنى ئاياپ چاقسامۇ ... بولدىلا ئۇنداق تېگى چىقماس خىياللارغا بېرىلمەي. رەسىمگە چۈشكىچىلىكقۇ ئەخمەت تۆلىۋېتەر... ئاپامغا قانداقمۇ پۇل دەرمەن؟

چىكتى چۈش مەزگىلى بولغاچقا، ئىسسىقتا چىداپ بولغىلى بولمايتتى. پۈتۈم تەرلەپ، قىزىپ كەتكەنىدى، ئايىغىمنى سېلىپ مېڭىپ باقتىم. پاھ، كونىلارنىڭ 6 ـ ئاينىڭ ئىسسىقىدا تۇخۇم كۆمسە پىشىدۇ، دېگىنى راستكەن. بۇنداق ئىسسىق قۇمدا ھېلىغۇ تۇخۇم ئىكەن، نېمىنىلا قويسا پىشقۇدەك. نەچچە قەدەم ماڭا ـ ماڭمايلا يەنە ئايىغىمنى كىيىۋالدىم.

ئىشىكتىن ناھايىتى ھارغىن كىرگەن بولسام كېرەك، خۇرشىدەم:

ـــ ئاكا، ھېرىپ كېتىپسەن ـ ھە؟! مەن ياستۇق ئېلىپ چىقىپ بېرەي، بىردەم يېتىپ ئارام ئېلىۋال، ـــ دېدى.

مەن ئۇ ئاچىقىپ بەرگەن ياستۇقنى بېشىمغا قويۇپ ياتتىم. ئۆچكە يۇڭىدا ئارغامچا ئېشىۋاتقان ئاپام مېنىڭ ھالىمنى كۆرۈپ كۆڭلىگە بىر ئىشنى پۈكتى بولغاي، تاماقنى يەپ بولۇشۇمغا يېنىغا چاقىرتتى.

ـــ مىجەزىڭ يوقمۇ؟

ـــ ياق.

ـــ ئىسسىقتا چارچاپ قاپسەن ـ دە؟ !

— شۇنداق ئوخشايدۇ، ئاپا.
— ئىمتىهان بەرگىلى قاچان ماڭىدىكەنسىلەر؟
— ئەتە چۈشتىن كېيىن ئۈرۈمچى ۋاقتى سائەت ئىككىدە مېڭىپ بولىدىكەنمىز.
— قانداق ئورۇنلاشتۇردى؟ تۇغقانلارنىڭكىدە تۇرامدىكەنسىلەر؟
— ياق، ھەممە ئوقۇغۇچى بىردەك بىر مېھمانخانىغا چۈشىدىكەنمىز. شەھەرلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلار ياتقىنىڭمۇ گېپىنى قىلىۋاتىدۇ. ئۇچ كۈنلۈك ياتاق، تاماق ۋە بېرىپ كېلىشنىڭ كىراسى ئۈچۈن 75 كوي پۇل تاپشۇرىدىكەنمىز. ئالدىنقى قېتىم نەچچە بالا تۇغقىنىنىڭكىدە تۇرۇپ كېچىكىپ قاپتىكەن، مەكتەپ مۇدىرى تۇغقانلارنىڭكىدە تۇرۇشقا ئۇنىماپتۇ...
— ياخشى ئويلاپتۇ. مەنمۇ شۇنىڭدىن غەم قىلىپ تۇرغانىدىم، پۇلدىن غەم قىلما، مەن بۇرۇنلا تەييارلاپ قويغان. بۇگۈن ياخشى ئارام ئال. ئۆگىنىش قىلىمەن، دېمە. ھېلىمۇ تەييارلىقىنى تازا قىلدىڭ، خۇدايىم بۇيرۇسا يۇقىرى نومۇر ئالارسەن.
كارىۋاتتا يېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن. ئويغانسام بوۋام بىلەن مومام كىرىپ ئاپامنىڭ ئىشىغا يارەملىشىۋېتىپتۇ.
بوۋامنىڭ قوللىرى ئارغامچا ئېشىشكە شۇنداق چېۋەر ئىدى. ئۇنىڭ قولىدىن چىققان ئارغامچا زاۋۇتتا بىر قېلىپتا چىقتىمىكىن دەپ قالغۇدەك سىپتا ۋە چىرايلىق ئىدى.
خالىدەمۇ ئىنچىكىرەك بىر تال ئارغامچا ئەشمەكچى بولۇپ ئېشىپ باقتى. ئۇنىڭ ئەشكىنى ئارغامچا بولماستىن لاتا پۇرۇچتەك، ياق، قۇشقاچنىڭ چاڭگىسىدەك بىر نېمە بولدى. خالىدەم بوۋامنىڭ قوللىرىغا قاراپ ھەيران قالغان ھالدا قاراپلا قالدى.
— بوۋا، سەن ئارغامچا ئېشىش ماھىرى ئىكەنسەن جۇمۇ؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

شۇنچە چاققان ئەشكەنتىڭ ئۇستىگە ئەشكەن ئارغامچاڭ شۇنداق چىڭ، ئىنچىكە - تومۇقى شۇنداق تەكشى چىقىدىكەن.

— كىچىكىمىزدىن قىلىپ كېلىۋاتقان ئىش تۇرسا بۇ.

— بىزدەك ۋاقىتسىزدىما، بۇۋا؟

— ياق، ئوسماندەك ۋاقتىمدىن باشلاپ.

— ئوسمان ئاكا، كېلە، بۇۋام سەندەك چېغىدا ئارغامچا ئېشىدىكەندۇق. سەنمۇ ئېشىپ باق.

— ئۇ قانچىلىك ئىش ئىدى، قېنى بۇۋا، ماڭا بېرە، مەنمۇ ئېشىپ باقاي.

— ئەسلىدىغۇ بۇ سىلەر ئۆگىنىپ قويساڭلار بولىدىغان ئىشتى. سەن ئوقۇشۇڭنى ئوبدان ئوقۇساڭلا بولدى بالام. ھە، راست، شەھەرگە قاچان بارىسىلەر؟ ھېلىقى ئىمتىھانىنىڭ ۋاقتىنى دەيمەن؟

— ئەتە، سائەت ئىككىدە ماڭىدىكەنمىز.

بۇۋام مومامغا ئىشارەت قىلىۋىدى، مومام چوڭ ئۆيگە چىقىپ بىر دەمدىلا يېتىپ كەلدى.

— بۇنى ئال. ياتاقتا يات، سەيدۇللا ئاخۇنلارنىڭ ئۆيىغۇ بار. ئۇلارنىڭ بۇ تەۋەلەرگە قاراپ قويمىغىنىغا نەچچە يىللار بولدى، تاماقنى ئوبدان يېگىن، مەن بىللە بارايمۇ يا؟

— بولدى، بۇۋا. مەكتەپ ھەممىنى ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. 75 كوي تاپشۇرساق ياتاق، تاماق، يول كىراسى ھەممىسىگە شۇ يېتىدىكەن.

— مانا، يۈز كوي، ئالە، ياق، دېمە. ئاباباكرنىڭ ئىشى ماڭا شۇنداق ھار كەلدى، يا ئۇ چىش يېرىپ دېمەپتۇ. بۇ پۇلنى ساڭا ئاتاپ ئېلىپ قويغان. ئىمتىھانىنى ئوبدان بەر. خەقتىن قالما. خەقتىن قالمايمەن دەپ ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپمۇ قويما. ياخشى ئادەم بول...

— سەن ئىمتىھان بېرىپ كەلسەڭ مەن ساڭا ئارغامچا

ئېشىش، قوي، ئۆچكە قىرقىش، ئات، ئېشەكلەرگە نۇختا تۇگۇش... لەرنى ئۆگىتىپ قويىمەن.

ئۆگزە شۇنچە ھاۋالىق بولسىمۇ ھېچ ئۇيقۇم كېلىدىغانىدەك ئەمەس ئىدى. ئاكام گارموشكىنى چېلىپ تۇرۇشىغا ئاغىنىسى نۇرمۇھەممەت چاقىرغانىدى، ئۇنىڭ يېنىغا چۈشۈپ كەتتى. ئۆگزىدە يېتىپ كۆكتىكى يۇلتۇزلارنى سانىاپ باقتىم، ئادەم ئۇيقۇسى كەلمىسە، بىردىن يۇزگىچە سانىسا ئۇيقۇسى كېلىدۇ دېگەن گەپ بويىچە بىردىن يۇزگىچە ئەمەس، مىڭغىچىمۇ سانىاپ باقتىم. شۇنداقتىمۇ يەنىلا ئۇخلىيالمىدىم. ئاتامنى خىيال قىلىپ قانداق چاغلاردا ئۇخلاپ قالغانلىقىمنى سەزمەيلا قاپتىمەن. ئاپامنىڭ «ئوسمان، تۇرغىن بالام، تەييارلىقىڭنى قىلىپ قويدۇم، مەكتىپىڭگە ماڭ، كېچىكىپ قالما يەنە» دېيىشى بىلەن ئىتتىك ئورنۇمدىن تۇرۇپ، يۇز - كۆزلىرىمنى يۇيۇپ، ناشتىلىق قىلدىم. ئەتىكى ئىمتىھانغا تەييارلىق كۆرۈپ نەرسە - كېرەكلەرنى قاچىلىدىم. ئاپام بىلەن خوشلىشىپ ماڭاي دەپ ئاپامنىڭ يېنىغا كىرسەم، ئاپام كۆزلىرىدىكى ياشنى ئىتتىك سۈرتۈۋېتىپ ماڭا چاندۇرماستىن كۈلۈمسىرەپ:

— بالام، ئىمتىھان بەرگىلى يالغۇز ماڭدىڭ، ئاتاڭ بولغان بولسا ئۆزى ئاپىرىپ سېنى بىللە قايتۇرۇپ كەلگەن بولاتتى. جېنىم بالام، ئىمتىھانىنى ياخشى بەرگىن، مۇئەللىمىڭنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، مەكتەپنىڭ سىرتىغا چىقما، — دېدى. ئاپام گېپىنى تۈگىتىپلا پېشانەمگە «ئاق يول بولسۇن» دەپ سۆيۈپ قويدى. مەن ئاپامنىڭ بۇ ئىللىق مېھرىدىن قايتىدىن كۈچ - قۇۋۋەتكە تولغاندەك بولۇپ ئىنتايىن روھلىنىپ كەتتىم.

— خوش ئاپا، مېنىڭ خۇش خەۋىرىمنى كۈت، مەن چوقۇم سېنىڭ دېگىنىڭدەك قىلىمەن. مەندىن ئەنسىرىمە، ئىمتىھان تۈگىسىلا قايتىپ كېلىمەن، — ئاپام بىلەن خوشلىشىپ تولىمۇ روھلۇق ھالدا مەكتەپكە قاراپ ماڭدىم.

www.turkitap.com

يىگىرمە سەككىزىنچى باب

ئىمتىهان

1

مەكتەپ ئىچىدە ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان ئوقۇغۇچىلاردىن باشقا ئوقۇغۇچى يوق ئىدى. ئېلىۋالغان سومكىلىرىمىز بىر - بىرىمىزنىڭكىدىن ئېغىر ئىدى. بەزىلەر تۇغقانلىرىغا ئېلىۋالغان چوڭ - كىچىك يەشىكتىكى مېۋە - چېۋە قاتارلىق سوۋغا - سالاملار بىلەن يىراق سەپەرگە چىقىدىغان يولۇچىدەك كۆرۈنەتتى. كىمنىڭ ۋاقىتقا رېئايە قىلىدىغان، كىمنىڭ رېئايە قىلمايدىغانلىقى شۇ تاپتا مانا مەن دەپ بىلىنىپلا قالدى. مۇئەللىم بىزنى بىر يېرىمغىچە يىغىلىپ بولۇشنى ئېيتقانىدى، لېكىن، ھازىر سائەت ئىككى بولغان بولسىمۇ يەنە ئۈچ ساۋاقداش كەلمەيۋاتاتتى.

يولدا ئىچەرمىز، دەپ ئېلىۋالغان سۈلىرىمىزمۇ تۈگەپ قالدى. مۇئەللىم بۇنىڭدىن تىت - تىت بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئاپتوبۇس ئىگىسىنىڭ تاقىتى تاق بولدى بولغاي، بىردەم - بىردەم كابىنكىغا چىقىپ سىگنال بېرىپ باقاتتى. مۇئەللىمگە بىر نەرسە دەي دېسە، بۇنداق كۆپ يولۇچىدىن قۇرۇق قېلىشتىن ئەنسىرەيتتى. باشقا كىراكەشلەر بولسا ئۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئالدىغا بېرىشتىن يانمايتتى.

ئاخىر ھېلىقى ئۈچ ساۋاقدىشىمىز كەلدى. سىنىپ مەسئۇلىمىز ھاسان مۇئەللىم بىلەن نۇرجان مۇئەللىم ئىككىسى

ئۇلارغا ئاچچىقلىنىپ كەتتى.

— قاراڭلار، سائەت نەچچە بولدى؟ ھەممىمىز سىلەرنى ساقلاپ كەتتۇق.

— سائەت مانا ئەمدى بىر يېرىم بولدى.

— ئۆزۈڭنىڭ سائىتىگىلا قارىغۇچە باشقىلاردىنمۇ سوراپ باقساڭ بولماسمىدى؟ ئىمتىھان باشلانماي تۇرۇپ كېچىكتىڭلار. مەن سىلەرگە دېدىمغۇ، ھەممىڭلاردا بىردىن سائەت بولسۇن، دەپ، ئۇنى بىز زېرىكىپ قېلىپ دېگەن گەپ ئەمەس...

— قېنى، ئاپتوبۇسقا يوقلىما نومۇرۇڭلار بويىچە چىقىڭلار.

— كىم بۇرۇن كەلگەن بولسا، شۇ چىقسا بولاتتى.

— قىزلار بۇرۇن چىقسا بولاتتى دېگىنە!

— ئىككى ئاپتوبۇسقا قانداق پاتىمىز؟ سەل كېچىك ئىكەن بۇ ئاپتوبۇسلار.

— تولا گەپ قىلىشماي چىقىشە، كېچىكىپ كەلگىنىڭنى ئاز دېگەندەك يەنە نېمە تولا گەپ بۇ!

بىز قىستىلىشىپ ئاپتوبۇسقا چىقتۇق. ئاپتوبۇسقا ئاۋۇال چىققانلار خۇشال بولۇشساق، تۆۋەندىكىلەر بىزگە قاراپ تەلمۇرۇشەتتى.

— توشۇپ كەتتى، ئەمدى چىقمىسۇن !

— ئامال يوق، ئوتتۇرىدا تۇرۇڭلار!

— جىمبىلغا مانتا تىزغاندەك سېلىۋەردىغۇ؟

— ھېسىپ تىققاندەك دېگىنە.

— قاتناش قائىدىسى دېگەننى بىلمەمدىكىن.

— ئاستا گەپ قىل، ھاسان مۇئەللىم ئاڭلاپ قالمىسۇن.

— ئاڭلىسا ئاڭلىسۇن، بىخەتەرلىك بىرىنچى !

— چىڭ تۇرۇڭلار!

ئىسسىق دەستىدىن تەرلەپ، نەپەس ئالالماي قالغانىڭ ئۈستىگە، قىيا ـ چىيا ۋارقىراشلار، كىملەرنىدۇر چاقىرىشلار، كۈلۈشكەن ئاۋازلار ئاپتوبۇس ئىچىنى بىر ئالدى.

www.uyghurkitap.com

— شەھەرگە قانداقمۇ بارارمىز؟ نېمىدېگەن قالايمىقانچىلىق بۇ.
— مېڭىپلا كەتسە ئوڭشىلىدۇ.
— دېرىزىلەرنى ئېچىۋېتىڭلارچۇ؟ سېسىپ قالمايلى يەنە.
— ئىسسىقتا پىشىپ قالاي دېدۇق، ماڭسا بولمامدۇ.
ئاپتوبۇس ئاستا قوزغالدى. شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئاپتوبۇس ئىچىمۇ سەل جىمىقىپ قالدى.
ئاپتوبۇس قوزغىلىپ يېزا مەركىزىگە كەلگەندە دېرىزىلەردىن ھاۋا ئۆتۈشۈپ ئاپتوبۇس ئىچىنىڭ ھاۋاسىمۇ ئوڭشالدى. ئاپتوبۇس توختىمايلا مېڭىپ پارچە - پارچە بوستانلىقلاردىن ئۆتتۈق. ئۇلار ئىدىقۇت ۋادىسىنىڭ يۇرىكى — كارىزلار ئىدى. دېرىزىدىن كىرگەن ئىسسىق شامال يۈزۈمنى كۆيدۈرۈشكە باشلىدى. ئېلىۋالغان بىر بوتۇلكا سۇنى ئىچىپ بولساممۇ تامىقىم يەنىلا قۇرۇپ كېتىۋاتاتتى. ئەتراپقا قارىسام بىرەرسى سۇ ئىچەيلى دېمەيتتى. سۇ ئىچكەن بولسا، مەنمۇ بىر يۇتۇم ئىچىۋالغان بولسام... شۇ ئارىدا سەمەت سۇ ئىچىشكە تەمشىلگەنىدى، دەرھال ئۇنىڭغا يېلىنىدىم.
— سەمەت، سۇيۇڭدىن ئازراق ئىچەيچۇ؟
— ئۆزۈڭنىڭكىنى ئىچ!
ئۇ چاقچاق قىلغان بولسىمۇ، لېكىن كۆڭلۈمگە قاتتىق تەگكەنىدى. ئارقىدىنلا ئۇ: «چاقچاق قىلىپ قويدۇم، مانا ئىچە» دەپ سۇيىنى تەڭلىۋىدى، شۇنداق ئىچكۈم بولسىمۇ ئىچمىدىم. بىر چاغدا بىرەيلەن ئارقامدىن بىر بوتۇلكا سۇ تەڭلىدى. كىمنىڭ سۇيى بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئىچمەيمەن، دېگەنىدىم. بىراق سەمەتكە كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن، كىمنىڭ بەرگىنىگە قارىماستىنلا غورتۇلدىتىپ ئىچتىم. بوتۇلكىنى سۇنۇپ بېرەي دەپ قارىسام مايسەم ئىكەن، خىجىللىقتىن ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتتىم.
— بولدى، مەندە يەنە بىر بوتۇلكا سۇ بار، سەن ئىچىۋەر. ئۇنىڭ ئۈستىگە سەن ئاپتاپ يەردە ئولتۇرۇپ قاپسەن، ئاسان ئۇسسايسەن، — دېدى مايسەم.
— رەھمەت، — خىجىللىقتىن ئاران شۇ گەپنىلا دېدىم.

شېغىللىق سايدا چۆل ئۆسۈملۈكلىرى ئانىدا ـ سانىدا ئۇنۇپ قالغانىدى، ئالۇئۇن خۇددى تاشقىنلاپ ئېقىۋاتقان دەريادەك كۆرۈنەتتى. نەدىندۇر كەلگەن خادا قۇيۇن دېرىزىدىن كىرىپ ئاپتوبۇس ئىچىنى چاڭ ـ توزانغا كۆمۈۋەتتى.

ـــ دېرىزىلەرنى ئەتسەڭلار بولمامدۇ! ـــ دېدى قىزلار چۈرقىرىشىپ.

ـــ دېرىزىنى ئېتىپ بولغۇچە كىرىپ بولدى.

ـــ شەھەرگە گۆردىن چىققاندەك بولۇپ باردىغان بولدۇق.

ـــ ئوغۇللارغا نېمە بولاتتى، بولغۇلۇق قىزلارغا بولدى دېسىنا.

ـــ ھە، قېيۇمجان، قىزلارغا نېمە بوپتۇ؟

نەچچە قىز قېيۇمغا چۈجىسىنى قارامىلىغان مېكىيانداەك تەڭلا ھۇرپىيىشتى.

ـــ نېمە بولاتتى. يۈزۈڭلارغا سۈرگەن مايغا توپا قونۇپ «ئايدەك» چىرايىڭلار لايدەك بولىدۇ ـ دە!

ئاپتوبۇستا كۈلكە كۆتۈرۈلدى. نەچچە قىز يۈزلىرىنى ئېتىپ تەتۈر قارىۋېلىشتى. مەن مايسەمگە قارىدىم. ئۇنىڭ يۈزلىرىدىن تەر تامچىلاپ ئېقىۋاتاتتى. يېنىمدىكى رىشتقا ئوتتۇرىدا تۇرغانلار ھېرىپ قالدى، بىردەم ئالمىشايلى، دەپ پىچىرلىۋىدىم، ئۇمۇ قوشۇلدى.

كۈتكىنىمدەك مېنىڭ ئورنۇمدا مايسەم ئولتۇردى. ئۇنىڭ قوڭۇر چاچلىرى دېرىزىدىن كىرگەن شامالدا يەلپۈنۈپ، قۇياش نۇرىدا شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنەتتى. مەن دېرىزىدىن سىرتقا قارىغان بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ، ئۇنىڭ ئەپچىل ھەرىكەتلىرىنى كۆزەتتىم.

مەن ئىمتىھان بەرگىلى كېتىۋاتىمەن. دىققىتىمنى يىغاي. مەن دېگەن نۇرغۇن ئادەمنىڭ ئۇلۇغ ئىستەكلىرىنى ئېلىپ كېتىۋاتىمەن. شۇئان كەلسە ـ كەلمەس خىيالىلاردىن ئۆزۈمنى

قاچۇرۇپ، ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش توغرىسىدا گۈزەل ئارمانلارنى پۈكۈپ يىراقلارغا كۆز تىكىپ ماڭدىم.

2

مەكتەپ مۇدىرى مىڭ تەستە شەھەرلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلار ياتاق بىناسىنى ئۆچ كۈنلۈك ئالدى. كۆپىنچىمىز خۇشال بولدۇق. مۇئەللىملەرنىڭ يول باشلىشى بىلەن شەھەرلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ قورۇسىغا كىردۇق. مەكتەپ ئالدى ئادەم دېڭىزى ئىدى. تۆت قەۋەتلىك ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلغان كانايدىن ئىمتىھان بېرىش، ئىمتىھان ئېلىش بەلگىلىمىلىرى ئاڭلىتىلماقتا ئىدى. بىز بىردەم ئارام ئېلىۋالغاندىن كېيىن، سۇخانىغا كىرىپ يۈز - كۆزىمىزنى يۇيۇپ مەيدانغا چىقتۇق. بۇ مەكتەپنىڭ مەيدانى بىزنىڭ مەكتەپنىڭ مەيدانىدىن نەچچە ھەسسە چوڭ ئىدى. مەيدانىنى چۆرىدەپ قويۇلغان قوش تورنىك، يالاڭ تورنىكلار رەت - رېتى بىلەن ئورنىتىلغانىدى. بىزنىڭ مەكتەپتە يالاڭ تورنىكتىن ئاران بىرى بار ئىدى. قوش تورنىك يوق ئىدى. بۇ مەكتەپنىڭ ۋاسكېتبول مەيدانىدىنلا تۆتى بار ئىدى. مەن ياتاقتا كىرىپ كېتىپ بىر ئاز بولسىمۇ كىتاب كۆرۈۋېلىش ئىستىكىدە ياتاققا قاراپ ماڭدىم. ياتاق بىناسىدىن بىزنىڭ سىنىپتىكى قىزلار توختىماي كۈلۈشۈپ چىقىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە مايسەمۇ بار ئىدى.

يالاڭ تورنىككە ئېسىلىپ تۇرغان نەچىدىن ئۆزىنى كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن نەچچە مولاق ئاتتى. قىزلار ئۇنىڭ ماھارىتىگە ئاپىرىن ئېيتىشتى.

— ئوسمان، سەن «ئۇچتە ياخشى ئوقۇغۇچى»، تەنتەربىيىدىمۇ ياخشى بولساڭ «تۆتتە ياخشى ئوقۇغۇچى» بولاتتىڭ. تورنىككە ئېڭىكىڭنى ئوننى ئېلىپ باقە.

تۇرۇپلا ئۇلارغا ئۆزۈمنى كۆرسەتسەپ قويۇش ئەستەكى تۇغۇلدى. ـ دە، كەينىمگە يېنىپ تورنكىنىڭ قېشىغا كەلدىم، مەن قىزلار قاراپ تۇرغاندا ئەڭ ئۆلچەملىك ھالدا تورنككە ئېڭكىمنى ئون قېتىم تەگكۈزدۈم. ئاخىرىدا ئىككى تەرەپكە ئۇچۇپ سەكرەپ چۈشەي دەپ ئۆزۈمنى بىر قويۇۋەتمەيمەنمۇ، ئەسسىقتا تەرلەپ كەتكەچكە ئوڭ قولۇم سەل بالدۇر چىقىپ يەرگە گۈپپىدە يىقىلىپ چۈشتۈم.

نەجمىدىنلەر يۈگۈرۈپ كېلىپ مېنى يۆلەپ تۇرغۇزۇشتى. بايا يىقىلغاندا كالپۇكۇمنى چىشلىۋالغان بولسام كېرەك، ئاغزىمدىن قان ئاقماقتا ئىدى. مەن مايسەمگە قارىدىم، قورقۇپ كەتكىنىدىن ئۇنىڭ چىرايىدا قان دىدارى قالمىغانىدى. مەن ئاغرىقنى ئىمكانقەدەر بىلىندۈرمەي ياتاقتا قاراپ ماڭدىم. مايسەم بىلەن شاھادەت نەجمىدىنلەر بىلەن بىللە مېنى ياتاقتا ئەكىرىپ قويۇپ بايا يىقىلغاندا توپا بولۇپ كەتكەن كۆڭلەكىمنى مايسەم ئۇنىمىغىنىمغا ئۇنىماي، يۇيۇپ بېرىمەن، دەپ ئېلىپ چىقىپ كەتتى.

كەچتە بالدۇرراق ئۇخلاي دەپ يوتقانغا كىرىۋالدىم، كۆزۈمنى ھەر قانچە يۇمساممۇ ئۇيقۇم كەلمەيۋاتاتتى، شۇ ئارىدا پات ـ پات سائەتكە قارىدىم. مۇئەللىم ۋاقىتنى مۆلچەرلەيدىغانغا ھەر بىرىڭلار بىردىن سائەت ئېلىۋېلىڭلار، دېگەندىن كېيىن مەن كىچىك ئاتامنىڭ سائىتىنى ئارىيەتكە ئېلىپ تاقىۋالغانىدىم.

جىمجىت كېچە. مەن يەنە ئاتامنى ئويلاپ قالغانىدىم. ئاتام ھازىر نەدە، نېمە قىلىۋاتقاندۇ؟ ئاپامچۇ؟ مېنىڭدىن ئەنسىرەپ تۇرۇۋك ئۇخلىيالماي يۇلتۇزلار بىلەن مۇڭدىشىپ، يۇلتۇز ساناپ ياتامدىغانمىدۇ؟... راست، يۇلتۇزلارغا قاراپ باقاي. مەن دېرىزە تۈۋىگە كەلدىم. كېچە ئاسمىنىنىڭ سۈزۈكلۈكى، يۇلتۇزلارنىڭ جىمىرلىشى بوستانكارىزنىڭكىگە ئوخشاش ئىدى. ئۇستۇنكى قەۋەتتىمۇ ماڭا ئوخشاش ئۇيقۇسى قاچقان بىرى بولسا كېرەك، ساپما كەش بىلەن شاپاشلاپ ماڭغان ئاۋاز ئاڭلاندى.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

سەھەر يەنە ھەممىدىن بۇرۇن ئويغىنىپتىمەن. باشقىلارمۇ بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ئويغىنىپ سۇخانىغا چىقىپ كېتىشتى.

بۇگۈن بىرىنچى بولۇپ ئەدەبىياتتىن ئىمتىھان بېرەتتۇق. ئەدەبىيات نومۇرنى ئاۋۇتقىلى بولىدىغان پەن، چوقۇم ياخشى بېرەي، ئىشىنىڭ باشلىنىشى ياخشى بولسا ئاخىرىمۇ ياخشى بولىدۇ ئەمەسمۇ؟ ! مەن شۇلارنى ئويلاپ كىتابنى ۋاراقلاپ ئولتۇراتتىم، سۇلايمان توساتتىن:

— ئوسمان، سەن ئۆگىنىش قىلمىساڭمۇ بولىدىغۇ؟ سېنىڭ ئۆگىنىش قىلغىنىڭنى كۆرۈپ مەن جىددىيلىشىپ قېلىۋاتىمەن، — دېدى.

— شۇنى دېمەمسەن، ئۇنىڭ ئۆگىنىش قىلىۋاتقىنىنى كۆرۈپ مەنمۇ جىددىيلىشىپ كېتىۋاتىمەن، — دېدى ئەھەت.

ياتاقتىكىلەرمۇ بىر - بىرلەپ قولىغا كىتاب ئالدى، ھەممىمىز ئۆگىنىش قىلىپ ئولتۇرغاندا سىنىپ مەسئۇلىمىز ھاسان مۇئەللىم كىرىپ كەلدى.

— بۇرۇنلا مۇشۇنداق ئۆگىنىش قىلغان بولساڭلار بولماسمىدى؟ ياخشى، ياخشى، قېنى تاماققا ماڭمىز، تەييارلىنىڭلار.

بىز تاماققا ماڭىدىغان چاغدا مايسەم بىلەن شاھادەت مېنىڭ كۆڭلىكىمنى ئېلىپ كىردى.

— رەھمەت، — شۇ بىر ئېغىز گەپنى دېگۈچە ئاۋازىمنىڭ تىترىگەنلىكىنى ئۆزۈملا ھېس قىلدىم.

— قىزلار كۆڭلىكىمنى يۇيۇپ بېرىدىغان ئىش بولسا، مەنمۇ يىقىلىپ كەتكەن بولاتتىم. ئىسىت، ئوسمان يىقىلغۇچە مەن يىقىلسامچۇ؟ — دېدى ئەھەت چاقچاق ئارىلاش.

— سەن يىقىلساڭ ئەسكى تام ئۆرۈلگەندەك يىقىلىسەن. بىر يېرىڭ سۇنمىسىمۇ...

— بولدى، قاغا قاق دېمەستە شۇم ئېغىزلىق قىلما !

مۇئەللىمنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە تاماق يېگىلى

ماڭدۇق. مەكتەپ هويلىسى ئىچىدە ئۆگىنىش قىلىۋاتقانلار كۆپ ئىدى. سەھەرنىڭ ساپ ھاۋاسىدا كەڭرى مەكتەپ هويلىسىدا توپ ـ توپ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىش قىلغان مەنزىرىسى ماڭا ئاجايىپ گۈزەل مەنزىرە بولۇپ كۆرۈندى. مەنمۇ مۇشۇنداق شارائىتى ياخشى مەكتەپتە ئوقۇسام نېمىدېگەن ياخشى ـ هە !...

3

مانا تۆت پەندىن ئىمتىھاننى بېرىپ بولدۇم. ھەرقايسى پەنلەرنى شۇنداق ياخشى بەردىم. ئەمما شاھادەتكە دەپ بېرىدىغانغا ۋاقتىمۇ چىقمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككى كومىسسىيە نەچچە قېتىم ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ تۇرغاچقا مەن شاھادەتكە قاراشقىمۇ پېتىنالمىدىم. ئەڭ ئالدىدىكى پارتىدا ئولتۇرۇپ ئىمتىھان بېرىۋاتقان مايسەمگە قاراپ قويغىنىمنى ھېسابقا ئالمىغاندا ھېچكىمگە قارىمىدىم. شاھادەتمۇ نەچچە قېتىم چاقىرىپ بېقىپ، كومىسسىيىنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشى بىلەن جىمىپ قالدى. مەنمۇ كىچىك باغاقچىنى ئۇنىڭغا بېرەي دەپ تۇرۇشۇمغا كومىسسىيە تارتىۋالدى.

ساۋاقداشلار بىر ـ بىرلەپ ياتاقتا يىغىلىپ ئىمتىھان ئۈستىدە بەس ـ مۇنازىرە قىلىشقىلى تۇردى، ياتاقتا ساۋاقداشلار شۇنچە خۇشال پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، تۇرۇپلا بازارغا چىقماقچى بولۇپ قالدۇق.

ـــ شەھەرگە كەلدۇق، ئۆيدىكىلەرگە سوۋغا ئالىدىغانغا ھەرقاچان ئەتە ۋاقىت چىقمايدۇ. ئىمتىھان تۈگىشىگىلا مۇئەللىملەر كېتىشكە ئالدىرىتىدۇ. مۇشۇ ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ بازار ئارىلىۋالمايمىزمۇ؟

ـــ توختاڭلار! مەن ئاۋۋال مۇئەللىمگە قاراپ باقاي. ياتقىدا بولمىسا ئاندىن چىقايلى.

ـــ راست، مۇئەللىمگە قاراپ باق. مۇئەللىملەر ياتقىدا

بولمىسلا بازارغا ھوررا !

— ئاۋۋال رەسمىخانىغا بېرىپ رەسىمگە چۈشۈۋالايلى.

— راست، ئوسمانىنىڭ كالپۇكىنىڭ ئىششىقىمۇ ياندى. بولمىسا جۈباجىدەك تۇمشۇقىنى ئېتىۋېلىپ چۈشەتتىمىكىن - تاڭ، بۇ ئاداش.

— قىزلارنىمۇ چاقىرىۋالايلى !

— قىزلارنى چاقىرىدىغانغا ئەخمەت بار.

بىز بىرلىكتە بازار ئارىلاپ ئالمىدىغان نەرسىلەرنى ئالدۇق. مەن بوۋامغا ئاپئاق شاپاق دوپپا، مومامغا چىرايلىق تەسۋى، ئاپامغا ياغلىق، ئاكامغا قەلەمتىراچ، ئىككى سىڭلىمغا چىرايلىق پايپاق ۋە چاچ قىسقۇچ، لېنتا ئالدىم. كەچ بولۇپ كېتىۋاتاتتى. مۇئەللىم ئورۇنلاشتۇرغان ئاشخانىغا كېلىپ غىزالانغاندىن كېيىن رەسىمخانىغا بارماقچى بولدۇق.

بىز سۈرەتكە تارتقۇچىدىن ئەتە يېزىمىزغا قايتقۇچە سۈرەتنى ئۇلگۈرتۈپ يۇيۇپ چىقىرىپ بېرەلەيدىغانلىقىنى ئۇققاندىن كېيىن سۈرەتكە چۈشۈپ، باغچىغا كىردۇق. باغچىنى ئايلىنىۋېتىپ ئەخمەتنىڭ بىر مەھەللىلىك ئۇچ بالا بىلەن پىۋا ئىچىشۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەيران قالدۇق، ئەخمەتمۇ بىزنى كۆرۈپ يېنىغا چاقىردى.

— كەلمەمسىلەر؟ ئادەم يېمەيدۇ بۇ ئاغىنىلەر، ھەرقايسىڭنىڭ كۆزىنى ئېچىپ قويماي.

— ئەخمەت، ھاسان مۇئەللىم كېلىۋاتىدۇ!

— مېنى قورقۇتمەن دېمەي ئىشىڭنى قىل !

ئەخمەتكە گەپ كار قىلمىدى. بىز ئۇنى قانداق قىلىپ يېنىمىزغا ئېلىپ كېلىشنىڭ كويىدا ئىدۇق، ئۇ بولسا ھە دەپ بىزنى كىچىك بالا كۆرۈپ سۆزلەپ ئاۋارە ئىدى. ئالىم بارماقچى بولغانىدى، ئۇنىمىدۇق. قانداق قىلىش كېرەك؟ بىز ئويلىنىپ باغچىنىڭ ئىشكى ئالدىدا ئۇنى ساقلاپ تۇردۇق. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئەخمەت كۆزلىرى قىزارغان ھالدا مەھەللىلىكلىرى بىلەن

چىقتى. شۇ چاغدا ئاغىنىلىرىدىن بىرى:

ــ ئىمتىھانىڭنى بەرىپ بىزنىڭ ناۋايخانىغا كەل. ھارىسا ساۋاقداشلىرىڭ بىلەن ياتقىڭغا كەت. ئەتە كۆرۈشەيلى... ئۇدۇل ناۋايخانامغا بار ـ ھەا ــ دەپ قالغان ئىككىسىنى باشلاپ كېتىپ قالدى.

بىز ئەخمەتنى ناھايىتى تەستە ئېلىپ ماڭدۇق. ئۇ تولا سۆزلەيتتى. توۋا، ئوقۇغۇچىلار قائىدىسىنى بىلمەمدىكىن ئۇ؟ بىز ھاسان مۇئەللىمنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن قورقۇپ كېتىۋاتساق ئەخمەت ۋارقىراپ سۆزلىگىلى تۇردى.

ــ ئەخمەت، ئاستا گەپ قىل!

ــ ۋارقىراپ گەپ قىلمەن، قانداق!؟ ... سەن گۈيلارنى يېقىن ئاغىنىلىرىم، دوستلىرىم دەپ يۈرسەم مېنى كۆزگە ئىلىشمىدىڭ. بىر رومكىدىن پىۋا ئىچكەنگە نېمە بولاتتىڭلار.

ــ بولمايدۇ، ئەگەر سەن يەنە مۇشۇنداق قىلىدىغان بولساڭ دوستلۇقىمىز مۇشۇ يەرگىچە بولسۇن...

بىز ئەخمەتنى يۆلەشتۇرۇپ مەڭ تەستە ياتاق بىناسىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدۇق. ئاردىدىن بىرى مۇئەللىمنىڭ ياتقىغا قاراپ باقايلى دەپ چىقىپ كەتتى. مۇئەللىملەرنىڭ بىزنىڭ دېرىكىمىزنى قىلىپ ياتاقتا تولا كىرىپ، جىلە بولۇپ تۇرغانلىقىنى قوشنا ياتاقتىكى ساۋاقداشلاردىن ئۇقتۇق. مۇئەللىملەر قىزلار ياتقىنى تەكشۈرگىلى چىقىپ كەتكەندە بىز غىپپىدە كىرىۋالدۇق.

ھېلىمۇ ياخشى مۇئەللىملەر ياتاق تەكشۈرۈپ كىرگەندە ئەخمەت ئاللىقاچان ئۇخلاپ قالغانىدى. خۇداغا شۈكرى، بۇ ئىش تىنچ ئۆتۈپ كەتتى.

ھەممەيلەن ئۇخلاشقا تەييارلىنىۋاتقاندا ئاكام بەرگەن گارموشكىنى سومكامدىن ئېلىپ چېلىشقا باشلىدىم. چالغان مۇزىكامنى ئاڭلاپ ھەممەيلەن ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ قاراپ قېلىشتى.

ــ قاچانلاردا ئۆگەنىدىڭ، ئاداش بۇنى؟ ــ سورىدى ئەھەت

هەيرانلىق ئىلكىدە.

— ماڭمۇ ئۆگىتىپ قوي. ئەتىلا بىرنى ئالاي، — دېدى نەجمىدىن ئارقىدىنلا.

— مەن، مەن...

— نېمىگە دۇدۇقلايسەن. يەنە بىر پەدە چالە، ئادەمنىڭ كۆڭلى كۆتۈرۈلۈپ قالىدىكەن.

ياتاقتىكىلەرنىڭ تەلىپى بويىچە ئۇلارغا مۇڭلۇق مۇزىكىدىن بىرنى چېلىپ بەرمەكچى بولۇۋىدىم، ۋاراڭ - چۇرۇڭدىن ئەخمەت ئويغىنىپ كېتىپ ئالىتاغىل سۆزلەشكە باشلىدى:

— مەن ناخشىسىنى ئېيتىپ بېرەي.

— سەن ئۇيقۇڭنى ئۇخلىساڭ بولامدىكىن، — ئەھەت ئەخمەتنى ئۇخلاشقا زورلىۋىدى، ئۇ ھېچكىمنىڭ گېپىگە قۇلاق سالماستىن ئۆزىنىڭ گېپىنى يورغىلاتتى:

— ئۇيقۇنى ئۇخلاپ بولدۇم. ناخشا ئېيتىپ كۆڭلۇڭلارنى ئاچىمەن. قېنى ئوسمان، چالە. مېنىڭ يۈرىكىمنى سۇغىرىدىغان ناخشىغا چال ! ئەمىسە مەن ناخشىسىنى باشلىدىم:.

غېرىب - سەنەم بىز،
لەيلى - مەجنۇن بىز.

...

— يارايسەن ! يەنە بىرنى ! — ياتاقتىكىلەرنىڭ بەزىلىرى ئۇنى زادىلىق قىلىشۋاتاتتى.

مەن بازارغا بارمايمەن،
كۆڭلۈم بازارنى تارتىدۇ.

...

بىز بىردەم ئەخمەتنىڭ ئالىتاغىل ئېيتقان ناخشىسىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ جىمجىتلۇرۇپ، بىردەم بولسىمۇ كىتاب كۆرەيلى دەپ كىتابلارنى چىقىرىشىپ ئۆگىنىش قىلىشقا

كىرىشىپ كەتتۇق.

مېنىڭ خىيالىم نېمىشقىدۇر چېچىلىپ كېتىۋاتاتتى. ھېچ ئۆگىنىش قىلالمايۋاتاتتىم. بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ياتاق بىناسىدىن چىقىپ، مەيدانىنىڭ چېتىدىكى تاش ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ گارموشكىنى چېلىشقا باشلىدىم. كۆز ئالدىمدىن ئاتامنىڭ سېيماسى كىنو لېنتىسىدەك ئۆتمەكتە ئىدى، ئويلىغانسېرى خىيالىمنىڭ ئاخىرى چىقمايۋاتاتتى. ئالاھەزەل بىرەر سائەتلەر ئولتۇرغان بولسام كېرەك، مەكتەپ ئىچى تىمتاسلىققا چۆمگەنىدى. كېيىن ياتاقتا قايتىپ كىردىم. ياتاقتىكىلەرنىڭ ھەممىسى قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. مەنمۇ شەپە چىقارمايلا كارىۋىتىمغا چىقىپ ياتتىم.

ئەتىسى ھەممىمىز يەنە مۇئەللىمنىڭ باشچىلىقىدا ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇپ يېزىمىزغا قاراپ ماڭدۇق. يولدا كېلىۋاتقۇچە ئىمتىھاننى قانداق بەرگەنلىكىمىز توغرىسىدا بەس ـ بەس بىلەن پاراڭلىشىپ يېزىمىزغا كېلىپ قالغانلىقىمىزنىمۇ تۇيماي قاپتۇق. ئايرىلىدىغاندا ھەممىمىز بىر ـ بىرىمىزگە ياخشى تىلەك، ياخشى نەتىجىلەرنى تىلىشىپ خوشلاشتۇق.

يىگىرمە توققۇزىنچى باب

ئاتا ئىزىدىن

1

بۇ يىل ئۇزۇملەر بۇلتۇرقىدىنمۇ ئوخشىغاندى. بىراق ئىسسىق دەستىدىن بەزى تەكلەردىكى ئۇزۇم بەكرەك سارغايغان بولسا، بەزى تەكلەردىكى ئۇزۇمنىڭ ئۈيەر - بۇ يەرلىرى قورۇلۇشقا باشلىغانىدى. سېلىم سالتاغنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدا ئۇزۇم ئۇزۇش توغرۇلۇق پات - پات ھەر خىل پاراڭلار بولۇپ تۇراتتى.

— ھەي، ئۇزۇمنى ئۇزمىسەك بولمىدى، سارغىيىپ كېتىۋاتىدۇ، ھۆل ئالمىدىغانلار بولسىغۇ تازا ياخشى بولاتتى.

— سارغايغان ئۇزۇم دېگەن ھەسەلدەك تاتلىق بولىدۇ. ھۆل ئالمىدىغانلار كۆپكۆك، تەمى يوقىنى ئالمىدىغانغا ئامراق ئىكەن.

— شۇ ئەمەسمۇ، بىز بۇ يەردە ئۇزۇمنى شەربىتىگە توشقۇزىمىز دەپ ئاۋارە، ئۇ خەق ئاچچىق - چۈچۈك دەپ يېگۈى چېكىلگەن ئۇزۇمنى تالىشىپ ئالمىدىكەنغۇ تاڭ.

— ئۇنىمۇ دېدۇق، بۇنىمۇ دېدۇق. ئابلىز بولغان بولسا، بۇنداق كۆمسەم پىشارمۇ، ياقسام پىشارمۇ دەپ ئولتۇرمايلا بىر ئىش قىلاتتۇق.

— شۇنى دەيمەن، ئۆز ۋاقتىدا ئابلىزنىڭ قەدرىگە ئەجەب يەتمەپتىكەنمىز. تېخى ئۇنىڭغا ئۇزۇم ساتماي، تېرەكىكارىزدىكى سېيىت كۆك كۆزگە نەچچە موچەن ئەرزانغا ساتقىنىمىز...

ئىست، ئابلىز قويمىچىغا ئوچراپ يىقىلغاندا، ئۆيدىكىلەرگە قىلىپ كەتكىنىمىز... ھېلىقى چاغدا ئۆيىنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلغاندەك، گىلەم - پىلەملەرگىچە ئونىڭ - بۇنىڭ ئېلىۋالغىنىنى دەيمەن.

— ئازمايدىغان ئادەم يوق، ئادەم دېگەننىڭ شۇنداق ئازىدىغان چاغلىرى بولىدۇ. ئۇ چاغلاردا ھەممىمىزنىڭ كۆزى كىچىك، نادان ئىدۇق. مانا قولىمىزغا يىلدىن - يىلغا پۇل كىرىۋاتىدۇ. كۆزىمىز ئېچىلدى... شۇنىڭغا قارىغاندا پۇلمۇ يامان نېمە ئەمەس ئىكەن جۇمۇ؟

— بۇ كارىزدىن ئابلىزدەك بىرەر ئوغۇل بالا چىقمىغۇدەك جۇمۇ؟

— راست دەيسەن. ئەتىدىن - كەچكۈچە قۇرۇق پو ئاتىدىغان، خەقنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغانلار چىقىۋاتىدۇ.

— ئۆزۈڭنى تاختا بېشىغا ئېلىپ قويماي پاراڭ ساله.

— نېمىلا دېگەنبىلەن ئابلىزنىڭ قەدرى ئۆتۈلۈۋاتىدۇ.

مەن بۇنداق گەپلەردىن ئاتامنىڭ ماختالغانلىقىنى ئاڭلىسام ئاپامغا ئېقىتماي - تېمىتماي يەتكۈزەتتىم. ئاپاممۇ كارىزدىكى كىشىلەرنىڭ ئاتامنىڭ قەدرىگە يېتىۋاتقانلىقىنى ئاللىقاچان بىلگەچكە مېنىڭ ئالدىمدىلا خۇشال بولۇپ قويىدىغانلىقىنى كېيىن ھېس قىلدىم. ئاپام ئاتام ئوغرۇلۇق بولغان گەپنى ئاڭلىغان چېغى، يەنە كۆزلىرى يىغا دەستىدىن قىزىرىپ قالغانىدى. ئاپام ھەر قېتىم ئاتام ئوغرۇلۇق ئۆسەك گەپلەر چىقسا ئۆيده يالغۇز يىغلىۋالىدىغان بولۇپ قالغانىدى.

ئۇزۇم ئۇزۇش ياكى ئۇزمەسلىككە بوۋاملار بىرلىككە كېلەلمەي قالدى.

— بۇنداق بالدۇر ئۇزسەك ئۇزۇم شاكال قۇرۇپ قالىدۇ، جىڭ باسمايدۇ. ئۇ چاغدا تارتىدىغان زىيان بەك كۆپ بولۇپ كېتىدۇ.

— مېنىڭچە ئۇزۇملەرنىڭ سارغىيىپ بوز قۇرۇپ قېلىپ، باھاسىنىڭ چۈشۈپ كەتكىنىدىن، شاكال قۇرۇپ باھاسىنىڭ ئۆرە بولغىنى ياخشىمىكىن دەيمەن.

— مېنىڭچە بالدۇر ئۇزسەك بولارمىكىن، قۇرۇغان ئۇزۇم جىڭ باسمايدۇ، كېيىن ئۇزسەك ئۇزۇملەرنىڭ ئاستى لىرتىلداشقا باشلايدۇ، ئۇنداق ئۇزۇم قوتۇر قۇرۇيدۇ، بۇنىڭ زىيىنىمۇ يامان، ئىشقىلىپ بۇ يىل ئۇزۇمدىن بىرگە زىيان بار.

بوۋام ئاپامغا نېمە دېدىكىن، ئەتىسى تۇغقانلار يىغىلىشىپ ئۇزۇم ئۇزىدىغانغا كېلىشتى، شۇنىڭ بىلەن ئەڭ ئاۋۋال بوۋاملارنىڭكىنى ئۇزۇشكە باشلىدۇق.

مانا بىزنىڭ ئۇزۇمنى ئۇزۇش نۆۋىتى كېلىپ، ئولاش ـ چولاش ئۇزۇم ئۇزۇشكە باشلىدۇق. چۈنچىمىزدىكى ئۇزۇم بىر چاقىغا كۆپەيسە ئاپامنىڭ چىرايىدىكى خۇشاللىق تىنىق ئاسماندىكى تولۇن ئايدەك يورۇپ كېتەتتى. مەن ھەر يىلى نەچچە چاققا چىققانلىقىنى چۈنچىنىڭ ئىشكى يېنىدىكى كېسەككە يېزىپ قويىاتتىم.

— ئاپا، بۇلتۇرقىدىن نەق 33 چاقىغا ئارتۇق چىقتى. ھەر بىر چاققىدىن ئون كىلودىن قۇرۇسىمۇ...

— ئۇنچىلىك قۇرۇمايدۇ. بالام. بۇ يىل ئۇزۇمنى ئادەتتىكى يىللاردىكىدىن ئون كۇن بۇرۇن ئۇزدۇق.

— ئون كۇننىڭ كارايىتى چاغلىق، — دېدى ئاكامۇ مېنىڭ گېپىمنى قۇۋۇەتلەپ.

— سىلەر بىلمەيسىلەر، بىر كۇن بۇرۇن ئۇزگەن ئۇزۇم بىلەن بىر كۇن كېيىن ئۇزگەن ئۇزۇمنىڭ قۇرۇشىدا پەرق بولىدۇ. شۇڭا بوۋاكلار ھەر يىلى ئاۋۋال ئۆزىنىڭكىنى ئۇزۇپ بولۇپ، ئاندىن بىزنىڭكىنى ئۇزۇشتە چىڭ تۇرۇۋاتىدۇ. بىزنىڭكىنى كۆپرەك پۇل بولسا دەيدۇ...

— مەن تېخى بوۋامدىن، نېمىشقا ئاۋۋال بىزنىڭكىنى

ئۇزدۇرمەي، ئۆزىنىڭكىنى ئۇزدۇرىدىغاندۇ. بۇۋامنى شەخسىيەتچىكەن، دەپ ئويلاپ قاپتىكەنمەن، ــ دېدى ئاكام مەيۈس هالدا.

ــ بۇۋاڭ ئۇنداق باشقىلارغا يامانلىق قىلمىدىغان ئالا كۆڭۈل ئادەم ئەمەس. خىزىردەك پاك، ئوڭلۇق ئادەم. قارىسىغا بىر گەپلەرنى دېمەڭلار، بالام.

ئاپامنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ئاكام خاتا گەپ قىلىپ قويغانلىقىدىن خىجىل بولۇپ كەتتى.

2

ئاكام ئاپامنىڭ توسۇشىغا قارىماي ئاتامنىڭ بىر چاغلاردىكى تونۇشىنى ئىزدەپ بېرىپ، قەرز پۇل ئېلىپ قارا ئۇزۇم سودىسى قىلىش ئويى بارلىقىنى، قەرز بېرىپ تۇرۇشنى ئېيتتى. ئاتامنىڭ ئۇ تونۇشىنىڭ ئىسمى سادىق ئىدى، ئۇ مۇز چىراي بولغىنى بىلەن كۆڭلىدە يامانلىقى يوق، سەممىي ئادەم ئىدى. بۇرۇن ئاتام بار چاغلاردا تۆت بالىسىنى بىزنىڭ ئۆيگە ئەكېلىپ مېھمان بولۇپ كېتەتتى.

ــ ياخشى ئويلاپسەن. مەن ئاۋۇال ساڭا 3000 كوي دەسمايە سېلىپ بېرىمەن. سەن ئالغان ئۇزۇملەرنى ساڭا ئۇدۇللۇق ئەكېلىپ بېرىسەن. باشقىلارنىڭ قارا ئۇزۇمىنىڭ كىلوسىنى ئىككى كويدىن ئالسام سېنىڭكىنى ئىككى كوي ئىككى مودىن ئالىمەن. شەرتىم شۇ، ئاتاڭ ئۇزۇم ئالغاندەك تاللاپ، قىزغۇچ، قوڭۇر قۇرۇغىنىنى ئالىسەن. شاكىلىنى ئايرىپ، پارلاپ پاكىز قىلىپ ئېلىپ كېلىسەن.

بىز ئاكام ئىككىمىز 3000 كوي پۇلغا هۆججەت يېزىپ بېرىپ، پۇلنى ئالدۇقتە يېنىپ كەلدۇق. ئاكام كىچىك ئاتاملارنىڭ قول تراكتورىنى ئېلىپ تۇنجى سودىسىنى قىلىشقا كىچىك ئاتام بىلەن بىللە ماڭماقچى بولدى. ئاكام خامان تېپىش، ئېتىزغا قىغ

توشۇش ئىشلىرىنى قىلىپ يۈرۈپ، تراكتور ھەيدەشنى ئوبدانلا ئۆگىنىۋالغانىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ كارىزدا ئۇيان - بۇيان ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان مىغ - مىغ ماشىنا - تراكتور بولمىغاچقا ئانچە خەتەرلىكمۇ ئەمەس ئىدى.

ئاكام سودىغا ماڭىدىغان چاغدا ئاپامنىڭ كۆڭلى تارتماي:

— بالام، مۇشۇ ئىشنى قىلمىساڭ بولاتتى. شۇ ئۈزۈم سودىسىدا سورۇلۇپ كەتكەن خەق ئىدىققۇ بىز. ئاتاڭنىڭ تارتقان زىيانلىرى يېتىپ ئاشاتتى بىزگە، — دېدى.

— ئاپا، مەيلى، قىلمەن دېگەن سودىسىنى قىلىپ باقسۇن، — دېدىم مەن ئاكامنىڭ ئىشىنى قۇۋۋەتلەپ.

— ئاپا، ماقۇل دېگىن، تۇنۇگۈن سادىق ئاكىدىن 3000 يۈەن قەرزمۇ ئېلىپ بولدۇم. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ كىشىمۇ ماڭا ئېتىبار قىلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇدۇللۇق ئېلىپ بېرىدىغان بولدى.

— مەسىلە دەل مۇشۇ يەردە، بالام.

— ئۇنداق گۇمانخور بولۇپ كەتسەكمۇ بولماس.

— سودىدا پۇختا بولمىسىاڭ بولمايدۇ.

— سېلىمخان ئايلا، مەن بىللە ماڭىمەن. زىيان تارتقۇدەك بولساق يالتىيىپ قالارمىز. ئاباباكرى قىشتا پاختىچىلىقىنىمۇ ئوبدانلا قىلغانغۇ؟ مەيلى دېسىلە، ئاكام بولسىمۇ شۇنداق قىلار ئىدى. ماقۇل دېسىلە، — دېدى ئېغىر - بېسىق، كەم سۆز كىچىك ئاتام.

— ئېھتىيات قىلىڭلار ئەمىسە.

— ماۋۇ گېپىڭ بولىدۇ ئاپا، بىز كەتتۇق!

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سەھەردىلا ئاتامنىڭ خېلى يىللاردىن بېرى ئىشلىتىلمەي توپا بېسىپ ياتقان جىڭنى ئېلىپ يۈرۈپ كەتتى.

تراكتورنىڭ چاقىدىن مەسىلە چىقىپ نەچچە كۈندىن بېرى ئۈزۈم سېتىۋېلىشقا چىقالمىغان ئاكام يېقىن ئەتراپتىكى

كارىزلاردىن ئېشىك ھارۋىسى بىلەن ئۈزۈم سېتىۋېلىشقا چىقىۋاتاتتى. مەنمۇ ئاكامغا تولا يالۋۇرۇپ ئاخىر مېنىمۇ بىللە ئاپىرىشقا كۆندۈردۈم. قارا ئۈزۈم سودىسى قىلىدىغانلارمۇ شۇنچە جىق ئىكەن. مەن ئاكام بىلەن كىم ئۈزۈم ساتىمىز دېسە شۇنىڭ چۈنچىسىگە ياكى خامىنىغا، ئۆگزىسىگە چىقىپ ئۈزۈمى قۇرۇغان بولسىلا، ئۆزىمىز پارلىۋالمىز، دەپ ئالدۇق. ئۆيمىزدىن ئۈزۈم سورۇش ماشىنىسىنى ئېلىپ كەتكەن ھېلىمىنىياز ئاكىلار ئاكامنىڭ ئۈزۈم سودىسىغا ماڭغانلىقىنى ئاڭلاپ ئاتامنىڭ ئۈزۈم سورۇش ماشىنىسىنىمۇ قايتۇرۇپ بەردى. ئۆتكەن يىلى ئوغلىنىڭ قولىنى قىسۋېلىپ ئىككى بارمىقىنى ئۈزۈۋەتكەچكە، خەقنىڭ نەرسىسىنى ئېلىۋالغاندىكىن قىساسى تۇتتى، دەپ ئىشلەتمەي تۇرغانكەن. ئاكام ئېلىپ كەلگەن ئۈزۈملەرنى ئاپام سورۇپ، مومامىلار بىلەن پارلاپ تەييارلاپ قويىاتتى. ئۇنداق ئىشلارغا ئاپامنىڭ قولى گۈل ئىدى، ئۈزۈمنى قانداق پارلاشتىن تارتىپ، قانداق ساقلاشقۇچە ھەممىسىنى ئوبدان بىلەتتى.

ئىشمىز تازا يورۇشۇۋاتقاندا ئاتام ئۆز ۋاقتىدا ئۈزۈمنى نېسىگە ئالغان ئوسمان تۆگىنىڭ كىچىك ئوغلى لېتىپ جودا ئالدىمىزنى توستى. ئۇ ئالدىنقى قېتىمدىمۇ بىزنىڭ ئۆيگە بېرىپ جودا قىلغانىدى.

ــ ھە، قويىمچىنىڭ كۆچۈكلىرى، يەنە بىزنىڭ كارىزلىقلارنى قويماي دەپسىلەردە؟ ئاتاڭلارنىڭ قويغىنى ئازدەك سىلەرمۇ قويامسىلەر؟ يوقىلىش بۇ يەردىن! سەندەك شۇمتەكلەرگە بېرىدىغان ئۈزۈم يوق. ئەكەل پۇلنى، ئاتامغا بەرگەن ۋېلىسىپىت دېگەن تۆمۈر ـ تەسكىنى ئېلىپ كەت.

ــ ئىشكىنى قىل! سەندەك لۇكچەككە بېرىدىغان پۇل يوق.

ــ قارا ماۋۇ شۇمتەكنى، كىم «لۇكچەككەن؟»

ئۇ ئېتىلىپ كېلىۋىدى، شۇنداق قورقۇپ كەتتىم. بىر دەمدە ئەتراپىمىزغا ئادەملەر ئولىشىپ كەتتى. ئىسمىنى تېپىپ جىكنىڭ تېشىنى خالتىغا سېلىپ پۇلاڭلاتتىم. ئاكام جىكنىڭ توقمىقىنى

دېۋەيلىدى. لېتىپ جودانىڭ بۇ زومىگەرلىكىگە ئاچچىقى كەلگەنلەرمۇ ئۇنى تۇتۇپ قالالمايۋاتاتتى.

— لېتىپ، ئۆزۈڭنى بېسىۋال، ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسما. يەنە ئۇلارنى بوزەك قىلساڭ، بىز قاراپ تۇرمايمىز جۇمۇ!

— كېلىشە ! قېنى كېلىشە! مەن دېگەن ھالال تەرىمىزنىڭ پۇلىنى ئالمەن، دەيمەن. ئۇلارنى بۇلىمىدىم.

— ھۆججىتىڭنى چىقىرىپ كۆرسەتمەمسەن؟

— ھۆججەت؟ ھۆججەتنى ئۇلار بىلىدۇ.

— بىلمەيمىز. ئاتاڭ چۈنچىدىن ئۆزۈمنى ئېلىپ كەتكەن...

— ئۇ چاغدا ئاتام ئۆسۈمنى ئالماپتىكەن، مانا مەن ئۆسۈمنى ئالمەن.

— ئاتاڭ كېلىپ ئۆزى ئالسۇن.

— ئىشىڭنى قىلە شۇمتەك، پۇل چىقار.

— لېتىپ، بۇ ئىشىڭ بولمىدى، تېرەكىكارىزدىكىلەرنىڭ ئىناۋىتىنى تۆكمە، سەت بولىدۇ! — دېدى شۇ يەرلىك بىر كىشى.

— سەن پوق ساقال قالمىغان ئەمدى ماڭا دەرس ئۆتمىگەن، ئىشىڭنى قىلە!

— خەقنىڭ ئالدىنى توسۇپ پۇلىنى ئېلىۋېلىش بۇلاڭچىلىق. ھېلى ساقچىنى چاقىرىپ قويىمەن جۇمۇ!

بۇ ئاكامنى ئۇرغاندى، نەچچە ئادەم يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنى بېسىۋېلىپ ئۇرۇپ ئورنىدىن تۇرالماس قىلىۋەتتى. ئەتراپتىكىلەردىن بىر نەچچەيلەن:

— تازا ئۇرۇڭلار، ئۆلتۈرۈپ قويماڭلار! ئۆلۈكنى پۇل قىلمىسۇن بۇ جوھۇت ! ھەدىسە كارىزنىڭ ئىناۋىتىنى تۆكۈپ بۇ يەرگە كەلگەنلا ئادەملەر بىلەن ئۇرۇشۇپ جېدەل چىقارغان. قورقماڭلار، بالىلىرىم. ئۇنىڭ تايىقى كەم ئىدى، سىلەرمۇ ئۇرۇپ پۇخادىن چىقىۋېلىڭلار، قېنى بايا سەن بىر شاپىلاق يېگەنىدىڭ. سەنمۇ ئۇرۇپ، دەسسىۋېلىپ ئۆچۈڭنى ئېلىۋېلىپ كەت... — دېدى ھېلىقى كىشى.

مەن ئاكامنىڭ نەقەدەر تەستە سودا قىلىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئاكامغا بولغان ھۆرمىتىم يەنە بىر ھەسسە ئاشتى. ئاتامنىڭ ئىزىدىن مېڭىش جەريانىدا ئۇنىڭغا قەدەمدە ئۆچمەنلىك نەشتەرلىرى قادىلىپ تۇراتتى. مەن ئاكامنىڭ ئاتامنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ ئىگىلىكنى قايتا تىكلىيەلىشىگە ئىشىنەتتىم. بىراق، ئۇنىڭ ئاسان ئەمەسلىكىنى ئېنىق بىلسەممۇ ئاكامنىڭ ماڭغان يولىغا نۇسرەت تىلەيتتىم.

ئايدىڭ كېچە. ئاكام ئىككىمىز يەنە ئۆگزىدە يېتىپ مۇڭداشتۇق. ئاكام قولىغا قەدىناس گارموشكىسىنى ئېلىپ چېلىشقا باشلىدى. گارموشكىدىن مۇڭلۇق خەلق كۈيلىرى ياڭراۋاتاتتى. پايانسىز كۆكتىكى يۇلتۇزلارمۇ خۇددى مۇزىكىغا جور بولۇشقاندەك كۆزلىرىنى قىسىشاتتى.

ئوتتۇزىنچى باب

چۈنچىدىكى غوۋغا

1

چۈنچىلەردىن تارالغان تاتلىق ئۈزۈم ھىدى ئەتراپنى بىر ئالغانىدى، بولۇپمۇ ئۈزۈملەر قۇرۇشتىن ئىلگىرى شىمىققانىدا شۇنداق خۇش پۇراق بولۇپ كېتەتتى. ئۈزۈمنى بالدۇر ئۈزگەنلەرنىڭ ئۈزۈملىرى قۇرۇشقا باشلىدى. چۈنچىلەرنىڭ ئىشكىلىرى قوپۇرۇلۇپ، شاخچا ئىشىك بىلەن ئېتىلىپ قۇلۇپلانغان بولسىمۇ ئوغرى كۆپىيىپ قالغانىدى.

سەھەردە بوۋام ئۆڭسۈلى ئۆچكەن ھالدا كىرىپ كەلدى.

— ئوسمان، ئوسمان، سەن ئۈزۈم ئالغىلى بارماي چۈنچىگە چىقىپ چۈنچە باق. كېچە روزاخۇنلارنىڭ ئۈزۈمىنى ئوغرى ئاپتۇ.

— قانچىلىك ئاپتۇ؟

— چۈنچىسىدىكى يېرىمدىن كۆپرەك ئۈزۈمنى ئېلىپ كېتىپتۇ. ئازراقلا قاپتۇ... «سۇ كەلمەستە توغان سال» دېگەن گەپ بار، سەن كۈندۈزى قارا. كەچتە ئابلىمىت بىلەن چۈنچىدە قونۇڭلار. ئۆيلەرنىڭ ئىشكىلىرىنىمۇ ئاخشىمى چىڭ تاقاپ يېتىڭلار.

بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ شۇ بىچارە مۆمىن ئادەمنىڭ ۋىجدىك تۇرقى، يول - يول قورۇقلارغا تولغان چىرايى، ئاق كۆڭۈللۈك چىقىپ تۇرىدىغان ئويچان كۆزلىرى كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى. ئۆتكەنده ئاپامغا باشقا خەقتەك كۆكەملىك قىلمايى، ئۈزۈمنىڭ

ئۆسۈمنىمۇ ئالماي، ئاتام شۇ يىلى نەق ئالغانلارنىڭ قانارىدا پۈل ئالغانلىقىنى ئويلىساملا ئۇ ئادەمگە ھۆرمىتىم ئاشاتتى.

ساقچىلار ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ ئىزلاپ يۈرەتتى. بىز بالىلار ئۇلارغا ئەگىشىپ ماڭدۇق. ئىزنى ئۆچۈرۈپ قويۇشىمىزدىن ئەنسىرەپ بىزنى يىراق تۇرۇشقا ئۇندەپ، قوغلاپمۇ باقتى. بىز ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن سوڭدىشىپ دېگۈدەك ماڭدۇق. ساقچىلار بىزنىڭ ئۆيىنىڭ ئارقىسىدىكى سامانلىققا كېلىپ توختىدى:

— بۇ ئۆي كىمنىڭ؟ — دەپ سورىدى.

— بىزنىڭ، — دېدىم مەن ئۇنلۇك ئاۋازدا. ئۇلار سامانلىق ئارىسىدىن ئاكامنىڭ چاپىنى بىلەن كۆڭلىكىنى ئېلىپ:

— بۇ كىيىم كىمنىڭ؟ — دەپ سورىدى.

— ئاكامنىڭ، — دېدىم مەن ئەنسىز ھالدا.

— ئۇ قېنى؟

— تۇنۇگۈن سودىغا كەتكەنچە قايتىپ كەلمىدى.

— بۇ ئۇزۇملەرچۇ؟

— ئاكام ئۇزۇم ئالسا ئۇزۇمنى سامانلىققا ئەمەس، ئامبار ئۆيگە قويىدۇ. ئەنە ئامبارنى كۆرۈپ بېقىڭلار.

قولۇم ـ قوشنىلارمۇ بۇ ئىشتىن غەلىتىلىك ھېس قىلىشىپ، ساقچىلارغا ئاكامنىڭ ئۇنداق قىلىدىغان بالىلاردىن ئەمەسلىكىنى، بۇ ئىشنىڭ گۇمانلىقلىقىنى ئېيتتى. ساقچى ئىزلارنى بىر قۇر تەكشۈرۈپ، ئاكامنىڭ ئاياغلىرىنى ۋە ئاكامنىڭ ئىزىنى كۆرۈپلا، ئاپام بىلەن بوۋامنى چاقىرىپ:

— بۇ بىرسىنىڭ قىلتىقى ئىكەن، سىلەر بىزگە ماسلىشىپ، سىلەر بىلەن ئاداۋىتى بار كىشىلەرنى ئېيتىپ بېرىڭلار. بىز ئوغرىنى تاپماي قويمايمىز، — دېدى.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي ئاكامۇ قايتىپ كەلدى، ئۇ بىزنىڭ ھويلىغا يىغىلغان كىشىلەرنى كۆرۈپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئاڭقىرالماي ئىتتىك مېنىڭ يېنىمغا كەلدى. ئۇ بولغان

ئىشلاردىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، قۇرۇق تۆھمەتتىن ئىچى تىتىلداپ پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تىپىرلاپ كەتتى.

— چوقۇم بىزنىڭ بېيىشىمىزنى كۆرەلمىگەن ئىچى تار، مۇناپىقلارنىڭ قىلغان ئىشى. مېنىڭ سودىغا كىرىشكىنىمنى كۆرۈپ ئىچىگە ئوت كەتكەن گەپ، — دېدى غەزەپلىنىپ.

— سەنمۇ ئوبدان ئويلاپ باق. يېقىندا سېنىڭ سودا قىلىشىڭغا كىملەرنىڭ قانداق قارىغانلىقىنى ئويلاپ، ھېس قىلغىنىڭنى دەپ بەرسەڭمۇ بولىدۇ. بىز سېنىڭ يېشىڭنى، ئېغىرلىقىڭنى ۋە كىيگەن ئاياغلىرىڭنى كۆرۈپلا ئوغرىنىڭ باشقا بىرىنىڭ ئىكەنلىكىنى ھۆكۈم قىلغاندۇق. سەن خاتىرجەم بول.

— بىزنى ئاتىسى يوق، دەپ بوزەك كۆرۈۋاتامدۇ ـ نېمە بۇ خەق!

— ئۇ گېپىڭنى قوي. ئۇ ئاياغ ئىزىدىن قارىغاندا 40 ياش ئەتراپىدىكى، 70 كىلوگرام ئېغىرلىقتىكى ئەر ئىكەن. بىز سەندىن گۇمانلانمايمىز. سەن قورقما.

— ئەخەت ساقچى، مەن ئاببابەكرىنىڭ ئۇنداق قىلمايدىغانلىقىغا كېپىل بولىمەن، — دېدى قوشنىمىز نىياز ئاكام تالادىن كىرىۋېتىپ.

ئۇلار نىياز ئاكام بىلەن بىرمۇنچە ئەھۋاللاشقاندىن كېيىن قايتىشتى. ئەچچە كۈن ئۆتە ـ ئۆتمەي كوچىدا ئاكام توغرۇلۇق خىلمۇ خىل مىش ـ مىش گەپلەر تارقىلىپ كەتتى. يۈنى ئاڭلاپ كۆڭلىمىز چۈشۈن يەۋالغاندەك غەش بولۇپ كەتتۇق.

2

مېنىڭ چۈنچە ساقلايدىغان ئارزۇيۇم ئەمەلگە ئاشتى. ھەسەلدەك شېرىن ئۇزۇم ھىدى ئەتراپىنى بىر ئالغان، ئاي نۇرلىرىنى زېمىنغا سېخىيلىق بىلەن سەپكەن، غۇر ـ غۇر شامال ئۇرۇلمەي چىقىپ تۇرىدىغان دالادا يېتىش نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك. كۆكىكە قاراپ، يۇلتۇز بىلەن مۇڭدىشىش مەن ئۈچۈن ئەڭ

كۆڭۈللۈك ئىش ئىدى. گارموشكىنى چېلىۋېتىپ تۇيۇقسىز توختاپ ئەتراپتىكى تەۋسىلارنى ئاڭلاپ باقاتتىم. چۈنكى ئاڭ كەينىدىكى 200 مېتىر نېرىدىكى قوشنا كارىزنىڭ قوناقلىقىدىن قانداقتۇر بىرەر شەپە كېلىپ قالىدىغاندەك قۇلاقلىرىمنى دىڭ تۇتۇپ ياتتىم.

كارىۋاتتا يېتىپ كېچىنىڭ بىر - بىرىدىن چىرايلىق چاقناۋاتقان كۆزلىرى بولغان يۇلتۇزلارغا قاراپ قانمايتتىم. يۇلتۇزلار مېنىڭ نەزىرىمدە كېچىنىڭ ساناقسىز كۆزلىرى ئىدى. نېمىشقىدۇر مەن گارموشكىنى چالغاندا بەزىدە ئاشۇ كېچىنىڭ كۆزلىرىدىن بىر جۈپ چىرايلىق كۆز مايسەمنىڭ كۆزى بولۇپ كۆرۈنەتتى.

مەن غايەمگە يېتىش ئۈچۈن ئۇ كۆزلەرنى كۆڭۈل ئاسمىنىمدىن چىقىرىۋېتىشكە تىرىشاتتىم. جاھاندا كۆزلەر كۆپ، كۆك كۆزلەرمۇ، قوي كۆزلەرمۇ، ئىت كۆزلەرمۇ بار. ئاشۇ كۆزلەردىن كىشىگە خۇشاللىق بېغىشلايدىغان كۆزلەرمۇ، كىشىگە شۇملۇق تىلەيدىغان كۆزلەرمۇ بار... مېنىڭ كۆز ئالدىمغا كېلىدىغىنى تىنىق ئاسماندەك كۆك كۆز ئەمەس، چىنلىق، جۇشقۇنلۇق چاقناپ كىشىنىڭ ئامراقلىقىنى كەلتۈرىدىغان چىرايلىق كۆز ئىدى. ئۇ كۆزلەر مېنىڭ كۆڭۈل ئاسمىنىمدا ماڭا كۈلۈپ تۇراتتى. مەن ئۇ كۆزلەردىن ئۆزۈمنى ئېلىپ قاچتىم. چۈنكى، مېنىڭ ئادىل ساقچى بولۇشتەك ئۇلۇغۋار غايەم بار ئىدى. بىزدەك ناتوغرا سودىنىڭ قۇربانى بولغانلارنىڭ خۇشاللىقى، بەختى ئۈچۈن مەن چوقۇم تىرىشىپ ئوقۇشۇم كېرەك.

خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ، ھاۋا تۇتۇلۇپ كەتكەنلىكىنى تۇيمايلا قاپتىمەن. ئاسماننىڭ «كۆز»لىرىدىن بىرىنمۇ كۆرگىلى بولمايتتى. شامالمۇ توختاپ، ئەتراپ شۇنداق جىمجىتلىققا چۆمدى. بىردەمدىن كېيىنلا يامغۇر يېغىشقا باشلىدى. شۇ ھامان

تەرەپ ـ تەرەپلەردىن ئادەملەر كېلىپ ئۆز چۈنچىلىرى تەرەپكە يۆگۈرۈشتى.

ـــ بۇ يامغۇرنىڭ ياغمايدىغان ۋاقتىتا ياغقىنىنى دەيمەن. يا ئۇزۇم ئۈزگەندە، يا ئۇزۇم چۈنچىگە ئېسىلىپ بولۇنغاندا ئۇزۇم سېسىتمىدىغانغىلا ياغمىدىكەن.

ـــ شۇ ئەمەسمۇ؟ بورانمۇ شۇ، بىزگە زادى ئارامچىلىق يوق. ئەتىيازدىن باشلاپ بوراندىن مۇداپىئە كۆرۈپ ئۇزۇمنى ئاران چۈنچىگە ئېسىۋالساق، ئەمدى قارا يامغۇرنىڭ ياغقىنىنى. 6 ـ ئايدا يامغۇر تىلەپمۇ مۇنداق يامغۇرنى ياغدۇرالمىغانمدۇق...

ـــ ئوسمان، ماڭ، ئاتابەكرى ئىككىڭلار پارنىكىنىڭ سۈلياۋ يوپۇقىنى ئېلىپ كېلىڭلار! شۇنى چۈنچىنىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويايلى، بۇ يامغۇرنىڭ ئەلپازىدىن خېلى ياغمىدىغان ئوخشايدۇ، ـــ دېدى كىچىك ئاتام جىددىيلىشىپ..

تەرەپ ـ تەرەپتىن قول چىراغلىرىنىڭ يورۇقى يېنىپ، چۈنچىلەر جەڭ مەيدانىدەكلا بولۇپ كەتتى. دېمىسىمۇ بۇ بىر جەڭ ئىدى.

ـــ كىچىك ئاتا، مانا ئېلىپ كەلدۇق !

ـــ ئاتابەكرى، سەن ئاۋۇ تەرەپتىن چۈنچىگە چىق، مەن بۇ يەردىن چىقاي، ئوسمان سەن پەستە تۇرۇپ بىزگە بۇ سۈلياۋنى ئېلىپ بەر، ئۇنى باستۇرىدىغانغا ئەتە ئاۋۇ يەرلەردە پارچە كېسەكلەر بار ئىكەن، شۇلارنى بىزگە ئېتىپ بېرەلەمسەن؟

ـــ كىچىك ئاتا، سېنى چۈنچە كۆتۈرەلمەسمىكەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە كېسەكنى ئوسمان چۈنچىنىڭ ئۈستىگە ئېتىپ بېرەلمەيدۇ، چۈنچىنىڭ ئۈستىگە ئوسمان چىقسۇن.

ـــ قېنى ئوسمان، تېز بول !

يېرىم سائەتتەك جىددي ئېلىشىش ئارقىلىق چۈنچىنىڭ يېرىمىغا سۈلياۋنى يېپىپ بولدۇق. قالغان يېرىمىغا قانداق قىلىش كېرەك؟

بەزى كىشىلەر كىگىزلەرنىمۇ يېپىۋاتاتتى. شۇ ئەسنادا نېمىندۇر خىيال قىلىپ ئاكام ئالتۇن تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ:

— كىچىك ئاتا، قازناق ئۆيدىكى ھېلىقى چېدىرنىڭ ... — ئاكام گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي قالدى.

— ماڭ ئېلىپ چىق، شۇمۇ بولىدۇ، ئۇ دېگەن كاناپ، چىڭ، پۇختا توقۇلغان. سۇ ئاسانلىقچە ئۆتمەيدۇ.

— ئۇنداقتا سىلەرنىڭ ئۆزۈمگە نېمىنى ياپمىمىز؟ — سورىدى ئاكام.

— شۇ كاناپ پالاس يېتىپ ئاشىدۇ.

ھەممە چۈنچىدە يامغۇرغا قارشى جەڭ بولۇۋاتاتتى. سىم - سىم يامغۇر توختىماي بىر خىلدا ياغماقتا ئىدى.

3

يامغۇر قاچانلاردا توختاپ قالدىكىن، سەھەردە ئۇيقۇمنى ئېچىپ سىرتقا چىقتىم، يامغۇر ئاللىقاچان توختىغانىدى. ئاسمان بۇلۇتلۇق بولغىنى بىلەن ھاۋا ئىنتايىن ساپ ئىدى. بۇرنۇمغا گۈپپىدە ئۈرۈلغان نەم توپىنىڭ ھىدى مېنى يايرىتىۋەتتى. تالا خېلىلا سوغۇق ئىدى، تۇنۇگۈن ۋە كېچىچە ياغقان يامغۇرنىڭ تەسىرىدىنمىكىن، چاپان كىيىۋالغان بولساممۇ توڭلاپ تۇراتتىم. مەنمۇ چۈنچە تەرەپكە كېتىۋاتقانلار بىلەن چۈنچىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتىم.

سەپەر ئاكىنىڭ چۈنچىسىنىڭ بىر يېنى ئۆرۈلگەندىن باشقا، ھېچكىمنىڭ چۈنچىسى ئۆرۈلمىگەنىدى. ئەمما يامغۇر ئۆتۈپ سۇ يىغىلىپ قالغان چۈنچىلەر خېلى بار ئىدى.

ھەممە خەق چۈنچىلىرىنى بىرەر قۇر تەكشۈرۈپ ئوڭشايدىغانىنى ئوڭشاپ بولۇپ، ئاخشام چۈنچە باققانلار ئېلىپ كەلگەن سۇلايمان ئاكاملارنىڭ تراكتورىنىڭ كوزۇپىنىڭ يېنىغا

يىغىلدى. كوزۇپ ئاستىدىمۇ نەچچە كىشى ئۇخلاۋاتقانىدى.

ــ ھېلىمۇ خۇدايىم ساقلاپتۇ. ئۇزۇملەر قۇرۇپ يېنىكلەپ قالغاندا ياغدى بۇ يامغۇر. ئون كۈن بۇرۇن ياغقان بولسا ھەممە چۈنچىنى ئۆرۈۋېتەتتى.

ــ كېچىچە تولا غەم قىلىپ كۆزۈمگە ئۇيقۇ كەلمىدى.

ــ بۇ يىل ئۇزۇمنىڭ باھاسى بەكلا تۆۋەن دەپ ئاڭلىدۇققۇ؟

ــ ۋاي خۇدايىم، نېمە دەيدىغانسىز، بۇ يىل ئۇزۇملىرىمىز نەچچە يىلقىدىن ئوخشاپ قېلىۋىدى، لېتىپىنىڭ تويىنى قىلىۋالايلى دەپ تۇراتتۇق. ئۇزۇم پۇل بولمىسا قانداقمۇ قىلارمىز؟

ــ ئۇنىڭدىن غەم قىلما، ھاۋاخان ئايلا. ئۇزۇم باھاسى دېگەن كونده ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. بۇلتۇرمۇ قانداق بولدى؟ ۋاي، ئۇزۇمنىڭ كىلوسىنى بەش كويدىنمۇ ئالمايۋاتقۇدەك، ئۇ بوپتۇدەك، بۇ بوپتۇدەك... دېۋىدى، يەنىلا يامان ئەمەس باھادا ساتتۇققۇ.

شۇ ئەسنادا ئىككى كىچىك ماشىنا بىر تەرەپكە قاراپ كەلدى.

ــ بۇلار كىم بولغىيتتى؟ يامغۇر ياغسا نېمىدېگەن ياخشى، قاراڭلار ماشىنىنىڭ كەينىدە چاڭ ـ توزانمۇ يوق. ھاۋا شېشىدەك سۈزۈك...

ــ شېشىدىكىنى تولا ئىچىپ ئوخشاتمىغىنىڭ شۇ قالغان سەن ھاراقكەشنىڭ!

ئەتراپتىن كۈلگە كۆتۈرۈلدى. ئاڭغىچە ماشىنىدىن نەچچە ئادەم چۈشتى. ئۇلار يېزىلىق ھۆكۈمەت خادىملىرى بولۇپ، يامغۇر ئاپىتىنى تەكشۈرۈپ كەلگەنلەر ئىكەن.

تەكشۈرگۈچىلەر كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا بىر موتسىكلىت ئۇچقاندەك كېلىۋاتاتتى. ئۆيگە ماڭغانلار توختاپ ئۇنىڭ كېلىشىنى كۈتتۈق. موتسىكلىتنىڭ كەينىدە ئالىم ئولتۇراتتى. ئۇ قولىدىكى لېپاپنى پۇلاڭلىتىپ خۇشاللىقىدىن ۋارقىراپ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

كەتتى:

— ئوسمان، ژىلايەتلىك دارىلمۇئەللىمىنگە ئۆتۈپسەن!

— يارايسەن، ئوسمان!

— ئابلىزنىڭ بالىسىدەك ئىش قىلىپسەن!

— ئوخشايدىغان زىرائەت كۆكىدىن مەلۇم دەپ، بۇ بالا كىچىكىدىنلا تىرىشچان، دائىم ئۆگىنىشلا قىلىدىغان بالا ئىدى. مانا ئۆگەنگەنگە تۇشلۇق ئىش قىپتۇ. ئابلىز ئاخۇن بولغان بولسا قانچىلىك خۇشال بولۇپ كېتەر ئىدى...

ئۇلار ئاتامنى ئۆلۈپ كەتكەندەكلا گەپ قىلىشۇندى، غۇزۇندە ئاچچىقىم كېلىپ ئۆزۈمنى مىڭ تەستە بېسىۋالدىم. مېنىڭ ئاتام تېخى هايات. ئۇنداق «بولسىدى» دېگەن گەپلەرگە مەن ئۆچ!

بىز ئۆيگە كىرگەندە ئاپام مېنىڭ تېخنىكومغا ئۆتكەنلىكىمنى ئاڭلاپ خۇشاللىقىدا ئورنىدا تۇرالمايلا قالدى. هېلى چاقىرىق قەغىزىنى ئوقۇسا، هېلى ئالىم بىلەن نەۋرە ئاكىسىغا چاي قۇياتتى.

— مەن تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇيمەن، تېخنىكومدا ئوقۇمايمەن، — دېدىم ئالمغا.

— سارىڭ بولدۇڭمۇ؟ ئۇچ يىل ئوقۇساڭ مۇئەللىم بولىسەن، تۆت تەڭگە بولىسەن، — دېدى ئالىم ماڭا چۈشەندۈرۈپ.

— مەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇيمەن. بۇ ئىمتىهانغا ئۆزۈمنى سىناپ بېقىش ئۈچۈن قاتناشقان. بۇ مەكتەپتە ئوقۇسام، مەن ئوقۇش پۈتتۈرگۈچە خىزمەت بارمۇ - يوقمۇ بىر نېمە دەپ بولغىلى بولمايدۇ. ئالىي مەكتەپنى ئوقۇغانلارمۇ خىزمەت كۈتۈپ يۈرۈۋاتامدۇ. مەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇپ، تۆت تەڭگە ئەمەس، سەككىز تەڭگە ئالىدىغان ئادەم بولىمەن.

— سىلىمىخان ئايلا، چاققان چۈنچەڭلارغا چىقىڭلار!

تۇرسۇن ئاكامنىڭ ئوغلى رىشىت ئۇزۇمىڭلارنى قېقىۋاتىدۇ!

ھەممىمىز چۈنچىگە قاراپ يۈگۈردۇق. بۇۋامىلارمۇ كەينىمىزدىن كەلدى. ھەممىمىز شۇنچە گەپ قىلساقمۇ رىشىتقا كار قىلمىدى، ئاتىسىنىڭ نەسىھەتلىرىگىمۇ قۇلاق سالمىدى.

— ھە دېسە تۇغقان، تۇغقان دەيسىلەر، تۆت يىل بولدى. بىر يىللىق ئۇزۇم پۈلىنى بەرمىدى. بۈگۈن ئالغىنىم ئالغان. خەق مىنگەن موتونى مەنمۇ مىنىمەن، — دېدى رىشىت ئاچچىقلىنىپ.

— بىز تۇغقان بولغاچقا بىزنىڭكىنى كېچىكىپ بەرسە نېمە بوپتۇ؟ مەن شۇنداق دېگەن... ئۆتە بۇياقىقا! — دېدى كەينىدىنلا تۇرسۇن دادام.

— ئۆتمەيمەن! ئالغىنىم ئالغان!

— ئادەم بولمايدىغان ھايۋان! ئۆلسەڭ تاۋۇتۇڭنى شۇ تۇغقانلار كۆتۈرۈپ ماڭىدۇ. تۇغقان دېگەننى...

— مەن ھايۋان، مەن ئۆلگەندە ھېچكىم كۆتۈرمىسىمۇ مەيلى.

— ۋۇ، دەيۇز، سەندەك بالىدىن كەچتىم! — تۇرسۇن ئاكا قاتتىق ئاچچىقلىنىپ ئوغلىنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى.

ئەسلىدە ھەر يىلى بۇۋامىلار ئۇزۇم پۈلىدىن بىر بۆلىكىنى ئاتامنىڭ نېسى ئالغان ئۇزۇمىنىڭ پۈلىغا ھېسابلاپ بېرىپ كەلگەنىدى. تۇرسۇن دادام بۇۋامنىڭ ئاتا بىر، ئانا باشقا ئىنىسى ئىدى. ئۇلارنى بۇۋام ئاۋۇال ياتلارنىڭكىنى بېرىۋېتىپ تۇرايلى، دەپ كۆندۈرۈپتىكەن. ئۇلارنىڭ بانكىغا قويغان پۇلى بولغاچ پۇلىنى كېچىكىپ ئالسىمۇ بولاتتى، بىراق شۇ پۇلنىڭ كاساپىتىدىن بالىلىرى ھازىرغىچە بىزگە تەتۇر قاراپ يۈرگەنىدى. مانا ئەمدى خەلقئالەم ئالدىدا سەتلىشىپ قىلغان ئىشنى، پۇلغا بەك ئېھتىياجلىق بولسا بۇ يىل بېرەتتۇق ئەمەسمۇ؟

ئارىغا نۇرغۇن ئادەم كىرىپ مەڭ تەستە بۇ جېدەل بېسىقتى.

بىراق، بۇنىڭ چىرايى ئېچىلمىدى. ئاتامغا ئاچچىقى كەلدىمۇ، رىشتكامغا ئاچچىقى كەلدىمۇ ياكى بالىسىغا گەپ يېگۈزەلمىگەن تۈرسۈن دادامغا ئاچچىقى كەلدىمۇ، قاپىقىدىن قار ياغدۇرۇپ يۈردى.

مەن ۋىلايەتلىك دارىلمۇئەللىملىنگە بارمايدىغان، يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپتە تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ ئېچىلسا مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇيدىغان، ئېچىلماي قالسا شەھەرلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپكە بېرىپ، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدىغان بولۇپ تەييارلىق قىلىپ قويغانىدىم. بىراق، بۇئاملارنىڭ مېنى دارىلمۇئەللىمىدە ئوقۇتقۇسى بار ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇلار مېنىڭ تاللىشىمغا، غايەمگە ھۆرمەت قىلدى.

ئوتتۇز بىرىنچى باب

كۆتۈلمىگەن ئامەت

1

يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپكە تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ ئېچىلغۇدەك دېگەن خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مەكتەپكە تىزىملىتىپ قويغان ئوقۇغۇچىلار ئوندىن ئاشتى. بىراق، مەكتەپ رەھبەرلىكى قاچان مەكتەپكە يېغىلىدىغانلىقىمىزنى بىر نېمە دېمەيۋاتاتتى. ئاڭلىساق تىزىمغا ئالدۇرغانلار بىر سىنىپقا توشماپتىمىش.

كۆنلىرىم ئاكامغا ياردەملىشىش بىلەن ئۆتمەكتە ئىدى. كۈندۈزدىنغۇ ئالدىراش ئۆتىدىغان گەپكەن، كېچىسى ئۇيقۇم كەلمىگەن كۈنلەردە تۇرلۇك خىياللارغا غەرق بولۇپ كېتەتتىم. زېرىكىشلىك بۇ كۈنلەردە تېرىككەك بولۇپ قېلىۋاتاتتىم. بىر تۇرۇپ دارىلمۇئەللىمىنگە بارسام بوپتىكەن دېگەن ئويغىمۇ كېلىپ قالاتتىم. كاللامغا يەنە هېلىقى ئۆيدىن قېچىپ چىقىش پىلانىم كىرىۋالدى. ئۆتكەندە مەن ئاپام مېنى ياخشى كۆرمەيدىكەن، دەپ ئادەمزاتسىز جاڭگالدا بىر كېچە تۇرۇپ كېلىشنى ئويلىغان بولسام، ئەمدى كاللامدىكى قۇرۇق خىياللاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن بارماقچى بولۇۋاتاتتىم.

« ــ ئاپاملار مېنى ئىزدەرمۇ؟ هەي، شۇمۇ سوئال بولدىمۇ. ئەلۋەتتە ئىزدەيدۇ ـ دە. ئۆتكەندە ئالىملارنىڭكىدىن سەل كەچ قالسام ئاپام ئۆزى ئالىملارنىڭ ئۆيىگىچە چىقىپ ساقلاپ

تۇرۇپتىكەنغۇ. ياق، ئۇنداق بولمىغۇر خىيالدىن قوتۇلاي. ئاكام بەرگەن پۇلغا كىتاب ئېلىپ ئوقاي. سالامەتخانىنىڭ ئالدىدا مەكتەپتە ئوقۇغۇچىلار تىلى كىتابىنى قويۇپ قويۇپتىكەن شۇنى ئارىيەتكە ئېلىپ چىقىپ ئوقۇنەي. ئاكامنىڭ ئېلىپ بەرگەن لۇغىتىنى شۇنىڭغا ئىشلەتمىسەم بىمىگە ئىشلىتىمەن.»

ئاكامنىڭ سودىسىمۇ يۇرۇشۇپ كېتىۋاتاتتى. ئاپام مالنى ئۆيدە ئوزۇن ساقلىمايتتى. ئاپام بۇرۇنمۇ ئوزۇم سودىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلمىدىغان بولغاچقا ھەر كىلوسىدىن ئىش ھەققىنى چىقىرىۋېتىپ بىر موچەندىن پايدا بولسىلا سېتىپ قولدىن چىقىراتتى. ئاكام ئاپامنىڭ بىمەنىشقا ئوندىق قىلىدىغانلىقىنى چۈشەنمەي:

ــ ئاپا، بۇگۈن بىر كۈندە ئالغان ئوزۇمنى بىر موچەن پايدىنى دەپ بىرەمدە سېتىۋەتكىنىڭ نېمىسى؟ ــ دەپ سەل خاپا بولدى.

ــ سودا دېگەندە بىر پۈك بولسىمۇ بىر كۈن بۇرۇن قولدىن چىققىنى، بىر پۈك بولسىمۇ چۆنتەككە چۈشكىنى ئەۋزەل. سەن باھا ئۆسۈن دەپ تۇرساڭ بىرىنچىدىن، ئوزۇم دېگەن قۇرۇق مېۋە بولسىمۇ، يەنىلا نەملىكى بار، تۇرغانچە خورايدۇ. ئىككىنچىدىن، ئوزۇم باھاسىنى ئۆزۈڭ ئوزۇم بازىرىغا بېرىپ ئىگىلەپ كېلىۋاتىسەن. ئەتىگەنكى باھا كەچتە يوق. شۇڭا ئاز يەپ ئاسان تىرىل دېگەن گەپ بويىچە ئىش كۆرمەسەك بولمايدۇ. سودىدا سەۋرچانمۇ بولۇش كېرەك، ئالدىراقسانمۇ بولۇش كېرەك. ئەڭ مۇھىمى پۇرسەت. پۇرسەت قولدىن كەتكەندە، بېشىڭنى تاشقا ئۇرغان بىلەنمۇ ئىككىنچىلەپ كەلمەيدۇ. كەلسىمۇ بۇرۇنقىدەك ئوتلۇق قىزغىنلىقىڭ يوقايدۇ، تاپقان پايدىڭدىن لەززەتلىنەلمەيسەن...

ــ ئاپا، بۇ گەپلىرىڭنى دەپتىرىمگە يېزىۋالاي جۇمۇ ! بازار تەكشۈرگۈچىلەردەكلا گەپ قىلىۋېتىڭ.

ــ سەنمۇ ئەتە مەكتەپكە بېرىپ باق. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ

ئېچىلسا ئېچىلدى، ئېچىلمىسا شەھەرگە كىرىپ ياتاقلىق مەكتەپتە ئوقۇيسەن.

ــ راست، ئوقۇش باشلىغىلى ئىككى ھەپتە بولدى، ــ دېدى خۇرشىدەم چوڭلاردەك.

ــ ئەتە چوقۇم ئۇقۇشۇپ باق. يېزىمىزدا ئېچىلمىغۇدەك بولسا ئۆگۈنلۈككە شەھەرگە ماڭ. كېچىكىپ قېلىپ دەرسلەردە يېتىشەلمەي قالما يەنە.

ــ مۇشۇ يەردە ئېچىلسا ياخشى بولاتتى. ئەتىسى ـ ئاخشىمى ئۆچكىلەرنى بولسىمۇ بېقىپ ئۆي ئىشلىرىغا ياردەملىشەتتىم.

ــ سەن ئۇ ئىشلارنى ئويلىماي ئوقۇشۇڭنى ئوقۇ، دارىلمۇئەللىمىنگە بارساڭمىغۇ بولاتتىكەن.

ــ كېيىن خىزمەت بولمىسا قانداق قىلىمەن؟ يا بىزنىڭ پول ماڭىدىغان ئادىمىمىز بولمىسا.

ــ ئۇ دېگىنىڭمۇ توغرا. جاھاننىڭ كارى شۇ بولۇۋاتسا.

ــ شەھەردە ئوقۇسام پۇل جىق كېتىدۇ دەپ، ئەنسىرىمە. ئاكاڭ تاپقان پۇلمۇ بۇ ئۆينىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ ئېشىۋاتىدۇ. كىيىملىرىڭنى يۇيۇپ تەييارلاپ قويدۇم. يەنە ئەتە بازارغا بېرىپ يېڭى كىيىم ئېلىپ بېرەي...

ئۇزۇم ھىدىنى پۇراپ تاتلىق تۈيغۇلارغا چۆمۈلۈپ خىيال سۈرۈشكە بەك ئامراق ئىدىم. ئاپامنىڭ دېيىشىچە، مەن تۇغۇلغاندا مومام مېنى ئۇزۇم بىلەن ئېغىزلاندۇرغانىكەن. شۇ گەپنى ئاڭلىغاچقىمۇ ياكى تۇغۇلۇپ ئېغىزىمغا ئالغىنىم ئۇزۇم بولغاچقىمۇ، ئۇزۇمگە قەۋەتلا ئامراق ئىدىم. ئاپام بىر كۈنى مېنىڭ ئۇزۇمگە بۇنچىۋالا ئامراقلىقىمنى كۆرۈپ ئاپىسىنىڭ ھايات ۋاقتىدا دېگەن گەپلىرىنى ئەسلەپ بەردى:

ــ ئاپام رەھمەتلىك سېنى ئېغىزلاندۇرغاندا، ئۆمرى قۇياشتەك ئۇزۇن، دۆلىتى تاغدەك، تېنى تاشتەك چىڭ بولسۇن، تىلى ئۇزۇمدەك تاتلىق بولسۇن دېگەنىدى، ئاپامنىڭ گېپىنى

ئاڭلاپ مەن يادىمغا ئالالمايدىغان موماغا بولغان ھۆرمىتىم ھەسسىلەپ ئاشتى. بۇنى ئاڭلاپ ئىككى سىڭلىم ئورنىدا جىم تۇرالماي قالدى.

— مېنىچۇ، ئاپا، نېمە بىلەن ئېغىزلاندۇرغان؟

— مېنىچۇ؟

— خۇرشىدەمنى، ئاق شېكەر بىلەن ئېغىزلاندۇرغان. خالىدەمنى... — ئاپامنىڭ گېپىنىڭ ئاخىرى چىققۇچە مەن ئۇنى جىلە قىلىپ:

— مەن بىلىمەن، ئۇنى قوزىنىڭ پوقىدا ئېغىزلاندۇرغان، — دېدىم.

— سېنى پوقتا ئېغىزلاندۇرغان، سېنى...

— ھېلى ئاڭلىدىڭمۇ، مومام مېنى ئۆزۈمدە ئېغىزلاندۇرغانكەن. مەن سېنى ئېغىزلاندۇرغاندا بار ئىدىم، يېڭى تۇغۇلغان قوزىنىڭ سېرىق پوقىدا ئېغىزلاندۇرغان.

— قويە، ئوسمان، بولدى. راست دەپ قالمىسۇن يەنە. سېنىچۇ قىزىم، ھەسەلدە ئېغىزلاندۇرغان، ھەسەلدە.

— ھەسەل دېگەن ھەرىنىڭ پوقى، بەربىر پوقتا ئېغىزلىنىپسەن...

خالىدەم چاقچىقىمنى كۆتۈرەلمەي يىغلاشقا باشلىدى.

— بولدى، ئۇنىڭ يىغسى دوربىمدى ساڭا؟

— چاقچاق قىلىپ قويدۇم، سېنىمۇ ئۆزۈمدە ئېغىزلاندۇرغان. شۇڭا سېنىڭ گەپلىرىڭ شۇنداق تاتلىق، شۇنداق يېقىملىق.

— راستمۇ، ئاكا؟

— راست بولمايچۇ؟ قېنى «جېنىم ئاكا، مەن ساڭا ئامراق، سەن نېمە ئىشقا بۇيرۇساڭ شۇنى ئورۇندايمەن» دەپ باقە؟

— جېنىم ئاكا، مەن ساڭا ئامراق، سەن نېمە ئىشقا بۇيرۇساڭ شۇنى ئورۇندايمەن.

— گېپىڭ راست بولسا پايپىقىمنى يۇيۇپ قوي.
— ماقۇل.
خالىدەم پايپاق يۇغىلى ماڭغاندا ھەممىمىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق. ئاپام ماڭا سەل خاپا بولغاندەك قىلاتتى. مەنمۇ سىڭلىمغا ئامراقلىق قىلىپ شۇنداق قىلغانىدىم.

2

مەن ھەر كۈنى سەھەردە بىرەر سائەت ئۆگىنىش قىلغاندىن كېيىن، كۆلىبىشىدىكى كېۋەزلىكتىن ئوت ئېلىپ ئۆچكىلەرگە ئالغاچ كېلەتتىم. ھېلىمۇ شۇ ئۆچكىلەر بولۇپ قاپتۇ، بولمىسا سۈتسىز قالاتتۇق. ئوغلىقىنى تازا ئۇرۇكچىلىك ۋاقتىلاردا ساتتۇق. ئۆچكە باقماق قوي باققاندىن ئاسان ئىكەن. ئەمما زە، ئوغلىقىنى باشقۇرماق بەك تەسكەن. ئېغىلنى شۇنداق پۈختا ئېتىۋەتسەكمۇ سىرتقا چىقىۋېلىپلا تۇراتتى. بەزىدە ئوغلاقلارنى تەپەككۇر قىلامدىكىن دەپ ئويلاپ قالاتتىم. ئۆينىڭ كەينىدىكى يانتاقلىقتا ئوتلاپ ئۆيدىن يىراقلاپ كەتكەندە، بىزنىڭ ئۆيدىكىلەردىن كىمدە كىم شۇنداق قاراپلا قويسا ئۇدۇل ئېغىلغا كىرىپ كېتەتتى. بۇگۈنمۇ ئوغلاقلار ئوتلاپ يىراقتا كېتىپ قاپتىكەن، مېنىڭ قارامنى كۆرۈپلا ئۆيگە قاراپ قاچتى. مەنمۇ ناشتا قىلىپ بولۇپلا مەكتەپكە قاراپ يول ئالدىم.
مەكتەپ ئالدىغا كەلگەندە بىزنىڭ سىنىپتىكى ئون نەچچە ساۋاقدىشىم بىلەن ئۆچرىشىپ قالدىم. ئۇلارتىڭ بەزىلىرى بىلەن ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن بېرى كۆرۈشۈپ باقمىغانىدىم.
— ئوسمان، ئوقۇشقا نېمىشقا بارمايسەن؟
— تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇي دەيمەن.
— ئەخمەق، دارىلمۇئەللىمىنگە كىرىمىز دەپ كىرەلمىگەنلەر كۆرمىڭ، سەن ئەخمەقلىق قىلىپ ئوقۇمايمەن دەيسەن. ئۇنداق قىلىپ كەتمىسەڭ بولاتتى. كېيىن پۇشايمانغا

قالسەن...

— ئۇنداق بولمايدۇ، قارا، مەكتىپىمىزدە ئوقۇتقۇچىلار ئارىسىدا ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەنلەر كەم، تولۇق ئوتتۇرا سىنىپنى ئاچالمايۋاتىدۇ. ئوقۇتقۇچى قوبۇل قىلىسىمۇ ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەنلەرنى قوبۇل قىلمىدىكەن. ھە راست، سەن شەھەرلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدىغان بولدۇڭمۇ؟ — سورىدىم مەن غالىبتىن.

— شۇنداق، مەن مايسەم بىلەن دۆلەتباغ يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدىغان بولدۇم. مايسەمنى سوراپمۇ قويمايسەنغۇ؟

— سورىمىسامۇ ئۆزۈڭ دېدىڭغۇ؟ — شۇنداق دەپ بولۇپ ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتتىم.

— ئۇنىڭ قېينىاكىسى ئىككى يىللىق بىلىم ئاشۇرۇشقا كېتىپتۇدەك. شۇڭا ئاچىسىغا ھەمراھ بولۇپ ئۇنىڭ ئۆيىدە تۇرىدىكەن.

— بىزنىڭ يېزىدىنمۇ ئوقۇيدىغانلار كۆپ بولغاندىكىن تولۇق ئوتتۇرا سىنىپنى ئاچسىلا بولاتتى.

— يۇرۇڭلار، بىزنىڭكىگە بارايلى، باغدىكى نەشپۈتلەر پىشىپ مەي باغلاپ كەتتى، مېھمان قىلمۇالاي.

— يەيدىغان - ئىچىدىغان يەر بولسا يۇرۇڭلار. نەشپۈت سەيلىسىدىن كېيىن مەشرەپ!

— ئابلىكىملەرنىڭكىگە ھۇررا!

— ئالىم كېلىۋاتىدۇ!

— ئۇ دېگەن رىزقىلىق ئادەم، يەيدىغان، ئىچىدىغان يەردە ھەردائىم بار. قاراڭلار «نەشپۈت يەيمىز» دېۋىدۇق، ئاسماندىن چۈشكەندەكلا كېلىپ قالدى.

مەن بىردەم ئۇلارغا قوشۇلۇپ ئولتۇرۇشۇپ بېرىپلا ئۆيگە يېنىپ كەلدىم.

ئۆيگە كېلىپ مەكتىپىمىزنىڭ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ ئاچالمايدىغانلىقىنى دەپ بولۇپ تۇرۇشۇمغا، قوشنىمىز نىياز

ئاكام ئۇچ كىشىنى باشلاپ كىردى.

ــ سىلىمخان ئايلا، خۇش خەۋەر! ــ دېدى نىياز ئاكا چىرايلىق نۇرلىنىپ.

ــ ئوسمانىنىڭ ئاتىسىدىن خەۋەر كەلدىما؟ ــ ئاپام نىياز ئاكامنىڭ «خۇش خەۋەر» دېگەن گېپىنى ئاڭلاپ خۇشاللىقىدىن گېپىنى تاپالماي قالدى.

ــ ياق، ئۇنىڭ قىلغان سودىسىنىڭ پۇلى كەپتۇ.

ئۆزىنى ئاتامنىڭ ئوزۇمىنىڭ بىر بۆلىكىنى ئۆتكۈزۈۋالغان شىركەتنىڭ مۇئاۋىن دىرېكتورى دەپ تونۇشتۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق چاڕۋاش كىشىنىڭ دېيىشىچە، ئاتام ئوزۇم ساتقاندا ئۇزۇمنى ئالغان مەسئۇل خادىم شىركەتنىڭ نۇرغۇن پۇلىغا خىيانەت قىلىپ، ئاتامغا بېرىشكە تېگىشلىك پۇلنىمۇ ئېلىپ قېچىپ كېتىپتىكەن. ھېلىقى كىشى نەچچە يىل سودا قىلىپ ئۆزى خىيانەت قىلغان پۇلنى تولۇقلاپ پۈشايمان قىلغان ھالدا، شىركەتكە ئۆزىنى مەلۇم قىپتۇ ... شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاتامنى ئىزدەپمۇ تاپالماي يۇرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، توختامنى سېلىپ قويغان ئارخىپ خالتىسىنىڭ ئىچىدىن ئاتامنىڭ كىملىكىنىڭ كۆپەيتىلگەن نۇسخىسى چىقىپتۇ. ئۇنى ئېلىپ، بىزنىڭ شەھەرلىك ساقچى ئىدارىسىدىن سۇرۇشتۇرۇپ، ئاتامنىڭ مۇشۇ يەرلىك ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈرۈپ بەرگەندىن كېيىن، يولغا چىقىپ ئاتامنىڭ تېگىشلىك پۇلىنى ئېلىپ كەپتۇ.

مەن ئۇلارنىڭ شۇنچە يىراقتىن بىزنى ئىزدەپ كەلگەنلىكىنى، تېخى پۇللارنىمۇ كەم قىلماي بىزگە تاپشۇرۇپ بەرمەكچى بولغانلىقىنى كۆرۈپ، شۇنداق تەسىرلىنىپ كەتتىم.

ئاپام بۇنى ئاڭلاپ ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى. ئاڭغىچە بوۋاملارمۇ كىردى. نىياز ئاكام ئاتامنىڭ تارىخىنى، بىزنىڭ تارتقان جەبىر ـ جاپالىرىمىزنى ئۇلارغا بىر قۇر سۆزلەپ بەردى. ئاتامنىڭ شۇ ئىشتىن كېيىن بۇ يۇرتقا كېلەلمىگەنلىكىنى، ئۇنى ھەر دائىم ئىزدەپ تۇرغىنىمىزنىمۇ قوشۇپ قويدى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى

— بۇ پۇلنى ئابلىزنىڭ ئىمزاسى ياكى تامغىسى بولمىسا بىز بېرەلمەيمىز، — دېدى.

— يېزىلىق پارتكوم، ساقچىخانا هەممىسىدىن كېپىللىك ئېلىپ بېرەيلى، — دېدى نىياز ئاكام شىركەت خوجايىنىغا.

— ئاتامنىڭ تامغىسى مەندە بار. مەن ساقلاپ قويغان، — ئاكام شوندىاق دەپلا چاققانلىق بىلەن ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ كېتىپ يەنە تېزلا يۈگۈرۈپ چىقىپ تامغىنى كۆرسەتتى.

— كېپىللىك ۋە تامغا بولسا بولىدۇ. بىز سىلەردىن ئەپۇ سورايمىز. بىزنىڭ خىزمەتلىرىمىزدىكى سەۋەنلىك تۈپەيلىدىن سىلەر كۆپ جەبىر - جاپا تارتىپسىلەر. بىز سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا هەقمۇقەتەن خىجىل.

— هۆكۈمەت دېگەن بەربىر هۆكۈمەت. هۆكۈمەتنىڭ ئادىللىقى شۇ تۇرمامدۇ. قانچە يىل ئۆتكەندىن كېيىنمۇ مانا پۇلۇڭلار، دەپ بەرگىنىنى... — دېدى بۇۋام خۇشاللىقىدىن كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ.

نىياز ئاكام بۇۋامنىڭ سۆزلىرىنى بىرمۇ بىر تەرجىمە قىلىپ بەردى. بۇۋام جىممىدە ئارقىغا چىقىپ كېتىۋىدى، قارىساق ئوغلاقنى سويۇپ تەييار قىلىپ بوپتۇ. كارىزنى ئايلىنىپ كەلگۈچە بىزمۇ گۈشلەرنى پىشۇرۇپ ئۇلگۈردۇق. ئاكامنىڭ ئاتامنىڭ ئىزىنى بېسىپ ئۇزۇم سودىسى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلار بىلەن سودا قىلىش هەققىدە پىكىرلەشتى. ئاكام هەر يىلى 15 تونىنا ئالىي دەرىجىلىك قۇرۇق ئۇزۇم يولىاپ بېرىدىغان بولدى. ئۇلارنىڭ ئۆلچىمىگە يەتسە كىلوسىنى 14 يۈەندىن ئالىدىغانلىغا كېلىشتى.

بۇنى ئاڭلاپ ئاغزىمنى ئېچىپلا قالدىم. ئۇلار ئۇزۇم پارلاش، ئوراپ - قاچىلاشتىكى تېخنىكىنىڭ ئاجىزلىقىنى كۆرۈپ ئۆزئارا پاراڭلاشقاندىن كېيىن، ئۇزۇم ئوراپ - قاچىلاش ئىشىنى ئۆگەتتى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆلچىمىدىكى ئوراپ - قاچىلاش تەرتىپىنى سىنئالغۇدا ئېلىپ، كېيىن ئەۋەتىپ بېرىدىغان بولدى.

ئوقۇشقا ماڭىدىغان ئىشىمنى ئىككى كۈن كېچىكتۈرۈپ ئاپامغا يارەملىشىپ نېسى سېتىۋالغان ئۈزۈم پۇللىرىنى تارقىتىپ بېرىشكە يارەملەشمىسەم بولمايتتى. بىرىنچى بولۇپ تۇرسۇن دادامالارنىڭكىنى بېرىپ، «رىشت ئاكا، موتو مىنەمسەن، ئات مىنەمسەن ئېلىپ مەن، بالا كەلسە قېرىنداشتىن دېگەندەك ئىش قىلدىڭ. سېنىمۇ بىلىپ قويدۇق. دۇنيادا ئادەم دېگەن ئادەم بىلەن ئادەم بولىدۇ. ئۇنداق قىلىپ كېتىدىغان ئىش ئەمەستى دەپ دوق قىلمىسام ھېساب ئەمەس» دەپ ئويلىدىم كۆڭلۈمدە.

ھېلىقى كىشىلەر كەتتى. ئاپام پۇلنى ئېلىپ ئەتىسىلا ھەممە قەرزلەرنى قايتۇرۇپ بولدۇق. قولىمىزدا قالغان پۇلنى ئاكامغا تۇنۇقۇرۇپ قويدى. كەينىمىزدىن غەيۋەت ـ شىكايەت قىلغانلارنىڭ ئۇنى بېسىقتى، ياخشى نىيەتلىك كىشىلەر بىزنىڭ ياخشى كۈنگە ئېرىشكىنىمىزدىن خەۋەر تېپىپ بىزنى قۇتلۇقلاشتى!

ـــ ئال، ئاتابەكرى، سودا قىلىپ كۆر. قولۇمدا ئىككى تۇمەننى ئېلىپ قالدىم. بۇ، ئىككى سىڭلىڭنىڭ ھەققى. ئوغۇل بالىلار تېپىپ خەجلىيەلەيسىلەر. قىز بالا دېگەن ئاجىز. ئۇلارنىڭ ھەققىنى ئېلىپ قويمىسام بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئوقۇشىنىڭ پۇلى ئۇچۇن بۇ پۇلنى بانكىدىن مىدىرلاتمايمىز.

ـــ مەيلى ئاپا، ئېتىزدىن چىققان پۇلنىڭ ھەممىسى ئۆچ ئۇكامنىڭ ئوقۇش راسخوتى بولسۇن. مەن مۇشۇ دەسمايىنى دوملىتىپ تېخىمۇ كۆپ پۇل تېپىپ ئۇكىلىرىمنى ياخشى ئوقۇتىمەن.

ـــ دېگىنىڭ كېلەر، بالام، ـــ ئاپام ئاكامنىڭ غەيرىتىدىن ئىنتايىن مەمنۇن بولغانىدى.

مەن ئەتە ماڭىمەن دەپ تەييارلىق قىلۋېتىپ، بۇرۇنقى كىتابلىرىمدىن ئېلىۋېلىشقا تېگىشلىكلىرىنى تاللاۋاتاتتىم، قوشنىمىزنىڭ تەييارلىق سىنىپىتا ئوقۇۋاتقان نەۋرىلىرى ھويلىمىزنىڭ تېمىغا يۆلەپ قويغان قۇمدا ئويناۋاتقان چېغى،

ئۇلارنىڭ قوشاق ئېيتقان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

يۇگۈرۈپ ـ يۇگۈرۈپ چىقىۋالدىم،
ئالما شېخىغا.
ئىككى ئالما ئۈزۈۋالدىم ئاداشلىرىمغا،
ئاداشلىرىم ياخشىكەن
كەلدى قېشىمغا.
دۇشمەنلىرىم ئەسكىكەن
ئۈردى بېشىمغا.

— مەنمۇ بىرنى ئوقۇپ بېرەي، — دېدى ئارىدىن بىرى.
— قېنى ئوقۇ، مەن ئېلان قىلىپ بېرەي.
— ياق، ئۆزۈم ئېلان قىلالايمەن.
— قوشاق، ئۆزۈم ئورۇنلايمەن.

گېپىم تاتلىق ھەممىگە،
ناۋاتتەك، قەنتتەك.
مەن ئوقۇيمەن تىرىشىپ،
ئوسمان ئاكامدەك.

... ئۇلارنىڭ چۈچۈك تىللىرىدا ئېيتقان بۇ قوشاقلىرىنى ئاڭلاپ ئۇلاردىن ئىچ ـ ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم.

ئوتتۇز ئىككىنچى باب

ھەسەت ۋە تۆھمەت

1

ئۆيدىكى ئىشلار تۈگمىگەچكە، مەنمۇ تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدىغان ئۆكتەبىر بايرىمىدىن كېيىنگە قالدۇردۇم. چۈنكى، يەنە نەچچە كۈندىن كېيىنلا ئۆكتەبىر بايرىمىغا قويۇپ بېرىلەتتى، يەنە كېلىپ يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپتىمۇ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ ئېچىلىش ئېھتىماللىقى ھەققىدىكى مىش ـ مىش گەپلەرمۇ كۆپەيىپ قالغانىدى. ئاپام بىلەن ئاكامچە بولسىغۇ مېنى ئۇرۇمچىدىكى بىرەر ياتاقلىق مەكتەپتە ئوقۇتقۇسى بار ئىدى. لېكىن مەن مۇشۇ يېزىدا تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئېچىلىپ قالسا دېگەن ئۈمىدتە ئىدىم.

ئاكامنىڭ ئۇزۇم سودىسى بۇرۇنقىغا قارىغاندا خېلى ياخشىلىنىپ كېتىۋاتاتتى. ئاپامۇ ئاكامنىڭ سودىسىنى قوللاپ بەرگەچكە، ئاكاممۇ بەزى كۈنلىرى تونىنلاپ ئۇزۇم سېتىۋالاتتى.

ئاپام ئاسىم ئاكامنى چاقىرىپ كېلىپ ئۇنى ئۇزۇم پارلاش ئىشىغا مەسئۇل قىلغانىدى. ئۇزۇم پارلىغانلارنىڭ ئىش ھەققىنى كۈندە يېزىپ مېڭىش، بىر ھەپتىدە بىر ئىش ھەققى تارقىتىپ بېرىشنى ئېيتىپ، ئۇزۇم پارلاشقا كېتىدىغان خىراجەتنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە تېجەشنى تاپىلىدى.

ئاسىم ئاكامنىڭ كېلىشى بىلەن ئاپام خېلى ئارام تېپىپ قالدى. بۇرۇن ئاسىم ئاكام بىلەن تۇرسۇن دادامنىڭ ئىككى ئوغلى

بىللە ئىشلەيتتى. ئاپام رىشىت ئاكامنىڭ چۈنچىدىكى ھېلىقى قىلىغان يۈزسىزلىكىنى ئويلىغان بولسا كېرەك، ئاتامنىڭ تۇغقانلىرىنى يارەملىشىشكە چاقىرمىدى. بۇنى بوۋامۇ قوللىدى. دېمىسىمۇ ئاتام سودىدا ۋەيران بولۇۋىدى، ئۇلار نېسى قالغان پۇللىرىنى ئالدىدا ئېلىشقا ئالدىرىشىپ كەتكەنىدى. بوۋام چىڭ تۇرمىغان بولسا تۇغقانچىلىقتىن كېچىپ كېتىشەتتى. بىز تەكلەرنى ئاچىدىغان، كۆممىدىغان چاغلاردا يارەملىشىپ بېرىدىغانلارمۇ شۇ نەچچىسىلا ئىدى. باشقا يارەمچىلەر ئاپامنىڭ نەۋرە ئىنىلىرى ۋە قولۇم ـ قوشنىلار ئىدى. شۇ ئېغىر كۈنلەرنى ئويلىسام يىغلىغۇم كېلەتتى. ئاپام شۇ چاغدا چىش ئاغرىقىنىڭ دەردىنى تازا تارتقانىدى. ئەمدى چىش سالدۇرۇپ قويمىساق بولمايدۇ دەپ بۇ ئويۇمنى ئاكامغا دېگەنىدىم، ئاكام مېنىڭ ئەقلىمگە باربكاللا ئېيتىپ كەتتى. ئۇ سودا ئىشى بىلەن بولۇپ كېتىپ ئاپامغا چىش سالدۇرۇپ قويىدىغان ئىشنى ئۇنتۇپ قالغانكەن.

كۆڭۈللۈك يەكشەنبە كۈنى چۈشلۈك تاماقنى يەۋېتىپ ئاپامنىڭ كومىك چىشلىرىغا قاراپ كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ ئاپامغا مەسلىھەت سالدىم.

ــ ئاپا، پۇلىمىزمۇ بار بولدى. ئۆتكەنده مەن «پۇل تاپسام ئاپامغا ئالتۇندىن چىش سالدۇرۇپ قويىمەن، ئۇنى قىلالمىسام كۈمۈشتىن بولسىمۇ سالدۇرۇپ قويىمەن» دېگەنىدىم. چىش سالدۇرۇۋال. قارا، تاماق يېمىكىڭمۇ تەس ئىكەن.

ــ ئوقۇغان ئادەم دېگەن ئوقۇغان ئادەمده، ئايلا، قارا ئۇنىڭ ئىنىساپىغا، ئەقلىگە. بىزنىڭ ئەقلىمىزگە كەلمىگىننى بۇ ئىشنىڭ. راست، چىش سالدۇرۇۋال، ــ دېدى ئاسىم ئاكام مېنىڭ پىكرىمنى قۇۋۋەتلەپ.

ــ ۋاي، چىش سالدۇرۇپ نېمە قىلاي.

ــ چىش ياخشى بولمىسا بولمايدۇ. ئەتە ـ ئۆگۈن ئاشقازىنىڭ ئاغرىپ قالمدۇ. سەن تېخى ياش، بىزنىڭ كارىزدىكى

مەستۇرخان ئايلىنى بىلمىسەنغۇ، شۇ ئايال 70 يېشىدا چىش سالدۇرۇپ، ياش چوكانلاردەك چىشىنى پارقىرىتىپ يۈرۈۋاتامدۇ.

— ئاباباكرىنىڭ ئىشلىرى سەل يۈرۈشۈۋاتىدۇ.

— ئۇنداق دېمە، ئايلا، مەن بولغاندىكىن خاتىرجەم بول. بىزنىڭ بېشىمىزغا كۈن چۈشكەندە سىلەر ياردەم قىلغان. ئاتامنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىشقا پۇل بېرىپ تۇردۇڭلار، مېنىڭ تويۇمغىمۇ كۆپ ياردەم قىلدىڭلار، مەن سىلەرگە بىر ئۆمۈر قەرز. سەن داۋالانغىلى بېرىۋەر. پۇل دېگەننى جانغا ئەسقاتىدىكەن دەپ تاپمىزغۇ. ئوسمانىنىڭ دېگىنى توغرا. ئاۋۋال چىش سالدۇرۇۋال.

— ھېچ بولمىسا تەتىل بولسۇن، ئۇكام، بالىلار...

— تەتىلگە قاراپ تۇرامسەن؟ بالىلاردىن غەم قىلما. تەكلەرنى يىغىپ بولدۇق. ئىككى كۈندە كۆمۈپ بولۇپ، بالا - چاقامنى ئېلىپ كېلىپ تۇرىمەن. بالىلارنىڭ ئاش - تامىقىدىن غەم قىلما، خاسىيەت بار. خاسىيەتنىڭ ئەتكەن تامىقىمۇ خېلى تەملىك، بالىلىرىڭ يارىتىدۇ...

— ئۇنداق دېمە ئۇكام، خاسىيەتخان ئۇنارمۇ؟

— ئۇنمايدىغانمۇ ئىش بولامدۇ. ئەلۋەتتە ئۇنايدۇ. ئۇمۇ ئىككىمىزنىڭ تويىدا سىلەرنىڭ قىلغان ياخشىلىقىڭلارنى بىلمدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇمۇ بالىلارغا قارىغاچ ئۇزۇم پارلىسا پۇل تاپىدۇ ئەمەسمۇ؟

— شۇنداق قىلساڭلارغۇ تازا ئوبدان بولاتتى.

— خاسىيەت ئايلام ئۇزۇم پارلايمەن، دەپمۇ يۈرمىسۇن. سېنىڭمۇ ئىككى بالاڭ بار. ئۇزۇم پارلىغانلارغا، بىزگە تاماق ئېتىپ بەرسۇن. بەربىر ئاشخانىغىمۇ بىر ئادەم كېتىدىغۇ؟

ئاپام مېنى شەھەرگە ئوقۇشقا ئېلىپ چىقىپ قويغاچ، دوختۇرغا بېرىپ داۋالىنىدىغان بولدى.

سادىق بايمۇ ئاكامنىڭ ئۇزۇملىرىنى ۋاقتىدا ئوبدان باھادا ئېلىپ تۇردى. ئاسىم ئاكام ئۇ كىشىنى خېلى ئوبدان بىلىسىمۇ،

www.uyghurkitap.com

شۇنداق ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىش تۇتاتتى. ئاكام سەل كىچىكلىك قىلسا، «پىشىنى تارتىپ قويۇپ» ئىشنى ئوڭشايتتى. بۇنىڭغا ئاكام نەچچە قېتىم خاپا بولۇپ ئاسىم ئاكامغا قاتتىق تەگكەندە، ئاپام ئاكامغا:

— سەن چەپ سودىغا ماڭساڭ يات كىشىلەر پىشىڭنى تارتىپ قويمايدۇ. ئاتاڭنىڭ پىشىنى تولا تارتىپ ھېرىپ ھالىم قالمىغان، ئەمدى سېنىڭ پىشىڭنى تارتىپ ھالىم قالمايدىغان ئوخشايدۇ. ئاسىم ئاكاڭ بىرنېچىدىن، سەندىن چوڭ، ھۆرمەتكە لايىق؛ ئۇ سەن ئىش ئۇقمايدىغان چاغدا ئاتاڭنىڭ كەينىدە يۈرۈپ ئۇرۇمچىلىك قىلدى، ئۇرۇمچىلىككە كەلگەندە ئۇ سەندىن پىشىق. ئۇنى سىلكىسەڭ، ئۇنىڭغا توڭلۇق قىلساڭ ماڭا توڭلۇق قىلغان بىلەن ئوخشاش. چوڭ دېگەن بەربىر چوڭ. ئۇنىڭ گېپىگە كىرسەڭ، ساڭا پايدا بولسا بولىدۇكى زىيان بولمايدۇ... — دەپ نەسىھەت قىلدى...

2

ئۆكتەبىر بايرىمىدىن كېيىنلا شەھەرلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپكە كېلىپ ياتاقتا ئورۇنلىشىۋالدىم. ئاپامۇ چىشىنى داۋالىتىپ بولۇپ، كېيىنرەك چىش سالدۇرغىلى يەنە كېلىمەن دەپ شۇ كەتكەنچە كەلمىدى. نېمىشقا كېلەلمەيدىغاندۇ؟ ئۆيدە بىرەر ئىش بولغاندىمۇ يا؟ كىچىچە ئاپامنىڭ نېمىشقا كەلمەگەنلىكىنى ئويلاپ چىقتىم. ئۆيىمىزدە چوقۇم بىرەر كېلىشمەسلىك چىققان گەپ. چوڭ ئىش چىقسا مېنى چوقۇم چاقىرغان بولاتتى. زادى نېمە ئىش بولغاندۇ؟ ئەتە مەن بېرىپ باقايمۇ يا؟ ياق، ياق، ئاپام مېنىڭ ئۇنداق قىلىشىمنى خالىمايدۇ. شۇڭا سەۋر قىلىپ ئاپامنىڭ كېلىشىنى كۈتەي.

ئاپام ئەنسىرەشلىرىمنى بىلگەندەكلا ئەتىسى مەكتەپكە كەلدى. چىرايى بۇرۇنقىدەك ئوچۇق بولسىمۇ نېمىشقىدۇر

كۆزلىرى ياشاڭغىراپ، مىسكىنلىك چىقىپ تۇراتتى. مەن نېمە بولغانلىقىنى سورىسام «ئازراق ئىش چىقىپ قالدى» دەپلا قويدى.

مەن ئۆيگە بېرىپ باقمىغىلى بىر ئايدىن ئاشقانىدى. دەسلەپكى بىر ئايدا ئاپام چىش سالدۇرىمەن دەپ، ھەپتىدە بىر دېگۈدەك، بەزىدە ئۈچ كۈندە بىر چىقىپ تۇرغاچقا ئانچە زېرىكمىگەنىدىم. كېيىن ئاپام ئۇزاققىچە كەلمىگەندىن كېيىن، ئۆيگە بېرىپ كېلىشنى ئويلىدىم.

ئالدىراش بازارغا چىقىپ، بوۋام، مومام باشلىق ھەممىسىگە ئازراقتىن بولسىمۇ سوۋغا ئېلىۋالدىم ـ دە، ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇپ ئۆيگە قاراپ ماڭدىم. يېرا مەركىزىدە چۈشۈپ قېلىپ توپلىق يول بىلەن سومكامنى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ كەتتىم. يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى قوناقلىقتىن بۇرنۇمغا قوناقنىڭ نەم، قاڭسىق، توپا پۇرىقى بىلەن قارىمۇقنىڭ ھىدى ئۇرۇلاتتى. مانا ئەمدى يەنە 100 مېتىردەك يول ماڭسام بىزنىڭ بوستانكارىزغا ماڭىدىغان، ئىككى تەرىپىدە يانتاق، يۇلغۇن ئۆسكەن جىمجىت يولغا چىقىمەن. يەنە 20 مىنۇت ماڭساملا ئۆيگە بارىمەن.

قۇياش بارغانسېرى پەسلەۋاتاتتى. يول ياقىسىدىكى چۇنچىلەرگە كېلىپ ماكانلاشقان ئاق قۇشقاچلار چۇرقىرىشىپ سايرىشاتتى. مەن كارىزغا كەلگەندە شەپەق نۇرىغا چۆمگەن كارىز چۆچەكلەردىكى گۈزەل قەلئەگە، خان ئوردىسىغا ئوخشاپ قالغانىدى. يىراقتىنلا بىزنىڭ كارىزنىڭ ئىتلىرىنىڭ قاۋاشلىرى، قوي ـ قوزىلارنىڭ مەرەشلىرى ئاڭلىنىپ، مېنىڭ دولقۇنلىنىپ تۇرغان ھاياجىنىمنى داۋالغۇتۇپ، ئالغا قاراپ ئىنتىلدۈرەتتى.

ھويلىغا كىرىپ، سەل ھەيران بولۇپ قالدىم. بۇ چاغلاردا ئۈزۈم پارلايدىغانلار پارلاپ بولغان ئۈزۈملىرىنى ئاسىم ئاكامغا ئۆتكۈزۈۋاتقان بولاتتى. ھويلىمىز جىمجىت، ئامبارمۇ قۇرۇق ئىدى. بۇنداق قۇرۇق ئۈزۈم سودىسىنىڭ تازا جانلىنىدىغان ۋاقتىدا بۇ نېمە بولغىنىدۇ؟

بوۋام، مومام كەلگىنىمدىن خەۋەر تېپىپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

— شەھەردە ئوقۇسا قانداق بولىدىكەن؟ دەپ باققىسا شەھەرلىكلەر بوزەك قىلمىغاندۇ؟

— نەدىكىنى بوزەك قىلىدۇ! مەن كېچىكىپ بارغان بولغاچقا ئىككى ساۋاقدىشىم كۈندە دەرستىن كېيىن بىر سائەتتىن ماڭا تەكرار قىلىپ بېرىۋاتىدۇ.

— مانا، مانا، شەھەرلىك دېگەننىڭ ھەممىسى ئەسكى ئەمەس. ھە، ھە، يەنىچۇ؟ تامىقىڭنى قانداق قىلدىڭ؟

— مەكتەپ ئاشخانىسىمۇ بار ئىكەن. ئۈچ ۋاخ تاماق بېرىدۇ. چۈشلۈكى ئالدىراپ قالساق، مەكتەپنىڭ ئەتراپىدىكى ئاشخانىلاردىن يەيمىز.

— جېنىم قوزام، شۇ شەھەردە ئوقۇمىغان بولساڭ بولاتتى. ئاخشاملىرى ئاچ قورساق ھالدا تورۇسقا قاراپ ياتامدىغانمىدۇ دەپ كۆزۈمدە ئۇيقۇ يوق ياتىمەن. سېلىمىخاندىن سوربىسام تامىقى ياخشىكەن، توقاچ ئەۋەتتىم دەيدۇ. سېنىڭ تېنىڭ ئاجىز. ئۈندىق قاتتىق ـ قۇرۇق نەرسىلەر ئوزۇق بولامتى، — دېدى مومام كۆز ياشلىرىنى لېچىكىنىڭ بۇرجىكى بىلەن ئېرتىپ.

— جاپا تارتماي ھالاۋەت يوق، مەيلى، ھازىر ئازراق جاپا تارتقانغا نېمە بولماقچىدى. كېيىن ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇپ كېلىپ باقسۇن، ئەقلى تاغدەك ئادەم بولۇپ كېلىدۇ. ھەممە ئادەم ھەۋەس قىلىدىغان ئادەم بولىدۇ... بالام ئوسمان، نەدىلا ئوقۇ، ئەسل ـ ۋەسلىگىنى ئۇنتۇماي ياخشى ئادەم بول.

— ئەر كىشى دېگەننىڭ كۆڭلى شۇنداق قاتتىق بولىدىكەن... — مومام بۇ گەپنى دەپ سالغىنىغا پۇشايمان قىلدى بولغاي گېپىنى بۇرىۋەتتى. ئاپام مومامنىڭ خىجىل بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، مومامنىڭ گېپىگە قوشۇلۇپ مومامنى خىجىلچىلىقتىن قۇتۇلدۇردى.

— نەچچە كۈن تۇرىسەن، بالام؟

— ئۆگۈنلۈككە ئەتىگەندە ماڭمەن.
— بۇ قېتىم ياغلىق توقاچنى مەن يېقىپ بېرىمەن. سېلىمىخان، سىز نان ياقمەن دېمەك.
— ئاپا، سىلى چوڭ بولۇپ قالدىلا، توقاچنى يەنىلا ئۆزۈم ياقاي، ئوسمان مەن ياققان توقاچقا ئامراق ئىدى.
— خېمىرنى سىز يۇغۇرۇپ، ناننى راسلاپ بەرسىڭىز، مەن ئۆز قولۇم بىلەن ياقاي.

3

ئاكامنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۈزۈم سودىسى قىلمايۋاتقانلىقىنى سوراپ باقاي دېدىمۇ، سوراشقا پېتىنالماي تىتىلداپ يۈردۈم، ئاكام گارموشكا چېلىشتىن توختىغاندىلا، ئاندىن ئۈنىڭدىن سورىدىم.
— ئاكا، ئۈزۈم سودىسىنى نېمىشقا توختىتىپ قويدۇڭلار؟
— سەن يوق، ئالدىنقى ھەپتىدە ئۆيدە جىق ئىش چىقىپ كەتتى.
— قېنى دېگىنە، زادى نېمە ئىش بولدى؟
— قانداق ئىش بولاتتى، ئۆيدە ھېچكىم يوق چاغدا ئاپامنى سادىق باينىڭ ئايالى تىللاپ، ئۈرۈپتۇ.
— نېمىشقا؟!
— نېمىشقا بولاتتى، ئېرىمنى ئازدۇردۇڭ دەپ. بۇ گەپنى رىشىت تۈرسۈن داۋراڭ قىلىپ، ئاپامنى باش كۆتۈرۈپ تۈرغۇسىز قىلىۋەتتى.
— رىشىت دېگەن گۈينى دەسسەپ ـ چەيلىۋېتەيلى! شۇمۇ تۈگەنمۇ؟ ئاتام ئۈنىڭ ھۈرۈنلۇقىنى، قولىنىڭ ئەگرىلىكىنى بىلگەچكە ئاساسلىق ئىشقا ئاسىم ئاكامنى قويغانىدى، ئۇ مۇشۇ ئىشتىن قورسىقىدا غۇم ساقلاپ ھەرخىل گەپ تېپىپ ئاتامدىن دەككىسىنى يېگەندىن كېيىن جىمىققانىدى.

ئاكامۇ جىمە بولۇپ چىشىنى غۇچۇرلىتىپ غەزىپىنى مىڭ تەستە بېسىپ ئولتۇراتتى.

ـــ سادىق ئاكىمۇ تازا لامزەللە ئادەم ئوخشىمامدۇ؟ ئايالىنىڭ بۇ يەرگە چىقىپ جېدەل قىلغانلىقىغا قاراپ تۇرغاندىكەن...

ـــ مېنىڭ ئۇلارنىڭكىگە ئۇزۇم ئۈتكۈزگىنىمگە، مېنىڭ ئۇزۇملىرىمنى سەل قىمىمەتره‌ك ئېلىپ بەرگەنگە چىدىماپتۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە سادىق ئاكامۇ بەزىدە كەچلىرى كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانىكەن.

ـــ رىشىت دېگەن زالبوينىڭ بويىنىنى ئۇزۇۋېتىمەن!

ـــ پوققا چالما ئاتساڭ ئۈزۈمگە چاچرايدىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟

ـــ قاراپ تۇرۇپ ئاپامنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتكىنىنى دەيمەن.

ـــ ئۇنى دېسەڭ، جادۇدا توغراپ، كۆلگە تاشلاپ بېلىقلارغا يەم قىلىۋەتسەكمۇ ئازلىق قىلىدۇ. ھەي، ئۇ گۇيىنىڭ ئاغزىدىن چىققان گەپنى ئېغىزغا ئالغىلى بولمايدۇ، ـــ ئاكام غەزەپتىن يېرىلاي دەپ قالغاندى.

ـــ ئۈتكەندىلا ئوغرىلىغان ئۇزۇملەرنى ساماناقلىمىزغا يوشۇرۇپ قويغانلىقىنى ساقچى ئېنىقلىغاندىلا دەيدىغان ئىش ئىدى.

ـــ شۇ چاغدا بوۋامغا تۇرسۇن دادام يالۋۇرۇپ تۇرۇۋېلىپ يەڭ ئىچىدە بېسىقتۇرۇۋەتكەنىدى. بۇ قېتىم بوۋام بۇ ئاھانەتكە چىدىماي جامائەتنى يىغىپ ئاپامنىڭ شۇنداق ئېغىر كۇنلەرنى تارتقانلىقىنى، پەرىشتىدەك پاك ياشىغانلىقىنى دەپ بولۇپ، تۇغقانچىلىقتىن ۋاز كەچتى.

ـــ خەق، نېمە دەيدۇ؟

ـــ ئادەم دېگەننىڭ دوست ـ دۇشمىنى بولىدىكەن. دۇشمەنلىرىمىز بىرنى ئىككى قىلىپ گەپ تارقاتتى. دوستلىرىمىز ئۇلارغا لەنەت ـ نەپرەت ئوقۇدى شۇ...

ـــ مەن ئۇلارنىڭ ئوستىدىن ئەرز قىلىمەن. بۇ دېگەن

پۇقرالارنىڭ ھوقۇق ـ مەنپىتىگە دەخلى ـ تەرۇز قىلغانلىق... ـــ دېدىم مەن غەزەپلىنىپ.

كۆڭلۈم غەش ھالدا شەھەرگە يېنىپ كەلدىم. ئاپامنىڭ دەرد ـ ھەسرىتى شۇنچە كۆپ تۇرسا، ئەمدى كۆرەلمەس پىتنىخورلارنىڭ ھەستى، تۆھمىتى تاغدىن كەلگەن تاشقىنىدەك يوپۇرۇلۇپ كەلسە قانداق چىدايدۇ؟ ئاپامغا تۆھمەت قىلغانلار قان قۇسۇپ ئۆلسۇن !

www.uyghurkitap.com
كتاب تور بېكىتى

ئوتتۇز ئۇچىنچى باب

كۆڭۈلسىز خەۋەر

ئۆزۈم شەھەردە بولغان بىلەن كۆڭلۈم يېزامدا قالغانىدى. بوۋام، مومامنىڭ دەۋىتى بىلەن ئاپاملار سودىسىنى قايتىدىن باشلىۋەتتى. بۇرۇنقىدەك تونۇنا ـ تونۇنا ئۇزۇم سېتىۋالماي، ئاپامنىڭ «ئاز يەپ ئاسان تىرىل» دېگەن پرىنسىپى بويىچە قايسى خىل ئۇزۇم سودىسى ئوڭ كەلسە شۇنى قىلىپ مېڭىۋاتاتتى.

سوغۇق كىرىشى بىلەن ئۇزۇم سودىسىنىڭ بازىرى كاساتلىشىپ نۇرغۇن ئۇزۇم خەقنىڭ ئۆيىدە بېسىلىپ قالاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇزۇم سودىگەرلىرى ئاساسەن ئۇزۇملىرىنى پارلاش ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولاتتى. ئاكاملارمۇ ھازىر ئۇزۇم پارلاش ئىشىنى قىلىۋاتاتتى.

چارەكلىك ئىمتىھاندا سىنىپ بويىچە ئۇچىنچى بولغانىدىم، ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن سالاھىدىن بىلەن گۈلنىھال خۇشال بولۇپ كەتتى. نېمە ئۈچۈندۇر ئاشۇنداق خۇشال چاغلىرىمدا مايسەم يادىمغا كېلىپ قالاتتى. مەن شەھەرگە ئوقۇشقا كەتكەندىن كېيىن مايسەم ئالىمدىن ئادرېسىمنى سوراپ نەچچە قېتىم خەت يازغانىدى.

سىنىپتىكى ساۋاقداشلىرىم مايسەمدىن كەلگەن خەتنى كۆرۈپ «ئوسمانىنىڭ قىز دوستىدىن خەت كەپتۇ» دەپ داۋراڭ سېلىشتى. ئادەتتىكى ساۋاقداشلار ئارا خەت يېزىشقانىنىڭ نېمىسى يامان؟ ئۇنىڭ يازغان خەتلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆگىنىش توغرىسىدىكى مەزمۇن تۇرسا.

تولۇق ئوتتۇرىغا چىققاندىن بۇيان تەنتەربىيىگىمۇ قىزىقىپ قالغانىدىم. كۈندە ياتاقتا ياتىدىغان ئوقۇغۇچىلارنى چېنىقتۇرۇشنى ئۈستىگە ئالغان ئوقۇتقۇچىمىز شۇنداق قاتتىق قول ئىدى. شۇڭا، سەھەر تۇرۇپ، چېنىقىشنى ئۆزۈمگە ئادەت قىلىۋالدىم. سەھەر تۇرۇشنى ئاپامۇ تازا قوللايتتى. بۇ ئادىتىمنى داۋاملاشتۇرغىنىمغا ئۆزۈممۇ خۇشال ئىدىم. بۇرۇن ئاپام بىزنى سەھەر ئويغىتىۋەتسە خاپا بولاتتۇق، بىزنى سەھەر ئويغاتقان كۈنلەردە: «ئاپا، نېمانچە سەھەر تۇرغۇزۇۋېتىسەن؟» دەپ كايىساق، ئاپام: «سەھەر تۇرغان ئىتنىڭمۇ قورسىقى بالدۇر تويىدۇ، يىلنىڭ ئىشى باھاردىن، كۈندىلىك ئىش سەھەردىن، دېگەن گەپ بار. سەھەر تۇرۇپ قىلغان ئىشىڭنىڭ بەرىكىتى بار...» دەپ تۇرۇۋالاتتى. مانا ئەمدى سەھەر تۇرۇشقا كۆنۈپ كەتتىم.

مېنىڭ گارموشكا چالىدىغىنىمۇ ئالاھىدىلىكىم ھېسابلىنىپ، ياتاقداشلىرىم ۋە ساۋاقداشلىرىمنىڭ ماختىشىغا ئېرىشكەنىدىم. بۇرۇن مەن ئىچ پۇشۇقۇمنى چىقىرىش ئۈچۈن گارموشكا چالغان بولسام، ئەمدى دوستلىرىمنىڭ تەلىپى بويىچە ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى دەپ چالاتتىم. بەزى كۈنلىرى سىنىپ مەسئۇلىمىزمۇ مېنى سىنىپتا گارموشكا چالدۇرۇپ قويىاتتى. بۇنداق چاغلاردا نېمىشقا ئاكامدىن بۇرۇنراق ئۆگەنمىگەنىدىمەن؟ نېمىشقا كۆپرەك مەشىق قىلمىغانىدىمەن؟ دەپ پۇشايمان قىلىپ كېتەتتىم. بۇرۇنراق ئۆگەنگەن بولسام تېخىمۇ ياخشى چالىدىغان بولۇپ قالماسمىدىم. بۇ مەكتەپتە تولۇقسىز سىنىپلارغا «مۇزىكا» دەرسىدە نوتا ئۆتىدىكەن. بۇنى ئاڭلاپ ئىچىمگە ئوت كەتتى. ئىسىت! بىزگىمۇ «مۇزىكا» دەرسىدە نوتا ئۆگەتكەن بولسا، مەنمۇ نوتىغا قاراپ چالالايدىغان بولماسمىدىم... بۇ مەكتەپتىكى ھەربىر يېڭىلىقنى كۆرسەم ياكى بېشىمدىن ئۆتكۈزسەم، يېزا مەكتىپىمدىكى ئوقۇتۇشقا، ئوقۇتۇش ئەسلىھەلىرىگە بولغان كۆز قارىشىم سۈسلىشاتتى. ئۆز ۋاقتىدا «خىمىيە» مۇئەللىمىمىز خىمىيە دەرسىدىن بىر قېتىم تەجرىبە ئىشلىتىپ قويۇۋىدى،

جاھاندا يېگى مۆجىزە بولغاندەك خۇشال بولۇپ كەتكەندۇق. ئەمدى بولسا دەرسلىك كىتابتىكى ھەممە تەجرىبىلەرنى مەخسۇس تەجرىبە بىناسىدا ئىشلەيدىكەنمىز. مەن فىزىكا كۇرۇژوكىغا قاتنىشىپ، رادىئو رېمونت قىلىش... قاتارلىق تېخنىكىلارنى ئۆگىنىۋالدىم. بىر تۇرۇپ يېزىدىكى ئوقۇتۇشنىڭ نېمىشقا شەھەردىكى ئوقۇتۇشقا ئوخشىمايدىغانلىقىغا، جۇملىدىن شەھەردىكى مەكتەپ بىلەن يېزىدىكى مەكتەپلەرنىڭ شارائىتىنىڭ ئوخشاش بولمايدىغانلىقىغا ئاچچىقىم كېلەتتى.

— بىزنىڭ يېزىدا تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ بار. ئوقۇتۇشى ياخشى ئەمەس. بىر يىل تولۇق بىرىنچى يىللىقنى ئوقۇدۇم. ھېچنېمە بىلمىدىم دېسەم بولماس، تۇزۇك بىر نېمە بىلەلمەي بۇ يەرگە كېلىپ، تولۇق بىرىنچى يىللىقنى تەكرار ئوقۇۋاتىمەن.

— مەن بۇرۇن، ھەممىدىن مۇھىمى تىرىشىپ ئوقۇش، ئېچكى ئامىل بىرىنچى دەپ قارايتتىم. تاشقى ئامىلمۇ مۇھىم ئىكەن، — دېدى قوشتاغ يېزىسىدىن كەلگەن ئەسئەت.

— مەنمۇ ئەسئەتتەك ئويلايتتىم. كىتابمۇ، چۇشەندۈرگەن مىساللارمۇ بار بولغاندىكىن ئۆيدە ئۆگەنسەممۇ ئۆگىنىپ بولىمەنغۇ، دەپمۇ باققان. بۇ يەرگە كېلىپ يېتەكچىنىڭ بولمىسا بولمايدىغانلىقىنى تونۇپ يەتتىم.

— ئوسمان، سەن ھەقىقەتەن تىرىشچان ئىكەنسەن. بىر ئاي كېچىكىپ كېلىپمۇ بىزنىڭ ئالدىمىزغا ئۆتۈپ كەتتىڭ.

— سىلەرمۇ مەندەك ئىرادىگە كېلىپ ئوقۇساڭلار مەندىن ئېشىپ كېتىسىلەر.

مەن ئۇلارغا ئاتامنىڭ ئىشىنى سۆزلەپ بەرگەنىدىم، مېنىڭ جاپالىق كەچۈرمىشلىرىمنى ئاڭلاپ ھەممىسى ھېسداشلىق قىلىشتى.

— بىز سېنى «پىخسىق» دەپ كېتىپتىمىز. ئەسلىدە سەن ئاپاڭنى ئايايدىكەنسەن ـ دەپ ھەي، سىلەرگە راستىنلا چوڭ كىـ لىشمەسلىك كەپتۇ. ئاتاڭ ھايات تۇرۇپمۇ كۆرۈشەلمەيۋېتىپسەن.

بىز سەندىن ئۆگەنسەك بولغۇدەك، سەن ماڭا ھازىردىن باشلاپ ئۆگىنىش ئۇلگەم بولدۇڭ...

ــ ماڭمۇ!

ــ ئاتامنىڭ ھېچقانداق دېرىكىنى ئالالمىغىلى خېلى بولدى. ئىزدەيمىز دەيمىز، نەدىن، قەيەردىن ئىزدىشىمىزنى بىلەلمەيمىز. نەچچە قېتىم ئاتام توغرۇلۇق كىچىككىنە يىپ ئۇچىغا ئىگە بولساقلا ئىزدىدۇق... تاپالمىدۇق.

ــ خۇدايىم بۇيرۇسا، ئاتاڭ جىق پۇل تېپىپ ئېسىل پىكاپتىن بىرنى ئېلىپ ھەيدەپ كەلسۇن.

ــ دېگىنىڭ كەلسۇن، ئاداش، ئوسمانغىمۇ بىر ماشىنا ئېلىپ بېرەمدۇ تېخى...

ــ بىزگە ئاتامنىڭ جىققىدە پۇلى ئەمەس، ئۆزى كېرەك. سىلەرنىڭ بېشىڭلارغا كەلمىگۈچە بىلمەيسىلەر، ئاتا قەدرى ھەقىقەتەن يامان ئىكەن. بىزنىڭ بېشىمىزغا كەلگەن كۈن ھېچكىمنىڭ بېشىغا كەلمىسۇن.

ــ ئاتاڭ تېلېگرامما ياكى تېلېفونمۇ قىلمىدىمۇ؟

ــ قوشنىمىز يېزىلىق ھۆكۈمەتتە ئىشلەيدۇ. شۇ كىشىگە بىر نەچچە قېتىم تېلېفون قىلىپ كېيىن تېلېفون قىلماس، خەتمۇ يازماس بولدى... كېيىنچە ھېچقانداق خەت ـ خەۋەرمۇ كەلمىدى.

ــ بىزنىڭ مەھەللىدىمۇ بىر ئادەم ئۇزۇم سودىسى قىلىدىغان. كېيىن ئۇنىمۇ شېرىكى ئوڭدا قويۇپ چەت ئەلگە قېچىپ كېتىپتىكەن. ئۇ ئادەمنىڭ كۇنىنىڭ تەسلىكىنى كۆرمىگۈچە بىلمەيسىلەر. ئاتاڭنىڭ ئىچكىرىدە تۇرغىنىمۇ بىر ھېسابتا ياخشى بولغىنى، بولمىسا، كىچىككىنە قەرزى بارلارمۇ ھەربىدەك چاققىلى تۇرسا، روھى چۈشۈپ، ھېچ ئىش قىلالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ...

ساۋاقداشلىرىم بۇرۇنقىغا قارىغاندا مېنى تېخىمۇ چۈشەندى بولغاي، ئۆگىنىش قىلسام «ئاكتىپ، كىتاب خالتىسى» دەپ

تۇرۇۋالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئاتام توغرۇلۇق ھەر خىل گەپلەر قۇلىقىمىزغا كىرىپ تۇراتتى. ئالدىنقى ھەپتە ئۈيگە بارغاندا ساقچىخانىدىن ئاتامنىڭ دېرىكىنى قىلىپ كەلگەندە نېمە ئىشلىقىنى سورىساق، «بىزمۇ بىلمەيمىز، پەقەت ئاتاڭلارنىڭ مۇشۇ يېزىلىق ئادەم ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىسپات سوراپ كۇنمىگىدىن ئۈچۈر كەلدى» دېدى. مەن ئۇلارنىڭ زادى نېمە دەپ كەلگەنلىكىنى، كېيىن قانداق بولغانلىقىنى بىلمەيلا شەھەرگە مەكتەپكە كەتكەچكە، كېيىن قانداق ئىش بولغانلىقىنى بىلىشكە شۇنداق ئالدىرىغانچە كۇنلەر شۇنچە ئاستا ئۆتمەكتە ئىدى. تىت ـ تىت بولغان چاغلاردا مەيداننىڭ ئەڭ چېتىگە بېرىپ گارموشكا چالاتتىم. ئۆز ۋاقتىدا ئاكامنىڭ ئۆيىمىزنىڭ كەينىدىكى ئېرىق بويىغا بېرىپ ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇن گارموشكا چالىدىغانلىقىنى ئەمدى چۈشەنگەنىدىم. شۇ چاغلاردا ئاكام ئاتامنى سېغىنىپ، ئاتامنىڭ ھېچ بىر ئۇچۇرىنى ئالالمايۋاتقىنىدا بولۇپ، مىسكىن كۆڭلىنى شۇ گارموشكىنى چېلىپ بىردەملىك بولسىمۇ ئەمىن تاپتۇرغان ئىكەن ـ دە ! ئاكام گارموشكا چېلىشنى ئۇنىڭ ـ بۇنىڭ چالغان چېلىشلىرىدىن ئۆگىنىۋالغانىدى. رادىئودىن بىر ئاڭلىغان ناخشىنى ئوخشىتىپ چالالايتتى. ئەگەر ئاكام سەنئەت كەسپىدە ئوقۇغان بولسا تالانتلىق سەنئەتكار بولاتتى.

مەنمۇ «قۇرۇق خىياللارنى سۇرۇپ ئولتۇرغۇچە دەرسلىرىمنى تىرىشىپ ئۆگىنەي، ئاتام مېنىڭ ياخشى ئوقۇپ يارىملىق ئادەم بولۇشۇمنى ئارزۇ قىلاتتى» دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمگە ۋەدە بېرىپ پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن ئۆگىنىشكە كىرىشتىم. مەن يازغان «يۇرتۇم باغلىرى» ناملىق شېئىر مەكتەپنىڭ تام گېزىتىگە چىقتى. شۇ چاغدىكى خۇشاللىقىمنى تەسۋىرلەپ بېرەلمەيتتىم. خۇشاللىقىمدا مەكتەپنى بىر ئايلىنىپ چىققانىدىم. تېخى، كەچلىك مۇزاكىرىدىن چىقىپ، يېرىم كېچىگىچە گارموشكا چېلىپمۇ ھارمىغانىدىم. كۇزنىڭ سوغۇق كېچىسى ئايدىڭدا ئولتۇرۇپ، كەڭ مەيداندا گارغا يۆلىنىپ گارموشكا چېلىش مەن ئۈچۈن شۇنداق

كۆڭۈللۈك ۋە راھەت سېزىلەتتى. مېنىڭ چالغان گارموشكامنى ياتاق بىناسى ئالدىغا چىقىپ ئاڭلايدىغان قىزلارمۇ بەزى - بەزىدە پەيدا بولۇپ قالاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇلارنىڭ ئىچىدە خۇددى مايسەممۇ باردەك بىلىنەتتى.

مايسەمنىڭ ھېلىقى چاغدا كۆڭلىكىمنى يۇيۇپ بەرگىنى ئېسىمدىن زادىلا چىقمايتتى. مەن كىملەرنىڭ قەلبىدە، مايسەم مېنىڭ قەلبىمدە ھۆرمەتكە ئېرىشكەندىكىمدەك، ھۆرمەتكە ئېرىشكەندىمەن؟ بۇ دۇنيالىقتا ئادەملەرگە قولىدىن كېلىشچە ياردەم قىلىش كېرەككەن. ئۇنىڭ قىلغان شۇ كىچىككىنە ئىشى مېنىڭ قەلبىمگە مەڭگۈ ئورناپ كەتكەندى. مەن ئۇنىڭ دوستلۇق روھىنى مەڭگۈ قەدىرلەيمەن. ئۇنىڭغا ئۆزۈم سېتىۋالغانلىكى ھەرقانداق پايدىلىنىش ماتېرىيالىنى ئەۋەتىپ بېرىمەن... مەن ئاشۇنداق خىياللارنى قىلىپ پەقەت توڭلاپ بولالمىغاندا ياتاقتا كىرىپ كەتتىم. بىزنىڭ ياتاقتا قارايدىغان بوۋايىمۇ مېنىڭ گارموشكا چالىدىغانلىقىمنى بىلگەندىن بۇيان ماڭا ئىشكىنى قىزغىنلىق بىلەن ئېچىپ بېرىدىغان بولۇپ قالغانىدى. مەن بۇ بوۋاينىڭ ئىشىدىن ئۈيدىكى چاغدا بوۋامنىڭ «كۆڭۈل دېگەن قىلدىن ئىنچىكە» دېگەن گېپىنىڭ تېگىگە يەتكەنىدىم.

يەكشەنبىلىك دەم ئېلىشتا ئۈيگە بېرىشنى پىلانلاپ، بېكەتكە باردىم. ئاپتوبۇس ئاسفالت يولدا ئۇچقاندەك كېتىۋاتاتتى. گادىرماچ خىياللار مېنى ھەر ياقىقا سۆرەيتتى. ئاپتوبۇس يالىڭاچلانغان ئورمانلاردىن، ئېتىز - دالىلاردىن ئۆتكەندە كەچ كۈزنىڭ چىرايلىق مەنزىرىلىرى مېنى ئۆزىگە ماگنىتتەك تارتسىمۇ كالامدا ئاتامنىڭ سېيماسى بىر دەممۇ نېرى كەتمەيتتى. خىيال قىلىپ يېزىمىزغا كېلىپ قالغانلىقىمنىمۇ تۇيماي قاپتىمەن. يېزا مەركىزىدىن بوستانكارىزغا پىيادە مېڭىپ كەتتىم.

ئۆيگە شۇنداق كىرىشىمگە ئاپام، ئاكام، ئىككى سىڭلىم يەۋاتقان تاماقلىرىنى قويۇپ مەندىن قىزغىن ئەھۋال سوراشقىلى

www.uyghurkitap.com

تۇردى.

— كەل، بالام، ئەجەب رىزقىلىق سەن. دائىم ئاناڭ ئۈستىگە كېلىسەن. خۇدايىم رىزقىڭغا قوشۇپ بەختىڭنىمۇ بەرسۇن.

— ئوسمان ئاكا، مەن دېگەن كىتابنى ئالغاچ كەلدىڭمۇ؟

— سېنىڭ دېگىنىڭنى ئالماي كەلسەم سەندىن قۇتۇلغىلى بولاتتىمۇ؟

— ئەسكى، مېنى شۇنداق كۆكەرمە كۆرۈپ قاپسەن ـ دە؟

— ياق، سەنمۇ خۇرشىدەمدەك ياخشى ئوقۇساڭلا نېمە ئالغاچ كەل، دېسەڭ شۇنى ئالغاچ كېلىمەن.

— گېپىڭ راست ـ ھە؟!

— ئەلۋەتتە.

— ئەمسە ماڭا يانچۇق ئۇنئالغۇسى ئالغاچ كەل.

— قالتىسقۇ سەن؟ ئۇنى نېمە قىلسەن؟

— ناخشا ئاڭلايمەن. ئۆگىنىش نەتىجەمنى ئاپامدىن سورا.

— ۋاي ـ ۋۇي، ئاران بىر قېتىم خۇرشىدەمدىن يۇقىرى نومۇر ئېلىۋېلىپلا ئۇنداق مەغرۇرلىنىپ كەتمە. مەغرۇرلۇق ئادەمنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ، كەمتەرلىك كىشىنى ئالغا باستۇرىدۇ، دېگەن گەپ بار، — دېدى ئاكام خالىدەمنىڭ گېپىگە جاۋابەن.

— بولىدۇ، سەن ياخشى ئوقۇساڭلا مەن ئالغاچ كېلەي.

— رەھمەت ئاكا، پايپىقىڭنى ساقلە، يۇيۇپ بېرەي.

ھەممىمىز ئۇنىڭ بۇ گېپىدىن كۈلۈپ كەتتۇق.

— ئاتامدىن بىرەر خەۋەر بارمۇ؟ ئۆتكەندە ساقچىخانىغا تېلېگرامما ئەۋەتكەنلەردىن يەنە ئۇچۇر كەلمىدىمۇ؟

— خىلمۇ خىل گەپ بار. قايسىسى راست، قايسىسى يالغان، بىزمۇ بىلەلمىدۇق. قايتا تېلېگرامما كەلمەپتۇ... — دېدى ئاپام.

— ئۆزى يوقىنىڭ يۈزى يوق دەپ، خەقلەر ئاتامنىڭ ئۈستىدىن خىلمۇخىل گەپلەرنى قىلىشتى. مەن ئۇ ئۆسەك گەپلەرگە ئىشەنمەيمەن، ئاتام چوقۇم قايتىپ كېلىدۇ، پويىزغا

ئولتۇرۇپ كېلىۋاتامدۇ تېخى.

— ...

ئاپام قاچا ـ قۇچىلارنى يىغىشتۇرۇۋېتىپ جىمىپ قالدى. ئاكام تېلېۋىزورغا قارىغانچە گېپىمگە جاۋاب قايتۇرمىدى.

تالاغا چىقتىم. سېلىم سالتاڭنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدا گۇدۇڭلاشقان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. مەن ئۇلارنىڭ يېنىغا بېرىپ باقاي، دەپ ئۇلار تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. ئۇلار دۇكاننىڭ ئالدىدىكى سېمونت ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ موخورکا چېكىشىۋاتقانىدى. موخورکىنىڭ ئاچچىق پۇرىقى بىزنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغىچىلىك كېلەتتى. مەن توختاخۇن ئاكاملارنىڭ ئۆيىنىڭ دەرۋازىسىدىن بۇرۇلسامىلا ئۇلارنىڭ يېنىغا چىقاتتىم. ئۇلارنىڭ ئاتام ھەققىدە گەپ قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ توختاپ قالدىم.

— ئابلىز بايىنى شياڭگاڭدا لىققىدە بىر ماشىنا ئالتۇن بىلەن تۇتۇۋاپتۇمىش. ھەممىسى كېسەك ئالتۇنمىش.

— ماڭەۋە، لىققىدە بىر ماشىنا ئالتۇن دېگەن جىق گەپ ئۇ. كېسەك ئالتۇن دېگەن يارکارىزنىڭ خۇمدىنىدىن چىققان خىش ئەمەس...

— شاڭخەيلىك تەتىيىنىڭ ئاتىسى شياڭگاڭدا شۇنداق چوڭ بايمىش. كىنولاردىكى شياڭگاڭلىق بايلاردەك جىق ئادەملىرى بارمىش.

— ئۇ خەنزۇ ئايالىدىن بىر قىزى بار دەيدىغۇ؟

— ئىككى دەپ ئاڭلىغانىدىققۇ؟

— بىر دېگىنە، سېلىمىخان ئايلا ئاڭلىسا قانداق بولۇپ كېتەر؟

— ھېلىمۇ ئاجايىپ غەيرەتلىك ئايال ئىكەن. ئابابەكرىنى سودىگەر قىلدى. ئوسمانىنى شەھەردە...

— باشقا كەلگەندە باتۇر.

— ھېلىقى ئۇچ كىشى كەلدىغۇ؟ شۇلار ئېلىپ كەلگەن پۇلنى ئابلىز ئەۋەتكەن گەپ. 30 نەچچە تۇمەن پۇلنى ئەكېلىپ

www.uyghurkitap.com

بەرىدىغان سارىڭ خەق يوق !

ـــ ئۇنداق ئەمەستۇ؟ ئابلىز ھەرقانچە ئېزىپ كەتسىمۇ ئۇنداق ئادەملەردىن ئەمەس جۇمۇ !

ـــ ۋاي، جېنىم قوشنام، ئۇنداق بولمىسا بۇ گەپ نەدىن چىقىدۇ؟

ـــ شۇ، كىمگە راھەت ئاچچىق ! ماڭمۇ شۇنداق بەخت نەسىپ بولسىدى، ئىسىت...

ـــ سەن قارنى ياماق ئاچ پىتىنىڭ پوقىنى ئالمايدۇ ئۇ خەق.

ـــ ئابلىزنىڭ ...

ـــ ئاستا گەپ قىل، ئابلىمىت ئاكام كېلىۋاتامدۇ ـ نېمە؟

ئۇلارنىڭ بۇ گەپلىرىگە جىملە بولۇپ يۇگۇرۇپ بېرىپ ئورۇشماقچى بولدۇمىدۇ، يەنىلا ئاپامنى ئويلاپ ئۆزۈمنى قاتتىق تۇتۇۋالدىم. مەن ئورۇشسام ئاپامنىڭ كۆڭلى ئازار يەيدۇ، دىلى رەنجىيدۇ. مەن ئارقامغا بۇرۇلۇپ مېڭىشىمغا ئۇلارنىڭ پارىڭى يەنە باشلاندى. كېتەي، بۇلارنىڭ غەيۋىتىنى ئاڭلىماي، دەپ شۇنچە قىلىپمۇ ئۆزۈمنى باشقۇرالمىدىم. ئۇلارنىڭ گېپىنى لېۋىمنى چىڭ چىشلەپ تۇرۇپ ئاڭلىدىم.

ـــ ئۇ ماشىنا سودىسى قىلارمىش.

ـــ ئابابەكرىگە بىرەرىنى ئەۋەتىۋەتسىچۇ؟

ـــ ئۇنداق ماشىنا ئورۇمچىدىمۇ يوقمىش.

ـــ ئۇ ئۆلۈپ كەتكەن گەپ، بولمىسا چوقۇم كېلەتتى.

ـــ ئاغزىڭنى ئۇششۇتمە. تۆت بالىسى يېتىم قالمىسۇن. جېنى ئامان بولسا قايتىپ كېلەر.

ـــ ئۆتكەندە ساقچىخانىغا كەلگەن تېلېگرامىدىن قايسىڭنىڭ خەۋىرى بار؟

ـــ مېنىڭ ئاڭلىشىمچە ئابلىز ئۆلۈپ كېتىپتۇدەك.

ـــ ئۇنداق كۆڭۈلسىز گەپلەرنى قىلمىساڭلارچۇ!

ـــ شۇنچىۋالا پۇل تاپقاندىكىن خوتۇن ـ بالىلىرىنى ئېلىپ چوڭ شەھەرگە كەتسە بولمامدىغاندۇ؟

— هەي سارائ، ئۇ يەردە بىر خوتۇنى باردەك دەۋاتساق، قانداق قىلىپ ئىككى ئايالنى بىر يەردە تۇرغۇزىدۇ؟

— ھېلىمۇ 30 نەچچە تۇمەننى ئەۋەتىپ بەردى. شۇنىڭ ئۆزىمۇچۇ زور ئىلتىپات.

ئاخىرىغا كەلگەندە ئۇلارنىڭ گېپى لاۋزىلىشىپ بىر - بىرىنىڭ ياقىسىنى سقىشقا ئۆتتۇپ تارقاشتى. مەن ئۇلارنى ئىچىمدە نەچچىنى قارغاپ ئۆيگە قايتىپ كىرىپ ئاكامنىڭ گارموشكىسىنى ئېلىپ ئاسماندىكى قوتانلىغان ئايغا قاراپ چېلىشقا باشلىدىم.

قۇلاق تۇتۇمدىن بايقى كىشىلەرنىڭ ئاتام توغرىسىدا دېيىشكەن ھەر خىل پاراڭلىرى نېرى كەتمەيتتى. «ئاڭلىشىمچە ئابلىز ئۆلۈپ كېتىپتۇدەك» دېگەن سۆز يۇرىكىمنى مۇجۇيتتى. ئاپام ئاڭلىسا قانچىلىك كۆڭلى يېرىم بولار؟ بولدىلا، ئاپام ئۇنداق شۇم خەۋەرلەرنى ئاڭلىمىسۇن....

www.yurkitap.com
كتاب تور بېكتى

ئوتتۇز تۆتىنچى باب

مەكتەپ

ئاكامنىڭ يەنە قايتىدىن ئۇزۇم سودىسىغا كىرىشكىنىنى ئاڭلاپ، ئالتۇن تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتىم. ئاكام سودا قىلسا ئاتام قايتىپ كېلىدىغاندەك تۇيغۇغا كېلەتتىم. ئالدىنقى قېتىم ئاكامنىڭ سودىسى خېلى يۇرۇشۇپ قالغاندا سادىق ئاكىنىڭ ئايالىنىڭ قىلغان قىلىقى ئېسىمگە كېلىپ قېلىپ شۇنداق ئازابلاندىم. ئاپام ئۇ ئايال ئېيتقاندەك ئۇنداق ۋىجدانسىز ئايال ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل مېھىر ـ مۇھەببىتىنى بىرگە، ئۆيگە بېغىشلىغان ئاق كۆڭۈل ئاپا ئىدى. ئاتامنىڭ ئىز ـ دېرەكسىز يوقاپ كەتكەنلىكى ئاپامغا قاتتىق ئەلەم بولغانىدى. ئۇ ئىشلارنى ئويلىغانسېرى ئاپامغا شۇنداق ئىچىم ئاغرىپ كەتتى. ئۆينى تولا خىيال قىلىپ ئۇيقۇمۇ قېچىپ كەتكەنىدى. ياتاقتىكىلەر بولسا ئاللىقاچان شىرىن ئۇيقۇغا غەرق بولۇشقانىدى. مېنىڭ ئۇلارغا مەسىلىكىم كېلىپ كۆزۈمنى چىڭ يۇمۇپ ئۇخلاشقا ئۇرۇنساممۇ كۆزۈمگە ئۇيقۇ كەلمەيۋاتاتتى.

كۆزۈم ئەمدى ئۇيقۇغا بېرىشىغا، سۇلتان يەنە جۆيلۈگىلى تۇردى. ئۇنىڭ شۇ جۆيلۈشلىرىدىن ھەيرانەن. ھەر قېتىم جۆيلۈگەندە نېمىدىندۇر قورقۇپ يىغلاپ، نېمىندۇر بىر نېمىنى قوغلايدۇ. «توختا، توختا دەيمەن...» ئۇ شۇ تەرىقىدە خېلى جۆيلۈدى. ئۇنىڭ بۇنداق جۆيلۈيدىغانلىقىنى ياتاقتىكىلەر ئۇ ئۇيغانغاندا دېسەك، مەن ئۇنداق جۆيلۈمەيمەن دەپ تۇرۇۋالاتتى. سائەت 12نىڭ قارىسىنى ئالغان بولسىمۇ كۆزۈمگە ھېچ ئۇيقۇ

كەلمەيۋاتاتتى. ئەتىگى دەرسكە كېچىكىپ قالماسلىق ئۈچۈن، كۆزۈمنى مەجبۇرىي يۇمۇپ ياتتىم....

سىنىپتا ساۋاقداشلار يېڭى يىلنى قانداق ئۆتكۈزۈش ھەققىدە تالاش ـ تارتىش قىلىۋاتاتتى. ئۆيىمىزدىكى ئىشلارنى تولا ئويلاپ جىمىغۇرلىشىپ قالغان بولسام كېرەك، تالاش ـ تارتىشلارغا ئارىلاشمىغىنىمنى سىنىپ مەسئۇلىمىز ئابدۇشۈكۈر مۇئەللىم كۆرۈپ، مېنى ئىشخانىسىغا چاقىرىپ بىرمۇنچە نەسىھەت قىلدى. مەن ئاتامنىڭ ئىشىنى مۇئەللىمگە قىسقىچىلا چۈشەندۈردۈم.

ــ مۇنداق دېگىن ! مەن تېخى سېنى خاتا چۈشىنىپ قاپتىمەن. ئادەم دېگەننىڭ بېشىغا نى دەرد ـ ئەلەملەر كېلىدۇ. قەيسەر بول. ئاتاڭ چوقۇم كېلىدۇ. ئاتاڭ سىلەرگە بەخت يارىتىش ئۈچۈن كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلەۋاتقاندۇ. سەن تىرىشىپ ئوقۇپ، ئاتاڭغا ئۆزۈڭنىڭ ئەلا نەتىجىلىرى بىلەن جاۋاب قايتۇر...

ــ رەھمەت، مۇئەللىم. مەن تىرىشىپ ئوقۇيمەن. مەن چوقۇم ئالىي مەكتەپكە ئۆتىمەن. قانۇن ئۆگىنىمەن...

ــ يارايسەن، ئادەم دېگەن مۇشۇنداق ئىرادىگە ۋە غەيرەتكە كېلىشى كېرەك. ئۆزۈڭنىڭ نىشانىنى بەلگىلىگىنىڭدىن قارىغاندا سەن بۇرۇنلا بۇ ھەقتە ئويلانغانكەنسەن. ھەممە ئوقۇغۇچى شۇنداق ئويلانغان بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولغان بولاتتى. ئادەم ئۆزىنىڭ كەلگۈسى ھەققىدە قانچە بۇرۇن ئويلانسا شۇنچە ياخشى، قانچە بالدۇر كەلگۈسى ھەققىدە ئويلانسا، شۇنچە بالدۇر مەقسىتىگە يېتىدۇ... ئويلاپ باقسام مەنمۇ سەندەك يېشىمدا ئۆزۈمنىڭ كەلگۈسى ھەققىدە ئويلانمىغانىكەنمەن. سەن مۇشۇ ئىرادەڭ بىلەن تىرىشساڭ كەلگۈسىدە چوقۇم ئەڭ ياراملىق ئادەم بولىسەن. مەن سېنىڭ ئارزۇيۇڭغا يېتىشىڭنى تىلەيمەن. زېرىككەن چاغلاردا مېنى ئىزدە. ئىككىمىز تازا مۇڭدىشايلى. مېنىڭمۇ تازا زېرىكىدىغان چاغلىرىم بار. ئادەم شۇنداق چاغدا مۇڭدىشىدىغان، سىردىشىدىغان ئادەمگە موھتاج بولىدۇ...

مەن مۇئەللىمتىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تېخىمۇ روھلىنىپ كەتتىم. ئىككىنچى سائەتلىك تەنەپپۇس ۋاقتىدا تەتۈرىنىڭ ھەيئىتىمىز نەچچە پارچە خەتنى قولىدا پۇلاڭلىتىپ خەت ئىگىلىرىنى چاقىرغىلى تۇردى.

— ئوسمان ئابلىز!

مەن خەتنى ئېلىپ ئورنۇمغا كېلىشىمگە كەينىمدىكى پارتىدا ئولتۇرىدىغان دىلشات قولۇمدىن خەتنى شارتتىدە ئېلىۋالدى.

— يەنە شۇ قىزدىن كەپتۇ!

— كىم ئۇ، ئوسمان؟ — دېدى گۈلنىھال كۈلۈپ تۇرۇپ، يېنىدىكىلەرگە بىر قارىۋېتىپ.

— ساۋاقدىشىم.

— ئەلۋەتتە ساۋاقدىشىڭ، بىزنىڭ دېمەكچى بولغىنىمىز...

— ئۇنداق چوڭقۇر ئويلاپ كەتمەڭلار.

— ئەمىسە بۇ خەتنى ھەممىمىز ئوقۇيمىز، بولامدۇ؟

— خەت دېگەن خەقنىڭ مەخپىيەتلىكى، ئۇنىمۇ «ئوقۇپ باقمىز» دېگىنىڭلار تولىمۇ يولسىزلىق، — سۈلتان يېنىمدىكى ساۋاقداشلىرىم بىلەن ئورۇشىدىغان ئەلپازدا قاپىقىنى تۇرۇپ، مۇشتلىرىنى توگۈپ تۇراتتى.

— بۇلار چاقچاق قىلىۋاتىدۇ.

— ماڭا بىرەرسىدىن خەت كېلىدىغان بولسا، سىنىپتا «ئەدەبىيات» سائىتىدە ھېكايە ئوقۇغاندەك ئوقۇپ بېرەتتىم!

— ئۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى.

— ۋاي - ۋۇي، بىر پارچە خەت كېلىپ قالسا بولۇپ كەتكىنىنى، تايىنلىق، سەھرانىڭ ئاپتىپىدا كۆيۈپ كەتكەن قارا كۆسەيدەك بىرىدۇ ھەرقاچان؟

دەرس ۋاقتىدا پارتىدىشىم گۈلنىھالنىڭ قىمىرلاپ ئولتۇرالمىغىنىغا ئىچىم پۇشۇپ ئۇنىڭغا قارىغانىدىم. ئۇ ئىككىلىك خەت يېزىپ ئالدىمغا سۇرۇپ قويدى. مەن ئۇنىڭ خېتىنى ئېچىپ ئوقۇدۇم.

«ئوسمان، بايامقى خەتنى مۇشۇ سائەتتىلا ئىككى قېتىم

ئوقۇپ چىقتىڭ. ئۇ خەت ساڭا شۇنچىلىك مۇھىممۇ؟ قىز ساۋاقدىشىڭ بولسا ماڭا تونۇشتۇرۇپ قوي، سېنى ئىزدەپ شەھەرگە كىرسە بىزنىڭكىدە تۇرسا بولىدۇ... چوقۇم تونۇشتۇرۇپ قوي - ھەا! ياخشى دوستلاردىن بولۇپ قالمىز. مۇمكىن بولسا خەتنى مەنمۇ ئوقۇپ باقاي. مەنمۇ سېنىڭ يېقىن دوستۇڭ بولغاندىكىن ھېچنېمە بولماس.»

مەن ئۇ بەرگەن خەتنىڭ ئارقىسىغىلا ئۇنىڭغا جاۋاب خەت يېزىپ مۇئەللىم قارىمغان چاغدا ئاستا ئۇنىڭ ئالدىغا سۇرۇپ قويدۇم.

«گۈلنىھال، خېتىڭنى ئوقۇدۇم. تولۇقسىزدا بىللە ئوقۇغان ساۋاقدىشىمدىن كەپتۇ. ئەھۋال سوراپ، ئۆزۈڭارا بەسلىشىپ ئۆگىنەيلى دەپتۇ. «تونۇشتۇرۇپ قوي» دېگىنىڭگە رەھمەت. ئۇ ساۋاقدىشىمنىڭ ئىسمى مايسەم. ئۆزى ئىسمىغا ئوخشاشلا چىرايلىق، ئەقىللىق، تىرىشچان قىز. ئۇ مۇشۇ پېتى تىرىشسا مەندىن ئېشىپ چۈشىدۇ. ساڭا كېيىن تونۇشتۇرۇپ قويىمەن.»

ئۇ باغاقچىنى ئوقۇپ مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى - دە، مەشىق دەپتىرىنىڭ ئارقىسىغا خەنزۇچە «رەھمەت» دېگەن خەتنى يېزىپ كۆرسىتىپ قويۇپ دوسكىغا قارىۋالدى. مەن ئۇنىڭغا كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ ئۇنى كۆزەتتىم. ئۇنىڭ سۆزۈك يۈزى، قەلەمتىراشنىڭ دەستىسىدەك تۇز قاڭشىرى، كەينىگە ئېگىلىپ تۇرغان كىرپىكلىرى ئىچىدىكى دائىم كۈلۈپ تۇرىدىغان قويكۆزلىرى ياندىن قارىسامۇ شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنەتتى. ئۇ مېنىڭ ئۆزىگە سەپسېلىپ قاراۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ قېلىپ ھۇپپىدە قىزىرىپ، لاپپىدە بىر قارىدى - دە، يەنە دوسكىغا قارىۋالدى. ئۇ شۇ سائەتتە مېنىڭ ئۆزىگە قاراۋاتقان - قارىمايۋاتقانلىقىمنى بىردەم - بىردەم كۆزىتىپ قاراپ چىقتى. مەن ئۇنىڭ دىققىتىنى بۇزۇپ قويغانلىقىمدىن خىجىل بولۇپ،

ئۇنىڭغا قارىماي ئولتۇردۇم. تەنەپپۇسقا گۇدۇك چېلىنىشى بىلەنلا ئىتتىك ئورنۇمدىن تۇرۇپ سىنىپنىڭ كەينىگە چىقىپ مايسەمنىڭ خېتىنى يەنە بىر قېتىم ئوقۇش ئۈچۈن خەتنى ئاۋايلاپ ئاچتىم.

مايسەمنىڭ خېتى مۇنداق يېزىلغانىدى:

«ساۋاقداش ئوسمان ! قانداق ئەھۋالىڭ؟ ئوقۇشلىرىڭ ئونۇم-لۇكمۇ؟ سەن نەدىلا ئوقۇساڭ بۇرۇنقىدەك تىرىشچىپ ئوقۇيسەن.

مەندىن ئەھۋال سورىساڭ سالامەتلىكىم ياخشى. بويۇم ئىككى سانتىمېتىر ئۆسۈپتۇ (چاقچاق)، باشقا ساۋاقداشلارمۇ ساق-سالامەت. سالىمىڭنى يەتكۈزدۈم.

ئالدىنقى خېتىڭدە، ساۋاقداشلىرىمىڭ مېنى يەكلىگەن-يەكلىمىگەنلىكىنى سوراپتىكەنسەن. سورىغىنىڭغا رەھمەت. دەسلەپتە بەزىلەر يۈزۈمدىن يۈزۈمگىلا، «گادايلارنىڭ ئوقۇيدىغان مەكتىپىمۇ يوق...» دەپ دارتىملىدى. راست، بىزنىڭ يېزا ئۇلارنىڭ يېزىسىدەك باي ئەمەس. شۇنداق بولسىمۇ بۇ گەپ مېنىڭ غۇرۇرۇمغا تەگدى، دەرھاللا تەڭ تۇرمىدىم. سىنىپ مەسئۇلىمىز بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ شۇنداق دېگەنلەرنىڭ ئەدىپىنى بەردى. سىنىپ يىغىندا ئۇنداق يۇرتۇازلىق، مەھەللىۋازلىق قىلىدىغان ئوقۇغۇچىلارنى جازالايدىغانلىقىنى ئېيتىۋىدى، ھەممىسى بىستقتى. بىزنىڭ يېزىدىمۇ بىلىملىك ئوقۇتقۇچىلار كۆپ بولغان بولسا، بىزمۇ بۇ مەكتەپكە كىلىپ ئولتۇرمايتتۇق، دەپ ئويلاپ، دوختۇر بولۇش غايىمدىن ۋاز كېچىپ، ئوقۇتقۇچى بولۇش نىيىتىگە كەلدىم... بۇ مەكتەپكە كەلگەندىن كېيىن مەن ياتسىراپلا قالدىم. بۇ مەكتەپتە بۇرۇنقى ساۋاقداشلاردىن بەشمىز بار. قېرىشقانىدەك بىزنىڭ سىنىپتا مەن يالغۇز. تەنەپپۇسقا چىقىپلا ھەممىمىز بىر يەرگە جەم بولۇپ ئۆز ۋاقتىمدىكى كۆڭۈللۈك ئەسلىمىلەرنى ئەسلەپ پاراڭلىشىپ كېتىمىز.

ئۆزۈڭچۇ؟ شەھەر تۇرمۇشىغا كۆنىمىدىم دەپ يېزىپتىمكەنسەن؟

هازىر كۆنۇپ قالغانسەن؟ سېنىڭغۇ ئىرادەڭ شۇنداق كۈچلۈك. چوقۇم مەقسىتىڭگە يېتەلەيسەن. شاھادەتنى بىلىسەنغۇ؟ ئۇنىڭ ئاتىسى سېنى، ‹قىزىمغا ئىمتىھان ۋاقتىدا دەپ بەرمىدىڭ، دەپ تىللاپتىكەنغۇ؟ شاھادەت قوشنا سىنىپتا ئوقۇيدۇ. ئۇنى تۇنۇگۈن ئاچامىلارنىڭكىگە چۈشلۈك تاماققا چاقىرغانىدىم، سېنىڭ گېپىڭ چىقمىشى بىلەن يىغلاپ كەتتى. مەن دەسلەپ ئۇنى خاتا چۈشىنىپتىكەنمەن. ئۇنى يىغدىن ئاران توختاتتىم.

ئۇ، مەن قايسى يۈزۈم بىلەن ئۇنىڭغا خەت يازىمەن. ‹ئوسمان، دېگەن ئىسمىنى ئاڭلىسامۇ خجىللىق ھېس قىلمەن، دەيدۇ.

شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنىڭغا، سېنىڭ ئۈنى كەچۈرىدىغانلىقىڭنى ئېيتتىم. ساڭا ئىشىنىپ، سەندىن رۇخسەتسىزلا شۇنداق دېگىنىمنى كەچۈر. ئەگەر شاھادەتنى كەچۈرسەڭ مۇشۇ خېتىڭگە قوشۇپ كەچۈرىدىغانلىقىڭنى يېزىپ قويارسەن.

كۆپ ۋاقتىڭنى ئالدىم. جاۋاب يېزىشنى ئۇنتۇما.

تېنىڭگە سالامەتلىك، ئوقۇشۇڭغا ئۇتۇق تىلەيمەن.»

مايسەمنىڭ خېتىنى قايتا ـ قايتا ئوقۇپ كەچلىك مۇزاكىرە ۋاقتىدا ئەڭ كەينىدىكى پارتىدا ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا جاۋاب خەت يازدىم.

«ساۋاقدىشىم مايسەم! قانداق ئەھۋالىڭ؟ بويۇڭنىڭ ئىككى سانتىمېتىر ئۆسكەنلىكىگە مۇبارەك بولسۇن! سىلەر ھەر نېمە بولسا بەش ساۋاقداش پاراڭلىشىپ تۇرىدىكەنسىلەر. مەن بۇ يەردە يالغۇز. بىراق، ياتاقتىكى ساۋاقداشلىرىم شۇنداق ياخشى، ئۆم، ئېنىق ئۆتىمىز. سىنىپتىكى ساۋاقداشلاردىن بىر قانچىسى بىزدەك يېزىدىن كەلگەنلەرنى زادىلىق قىلغانىدى.،بۇنى سىنىپ مەسئۇلىمىز بىلىپ قېلىپ تەنقىدلىگەندىن كېيىن ئۇنداق دېمەيدىغان بولدى.

ساۋاقداش مايسەم، ھەر قېتىم سەندىن خەت كەلسە ساۋاقداشلىرىم باشقىچە ئويلىشىپ كېتىدىكەن.

بىز دېگەن ئوقۇغۇچى، ئالدىمىزدا ھاياتنىڭ تالاي سىناقلىرى بار. مەن ئۇلارغا خېلى چۈشەندۈرگەن بولسامۇ، ئۆز گەپلىرىدە چىڭ تۇرۇشتى. تېخى پارتىدىشىم گۈلنىھال بەزىدە «چىرايلىق ساۋاقدىشىمىزدىن خەت كەلمەيدىغۇ» دەپ سوراپ قويىدۇ. دەسلەپتە شۇنداق ئاچچىقىم كەلگەندى. كېيىن ئاچچىقىم كەلگەنچە مېنى جىلە قىلىدىغانلىقىنى ئويلاپ جىلە بولمايدىغان بولۇپ قالدىم...

مايسەم، بىلكىم سەنمۇ بىزنىڭ كارىزغا بارغاندا ئاتامنىڭ ئىشىنى ئاڭلىغانسەن. ئاتام سودىدا قويۇلۇپ كەتكەندىن كېيىن بىرلا قېتىم كەلگەنچە ئىز - دېرىكى بولمىدى. سەن قانداقلا چۈشەن، مەن ئاتامغا ئىشىنىمەن. ئاتام ئۇنداق ۋىجدانسىزلاردىن ئەمەس! بۇ سۆزلەرنى ساڭا دەپ كېتىپتىمەنغۇ، مېنى كەچۈر...

ساۋاقداش مايسەم، بۇ خەتكە قوشۇپ ئەدەبىيات پايدىلىنىش ماتېرىيالى ئەۋەتتىم، پايدىلىنارسەن. يەنە ئەۋەتىمەن. ئىمتىھان سوئالىنىڭ ئارتۇقى بولسا ساڭا ئېلىپ قويىمەن. سەنمۇ ئېلىپ قوي. ئۆزئارا ئالماشتۇرۇپ كۆرۈپ باقايلى.

خوش، ئامان بولغىن، ئوقۇشۇڭغا ئۇتۇق ۋە ئۇنۇم تىلەيمەن.»

مايسەم ئىككىمىز قانداق ئۆگىنىش توغرىسىدا ئۆزئارا پىكىر ئالماشتۇرۇپ خەت - ئالاقە قىلىشىپ تۇردۇق. بىر قىسىم ساۋاقداشلىرىم مېنى باشقىچە چۈشەندى، خەتنىڭ مەزمۇنىدىن خەۋەر تاپقان ساۋاقداشلىرىم ئۆگىنىشتە ئۆزئارا بەسلىشىدىغانلىقىمىزنى ئۇققاچقا، بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدىكى مۇناسىۋەتنى باشقىچە ئويلىمىدى، ئەكسىچە بۇ ياخشى ئىشىمىزنى قوللىدى.

ئوتتۇز بەشىنچى باب

ئاتا سەن نەدە؟

1

يېڭى يىل بايرىمىغا ئۇلىنىپلا مەۋسۇملۇق ئىمتىهانلار باشلىنىپ كەتتى. ھەممىمىز ئىمتىهاندا ياخشى نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئالدىراش تەييارلىق قىلىپ يۈردۇق. ئاخىر ئىمتىهانمۇ تۈگىدى.

ئىمتىهانلار تۈگەپ ياتاقتىكى ساۋاقداشلار ئۆيلىرگە كېتىدىغانغا جىددىي تەييارلىق قىلىۋاتقان كۈنلەردە ئىمتىهان نەتىجىلىرىمىز چىقتى. سىنىپ بويىچىلا ئەمەس، تولۇق 1 ـ يىللىقلار بويىچە بىرىنچى بولغانىدىم. خۇشاللىقىمدا كۆز چاناقلىرىم لىققىدە ياشقا تولدى. سىنىپ مەسئۇلىمىز ئابدۇشۈكۈر مۇئەللىممۇ خۇشال بولۇپ مېنى چاقىردى.

ـــ ئوسمان، ساڭا تاپشۇرىدىغان بىر تاپشۇرۇق بار، ئورۇندىيالامسەن؟

ـــ قانداق ئىش ئىدى؟ مەن ئورۇندىيالايدىغان تاپشۇرۇقمۇ؟

ـــ ئورۇندايمەن دېسەڭ ئورۇندىيالايدىغان، قىلالمايمەن دېسەڭ قىلالمايدىغان ئىش.

ـــ ئۇنداق بولسا چوقۇم ئورۇندايمەن.

ـــ مەن يۈرتىمىزنىڭ يېر ـ ناملىرىنى توپلاپ، رەتلەۋاتقانىدىم. بۇ تەتىلدە قوشتاغ تەرەپكە بارىمەن. بوش ۋاقتىڭ چىقسا يېزاڭلاردىكى يېر ـ ناملىرىنى خاتىرىلەپ چىق.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنى ئىنتېرنېت ئارقىلىق ئۇيغۇرچە كتابلارنى بىكى تارقىتىش

— چاتاق يوق!

— مانا بۇ ئۇلگە. چوقۇم مۇشۇ بويىچە خاتىرلەڭ، بەزى مەزمۇنلار بولمىسا، ئاق قويۇپ قويساڭ بولىدۇ.

— بۇرۇن مەن قوشاقلارنى رەتلىگەنىدىم.

— ۋاھ، بىز ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىلىرى قىلالمىغان ئىشلارنى سەن قىپتىكەنسەن. ئۇنداقتا شۇ قوشاقلارنى تەتىلدىن يىغقاندا ئالغاچ كەلسەڭ، بىرەر ژۇرنالغا ياكى بىرەر گېزىتكە ئەۋەتىپ بېرەي.

— ياتاقتىلا بار.

— ئەمىسە، ئۆيۈڭگە مېڭىشتىن ئىلگىرى ئاققا كۆچۈرۈپ ماڭا ئاچىقىپ بەر. مانا بۇ ئىش قەغىزىگە كۆچۈر. خەتلەرنى ئېنىق توغرا ياز. توپلىغان جاينى، كىم، قاچان، قايسى ۋاقىتتا ئېيتىپ بەرگەنلىكىنى، ئېيتىپ بەرگۈچىنىڭ يېشىنى، ساۋاتلىق، ساۋاتسىز ئىكەنلىكىنىمۇ خاتىرلەپ قوي...

— مەن توپلىغان قوشاقلارنى گېزىت ـ ژۇرناللار باسارمۇ؟

— بۇ نېمە دېگىنىڭ، مانا قارا، — مۇئەللىم تارتمىسىدىن بىر ژۇرنالنى ئېلىپ بىر باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنىڭ توپلىغان ماقال ـ تەمسىللىرىنىڭ بېسىلغانلىقىنى كۆرسەتتى.

مۇئەللىمگە قوشاقلارنى رەتلىك، چىرايلىق قىلىپ ئاققا كۆچۈرۈپ، ئۆزۈم يازغان ئىككى پارچە شېئىرنىمۇ قوشۇپ بەردىم.

— شېئىرمۇ يازىمەن دېگىن. بۇرۇن نېمىشقا كۆرسەتمىگەنىدىڭ؟

— خىجىل بولۇپ.

— بىلىم ئېلىش يولىدا خىجىل بولۇش، ئېنىقىنى ئېيتقاندا بىلمىگەننى سوراشقا، ئۆزىنىڭ قىلغان ئىلمىي ئەمگىكىنى باشـ قىلارغا كۆرسىتىشكە خىجىل بولۇش ياخشى ئىش ئەمەس، تارتىنماـ، كىتاب ـ ژۇرنال لازىم بولسا مەندىن سورا...

مۇئەللىمنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قايتىدىن روھلىنىپ

كەتتىم.

تەتىلىنىڭ ئىككىنچى كۈنىلا بوۋامنىڭ يېنىغا كىرىپ ئەتراپتىكى كارىزلارنىڭ ناملىرىنى سوراپ ئىگىلەشكە باشلىدىم. بوۋاملا 14 كارىزنىڭ نامىنىڭ كېلىپ چىقىشىنى ۋە قوشنا يېزىدىكى ئوچ مەھەللىنىڭ كېلىپ چىقىشىدىكى رىۋايەت تۈسىنى ئالغان قىزىقارلىق ۋەقەلەرنى سۆزلەپ بەردى. مەن ھەممىسىنى ئابدۇشۇكۇر مۇئەللىم كۆرسەتكەن ئۇسۇل بويىچە رەتلەپ خاتىرىلەپ چىقتىم.

مېنىڭ قىلىۋاتقان بۇ ئىشىمنى كۆرگەن ئاسىم ئاكامۇ كىچىك ۋاقىتلىرىدا قوي باقىلى چىققانلاردا ئاڭلىغان جاڭگالنىڭ ئىسىملىرىنىڭ كېلىپ چىقىشىنى سۆزلەپ بەردى.

— بۇلارنى يېزىپ نېمە قىلىسەن؟

— خاتىرىلەپ قويىمەن. ساقلىنىپ قالىدۇ. مۇئەللىمىم تاپشۇرغان تاپشۇرۇق بۇ!

— شەھەردىكى ئوقۇتۇش قالتىسكەن جۇمۇ! مۇشۇ يەرلەرنىڭ ئىشلىرىنمۇ سۆزلەيدىكەن. شۇ مۇئەللىمىڭ كەلگەن بولسا بىر مېھمان قىلىۋالساق بولغۇدەك.

— ئۆتكەندە يېزىپ يۈرگەن قوشاقلىرىڭنى قانداق قىلدىڭ؟

— ئابدۇشۇكۇر مۇئەللىمگە بېرىپ قويۇپ كەلدىم. بىرەر گېزىتكە ياكى ژۇرنالغا ئەۋەتىپ بېرىدىغان بولدى.

— ئىسمىڭ گېزىتكە چىقىدىكەن ـ دە؟

— گېزىتكە يارىسا چىقىدۇ، يارىمىسا چىقمايدۇ.

— سەن ئەتە ـ ئۆگۈن بىزنىڭ كارىزغا بار. بىزنىڭ كارىزدىكى تۈرسۇنخان ئاننىڭ بىر كۈن ئېيتىسىمۇ تۈگىمەيدىغان قوشاقلىرى بار. بېرىپ خاتىرىلىۋال. توي ـ تۆكۈنلەردە بېيىت ئېيتىدىغان بولسا، ھەممە خەق ئاغزىغا قارايلا قالىدۇ.

بۇنى ئاڭلاپ خۇشاللىقىمدا كۆزۈمگە ئۇيقۇ كەلمىدى. ئۇيقۇم كەلمىگەنسېرى، ئاكامنىڭ گارموشكا چالمايدىغان بولۇپ قالغانلىقىغا ئاچچىقىم كەلدى. ئاكام مۇڭلۇق مۇزىكا چالسا مەن

www.uyghurkitap.com

ئەللەيلىنىپ ئۇخلاپ قالاتتىم. كۆزۈمگە ئويقۇ كەلمىگەندىن كېيىن گارموشكا چېلىشنى مەشىق قىلاي دەپ تۇرۇشۇمغا ئاكام تالادىن كىردى.

— ئاكا، سەن ماڭا بۇ سازنى چېلىشنى ئۆگەتكەنسەنلىك. نېمىشقا ئۆزۈڭ مەشىق قىلماس بولۇپ قالدىلىك؟

— نەدىكى چولا دەيسەن.

— مۇشۇنداق ۋاقىلاردا چولاڭ تېگىدىكەنغۇ؟

— ھېرىپ كەتتىم.

مەن ئارتۇقچە بىر نېمە دېمىدىم. دېمىسىمۇ بىر كۈن ئويىنا ـ بۇيانغا تولا مېڭىپ ھېرىپ كېتىدۇ ـ دە. شۇ ئارىدا بىر ھازادىن كېيىن ئاكام جىمجىتلىقنى بۇزۇپ ئېغىز ئاچتى.

— مېنىڭچە ئاتام چوقۇم بىرەر پالاكەتكە يولۇققتى، ئوسمان بولمىسا بىز بالىلارنى دەپ بولسىمۇ كېلەتتى. ھېچ بولمىسا خەت يېزىپ قويىاتتى. ئۆتكەندە خەت يازدىغۇ... ئۇنىڭدىن كېيىن نېمىشقا خەت يازمىغاندۇ؟ ئاتام چوقۇم بىرەر پېشكەللىككە ئۇچرىغان گەپ.

— كاپىتان گرانتىدەكمۇ؟

— نېمە دېگىنىڭ ئۇ؟

مەن ئاكامغا «كاپىتان گرانتىنىڭ پەرزەنتلىرى»دىكى ۋەقەلىكنى قىسقىچە قىلىپ سۆزلەپ بەردىم.

— ئۇلارغا نېمىلا بولسۇن، ئۇچۇر كەپتىكەن. بىزگە يوق. خەقنىڭ ئۇ يەردىمىكىن، بۇ يەردىمىكىن، دېگەن ئەپقاچتى گەپلىرىگە ئىشىنىپلا يۈردۇق. تاپالمساق ـ تاپالمساق ئاتام بارغان شەھەرلەرگە بېرىپ، ھەر بىر شەھەردە كەم دېگەندە ئۈچ كۈن تۇرۇپ ئىزدەپ باقساق، كىچىككىنە يېپ ئۇچى بولسىمۇ چىقاتتى... — دېدى ئاكام مەيۈسلىنىپ.

كۆزۈمگە ئويقۇ كېلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. تالاغا چىقىپ قىشنىڭ سۆزۈك ھەم سوغۇق ئاسمىنىغا قاراپ سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلاردىن ئاتامنى ئىزدەپ باقتىم. چاپىنىمنى يېپىنچاقلاپ،

ئايغىمنىڭ بوغقۇچلىرىنى چەگمەيلا تالاغا چىققان بولغاچقا بىر دەمدىلا سوغۇق ئۆتتى. ئۆيگە يېنىپ كىرىپ قاچانلاردا ئۇخلاپ قالدىمكىنتاڭ، كۆزۈمنى ئاچسام دېرىزىدىن چۈشكەن قۇياش نۇرى مېنى زاڭلىق قىلغاندەك كۆزۈمنى چېقىپ تۇراتتى. تەتىلدىن بۇيان ئاپام مېنى «دەم ئېلىش بولغاندىكىن ئۇخلىۋالسۇن» دەپ چاقىرماي يامان ئۆگىتىپ قويۇۋاتاتتى.

كىيىملىرىمنى كىيىپ، ئاپام تەييارلاپ قويغان ئىلمان سۈدا يۇز - كۆزۈمنى يۇيۇپ ئاپامنىڭ يېنىغا چىقتىم.

ــ ئاپا، مېنى سەھەردە ئويغىتىپ قويسىڭ بولماسمىدى؟ سائەتنىمۇ جىرىڭلىماس قىلىپ قويۇپسەن، قارا، سائەت توققۇز بولۇپ كېتىپتۇ.

ــ ئوقۇدۇم دەپ ياداپلا كېتىپسەن. تەتىل بولغاندىكىن ئۇخلىۋالسۇن دېدىم. سېنىڭ تازا ئۆسۈۋاتقان چاغلىرىڭ بۇ. ئۆ - گىنىشكە ئۆزۈڭنى ئۇنداق ئۇرۇپ كەتسەڭ بويۇڭ ئۆسمەي قالىدۇ. بالا دېگەنگە ئۇيقۇمۇ ئوزۇق.

ــ ئۇنداق بولمايدۇ، ئاپا. ئادەم دېگەن كۈنىگە سەككىز سائەت ئۇخلىسا يېتىپ ئاشىدۇ. ھاردۇقى چىقىدۇ... مېنىڭ ئىشتىيىم ياخشى، ئوزۇقلۇق يېتىشسىلا ھېچنېمە بولمايدۇ.

ــ ۋاي، مەكتەپنىڭ ئوچە تامىقىنىڭ نېمە قۇۋۋىتى بولماقچىدى. بۇگۈن نېمە تاماقتا تاۋۇق تارتىدۇ؟ مەنغۇ پولۇغا تەييارلىق قىلىۋاتىمەن.

ــ ئىختىيارىڭ. مەن بوۋاملارنىڭ قېشىغا بېرىپ كېلەي.

ــ ماقۇل بالام، تاماق پىشقۇچە قايتىپ كەل.

دەپتەر - قەلەملىرىمنى ئېلىپ بوۋامنىڭ ئۆيىگە قاراپ يۈگۈردۈم. بوۋامنىڭ قىزىق - قىزىق پاراڭلىرى مېنى زادىلا زېرىكتۈرمەيتتى. كىچىك چاغلىرىمدا بوۋامنىڭ چۆچەكلىرىنى ئاڭلاپ قانمايتتىم. مانا ھازىر بوۋامنىڭ كۆرگەن - ئاڭلىغانلىرىنى خاتىرىلەشكە مېڭىۋاتاتتىم.

ــ كەلدىڭمۇ بالام، قولۇڭدا دەپتەر - قەلەمنى

كۆتۈرۈۋاپسەنغۇ؟ ــ دېدى بوۋام ئىشكتىن كىرىشىمگە.

ــ بوۋا، ئالدىنقى قېتىم ساڭا دېگەنىدىمغۇ، يەر جاي ناملىرىنى، قوشاقلارنى خاتىرلەيمەن دەپ، مۇئەللىم مېنى تەتىلدە مۇشۇ ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇدى.

ــ ياخشى بوپتۇ، بالام، مەنمۇ بىلىدىغانلىرىمنىڭ ھەممىسىنى دەپ بېرەي، خاتىرلەشكە ئەرزىمىدۇ ــ ئەرزىمەمدۇ، ئۆزۈڭ بىلىپ خاتىرلە. ئاندىن كېيىن سېنى تۈرسۇنخان مومانىڭ قېشىغا ئاپىراي.

ــ ماقۇل، بوۋا، بۈگۈنچە سېنىڭكىنى خاتىرلەي، ــ مەن شۇنداق دەپ دەپتەر ــ قەلەملىرىمنى تەخلەپ بوۋامنىڭ ئېيتقانلىرىنى خاتىرلەشكە كىرىشتىم. بوۋام ئىككىمىز ۋاقتىنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى بىلمەيلا قاپتۇق. مەن بۈگۈن تولىمۇ ئەھمىيەتلىك ئىش قىلغانلىقىمدىن پەخىرلىنىپ، بوۋام بىلەن خوشلىشىپ ئۆيگە قاراپ يۈرۈپ كەتتىم.

2

سەھەردە ئورنۇمدىن تۇرۇپ يالىڭاچلىنىپ قالغان قېرى جۈجەمنىڭ يېنىغا بېرىپ خەنزۇ تىلىدىن تېكىستنى ئۇنلۇك يادلاۋاتاتتىم. بىر چاغدا ئاللىكىملەرنىڭ گۈدۈڭلاشقان ئاۋازى ئاڭلانغانىدەك بولدى، قارىسام ئۆيىمىز تەرەپتىن ساۋاقداشلىرىمدىن ئەخمەت، ئالىم، رىشىت، ھەبىبۇللالار مەن تەرەپكە كېلىۋاتاتتى، ئۇلارنى كۆرۈپ خۇشاللىقىمدا ئۇلارغا قاراپ يۈگۈردۈم.

ــ ئوھوي، تەتىلدىمۇ ئارام ئالماي نېمە بولاي دەيسەن؟

ــ نېمە بولماقچىدى، ئالىم بولىدۇ، ئالىم!

ــ ھە، قاچان كەلدىڭلار؟

ــ ھېلى كەلدۇق. خۇرشىدەم سېنى ئۆگىنىش قىلغىلى چىقىپ كەتتى، چاقىراي، دېگەنتى، ئۇنىماي ئۆزىمىزلا چىقتۇق.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىردىنبىر تورى

ـــ تەتىلدە قىلىدىغان ئىش بولمىغاچقا ئانچە ـ مۇنچە خەنزۇ تىلى ئۆگىنىپ قويۇۋاتىمەن.

ـــ بىزگىمۇ شۇنداق ئىرادىنى بەرسىچۇ؟

ـــ سەنمۇ مەندەك چىشىڭنى چىشلەپ غەيرەت قىل. ئويۇنىنى تاشلا، ئۇمىدۋار بول...

بىز ئۆيگە كىرىپ ساۋاقداشلارنى بىرەر قۇر ئەسلىشىپ گۈزەل ئەسلىمىلەرگە چۆككەنچە چاي ئىچىشتۇق. ئالىم مېنىڭ گارموشكامنى سېغىنغان چېغى، بىر پەدە چېلىپ بېرىشىمنى ئۆتۈندى. مەنمۇ نېرى ـ بېرى دېمەيلا چالدىم.

ـــ ئەخمەت، سەن نېمە قىلىۋاتىسەن؟ ئاڭلىسام توي قىلىمەن، دەپ يۈرگۈدەكسەنغۇ؟ گۈلسۇم نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ؟

ـــ مېنىڭ يېشىم توشقان بىلەن گۈلسۇمنىڭ يېشى توي قىلىش يېشىغا توشماپتۇ. شۇنى ساقلاپ تۇرۇۋاتىمەن. چوڭلار داستىخان قىلىپ مېڭىپ بولدى.

ـــ چاي ئىچۇرۇلۇپ بولدىما؟

ـــ ھە، ھەيران قالدىڭغۇ؟ مەن دېگەن سىلەردىن ئۈچ ياش چوڭ.

ـــ سەنمۇ شەھەرلىك قىزلاردىن بىرەرسى بىلەن ياخشى ئۆتىدىغانسەن؟

ـــ نەدىكى گەپلەرنى قىلىدىكەنسىلەر، مەن شەھەرگە ئوقۇشقا بارغان، ئۇنداق...

ـــ باشقا گەپنى قىلايلى، بېقىن ساۋاقداشلىرىڭنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلسەڭ تازا ئوينىتىپ قويىمىز.

ـــ رەھمەت، ئاداش. ئۇلارمۇ يازلىق تەتىلدە كېلىدىغان بولدى. ئۇلارغا سىلەرنىڭ گېپىڭلارنى قىلىپ بەرگەنىدىم. سىلەر بىلەن تونۇشمىغان بىلەن ئىسمىڭلار بىلەن تونۇش.

ـــ قىزلار كەلمەمدىكەن؟

ـــ ياڭاللا ئالىم، سەنمۇ ئەخمەتتەكلا بوپسەنغۇ؟

ـــ ئات ـ ئېشەك بىلەن بىر ئوقۇردا ھەلەپ يېسە،

ئېشەكنىڭ خوجىسى ئالىدۇ ـ دە.

ـــ ئاغزىڭغا بېقىپ سۆزلە جۇمۇ؟ كىم ئېشەككەن؟

ـــ سېنىڭمۇ ھاڭرىمىغانلا يېرىڭ قالدى.

ھەممىمىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق.

ـــ ئوسمان، بىزنىڭ كارىزدىكى ئىسمائىل شاڭخەينى بىلىسەنغۇ، شۇنىڭ بىر شېرىكى ئۆتكەندە كېلىپ كېتىپتۇدەك. ئۇ گەپ ئارىلاپ ئاتاڭنىڭ ئىسمىنى چىقىرىپتۇدەك.

ـــ نېمە دەپتۇ؟

ـــ گۇاڭجۇدا كۆرگەنلىكىنى دەپتۇدەك.

ـــ بۇ ناھايىتى ياخشى ئۇچۇر بولدى. ئاكاملار كېيىنكى ھەپتە ئاتامنى ئىزدەپ ئىچكىرىگە ماڭماقچى ئىدى، ئۇنداقتا ئاكام بېرىپ ئۇلاردىن ھېلىقى ئادەمنىڭ ئادرېسىنى ئېلىۋالسا بولامدىكىن.

بىز تاغدىن ـ باغدىن پاراڭلىشىپ كەچ قىلدۇق. ئۇلار كەتتى. ئاپام ئاتام ھەقىدىكى بۇ ئۇچۇرنى ئاڭلاپلا تەييارلىق قىلىپ كەچنى كەچ دېمەي مومامنى ھارۋىغا سېلىپ ئىسمائىل شاڭخەينىڭ ئۆيىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

3

ئاكاملارنىڭ ئاتامنى ئىزدەپ يولغا چىقىشىغا يەنە ئىككى كۈن قالدى. يېزىمىزدىن شەھەرگە قاتنايدىغان ئاپتوبۇسنىڭ شوپۇرىغا پويىز بېلىتى بۇيرۇپ قويۇۋىدۇق، مىڭ تەستە كارىۋاتلىقنى ئاپتۇ.

ئاپام ھېلى ئۇنى، ھېلى بۇنى ئاكاملارنىڭ سومكىسىغا سالاتتى. نان بېقىپ قۇرۇتۇپ بىر خالتىغا سېلىپ شامالغا سېلىپ قۇرۇتسا، تالقانغا شېكەرنى ئارىلاشتۇرۇپ، ھېلى قورۇغان گۆشنى كۆرۈپ باقاتتى.

مەن ئاتامغا بىر پارچە خەت يېزىش قارارىغا كەلدىم. بىر

چۈشتىن كېيىن ئويلىنىپ مۇنۇ خەتنى يېزىپ چىقتىم.

«قەدىرلىك، مېھرىبان، تەلەيچان ئاتا! قانداق ئەھۋالىڭ؟ قامەتلىك تېنىڭ سالامەتمۇ؟ بىزدىن ئەھۋال سورىساڭ ھەممىمىز ساق ـ سالامەت، ياخشى تۇرۇۋاتىمىز. بۇۋام بۇرۇنقىدىنمۇ تېتىكلىشىپ كەتتى. مومام دائىم سېنىڭ گېپىڭنى قىلىپ تۇرىدۇ. سالامەتلىكى بۇرۇنقىدەكلا ياخشى. لېكىن سەل مۇكچىيىپ قالدى. ئاپامنىڭ سالامەتلىكى دەسلەپتە ناچار ئىدى. ماما ئەمدى سالامەتلىكى ياخشىلىنىپ ئاكام ئىككىسى سېنىڭ ئىزىڭنى بېسىپ قۇرۇق ئۇرۇم سودىسى قىلىۋاتىدۇ. ئاپامنىڭ ئىشچانلىقىنى ئۆزۈڭ بىلسەن. سەھەردىن كەچكىچە ئۆيدە تىنىم تاپماي ئىشلەيدۇ. ئاپامنىڭ توختىماي ئىشلەپ يۈرگىنىگە قاراپ ئاپامنى توختىماي ئىشلەيدىغانغا يارىتىلغاندەك ھېس قىلىپ قالىمەن. ئاكا دېگەن ئاكا بولىدىكەن. ئاكام سېنىڭ ئورنۇڭنى ئېلىپ ئۆينىڭ ھەممە ئىغىر ـ يېنىك ئىشلىرىنى قىلىۋاتىدۇ. ئاكامنىڭ ئىش تۇتۇشلىرىنى كۆرگەن قولۇم ـ قوشنىلار ئاكامنى «ئابلىزنىڭ ئۆزى» دەيىشىدۇ. خۇرشىدەم بىلەن خالىدەمنۇ مەكتەپتە شۇنداق ياخشى ئوقۇۋاتىدۇ.

مەندىن ئەھۋال سورىساڭ، مەن تولۇق ئوتتۇرىغا چىقتىم. يېزىمىزدا تولۇق ئوتتۇرا سىنىپ ئېچىلمىغاچقا، شەھەردە ياتاقلىق مەكتەپتە ئوقۇۋاتىمەن. ئۆگىنىش نەتىجەمدىن خاتىرجەم بول. سېنى ھەرگىز يەرگە قارىتامايمەن. بۇ مەۋسۇمدا يىللىقلار بويىچە بىرىنچى بولدۇم. بۇنداق دېسەم بىر سىنىپ دەپ قالما. يەتتە سىنىپ ئىچىدە بىرىنچى بولدۇم. مەن ئالىي مەكتەپنىڭ قانۇن كەسپىدە ئوقۇپ ئادىل سودىنى قوغدايدىغان ساقچى بولماقچى...

ھە راست، ئاتا، ھېلىقى كۆچەت تەكلەر مېۋىگە كىرىپ شۇنداق ئوخشىدى. بۇ يىل شۇ يەردىكى تەكلەردىنلا ئوتتۇز ئوچ چاقىغا ئۇزۇم چىقتى. دانىسىنىڭ ئۇششاق بولۇپ قالغىنىنى

هېسابقا ئالمىغاندا ئۇزۇم شۇنداق ياخشى قۇرۇدى. ساي بويىدىكى يەرلەرگە كېۋەز تېرىغانىدۇق پاختىدىنمۇ ھوسۇل ئالدۇق. ئاپام شۇ كېۋەزنىڭ پاختىسىنى چورۇقتا چىقىرىپ يوتقان ـ كۆرپىمىزنىڭ پاختىسىنى يېڭىلاپ بەردى.

ئاتا، تېزرەك قايتىپ كەل ! بىزگە سېنىڭ پۇلۇڭ كېرەك ئەمەس، سەن كېرەك. بىز ساڭا موھتاج ! بىز دائىم ئالبومنى ئېلىپ سېنىڭ رەسىملىرىڭگە تويماي قاراپ كېتىمىز. تېز كەل ! تېز كەل ! بىز سېنى بەك سېغىنىدۇق !»

خۇرشىدەم بىلەن خالىدەم مېنىڭ ئاتامغا خەت يازغىنىمنى ئاڭلاپ ئۇلارنىڭمۇ خەت يازغۇسى كەلدى بولغاي، مەندىن سالام خەت قەغىزى سوراپ ئىككىسى تەڭلا ئاتامغا خەت يېزىشقا كىرىشىپ كەتتى.

خۇرشىدەم خەتنى مۇنداق يازغانىدى:

«قەدىرلىك ئاتا ! ياخشىمۇ سەن؟ سەن كەتكەندىن بېرى ھېچ خەت ـ خەۋىرىڭ بولمىدى. بىز سەندىن تولىمۇ ئەنسىرىدۇق. قەرز ئىگىلىرى كەلسە قورقۇپ كېتەتتۇق. بۇرۇن بىزنى ۋاي دەيدىغانلار ئەمدى بىزنى «قويمىچىنىڭ بالىلىرى» دەپ ھاقارەتلەيدۇ. سەن بولمىغاچقا ئۇلار شۇنداق دېگەن گەپ. تېز كەل !

ئاتا، مەن ئوسمان ئاكامنى ئۇلۇغ قىلىپ ياخشى ئوقۇۋاتىمەن. مېنى ئوبدان ئوقۇمايۋاتقان ئوخشايدۇ دەپ قالما. مەنمۇ سېنىڭ ئۈمىدىڭنى ئاقلايمەن. مەيلى قانداقلا بولسۇن، تېز يېنىپ كەل ! سېنى بەك سېغىنىدۇق، مەن تېخى ئۇچ قېتىم تەقدىرلەندىم. كەلسەڭ چوقۇم مۇكاپات بەر جۇمۇ!

سېنى سېغىنىپ، قىزىڭ: خۇرشىدەم»

خالىدەم مۇنداق يازغانىدى:

«قەدىرلىك ئاتا، قانداق ئەھۋالىڭ؟ سەن شۇ تاپتا نەدە، نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟ سېنى ئەجەب سېغىندۇق، خېتىمىزنى ئوقۇغاندىن كېيىن تېز قايتىپ كەل. ئاباباكىرى ئاكامغا چوقۇم قىزىل ماشىنا ئالغاچ كەل. ئالغاچ كەلمىسەڭ بۇ يەرگە كېلىپ ئېلىپ بەر. مەريەمگۈلدەر مېنى كونا، سىرلىرى چۈشۈپ كەتكەن ماشىنىسىغا سالمىدى. مەنمۇ ئاباباكىرى ئاكامغا ئېلىپ بەرگەن ماشىنىغا ئۇلارنى سالمايمەن. مېنىڭ ئوقۇشۇمنى سورىسا، ئوقۇشۇم ئوسمان ئاكامنىڭكىدەك ياخشى بولمىسىمۇ، خۇرشىدەم ئاچامنىڭكىدىن ياخشى. بۇ قۇرلارنى ئاچام كۆرۈپ قالسا مېنىڭ بىلەن ئۇرۇشىدۇ جۇمۇ بولسا ماڭا چىرايلىق قەلەمدان ئالغاچ كەل.

سېنى سېغىنىپ، قىزىڭ: خالىدەم»

ئاكاملار بىزنىڭ خەتلىرىمىزنى، سالىمىمىزنى ئېلىپ ئاتامنى ئىزدەش ئۈچۈن ئىچكىرى ئۆلكىگە قاراپ يول ئالدى. بىز ئاكاملارنىڭ ئاتامنى بالدۇر تېپىپ كېلىشىنى تىلىدۇق.

خاتىمە

ئادەم تىنىمسىز تىرىشسىلا نۇرغۇن ئىشلارنى قىلالايدىكەن. مەن چوڭ ئىشلارنى قىلالمىساممۇ ئۆزۈمگە تۇشلۇق ئىش قىلدىم. شەھەرلىك مەدەنىيەت ئىدارىسى ئۆتكۈزگەن «ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر سەنئىەت نومۇرلىرى مۇسابىقىسى»دە «بالىلار كىچىك» دېگەن مۇزىكىنى گارموشكامدا چېلىپ بىرىنچىلىككە ئېرىشتىم. بۇ نەتىجەمدىن خۇشال بولۇپ، تېخىمۇ تىرىشىپ ئۆگىنىۋاتقان كۈنلەردە ئابدۇشۇكۇر مۇئەللىم سىنىپقا كۇلۇمسىرەپ كىردى ۋە يوقلىما قىلىپ بولۇپلا بىر پارچە ژۇرنالنى قولىغا ئېلىپ بىزگە قارىدى:

ــ مەن سىلەرگە ئىككى پارچە شېئىر ئوقۇپ بېرەي، ئاڭلاپ بېقىڭلار.

مۇئەللىم مەن يازغان ھېلىقى ئىككى پارچە شېئىرنى ئوقۇۋاتاتتى. بىرمۇنچە يەرلىرى ئۆزگەرتىلگەچكە مېنىڭ ئەمەستەكلا تۇيۇلدى.

ــ بۇنى كىم يازغان، پەرەز قىلىپ بېقىڭلار؟

ــ ئۆزلىرى يازغان.

ــ ياق، بۇنى ئاراڭلاردىن بىرى يازغان.

ــ رىشات!

ــ ياق!

ــ بۇنى سىلەرنىڭ «مۇزىكانت»ىڭلار ئوسمان يازغان.

ــ مۇبارەك بولسۇن!

ــ مۇبارەك بولسۇن!

ھاياجاندىن ئاغزىم گەپكە كەلمەي قېلىۋاتاتتى. قۇلاق

تۇۋمده چاۋاك ساداسى ياڭراۋاتاتتى، مۇئەللىم بىرموئچە ماختاپ، شېئىرىمنىڭ قۇرۇلمىسى، مەنىسى، ئىستىلىستىكىلىق ۋاستىلەرنى ئىشلىتىش ئۇسۇلۇم ھەققىدە توختىماي سۆزلىدى. مەن ئويلاپمۇ باقمىغان مەنىلىرىنى دېگەندە ئىچىمدە «مەن شۇنداق ئويلىغانمىدىم» دەپ ئۆزۈمدىن سوراپ باقتىم.

مۇئەللىم مېنىڭ ئىككى شېئىرىم بېسىلغان ژۇرنالنى ماڭا سوۋغا قىلدى، دەرستىن چۈشكەندىن كېيىن ژۇرنالنى ئېلىپ ياتاقتا كىردىم ـ دە، بىر ـ بىرلەپ ئوقۇپ، ئاتام كۆرسە قانچىلىك خۇشال بولۇپ كېتەر ئىدى دېگەنلەرنى ئويلىدىم. ياتاقداشلىرىم ژۇرنال كۆرۈۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ بىزمۇ كۆرۈپ باقايلى دەپ ژۇرنالنى قولدىن قولغا ئېلىپ كۆرۈشۈپ كەتتى.

ـــ ئوسمان، قالتىسكەنسەن جۇمۇ؟

ـــ شۇنى دەيمەن، سازمۇ چالالمىساڭ، شېئىرمۇ يازالمىساڭ ... بىز قاچانمۇ سەندەك بولارمىز؟

ـــ سەن بولالمايسەن !

ـــ نېمىشقا ماڭا ئىشەنمەيسەن؟ مەنمۇ تىرىشسام چوقۇم شۇنداق قىلالايمەن، ھەتتا ئوسماندىنمۇ ئېشىپ كېتەلەيمەن.

ـــ سەن ئوسماندىن ئېشىپ كەتكەن كۈنى مەن ئوقۇمايلا يېزامغا بېرىپ قوي باقمەن.

ـــ سۇلتاننى قويچى قىلىۋېتىش ئۇچۇن بولسىمۇ بىر پارچە شېئىر يېزىپ ئېلان قىل ! بولمىسا سۇلتان سېنى بىر ئۆمۈر كەمستىدۇ.

ـــ سۇلتاندەك ياخشى ساۋاقدىشىمنى ئوقۇشسىز قويسام بولماس. شۇ شېئىرنى يازمىدىم، جۇمۇ !

ـــ شېئىر يېزىشنى سەن ئاسان دەمسەن؟ يازالايدىغان ئادەم يازىدۇ ئۇنى. «نۇقتىلىق يېزىقچىلىق مەشىقى» تاپشۇرۇقى بېرىلسە مەكتەپ كۈتۈپخانىسىغا كىرىپ گېزىت ـ ژۇرناللاردىن ئانچە ـ مۇنچە ئۆزگەرتىسەن، بەك بولمىسا بىراقلا كۆچۈرۈۋالسەن...

ـــ شېئىر دېگەننى قابىلىيەتكە تايىنىپ يازىدىغان نەرسە، باشقىلارنىڭكىنى كۆچۈرۈپ ياكى ئۆزگەرتىپ يۇرۇش باشقىلارنىڭ ئامانىتىگە خىيانەت قىلغانلىق، ـــ دېدىم مەن ئۇلارغا جاۋابەن.

ئاتام، ئاكام يوق مۇشۇنداق كۈنلەردىمۇ سېغىنىشنى كۈچكە ئايلاندۇرۇپ، ئۆگىنىشتە ئالدىنقى ئورۇندا مېڭىۋاتاتتىم. ئاتام بولغان بولسا، بەلكىم ئۇنىڭدىنمۇ چوڭ نەتىجىلەرگە ئېرىشكەن بولاتتىممىكىن، دەپ ئويلاپ قالىمەن. بىر تۈرۈپ ئاتامنىڭ خەت يېزىپ ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلىپ قويمىغانلىقىدىن خاپىمۇ بولۇپ كېتەتتىم. بۇ يەردە بىزنىڭ تىت ـ تىت بولۇپ يۈرگىنىمىزنى پەقەتلا ئويلىمامدىغانمىدۇ؟ يا ئاپام بىلەن ئۇرۇشۇپ قېلىپ ئاپامدىن قېچىپ شۇنداق يوقاپ كەتتىمكىن دېسەم، ئاپام ئىككىسىنىڭ ئۇرۇشۇپ قالغانلىقىنى كۆرمىگەنىدۇق.

ئاخىر ئاكاملار باھار پەسلىنىڭ ئاپتاپلىق بىر يەكشەنبىنىڭ ئەتىگىنى خۇشال قايتىپ كېلىشتى. ئۇنىڭ دېيىشىچە، ئاتامنى كۆرگەنلەر بار ئىكەن، دېمەك ئاتام ھايات ئىكەن، ئاكام ئاتامنى كۆرگەنلەرنىڭ ياردىمىدە نەچچە ئىزدەپمۇ تاپالماپتۇ. ئاكاملار بىز يازغان خەتلەرنى ئۇلارغا بېرىپ، شىركەت خوجايىنىنىڭ بىر قىسىم پۇللارنى ئەكېلىپ بەرگەنلىكىنى ئاتامغا ئېيتىپ قويۇشنى تاپىلاپ قايتىپ كەپتۇ. ھەممىمىز ئاتامنىڭ ھايات ئىكەنلىكىدىن خۇشال بولۇشتۇق، ئەسلىدە ئاتام قەرز ئىگىلىرىنىڭ تولا كەينىگە كىرىۋېلىپ ئۆيىمىزدىكىلەرنى پاتپاراق قىلىۋېتىشىدىن ئەنسىرەپ ھەم ئالداپ كەتكەن پۇللارنى بىر ئامال قىلىپ قايتۇرۇپ ئەكېلىشنى ئويلاپ، بىزگە ھېچقانداق خەت ـ خەۋەر بەرمىگەنىكەن. مەن بۇنىڭدىن ئاتامنىڭ يات شەھەردە قانچىلىك جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلىكىنى ئويلاپ، كۆڭلۈم شۇنداق يېرىم بولدى، شۇنداقتىمۇ ئاتامنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ تېنىمگە قايتىدىن جان كىرگەندەك شۇنداق روھلىنىپ كەتتىم، مېنىڭ ئەمەس، بوۋام، مومام، ئاپام ئاكام، سىڭىللىرىمنىڭ چىرايىدىمۇ خۇشاللىق كۈلكىسى جىلۋىلەندى.

مەنمۇ ئوقۇشۇمغا قايتىدىن كىرىشتىم. ئاكام، ئاسمىكامىلارمۇ چوڭ سودىغا تۇتۇش قىلدى. ئاپاممۇ ئاكامغا ھەيدەكچىلىك قىلىپ ئۇزۇم سودىسىغا كىرىشىپلا كەتتى.

مەن ئاتامنى سېغىنغان كۈنلىرىمدە مەكتەپنىڭ مەيدانىغا چىقىپ گارموشكامنى چالدىم. قانچە ياخشى ئوقۇسام، ئاتام شۇنچە تېز قايتىپ كېلىدىغاندەك تۇيغۇدا بولۇپ، قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ، ئۇمىدلىنىپ يۇلتۇزلارغا قارايتتىم. يۇلتۇزلار خۇددى ماڭا «ئاتاڭ پات ئارىدا كاتتا باي بولۇپ قايتىپ كېلىدۇ، ھەرگىز مەيۇسلەنمە، ئۇمىدۋار بول، ئۇمىد ئادەمنى ياشىنىتىدۇ، ئالغا باستۇرىدۇ، ئەقىلنى ئاچىدۇ، ئۇمىد تۇلپارىغا مىن...» دەپ پىچىرلاۋاتقاندەك قىلاتتى...

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنى بىر يەرگە جەملەپ بىر يەرگە تارتىسى

ئۇمىدۋار بالا

ئاپتورى : پەرھات كازىمى
مەسئۇل مۇھەررىرى : زىلەيخا ئەزىز
مەسئۇل كوررېكتورى : ئايگۈل سابىت
تەكلىپلىك كوررېكتورى : مېھرىگۈل مۇمىن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
باسقۇچى : شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەن باسما زاۋۇتى
سانقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر ، 1/32
باسما تاۋىقى : 10.25
نەشرى : 2009 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى : 2009 - يىلى 7 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12381—0
باھاسى : 21.00 يۈەن